

მაია გოგოლაძე, ეკა სიმსივე, მანანა ჯინჭარაძე

მოქალაქეობა

9

მოსწავლის წიგნი

გრიფინიჭებულია საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების
სამინისტროს მიერ 2021 წელს



მაია გოგოლაძე, ეკა სიმსივე, მანანა ჯინჭარაძე

მოქალაქეობა

IX კლასი, მოსწავლის წიგნი

კომპიუტერული დიზაინი
ელენე ვარამაშვილი

© გამომცემლობა „კლიო“, 2021

© მაია გოგოლაძე, ეკა სიმსივე, მანანა ჯინჭარაძე, 2021

ყველა უფლება დაცულია

ISBN 978-9941-496-14-1

პირველი გამოცემა (2021)



შპს „გამომცემლობა კლიო“
აღმაშენებლის გამზ., №181-2,
თბილისი, 0112

ტელ.:(+995 32) 234 04 30

E-mail: book@klio. ge; www. klio. ge

საჩივრი

თემა 1. სახელმწიფო ხელისუფლება 5

- 1.1 როგორ ატარებს სახელმწიფო თანასწორობასა და ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებულ სახელმწიფო პოლიტიკას? 6
- 1.2 რატომ და როგორ იქმნება კონსტიტუცია? 12
- 1.3 რატომ ვმონაწილეობ არჩევნებში? 18
- 1.4 რატომ არის აუცილებელი ხელისუფლების დანაწილება და როგორ აბალანსებენ ხელისუფლების შტოები ერთმანეთს? 26
- 1.5 რატომ და როგორ უნდა ვაკონტროლოთ ხელისუფლება? 32
- 1.6 რატომ თანამშრომლობენ ერთმანეთთან სახელმწიფო სტრუქტურები და საზოგადოებრივი ორგანიზაციები? რა განასხვავებს საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს მოგებაზე ორიენტირებული ორგანიზაციებისგან? 38
- 1.7 როგორ უნდა ვითანამშრომლოთ ცენტრალურ ხელისუფლებასთან? 46

თემა 2. ეკონომიკა და სახელმწიფო 53

- 2.1 რატომ არის ხელსაყრელი საქონლის, მომსახურების, კაპიტალისა და შრომის თავისუფალი განაწილება? 54
- 2.2 რატომ არის სასარგებლო საერთაშორისო ვაჭრობა ეკონომიკისთვის და ცალკეული მომხმარებლისათვის? რატომ ესწრაფვის ზოგიერთი ქვეყანა სხვა სახელმწიფოებთან ეკონომიკურ ინტეგრაციას? რატომ არსებობს საერთაშორისო ორგანიზაციები? 66
- 2.3 როგორ დავიცვათ თავი ფინანსური თაღლითობისაგან? როგორ ამოვიცნოთ გაყალბებული ფული? 76
- 2.4 რატომ უნდა ვიცოდეთ ჩვენი, როგორც მომხმარებლების უფლებები და პასუხისმგებლობები? როგორ უნდა დავიცვათ საკუთარი უფლებები? 86

თემა 3. სამშვიდობო პროცესები 93

- 3.1 რატომ აქცევს ძალადობის მიმართ ტოლერანტული დამოკიდებულება ადამიანს /საზოგადოებას/საერთაშორისო საზოგადოებას მოძალადედ? რატომ არის აუცილებელი მოვლენებისთვის (აგრესია/ძალადობა) საკუთარი სახელის დარქმევა? რატომ აგებს სახელმწიფო პასუხს მისი, თუნდაც ერთი მოქალაქის უფლებების დარღვევის შემთხვევაში? რატომ არის ამა თუ იმ სახელმწიფოს მხრიდან აგრესიული/მილიტარისტული პოლიტიკა საკუთარი მოქალაქეების უფლებების დარღვევა? 94
- 3.2 რატომ შეუძლიათ ქალებს სამშვიდობო პროცესებში პოზიტიური როლის შესრულება? რატომ არსებობს საერთაშორისო ჰუმანიტარული ორგანიზაციები? რატომ წარმოადგენს ამა თუ იმ ქვეყანაში მიმდინარე შეიარაღებული კონფლიქტი ყველა ქვეყნის პრობლემას? 104
- 3.3 როგორ შემიძლია მონაწილეობა სამშვიდობო პროცესებში? 112
- 3.4 რატომ განვითარდა ადამიანის უფლებათა დამცველი ორგანიზაციები მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ პერიოდში? რატომ ხდება არაეფექტური ადამიანის უფლებათა დამცველი ორგანიზაციების საქმიანობა მოქალაქის პასიურობის შემთხვევაში? 120

თემა 4. განმარტება 131

4.1 რატომ აწყდებიან დაბრკოლებებს გარემოს დამცველი საერთაშორისო ორგანიზაციები მუშაობის პროცესში?.....	132
4.2 რატომ გახდა საჭირო ენერგიის ალტერნატიული წყაროების გამოყენება ადამიანის მიერ? რატომ არის მნიშვნელოვანი ნარჩენების შემცირება და მათი მეორადი გადამუშავება?	140
4.3 უნდა მივიჩნიოთ თუ არა კულტურული და ბუნებრივი მემკვიდრეობის ძეგლების განზრახ დაზიანება კაცობრიობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულად?	146
4.4 როგორ შემიძლია ხელი შევუწყო გარემოს დაცვას საერთაშორისო დონეზე?	154
განმარტებითი ლექსიკონი	158
დანართი 1	160
დანართი 2	164

სახელმძღვანელოში გამოყენებული პირობითი ნიშნები



დამატებითი, დამხმარე ელ.რესურსი, რომელიც გაიხსნება და გადახვალთ კონკრეტულ მასალაზე, ქსელში ჩართული ტელეფონის ფოტოაპარატით კოდზე დაფიქსირებით.

აბტივობა 1.

რუბრიკა, რომელშიც მოცემულია თემის შესაბამისი დავალებები, გაკვეთილზე შესასრულებლად.

აზაპი 1

რუბრიკა, რომელშიც აღწერილია თემის შესაბამისი სიტუაციები განსახილველად.

მნიშვნელოვანი საკითხები



რუბრიკა, რომელშიც მოცემულია თემის შესაბამისი მასალა, რომელიც დაგეხმარება თემის გაცნობა/განხილვაში.

ეს საინტერესოა



რუბრიკა, რომელშიც მოცემულია თემის შესაბამისი საინტერესო ფაქტები.



რუბრიკა, რომელიც დაგეხმარება მნიშვნელოვან საკითხებსა და კითხვებზე აქცენტის გაკეთებაში.



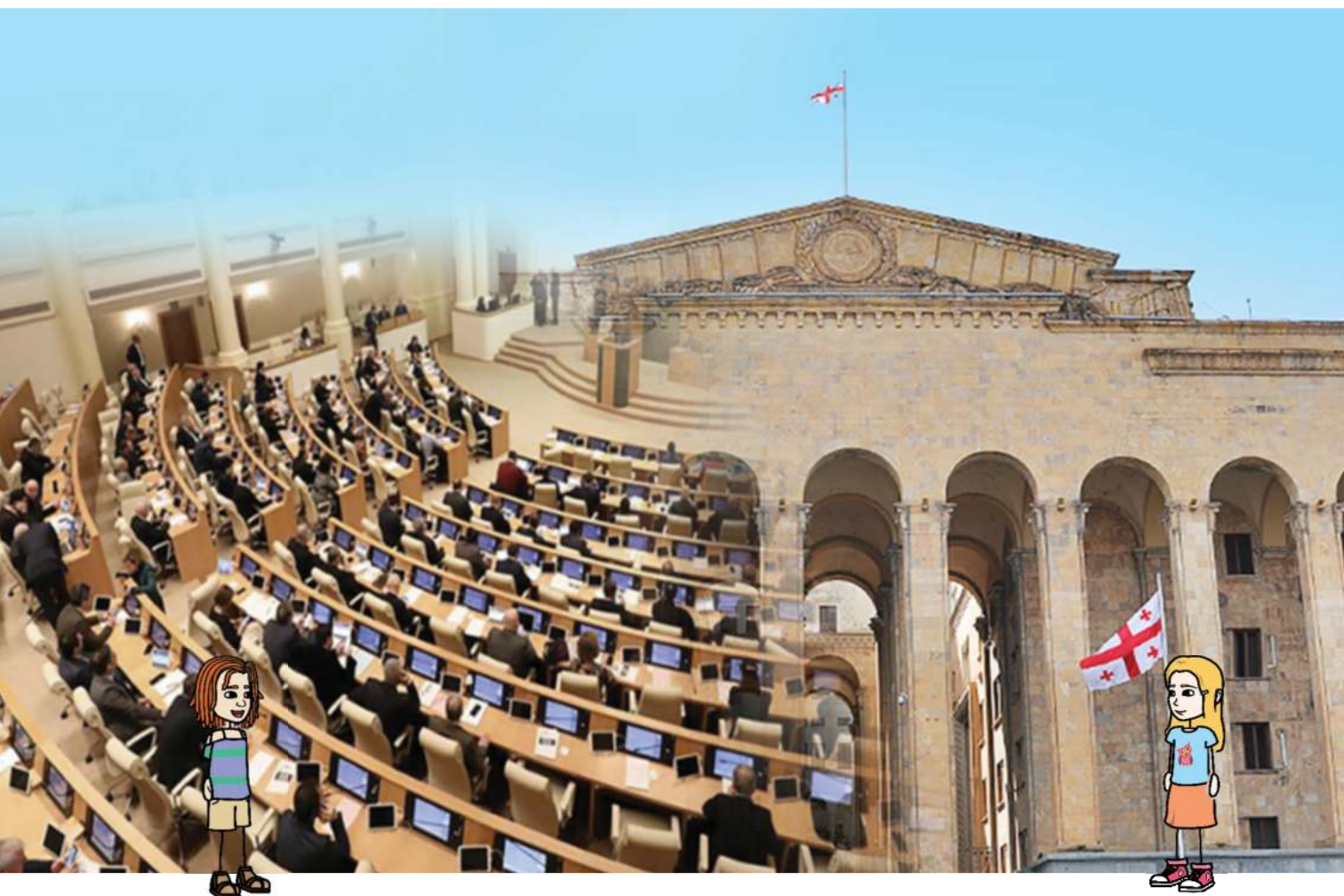
საშინაო დავალება

თემის შესაბამისი დავალებები სახლში შესასრულებლად.

(*) – ვარსკვლავით აღნიშნული სიტყვის განმარტება, მოიძიე „განმარტებით ლექსიკონში“.

თემა 1

ცენტრალური ხელისუფლება



მოცემული თევის განხილვის შედეგად, შენ შეძლებ კითხვებზე პასუხის გაცემას, გაანალიზებას, საკუთარი დამოკიდებულებებისა და შეხედულებების ჩამოყალიბებას:

- ▶ რატომ ვმონაწილეობ არჩევნებში?
- ▶ რატომ არის აუცილებელი ხელისუფლების დანაწილება?
- ▶ როგორ აბალანსებენ ხელისუფლების შტოები ერთმანეთს?
- ▶ როგორ ატარებს მთავრობა თანასწორობასა და ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებულ სახელმწიფო პოლიტიკას?
- ▶ რატომ და როგორ უნდა ვაკონტროლოთ ხელისუფლება?
- ▶ როგორ უნდა ვითანამშრომლოთ ცენტრალურ ხელისუფლებასთან?
- ▶ რატომ იქმნება ქვეყანაში არასამთავრობო საზოგადოებრივი ორგანიზაციები? რა განასხვავებს მათ, მოგებაზე ორიენტირებული ორგანიზაციებისგან?
- ▶ რატომ და როგორ იქმნება კონსტიტუცია*?



§ 1.1. როგორ ატარებს მთავრობა თანასწორობასა და ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებულ სახელმწიფო პოლიტიკას?

კომპლექსური დავალება



პირობა:

წარმოიდგინე, რომ რამდენიმე მეგობარი მოხვდით დაუსახლებელ კუნძულზე, გადანაცვით შექმნათ თანასწორობასა და ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებული **სამართლებრივი წესების კრებული**, რომელსაც გამოიყენებთ მშვიდობიანი, სამართლიანი და ჰარმონიული თანაცხოვრებისთვის. კრებულში უნდა ჩანდეს ყველა ის მნიშვნელოვანი წესი/ნორმა, რომელიც დაგჭირდებათ სახელმწიფოსთან, სხვა ადამიანებთან/სოციალურ ჯგუფებთან/ინსტიტუტებთან ურთიერთობებისათვის სამართლებრივი კულტურის დასამკვიდრებლად.



► ნაშრომში საზგასმით წარმოაჩინე:

- რატომ არის მნიშვნელოვანი ის წესები და ნორმები, რომელიც სჭირდება საზოგადოებასა და სახელმწიფოს სამართლებრივი ურთიერთობებისთვის? რა მოთხოვნები განსაზღვრავს მათ არსებობას?
- არის თუ არა მნიშვნელოვანი სახელმწიფოში არსებობდეს სხვადასხვა ინსტიტუცია და რატომ?
- შეუწყობს თუ არა ხელს სხვა ადამიანებთან, ჯგუფებთან და ინსტიტუტებთან ურთიერთობას სამართლებრივი წესების კრებული და როგორ? მოიყვანეთ კონკრეტული მაგალითები.
- რატომ არის უმნიშვნელოვანესი სამართლებრივი წესების კრებულის დაცვა და რა კავშირი ექნება მას სამართლებრივი კულტურის დამკვიდრებასთან?
- მნიშვნელოვანი იქნება თუ არა ასერტულობის უნარის ფლობა კუნძულზე მცხოვრებლების ერთმანეთთან თანამშრომლობისა და ჯანსაღი კომუნიკაციისთვის და რატომ?

აქტივობა 1.

- ნაიკითხე ამბავი 1, განიხილე და უპასუხე კითხვებს:
 1. რატომ არის მნიშვნელოვანი, ყველამ იცოდეს საკუთარი უფლებები და მოვალეობები?
 2. რა უზრუნველყოფს შენი და შენ გარშემო მყოფი ადამიანების უფლებების დაცვას? რას შეცვლიდი და რატომ?
 3. რატომ არის მნიშვნელოვანი პასუხისმგებლობის გააზრება სამართლებრივი კულტურის ჩამოყალიბებისათვის?
 4. სად ჩანს სახელმწიფოს დამოკიდებულება მოქალაქის მიმართ და როგორ ვლინდება ის?
- გადაიტანე რვეულში სქემა 1 და შეავსე ამბიდან გამომდინარე.

ამბავი 1



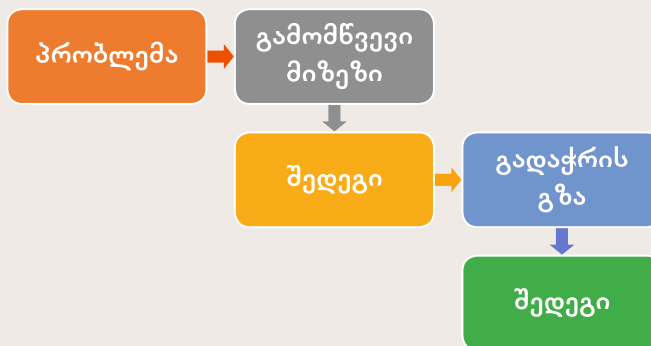
► ბოლო ერთი თვეა, ყოველ დილით, სკოლაში წასვლისას, ავტობუსის გაჩერებაზე ვხედავ გოგონას, რომელიც ეტლით სარგებლობს. ეტყობა, ახალი გადმოსულია ჩვენს უბანში, რადგან არ ვიცნობ და აქამდე არსად შემხვედრია. პირველად, როცა ავტობუსში ავედი, ვიფიქრე, დაველოდები და დავეხმარები-მეთქი, მაგრამ იგი ავტობუსში არ ამოვიდა. მეგონა, რომ არ მიდიოდა იმავე მიმართულებით, საითაც მე, მაგრამ როცა სკოლაში დავინახე, მე-11 კლასში სწავლობს, ძალიან გამიკვირდა. ➡

მეორე დილითაც იგივე განმეორდა. მე ავტობუსის მძღოლს შევეკითხე, რატომ არ ამოდიოდა ის გოგონა, რადგან ავტობუსი ადაპტირებულია და მას თავისუფლად შეეძლო მგზავრობა. მძღოლმა გულგრილად მომიგო, რომ მუხლები სტკივა და ყოველ ჯერზე ჩასვლა და პანდუსის გამოწვევა ეზარება, თან არც გოგონა გამოთქვამდა პრეტენზიას ამასთან დაკავშირებით.

სკოლაში მისულს, გამახსენდა, რომ ჩემი ნათესავის კლასში სწავლობდა ნიკა, რომელიც ეტლით სარგებლობდა და გადავწყვიტე, მისთვის მეკითხა, როგორ მგზავრობდა. ნიკამ მითხრა, რომ ჩვეულებრივ, როცა სურვილი აქვს ავტობუსითაც მოდის, მაგრამ მისი რაიონის მერიამ მანქანა გამოუყო და ყოველ დილით მას მოჰყავს. დავინტერესდი და დირექტორთან მივედი, რომ სიტუაცია ამეხსნა. დირექტორმა მითხრა, რომ უკვე გააკეთა შეტყობინება და ამ გოგონასაც, როგორც ნიკას, მერიის მიერ გამოყოფილი მანქანა მოემსახურებოდა, მაგრამ ძალიან გაუკვირდა, რატომ არ სარგებლობდა გოგონა ავტობუსით. აღმოჩნდა, რომ გოგონამ არ იცოდა, თუ ჰქონდა ავტობუსით სარგებლობის შესაძლებლობა და უფლება, რადგან რაიონიდან გადმოვიდა საცხოვრებლად ჯანმრთელობის პრობლემების გამო, იქ კი საზოგადოებრივი ტრანსპორტი არ იყო.

ნატას, ასე ჰქვია გოგონას, დამრიგებელმა აუხსნა საკუთარი უფლებები, მას შემდეგ კი, კარგ ამინდში, მე და ნატა ავტობუსით ერთად ვმგზავრობთ.

სქემა I



მნიშვნელოვანი საკითხები

საზოგადოება, სადაც ადამიანის უფლებები აღიარებული და დაცულია როგორც კანონით, ასევე მორალური ვალდებულებებით, მყარი გარანტიაა სამართლებრივი საზოგადოების შექმნის. სწორედ ამიტომ, დემოკრატიულ სისტემაში უფლებები მჭიდროდაა დაკავშირებული მოვალეობებთან და პასუხისმგებლობებთან: საზოგადოება თანხმდება ძირითად პრინციპებზე, უფლებებზე, პროცედურებსა და სამართლებრივ ნორმებზე, რომლებიც ადამიანების მშვიდობიანი თანაარსებობისათვის აუცილებელ ვალდებულებებსა და პასუხისმგებლობებს განსაზღვრავს. მოქალაქეებს ეკისრებათ მორალური და სოციალური პასუხისმგებლობა საკუთარი თავის, ოჯახის, სკოლისა და ორგანიზაციის, ადგილობრივი თემის, ქვეყნის, მსოფლიოსა თუ



➡

კაცობრიობის წინაშე. ეს პასუხისმგებლობა ნებაყოფლობითია. მაგრამ სამართლებრივი ნორმების დარღვევა (სამართალდარღვევა) იწვევს იურიდიულ (სამართლებრივ) პასუხისმგებლობას, რომელსაც მოქალაქეებს კანონი და სახელმწიფო აკისრებს. პასუხისმგებლობის ეს ფორმა სამართალდამრღვევი პირის მიმართ სხვადასხვა სახის იძულებითი ხასიათის ღონისძიებას გულისხმობს. მაგალითად, დამრღვევი პირის დასჯას, მიყენებული ზიანის ანაზღაურებას. იურიდიული პასუხისმგებლობა ქვეყანაში კანონიერების განმტკიცებას ემსახურება. სამართლებრივი სახელმწიფო უზრუნველყოფს ადამიანის საყოველთაოდ აღიარებული უფლებებისა და თავისუფლების, საკუთრების, საზოგადოებრივი წესრიგის და სახელმწიფოებრიობის დაცვას, რომელიც ქვეყნის კონსტიტუციის ძირითად პრინციპებსა და იურიდიულ პასუხისმგებლობებს ეფუძნება. სამართლებრივ სახელმწიფოში ყველა ადამიანს ეძლევა თანაბარი შესაძლებლობა და თანაბრად ეკისრება იურიდიული პასუხისმგებლობა.

კანონი უზენაესია – ქვეყნის კანონმდებლობით განსაზღვრულ ნორმებს ემორჩილება როგორც ყველა რიგითი მოქალაქე, ისე მთავრობის წარმომადგენელი. კანონის წინაშე ყველა თანასწორია. ყველა დროს და ყველა ტიპის სახელმწიფოს თავისი კანონები აქვს. მაგრამ არც ისე ბევრია ქვეყანა, რომელიც მოქალაქეთა მაღალი სამართლებრივი კულტურით გამოირჩევა. აქედან გამომდინარე, სამართლებრივი სახელმწიფო არის დემოკრატიული სახელმწიფო, რომლისთვისაც დამახასიათებელი და ნიშანდობლივია: კანონის უზენაესობა, ხელისუფლების დანაწილება, ადამიანის უფლებების დაცვა. სამართლებრივ სახელმწიფოში სახელმწიფო ხელისუფლება ხორციელდება კანონის საფუძველზე და კანონის ჩარჩოებში. კანონისა და სასამართლოს წინაშე ყველა თანასწორია, კანონის მოთხოვნები თანაბრად სავალდებულოა სახელმწიფო ორგანოების, თანამდებობის პირებისა და მოქალაქეებისათვის. უმაღლეს სოციალურ ღირებულებად მიჩნეულია ადამიანი, მისი ღირსება, უფლებები და თავისუფლება.

გასული საუკუნისგან განსხვავებით, XXI საუკუნის ციფრულ ეპოქაში ადამიანის უფლებების დაცვა განსხვავებულ მიდგომებს მოითხოვს. „კოვიდ-19“-ის პანდემიამ, როგორც არასდროს, დღეს ისე წარმოაჩინა განათლებისა და სამედიცინო სერვისების ყველასთვის ხელმისაწვდომობის ძირითადი უფლებების დაცვის მნიშვნელობა, რაც უწინარესად, სახელმწიფოთა მხრიდან ციფრული საჯარო მმართველობის* სწრაფ განვითარებას მოითხოვს. ციფრული საჯარო მმართველობა ნიშნავს თანამედროვე ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენებით სახელმწიფოსა და საზოგადოებას შორის კომუნიკაციას. იგი ასევე მოიცავს სახელმწიფოსა და ბიზნეს და, თავად სახელმწიფო ინსტიტუტებს შორის შიდა კომუნიკაციასაც, რომელიც ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენებით ხორციელდება და სახელმწიფო მმართველობის გამჭვირვალობის, ანგარიშვალდებულების და ეფექტიანობის გაზრდას ემსახურება.



<https://qrgo.page.link/NALCx>

სამართლებრივ კონსტიტუციით განსაზღვრულია ადამიანის უფლებები და თავისუფლება

მუხლი 4. სამართლებრივი სახელმწიფო

1. საქართველო არის სამართლებრივი სახელმწიფო.
2. სახელმწიფო ცნობს და იცავს ადამიანის საყოველთაოდ აღიარებულ უფლებებსა და თავისუფლებას, როგორც წარუვალ და უზენაეს ადამიანურ ღირებულებებს. ხელისუფლების განხორციელებისას ხალხი და სახელმწიფო შეზღუდული არიან ამ უფლებებითა და თავისუფლებით, როგორც უშუალოდ მოქმედი სამართლით. ➡

მუხლი 11. თანასწორობის უფლება

4. სახელმწიფო ქმნის განსაკუთრებულ პირობებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებებისა და ინტერესების რეალიზებისათვის.

მუხლი 17. აზრის, ინფორმაციის, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა და ინტერნეტის თავისუფლების უფლებები

1. აზრისა და მისი გამოხატვის თავისუფლება დაცულია. დაუშვებელია ადამიანის დევნა აზრისა და მისი გამოხატვის გამო.
2. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება თავისუფლად მიიღოს და გაავრცელოს ინფორმაცია.
3. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები თავისუფალია. ცენზურა დაუშვებელია. სახელმწიფოს ან ცალკეულ პირებს არა აქვთ მასობრივი ინფორმაციის ან მისი გავრცელების საშუალებათა მონოპოლიზაციის უფლება.
4. ყველას აქვს ინტერნეტზე წვდომისა და ინტერნეტით თავისუფლად სარგებლობის უფლება.
5. ამ უფლებათა შეზღუდვა დასაშვებია მხოლოდ კანონის შესაბამისად, დემოკრატიულ საზოგადოებაში აუცილებელი სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, ან ტერიტორიული მთლიანობის უზრუნველსაყოფად, სხვათა უფლებების დასაცავად, კონფიდენციალურად აღიარებული ინფორმაციის გამჟღავნების თავიდან ასაცილებლად, ან სასამართლოს დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის უზრუნველსაყოფად.



<https://qrgo.page.link/Rf7xm>

აქტივობა 2.



- ნაიკითხე წყარო 1-ი, გაანალიზე და უპასუხე შეკითხვებს:
 1. რა როლს ასრულებს კანონი ადამიანის უფლებების დაცვის მიმართულებით?
 2. რა შემთხვევაში კარგავს კანონი თავის მთავარ ფუნქციას, დაიცვას ადამიანის უფლებები?
 3. რატომ არის მნიშვნელოვანი კანონის წინაშე თანასწორობა?
 4. რა პრობლემების წინაშე დადგება სახელმწიფო, თუ არ იქნება ქვეყანაში აღიარებული კანონის უზენაესობა?

წყარო 1.

კანონის წინაშე თანასწორობა ყველასი ერთად და თვითვეულისა ცალკე ერთი უმთავრესი ქვაკუთხედი იმ საფუძვლისა, რომელზედაც დამყარებულია კაცთა საზოგადოების ნესიერი აგებულება. იგი კანონი კანონი არ არის, თუ მის წინაშე დიდპატარაობას, მაღალ-მდაბლობას ადგილი და სავალი ექმნება კაცთა მოქალაქურ ცხოვრების გზაზედ. რაკი ერთისათვის ერთი კანონია და მეორესათვის მეორე, კანონი ჰკარგავს თვის უდიდეს მნიშვნელობას საყოველთაო მფარველობისა და შემწეობისას, რადგანაც თვის მადლს და თვის მსჯავრს ერთნაირად ვერ მოჰყვანს ყველასა, ვინც კი მისკენ მიიმართება გაჭირების დროს. ბუნებითად კანონი ყველასათვის ერთნაირი დავალებაა, ერთნაირი უფლება და როცა იგი ერთს ერთნაირად ექცევა და მეორეს სხვანაირად, მაშინ იგი სხვა არა არის რა, თუ არ რჯულად შექმნილი უპირატესობა ერთისა მეორის წინაშე.

ყოველივე ეს გვათქმევინა ერთმა შემთხვევამ, რომელიც დღეს ახალს ამბებშია დაბეჭდილი ჩვენს გაზეთში. ერთი იმერელი მოსამსახურე გაუგზავნია თავის პატრონს ფაეტონის მოსაყვანად. ➡

დიდხანს ჰცდილა ეს მოსამსახურე, მრავალს მეფაიტონებს შეჰხვეწნია, მაგრამ არავინ გამოჰყოლია. ბოლოს, როგორც იყო უშოვნია ფაეტონი. იქაც მახლობლად მდგარა სამი სამხედრო წოდების კაცი, ერთს მათგანს უბრძანებია მოსამსახურის მიერ დაჭერილ მეფაიტონესათვის, მე წამიყვანეო, მოსამსახურე უარზედ დამდგარა, ძლივძლივობით ვიშოვე ფაეტონი, ჩემი დაჭერილია და ვერ დაგიტმობთო. სამხედრო წოდების კაცს ბევრი აღარ ულაპარაკნია, ფაეტონი წაურთმევია, დაუძახნია პოლიციელისათვის და უბრძანებია, ურჩი მოსამსახურე სადმე გამაცალეო.

კანონის მიერ მონიჭებული თანასწორობა საჯარო უფლებაა, ერთნაირად კუთვნილი ყველასი და მაშასადამე, ერთნაირად ძვირფასი ყველასათვის. ამიტომაც იგი თანასწორობა ერთნაირად გასაფრთხილებელია, ერთნაირად საქმაგებელი, ერთნაირად დასაცველი, თუ კაცს ცოტა რამ ამ ქვეყნიერობისა შეუგნია და სიყვარული წესიერობისა და რიგიანობისა გულს ჩასახვია.



<https://qrgo.page.link/Wzp7F>



ილია ჭავჭავაძე

პუბლიცისტური წერილი: „კანონის წინაშე თანასწორობა საზოგადოების წესიერი აგებულების საფუძვლის ქვაკუთხედა“



§ 1.2. ჩატომ და ჩომონ იქმნებო კონსტიტუცია?

კომპლექსური დავალება



პირობა:

კანონშემოქმედებით პროცესში საზოგადოების აქტიური ჩართულობის ერთ-ერთი ძირითადი შემაფერხებელი გარემოება მოქალაქეთა არაინფორმირებულობაა. ყველა მოქალაქე ვალდებულია აქტიურად იყოს ჩართული კანონშემოქმედებით პროცესში. თანამედროვე სამყაროში საკანონმდებლო ხელისუფლების საქმიანობის საჯაროობა და მასში საზოგადოების აქტიური ჩართულობა დემოკრატიის განვითარების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს წინაპირობას წარმოადგენს. შენ, როგორც აქტიურმა მოქალაქემ და ბლოგერმა, გადაწყვიტე დაწერო **არგუმენტირებული ესე** სახელწოდებით „**ელექტრონული ჩართულობის განვითარება კანონშემოქმედებით პროცესებში**“, რომლის მიზანია საზოგადოებას მიაწოდოს ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ რა ფორმით შეუძლიათ მოქალაქეებს მიიღონ მონაწილეობა კანონშემოქმედებით პროცესში.

► **ესეში / ესეს პრეზენტაციისას საზგასმით წარმოაჩინე:**

- რა ფუნქციას ასრულებს კანონი და რა მნიშვნელობა აქვს მას დემოკრატიზაციის პროცესში სახელმწიფოსთვის და საზოგადოებისთვის?
- რატომ უნდა იყოს კონსტიტუციის შექმნაში საზოგადოების ფართო წარმომადგენლობა ჩართული?
- არის თუ არა სამართლებრივი სახელმწიფოს ჩამოყალიბების საფუძველი სამართლებრივი და მოაზროვნე საზოგადოება?
- რა გზებითა და საშუალებებით შემიძლია ჩავეერთო საკანონმდებლო ორგანოს საქმიანობაში?

სატიშობა 1.

- წაიკითხე ამბავი 1, იმსჯელე, გამოკვეთე პრობლემა, მისი გამომწვევი მიზეზები და პრობლემის გადაჭრის გზები.

უპასუხე კითხვებს:

1. რატომ არის მნიშვნელოვანი, საზოგადოების ყველა წევრი იყოს ჩართული მის გარემოში არსებული წესებისა და კანონების შექმნის პროცესში?
2. რა უარყოფითი შედეგები ახლავს წესების არცოდნას?
3. რა გავლენა შეიძლება ჰქონდეს ინდივიდს, პიროვნებას მის სოციალურ გარემოში მიმდინარე პროცესებზე?
4. რას უწყობს ხელს პიროვნების ინფორმირებულობა საკუთარი უფლებებისა და მოვალეობის შესახებ?

სამაჰვი 1

► გამარჯობა, მე-9 კლასში ვსწავლობ, ჩემს პრობლემაზე მინდა მოგიყვებო. პირველ გაკვეთილზე თითქმის ყოველდღე მაგვიანდება, ამის გამო ძალიან ბევრი ოქმი დამიგროვდა, მანდატურთან და დამრიგებელთან შელაპარაკებაც კი მომიხდა, მაგრამ ჩემდა სამწუხაროდ, მიზეზი დაგვიანებებისა, სიზარმაცაა. ჩემი საკითხი განსახილველად დისციპლინურ კომიტეტს გადაეცა, მშობლებმა ძალიან იდარდეს, მაგრამ ჩემთვის მოულოდნელი იყო, რადგან არ დავინტერესებულვარ იმ წესებით, რაც სკოლაში გვაქვს. მახსოვს, რომ სკოლის შინაგანაწესის შექმნაში, სამეურვეო საბჭოსა და დირექციასთან ერთად, ჩემი კლასიც და სხვა ბავშვებიც მონაწილეობდნენ. მეც შემომთავაზეს, მაგრამ არ დავინტერესდი, რაში გამომადგებოდა? საერთოდ რატომ შეიქმნა ეს წესები? ვის სჭირდება? ესაა ჩემი უფლებების დაცვა? სხდომის დროს გამაცნეს ჩემი მოვალეობები და წესები, რომელიც სასკოლო ცხოვრებას აწესრიგებს. დავფიქრდი, მეც რომ მიმეღო მონაწილეობა და დავინტერესებულიყავი, იქნებ ეს პრობლემა თავიდან ამეცილებინა.





„კონსტიტუცია“, ლათინურად *constitutio*, ნიშნავს დაწესებას, დადგენას. კონსტიტუცია სახელმწიფოს ძირითადი კანონია, რომელიც ადგენს ადამიანების თავისუფლებისა და ხელისუფლების მოქმედების ფარგლებს.

ხშირად კონსტიტუციას უწოდებენ ყველაზე მაღლა მდგომ, მთავარ კანონს. რა თქმა უნდა, ის იერარქიით ყველა კანონზე მაღლა დგას, თუმცა, კონსტიტუცია უფრო მნიშვნელოვანი რამაა, ვიდრე მხოლოდ კანონთა ერთობლიობა. კონსტიტუცია განსაზღვრავს სახელმწიფოს მოდელს და მის მომავალს და პასუხს სცემს კითხვას, როგორი სახელმწიფო უნდა აშენდეს? ამიტომაც, უფრო სამართლიანი იქნება, თუ მას შევხედავთ, როგორც „სახელმწიფოს შენებისა და განვითარების“, პოლიტიკური წყობილების მოდელს და არა როგორც მხოლოდ კანონს.

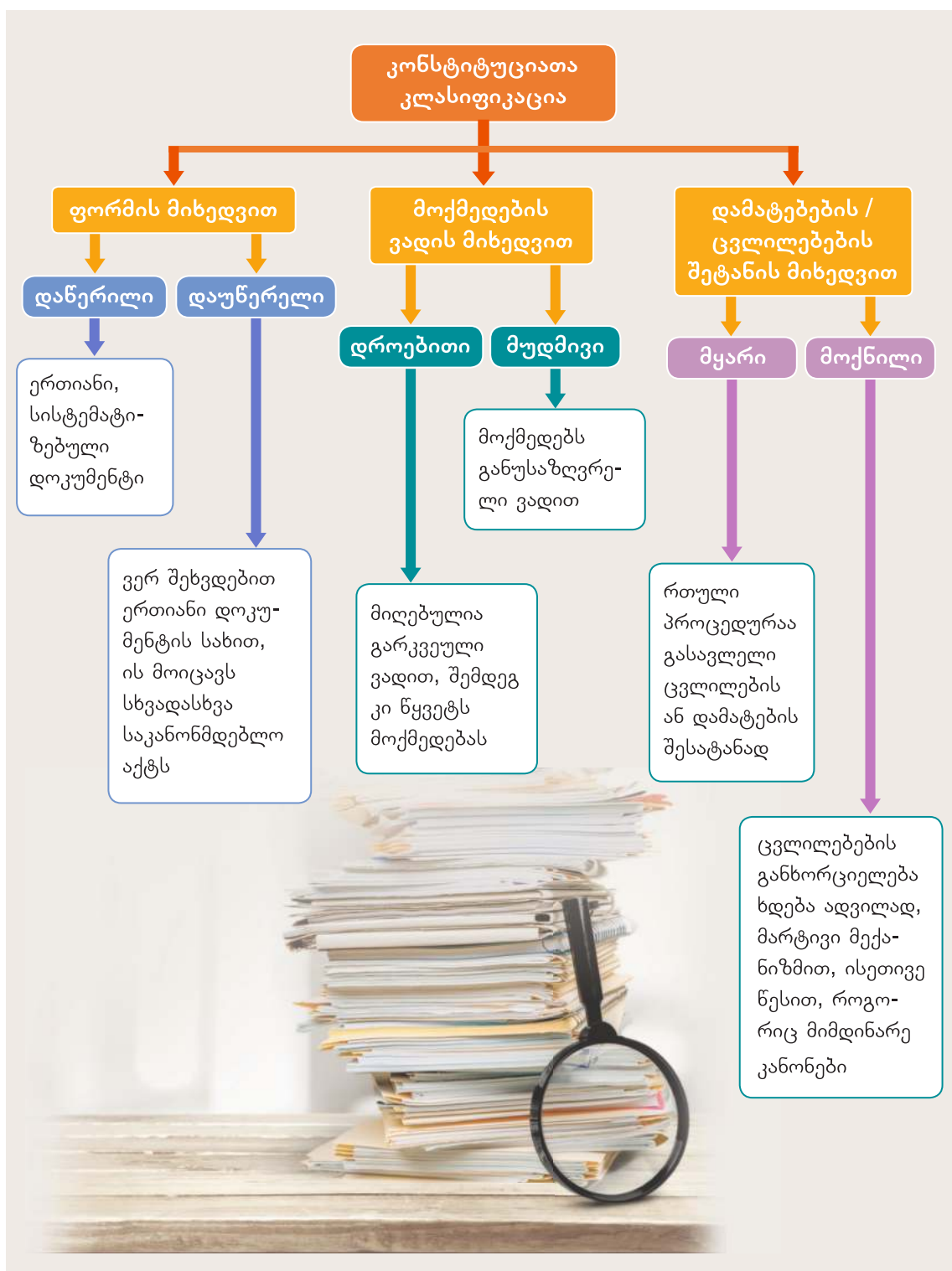


„ხალხის ძალაუფლება კონსტიტუციის აუცილებელი საფუძველია“.

კონსტიტუცია არა მხოლოდ სამართლებრივი დოკუმენტია, არამედ მას უდიდესი პოლიტიკური და სოციალური დატვირთვა აქვს. სამართლის მეცნიერები თვლიან, რომ კონსტიტუცია იქმნება მომავალი საზოგადოების დასაგეგმად, იმისათვის, რომ წარსული უარყოფითი გამოცდილება თავიდან იქნეს აცილებული. მისი უზენაესობის გარანტიორები ხელისუფლება და საზოგადოება არიან. მიიჩნევა, რომ კონსტიტუცია არ უნდა იყოს ბუნდოვანი და მრავალმხრივი გარჩევის საგანი, ის უნდა იყოს დაწერილი ისე, რომ არ საჭიროებდეს ცვლილებების შეტანას საზოგადოების განვითარებასთან ერთად. ამიტომაც აუცილებელია, კონსტიტუციის ნორმები იყოს ზოგადი, მას უნდა შეეძლოს მომავალი თაობისათვის მიმართულების მიცემა. აქედან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ კონსტიტუცია ისეთი დებულებების ერთობლიობაა, რომლებიც განსაზღვრავს სახელმწიფო ორგანოების ფორმირებისა და საქმიანობის პრინციპებს, ასევე სახელმწიფოს მოწყობის ფუნდამენტურ ღირებულებებს. კონსტიტუცია წარმოადგენს საზოგადოების შეთანხმების შედეგს, რათა თავიდან იქნეს აცილებული ის ზიანი, მმართველობა და შეცდომები, რომლებმაც საზოგადოება არასახარბიელო მდგომარეობაში შეიძლება ჩააყენოს. კონსტიტუცია არის დოკუმენტი, რომლის საშუალებითაც იზღუდება სახელმწიფოს თვითნებობა, რომელიც თვითონ სახელმწიფოებრიობის დაუძინებელი მტერია.

კონსტიტუცია უნდა გამოხატავდეს საზოგადოების ნებას და ის განხორციელებადი უნდა იყოს იმ საზოგადოებაში, რომელზეცაა გათვლილი, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მხოლოდ ფორმალურ ნაწერად დარჩება. განსხვავებულია კონსტიტუციის მიღების გზები. კონსტიტუციის შემქმნელი ორგანო ვერ იქნება საზოგადოება მთლიანად. პრაქტიკული მიზეზებიდან გამომდინარე, ასეთი ორგანო, ყველაზე კარგ შემთხვევაში, უნდა იყოს საზოგადოების წარმომადგენელი. კონსტიტუციის შექმნის პროცესი, როგორც წესი, უნდა დაიწყოთ გარკვეული წერტილიდან. დღესდღეობით, კონსტიტუციის შექმნის პროცესს ეხმარება საერთაშორისო საზოგადოება, ან საერთაშორისო ორგანიზაციები, როგორცაა გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია, ან ცალკეული სახელმწიფოები. აღნიშნული დახმარების აღმოჩენა ხდება, როდესაც არის შესაბამისი საჭიროება. კონსტიტუციის შექმნის პროცესში ხშირად რთულ საკითხს წარმოადგენს მმართველობის სტრუქტურის განსაზღვრა, რადგანაც განსხვავებულ სტრუქტურებს აქვთ სხვადასხვა და გარკვეული ხარისხით წინასწარ განსაზღვრადი პოლიტიკური შედეგები. ➡

ხალხის პირდაპირი მონაწილეობის მაგალითის წარმოადგენს ისლანდიაში მიღებული კონსტიტუცია, რომლის მიღებაში მონაწილეობის საშუალება თითოეულ მოქალაქეს ჰქონდა „ფეისბუქის“ ან სხვა სოციალური ქსელების მეშვეობით. ისლანდიაში კონსტიტუციის გადასინჯვის საჭიროება მწვავე ეკონომიკური კრიზისის შემდეგ, 2008 წელს დადგა. ხელისუფლებამ ხალხის მსგავსი ჩართულობა იმიტომ გადანყვიტა, რომ კონსტიტუციაში განმტკიცებული ყოფილიყო ხალხის ნება, ვინაიდან წინააღმდეგ შემთხვევაში, მას ისეთივე მაღალი ნდობა არ ექნებოდა, როგორიც დღეს აქვს.





საქართველოს 1921 წლის 21 თებერვლის კონსტიტუცია

დამოუკიდებლობის აქტიდან კონსტიტუციის მიღებამდე პერიოდში, საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში მიმდინარეობდა ინტენსიური კანონშემოქმედებითი საქმიანობა და მზადდებოდა კონსტიტუციის პროექტიც, რისთვისაც ჯერ საქართველოს ეროვნულმა საბჭომ, 1918 წლის 6 ივნისს, ცხრა კაცის შემადგენლობით შექმნა საქართველოს საკონსტიტუციო კომისია (პირველი საკონსტიტუციო კომისია), ხოლო 1919 წლის 16 მარტს, საქართველოს დამფუძნებელმა კრებამ – მეორე საკონსტიტუციო კომისია (თავდაპირველად თხუთმეტი კაცის შემადგენლობით). ძალზე მნიშვნელოვანია პირველი საკონსტიტუციო კომისიის 1918 წლის 11 და 22 ივნისის სხდომები, სადაც აღინიშნა, რომ საჭიროა ისეთი პროექტის შემუშავება, რომელშიც გათვალისწინებული იქნებოდა „ქართველი ხალხის ისტორიულად ჩამოყალიბებული ფსიქიკა, ყოფა, ზნე-ჩვეულება, საქართველოს მოსახლეობის ეროვნული შემადგენლობა და სამწლიანი პარლამენტური პრაქტიკა“. 1920 წლის მაისისათვის კონსტიტუციის პროექტი განსახილველად გადაეგზავნა დამფუძნებელ კრებას. პროექტის ირგვლივ გამართულ კამათში მონაწილეობდა დამფუძნებელი კრების ყველა ფრაქცია, დეპუტატთა უმრავლესობა, თავისი მოსაზრებები გამოაქვეყნეს საზოგადოებრივმა ორგანიზაციებმა, საქართველოს ეკლესიამ და პირველმა პირებმა. 1921 წლის კონსტიტუცია საკმაოდ სრულყოფილი და დახვეწილი აქტია; საინტერესო მოდელია იმ კონსტიტუციისა, რომელშიც გონივრულადაა შეჯერებული მსოფლიო კონსტიტუციონალიზმის გამოცდილება და საერთო-ეროვნული ქართული საწყისები.



საქართველოს დამფუძნებელი კრების პირველი სხდომა. თბილისი, 1919 წლის 12 მარტი



საქართველოს დამფუძნებელი კრების წევრები, 1919 წელი

აქტივობა 2.



- წარმოიდგინე, რომ ცხოვრობ საზოგადოებაში, სადაც მიუხედავად სამართლებრივი წესებისა და კანონების არსებობისა, ადამიანთა ჯგუფი თუ სხვადასხვა ინსტიტუცია არღვევს კონსტიტუციას. ქვემოთ წარმოდგენილი კონსტიტუციის მუხლებიდან გამომდინარე, დაწერე/შექმენი მოთხრობა, ამბავი, რომელშიც აღწერ ამ კონკრეტული მუხლების დარღვევის ფაქტებს და შემდეგ მის მოსაგვარებლად საჭირო ნაბიჯებს.
- ამბავში/მოთხრობაში/ქეისში სასურველია ყურადღება გაამახვილო და წარმოაჩინო:



1. რატომ არის მნიშვნელოვანი აქტიური მოქალაქეობრივი პოზიციის დაფიქსირება?
2. რატომ უნდა ზრუნავდეს საზოგადოება არსებული კანონების დაცვასა და უზრუნველყოფაზე?

3. რა არის საზოგადოების არაკანონიერი ქმედებების მიზეზი?
4. რა შეუძლია ერთ მოქალაქეს არაკანონიერი გარემოს გამოსასწორებლად?

მუხლი 28. ჯანმრთელობის დაცვის უფლება

1. მოქალაქის უფლება ხელმისაწვდომ და ხარისხიან ჯანმრთელობის დაცვის მომსახურებაზე უზრუნველყოფილია კანონით.
2. სახელმწიფო აკონტროლებს ჯანმრთელობის დაცვის ყველა დაწესებულებას და სამედიცინო მომსახურების ხარისხს, არეგულირებს ფარმაცევტულ წარმოებას და ფარმაცევტული საშუალებების მიმოქცევას.

მუხლი 29. გარემოს დაცვის უფლება

1. ყველას აქვს უფლება ცხოვრობდეს ჯანმრთელობისთვის უვნებელ გარემოში, სარგებლობდეს ბუნებრივი გარემოთი და საჯარო სივრცით. ყველას აქვს უფლება, დროულად მიიღოს სრული ინფორმაცია გარემოს მდგომარეობის შესახებ. ყველას აქვს უფლება, ზრუნავდეს გარემოს დაცვაზე. გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული გადანაცვტილებების მიღებაში მონაწილეობის უფლება უზრუნველყოფილია კანონით.
2. ახლანდელი და მომავალი თაობების ინტერესების გათვალისწინებით, გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსებით რაციონალური სარგებლობა უზრუნველყოფილია კანონით.





§ 1.3. ჩატომ ვმონაწილეობ აჩივანებში?

კომპლექსური დავალება



პირობა:

წარმოიდგინე, რომ ხარ პოლიტიკური პარტიის ლიდერი, არის წინასაარჩევნო პერიოდი და მიიღე მონაწილეობა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მიერ ინიცირებულ ფორუმზე, რომელიც ეძღვნება **სამართლიან არჩევნებს და საკითხს გენდერული თანასწორობის* დაცვაზე არჩევნებში**. შეხვედრაზე ასევე იქნებიან შენი ოპონენტები და მასმედიის წარმომადგენლები. ეს არის წინასაარჩევნო კამპანიის ბოლო ღონისძიება და შენ გეძლევა შანსი, დამაჯერებელი არგუმენტებით წარმოაჩინო შენი პერსონა და პოლიტიკური პარტია. ამისათვის კი საჭიროა, ამ შეხვედრისთვის მოამზადო და შექმნა **საჯარო სიტყვა**.

► **საჯარო სიტყვაზე მუშაობისას და წარდგენისას ხაზგასმით წარმოაჩინე:**

- როგორც მოქალაქეებმა, რატომ უნდა მივიღოთ არჩევნებში მონაწილეობა?
- რატომ არის მნიშვნელოვანი არჩევნების პერიოდულობა?
- რატომ არის არჩევნები ქვეყნის მართვაში მონაწილეობის ფორმა?
- რატომ და როგორ განსაზღვრავს არჩევნები ქვეყნის განვითარების კურსს?
- ადამიანის რომელი უფლება / უფლებები შეიძლება დაირღვეს არჩევნების გაყალბების დროს?
- რატომ არის მნიშვნელოვანი გენდერული თანასწორობის დაცვა არჩევნებში?
- სახელმწიფოში არსებული ადამიანის უფლებების დაცვის მექანიზმები / საშუალებები არჩევნების დროს.

აქტივობა 1.



- ალბათ დაფიქრებულხარ, რატომ არის ქვეყნისთვის მნიშვნელოვანი მოქალაქის ვალდებულებებისა და მის გარშემო მიმდინარე პროცესებში მონაწილეობის არსის გააზრება. წაიკითხე ამბავი 1, იმსჯელე კითხვების დახმარებით.
- 1. შენი აზრით, რატომ ტარდება სკოლაში მოსწავლეთა თვითმმართველობის არჩევნები?
- 2. არის თუ არა ჩართული არჩევნების პროცესში მოსწავლეთა უმრავლესობა და რა განწყობა აქვთ პროცესის მიმართ?
- 3. რატომ არის მნიშვნელოვანი, პასუხისმგებლობით მოვეყიდოთ ჩვენს მოვალეობას?
- 4. ჩვენ გარშემო მიმდინარე პროცესებზე რა უარყოფითი გავლენა შეიძლება იქონიოს არასერიოზულმა და ნიჰილისტურმა დამოკიდებულებამ?

ამბავი 1

► დღეს სკოლაში მიმავალს, ქუჩაში უამრავი წინასაარჩევნო ბანერი დამხვდა გაკრული, ყველგანაა. რომ არ იცოდე, მაინც მიხვდები, რომ არჩევნები ახლოვდება. საპარლამენტოა, ვფიქრობ, რადგან ტელევიზორშიც და ქუჩაშიც ყველა ამის შესახებ საუბრობს. მახსენდება, რომ ვისწავლე რალაც საკითხი არჩევნების შესახებ, მაგრამ კონკრეტულად არ მახსოვს, არ დავინტერესებულვარ. ახლა ვფიქრობ, ნეტავ, რა საკითხები გავიარეთ, რატომ არის არჩევნები ისეთი მნიშვნელოვანი, მთელი ქვეყანა რომ განიხილავს და მსჯელობს? ნეტავ, ყველამ უნდა მიიღოს მონაწილეობა? სავალდებულოა თუ ნებაყოფლობითი? არ ვიცი. როცა მამაჩემი ამბობს, აუცილებლად უნდა წავიდეთ და ჩვენი პოზიცია დავაფიქსიროთო, ჩემი მეზობელი გიორგი ძია ბრაზობს, უარს ამბობს – მეტი საქმე რა დამრჩენიაო?! რატომ ფიქრობს ორივე განსხვავებულად?

ამ საკითხზე ფიქრი სკოლამდე გამყვა და სკოლაში მისულმა, მისალმების ნაცვლად მასწავლებელს, კითხვა შევაგებე:

- მასწ., რატომ უნდა წავიდნენ მაგალითად, ჩემი ოჯახის წევრები არჩევნებზე?
- მასწავლებელმა პასუხის ნაცვლად, კითხვა შემომიბრუნა:
- მოდი, ჯერ შენ მიპასუხე, რატომ მიიღე მონაწილეობა სკოლის თვითმმართველობის არჩევნებში და რატომ ურჩევდი ყველას, რომ მიეღოთ მონაწილეობა?
- ეს იმიტომ, რომ სკოლა ჩემია და მე მინდა მონაწილეობა მივიღო ყველა პროცესში, იმ გადწყვეტილებებში, რაც სკოლაში მიიღება, რადგან ეს მე და ჩემს მეგობრებს გვეხება.
- დიახ, გეთანხმები, სწორედ ასეა, სკოლა შენია და შენ განზე ვერ გადგები, როცა შენ გარშემო სხვადასხვა პროცესი მიმდინარეობს, მით უფრო, რომ ეს შენს ცხოვრებაზეც ახდენს გავლენას, მაგრამ კიდევ ერთ კითხვას დავისვამ...
- დიახ, გისმენთ.
- მაინტერესებს, როგორ ჩაატარეთ სკოლის თვითმმართველობის არჩევნები?
- რა ვიცი, ჩვეულებრივად – კანდიდატებმა წარადგინეს საკუთარი თავი, პროგრამა, წინადადებები, უპასუხეს ჩვენს კითხვებს, შემდეგ ფარულად ხმა მივეცით ჩვენს რჩეულს და ხმები დავითვალეთ, ხმის მიცემის პროცესის სანდოობისთვის ავირჩიეთ რამდენიმე წარმომადგენელი და მათვე უზრუნველყვეს ხმების დათვლა.
- როგორ აირჩიე შენთვის სასურველი კანდიდატი?
- ვისი პროგრამაც და წინადადებებიც ჩვენი სკოლის განვითარებას და ჩვენი ინტერესების გათვალისწინებას გულისხმობდა, მას მივეცი ხმა. ამასთან, ის მოსწავლეებისა და მასწავლელების უფლებების დაცვასაც ითვალისწინებდა.
- საინტერესოა, რატომ ირჩევთ ყოველ წელს ახალ თვითმმართველობას?
- ჩემი აზრით, ეს ჩვენი კონტროლის და ასევე, მათ მიერ გაწეული საქმიანობების მონიტორინგის საშუალებას გვაძლევს და ასევე, მათი მოტივაციაცაა უკეთ მუშაობისთვის. ➡

– გეთანხმები, შენ უკვე თავად გაეცი შენს კითხვას პასუხები – რატომ არის მნიშვნელოვანი არჩევნებში მონაწილეობა.

დავფიქრდი და მივხვდი, რომ გიორგი ძიას ნიჰილისტური დამოკიდებულების ნაცვლად უმჯობესია, რომ მოქალაქე მივიდეს საარჩევნო უბანზე და გააკეთოს გააზრებული, ინფორმირებული არჩევანი.

აუცილებლად უნდა დავარწმუნო, რომ წავიდეს არჩევნებზე!

მნიშვნელოვანი საკითხები

არჩევნები, როგორც ადამიანთა მიერ პოლიტიკური ნების გამოხატვის უმთავრესი საშუალება და მისი ერთ-ერთი ძირითადი უფლება, ასახულია 1948 წლის გაეროს ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციაში, რომელიც ამბობს:

„ხალხის ნება უნდა იყოს მთავრობის ხელისუფლების საფუძველი: ეს ნება უნდა გამოიხატოს პერიოდულ და არაფალსიფიცირებულ არჩევნებში, ფარული კენჭისყრით ან თანაბარმნიშვნელოვანი ფორმებით, რომლებიც უზრუნველყოფენ ხმის მიცემის თავისუფლებას“.



დემოკრატიულ ქვეყანაში სწორედ არჩევნები უზრუნველყოფს მოქალაქეთა პოლიტიკურ მონაწილეობას ხელისუფლებაში არჩეული წარმომადგენლის მეშვეობით. ფაქტობრივად, არჩევნები ის მექანიზმია, რომლითაც ამომრჩეველი საზღვრავს არა მხოლოდ იმას, თუ ვინ უნდა მართოს ქვეყანა, არამედ იმასაც, თუ როგორი უნდა იყოს ქვეყნის განვითარების კურსი უახლოეს მომავალში. დემოკრატია* ხომ „ხალხის მმართველობას“ ნიშნავს, თუმცა შეუძლებელია, რომ ხალხმა, რამდენიმე მილიონმა მოქალაქემ, უშუალოდ მართოს სახელმწიფო, შესაბამისად, ისინი ირჩევენ წარმომადგენლებს, რომლებიც მათი სახელით ახორციელებენ მმართველობას. აღნიშნულს ხშირად წარმომადგენლობით დემოკრატიასაც უწოდებენ. ბუნებრივია, წარმომადგენლობითი დემოკრატია არ ხორციელდება ქაოსურად, მას არ აქვს სპონტანური ან სტიქიური ხასიათი, იგი კარგად არის გაწერილი უშუალოდ სახელმწიფოთა კანონმდებლობით დადგენილ საარჩევნო წესებში.

იმ ქვეყნებში, სადაც ხელისუფლების ბედი, როგორც წესი, ხალხის ნება-სურვილზეა დამოკიდებული, მაღალია მთავრობის მიერ საზოგადოების წინაშე პასუხისმგებლობის განცდა. ასეთ სახელმწიფოებში ნაკლებად აქვს ადგილი ადამიანის უფლებების დარღვევას.

იმისთვის, რომ არჩევნებმა, როგორც პოლიტიკურმა და სამართლებრივმა ინსტიტუტმა, სრულფასოვნად იმუშაოს და მოქალაქეთა პოლიტიკური ნება რეალურად გამოხატოს, აუცილებელია, რომ ის გარკვეულ კრიტერიუმებს აკმაყოფილებდეს. აღნიშნული კრიტერიუმები, ისევე როგორც საარჩევნო წესები, სხვადასხვა ქვეყნის კანონმდებლობაში განსხვავებულია და განერილი, თუმცა არსებობს რამდენიმე ძირითადი პრინციპი, რომელთა დაცვაც აუცილებელია ნებისმიერი ქვეყნის მიერ, რათა უზრუნველყოფილი იქნეს მოქალაქეთა თავისუფალი არჩევანი.

„ხალხის ნება უნდა გამოიხატოს პერიოდულ და არაფალსიფიცირებულ არჩევნებში, ფარული კენჭისყრით, ან თანაბარმნიშვნელოვანი ფორმებით, რომლებიც უზრუნველყოფენ ხმის მიცემის თავისუფლებას“. ➡

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ნათლად ჩანს, რომ **არჩევნები უნდა ატარებდეს პერიოდულ ხასიათს**, რათა რეალურად იყოს უზრუნველყოფილი მოქალაქეთა მიერ საკუთარი პოლიტიკური ნების გამოხატვის შესაძლებლობა. არჩევნების პერიოდულობა უზრუნველყოფს ხელისუფლების ცვალეზადობას. იგი, ასევე, ზრდის მმართველი ჯგუფის ანგარიშვალდებულების განცდას ხალხის მიმართ. სწორედ ამიტომ, მსოფლიოს ყველა მეტნაკლებად დემოკრატიულ ქვეყანაში არჩევნები ტარდება გარკვეული პერიოდულობით (მაგალითად, ოთხ ან ხუთ წელიწადში ერთხელ). კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი პირობა, რომელსაც არჩევნები უნდა აკმაყოფილებდეს, გახლავთ მისი **ნამდვილობა**. იმისათვის, რომ არჩევნებმა უზრუნველყოს პოლიტიკური პროცესების სიჯანსაღე, დაუშვებელია მისი გაყალბება.

გაეროს ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია არჩევნების დემოკრატიულობის კიდევ ერთ კრიტერიუმად ასახელებს **არჩევნების ფარულობას**. მართლაც, ადამიანის მიერ დაფიქსირებული არჩევანი ფარულია, არავის აქვს უფლება, იცოდეს, თუ ვის მისცა ხმა კონკრეტულმა პირმა.

აღნიშნული, უპირველეს ყოვლისა, ემსახურება უშუალოდ ამომრჩევლის დაცვას, რათა არავინ სცადოს მასზე გადანყვეტილების შესაცვლელად რაიმე გავლენის მოხდენა. ამომრჩეველი დამოუკიდებელი უნდა იყოს საკუთარ არჩევანში. აღნიშნული პრინციპები საკმაოდ ზოგადია და წარმოადგენს დემოკრატიული არჩევნების ჩატარებისთვის საჭირო ძირითად პირობებს, რომელთა დაცვაც აუცილებელია.

აქტივობა 2.

- დააკვირდი, რაზე საუბრობენ და რა კითხვები აქვთ შენს თანატოლებს და შეეცადე, პასუხები გასცე მათ.



1. რატომ არის მნიშვნელოვანი არჩევნების პერიოდულობა?
2. რატომ არის არჩევნები ქვეყნის მართვაში მონაწილეობის ფორმა?
3. რატომ განსაზღვრავს არჩევნები ქვეყნის განვითარების კურსს?
4. რატომ არის მნიშვნელოვანი ხელისუფლების არჩევნების გზით შეცვლა?



საპრეზიდენტო

არჩევნები

საპარლამენტო

● საქართველოს პრეზიდენტს 5 წლის ვადით, ღია კენჭისყრით ირჩევს საარჩევნო კოლეგია. ერთი და იგივე პირი საქართველოს პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს მხოლოდ ორჯერ. საქართველოს პრეზიდენტის მორიგი არჩევნების თარიღს ნიშნავს საქართველოს პარლამენტი, არჩევნებამდე 60 დღით ადრე. თუ საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნების თარიღი ემთხვევა საქართველოს პარლამენტის არჩევნების ან წინა თვეს, საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნები იმართება ახალარჩეული პარლამენტის პირველი სხდომის გამართვიდან 45 დღის განმავლობაში. საქართველოს პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე საქართველოს მოქალაქე 40 წლის ასაკიდან, რომელსაც საქართველოში უცხოვრია 15 წელი მაინც.

● საქართველოს პარლამენტი 4 წლის ვადით აირჩევა. საქართველოს პარლამენტის წევრად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე საქართველოს მოქალაქე 25 წლის ასაკიდან, რომელსაც საქართველოში უცხოვრია 10 წელი მაინც. პარლამენტის წევრად არ შეიძლება აირჩეს პირი, რომელსაც სასამართლოს განაჩენით შეფარდებული აქვს თავისუფლების აღკვეთა.

● საქართველოს პარლამენტის მომდევნო არჩევნებში არჩეული პარლამენტი შედგება პროპორციული სისტემით არჩეული 150 პარლამენტის წევრისაგან.

● საქართველოს პარლამენტის მორიგი არჩევნები ტარდება პარლამენტის უფლებამოსილების ვადის ამოწურვის კალენდარული წლის ოქტომბრის ბოლო შაბათს. არჩევნების თარიღს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი არჩევნებამდე 60 დღით ადრე.



აქტიური

საარჩევნო უფლება

პასიური

აქტიური საარჩევნო უფლება არის მოქალაქის უფლება, ხმა მისცეს არჩევნებში მისთვის სასურველ კანდიდატს. ქართული კანონმდებლობის თანახმად, არჩევნებში ხმის მიცემის უფლება აქვს მხოლოდ საქართველოს სრულწლოვან მოქალაქეს. ამდენად, პირი, რომელსაც სურს არჩევნებში მისთვის სასურველ კანდიდატს მისცეს ხმა, უნდა იყოს საქართველოს მოქალაქე, არანაკლებ 18 წლისა. ეს არის აქტიური საარჩევნო უფლების ერთადერთი შეზღუდვა.

პასიური საარჩევნო უფლება გულისხმობს მოქალაქის უფლებას თავად იყოს არჩეული საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენლობით ორგანოში. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, პასიური საარჩევნო უფლება არის მოქალაქის უფლება, წამოაყენოს საკუთარი კანდიდატურა ან გასცეს თანხმობა მისი კანდიდატურის წამოყენებაზე და არჩევნებში თავად იყაროს კენჭი. პასიური საარჩევნო უფლების რეალიზაცია გაცილებით რთულია, ვიდრე აქტიური საარჩევნო უფლებისა, რაც განპირობებულია სახელმწიფოს უსაფრთხოების ინტერესებითა და დამცავი მექანიზმებით. უპირველეს ყოვლისა, გაცილებით მაღალია ასაკობრივი ცენზი. მაგალითად, თუ ხმის უფლების მოსაპოვებლად საკმარისია, რომ პიროვნება იყოს სრულწლოვანი, იმისთვის, რომ იგი აირჩიონ საქართველოს პარლამენტის წევრად, აუცილებელია იყოს მინიმუმ 25 წლის.

აქტივობა 3.



- ნაიკითხე ამბავი 2, გამოკვეთე პრობლემა და განიხილე, იმსჯელე სახელმწიფოსა და საზოგადოების როლზე, პრობლემის გადაჭრის საკითხზე, ამბის განხილვაში დაგეხმარება მასალა – წყარო 1.

ამბავი 2

► მთელი ქვეყანა აქტიურ მზადებაშია კარს მომდგარი საპრეზიდენტო არჩევნების მოლოდინში. განვიხილავთ და ვმსჯელობთ ყველგან: ტრანსპორტში, ბაზარში, მაღაზიებში, აფთიაქებში, ეზოებში, კაფეებში საპრეზიდენტო კანდიდატების პროგრამებს, პიროვნებებს, მათი საქმიანობის სფეროებს, პიროვნულ ღირებულებებს, ვკამათობთ სხვადასხვა დამოკიდებულების გამო, ხშირად ვთანხმდებით ან ვერ ვთანხმდებით და ეს ბუნებრივი პროცესია, მაგრამ ერთ დღესაც, როცა ეზოში სწორედ ამ საკითხთან დაკავშირებით გამართულ ცხარე კამათში ჩემი მეზობელი ნანა არ ჩაერთო, ძალიან გამიკვირდა: ის სმენადაქვეითებულია, მაგრამ ჩვენ მიჩვეული ვართ მის ოჯახთან კომუნიკაციას, ოჯახი 5 წევრისგან შედგება, ოთხი სრულწლოვანია, ჩვენ უკვე კარგად ვიცით მათი ენა. მოვაბრუნე და ვკითხე, რატომ არ გამოთქვამდა თავის აზრს? მან კი მითხრა, რომ ვერ მიიღებენ არჩევნებში მონაწილეობას, რადგან სრულად ვერ იღებენ ინფორმაციას და ამიტომ ვერ გააკეთებენ არჩევანს, მიუხედავად არჩევნებში მონაწილეობის უფლებისა.

შევწუხდი, ვიფიქრეთ, ვიმსჯელეთ და გადავწყვიტეთ, რომ პეტიციით მიგვემართა ჩვენი რაიონის გამგეობისთვის. საბედნიეროდ, ჩვენი რაიონის მოსახლეობის შესაბამისი რაოდენობაც შეგროვდა, დავწერეთ მოთხოვნა:

რომ წინასაარჩევნო პერიოდში ჩვენი მიზანია სმენადაქვეითებულ პირთა სეგმენტისთვის თანაბარი გარემოს უზრუნველყოფის ხელშეწყობა; ასევე მათი, როგორც ელექტორატის მზაობისა და აქტივობის ამაღლება – წლის – დაგეგმილი საპრეზიდენტო არჩევნებისთვის. მათ სერიოზული პრობლემები აქვთ არათუ პიროვნული და საზოგადოებრივი აქტივობის თვალსაზრისით, არამედ ოჯახის წევრებთან, მშობლებთან ურთიერთობის კუთხით. საზოგადოებაში ინტეგრაციის და მოქალაქეობრივი თვითრეალიზაციის სხვადასხვა ბარიერის პარალელურად, ცხადია, ისინი არათანაბარ საარჩევნო გარემოში არიან, იზღუდება მათი, როგორც ამომრჩევლის, აზრის გამოხატვის და დემოკრატიის პირდაპირი ფორმის უფლება. ➡

წყარო 1.

საქართველოს ორგანული კანონი საქართველოს საარჩევნო კოდექსი

მუხლი 3. არჩევნების, რეფერენდუმისა და პლებისციტის* ჩატარების ძირითადი პრინციპები: ა) აქტიური საარჩევნო უფლება აქვს საქართველოს ყველა მოქალაქეს, რომელსაც არჩევნების/რეფერენდუმის/პლებისციტის დღემდე შეუსრულდა ან იმ დღეს უსრულდება 18 წელი და რომელიც აკმაყოფილებს ამ კანონით დადგენილ პირობებს, გარდა იმ პირებისა, რომლებსაც საქართველოს კონსტიტუციით ან/და მის შესაბამისად, ამ კანონით შეზღუდული აქვთ აქტიური საარჩევნო უფლება.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენცია

მუხლი 3. ა) ადამიანის თანდაყოლილი პიროვნული ღირსების, მისი ინდივიდუალური ავტონომიის პატივისცემა, გადანაცვებილების მიღების თავისუფლებისა და პიროვნების დამოუკიდებლობის ჩათვლით; ბ) დისკრიმინაციის დაუშვებლობა; გ) სრულყოფილი ჩართვა და მონაწილეობა საზოგადოებაში; დ) პატივისცემა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა განსხვავებულობისადმი; მათი აღიარება ადამიანთა შორის არსებული განსხვავებულობის შემადგენელ ნაწილად; ე) თანაბარი შესაძლებლობის უზრუნველყოფა; ვ) მისაწვდომობა.

მუხლი 29. პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობა

მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა პოლიტიკურ უფლებებს, ამ უფლებებით სარგებლობის თანაბარ შესაძლებლობებს და ვალდებულებას იღებენ:

1. უზრუნველყონ საარჩევნო პროცედურების, საშუალებებისა და მასალების მისაწვდომი, მარტივად გასაგები და გამოსაყენებელი ფორმატი; ➡

იმედი გვაქვს, ჩემი მეზობელი ნანა და მისი ოჯახი, აგრეთვე სხვა მოქალაქეები, რომელთაც შეზღუდული შესაძლებლობები აქვთ, შეძლებენ სრულფასოვან ჩართულობას და მონაწილეობას ჩვენთვის მნიშვნელოვან პროცესებში.

2. უზრუნველყონ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა, როგორც ამომრჩეველთა, თავისუფალი ნების გამოხატვა და ამასთან დაკავშირებით, საჭიროების შემთხვევაში, მათი თხოვნის საფუძველზე, მათ მიერ არჩეული პირის დახმარება კენჭისყრის პროცედურაში.

მნიშვნელოვანი საკითხები



ქვეყნში პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, ქალები და მამაკაცები წარმოდგენენ სრულფასოვან და აქტიურ მონაწილეებს. ქალთა და მამაკაცთა შორის დისკრიმინაციის არარსებობა და თანაბარი უფლებები ყველა სფეროში, იქნება ეს პოლიტიკური, ეკონომიკური თუ სოციალური ცხოვრება, არის ადამიანის უფლებათა ფუნდამენტური პრინციპები. ეს უფლებები დაცულია ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო და რეგიონული სამართლით, რომელთა საფუძველიც გახდა 1948 წლის „ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია“, რომელშიც წერია: „ყველა ადამიანი დაბადებით თავისუფალია და თანასწორი თავის ღირსებებსა და უფლებებში“.

ქალთა დაბალი პოლიტიკური მონაწილეობა არის გამოწვევა ნებისმიერი განვითარებული თუ განვითარებადი სახელმწიფოსთვის. თუ რატომ უნდა ქალთა პოლიტიკური ჩართულობა ხელს ქვეყნის დემოკრატიულ განვითარებას, ეს შეიძლება შემდეგი სამი არგუმენტით აიხსნას:

- **ადამიანის უფლებები** – ქალს, ისევე როგორც კაცს, აქვს თანაბარი უფლება, მონაწილეობა მიიღოს თავისი ქვეყნის მართვა-გამგეობაში.

- **თანასწორობა** – მაშინ, როდესაც მსოფლიო მოსახლეობის სქესთა შორის ბალანსი არის დაახლოებით თანაბარი (50/50), ქალებსა და კაცებს თანაბრად ეკუთვნით მონაწილეობა და პასუხისმგებლობის აღება სახელმწიფოს მართვა-გამგეობაში.

- **ამომრჩეველთა ხმა** – როდესაც ამომრჩეველის ნახევარი არის ერთი სქესის წარმომადგენელი, მაგრამ ის პროპორციულად არ არის წარმოდგენილი პოლიტიკაში, შედეგად, არ ხდება ამ ჯგუფის პრობლემების გათვალისწინება პოლიტიკაში და აღნიშნულ პრობლემათა ადვოკატირება. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ პარლამენტი, არამედ, ადგილებზე არის ყოველთვის კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი ქალთა მონაწილეობა იმიტომ, რომ ადგილობრივი თვითმმართველობის კომპეტენციებიდან გამომდინარე, მათ ადგილობრივი პრობლემები უნდა გადაჭრან, განსაკუთრებით, სოციალური საკითხები.



<https://qr.go.page.link/QhHfb>

აქტივობა 4.



- წაიკითხე წყარო 2, განიხილე საკითხი არჩევნებში გენდერული თანასწორობის შესახებ და უპასუხე კითხვებს:

1. შენი აზრით, რატომ იყო მნიშვნელოვანი XX საუკუნის 20-იან წლებში ქალის მონაწილეობა და გამარჯვება არჩევნებში?
2. რატომ არის მნიშვნელოვანი გენდერული ბალანსის უზრუნველყოფა ქვეყანაში მიმდინარე ყველა მნიშვნელოვან პროცესში?

წყარო 2.

ყარაიაზის „მატრიარქი“ – ფარი-ხანუმ სოფიევა. ბრიტანული გამოცემა „გარდიანის“ მიერ სარეკლამოდ მომზადებულ ინტერაქტიულ მსოფლიო რუკაზე, რომელიც ქალთა პოლიტიკურ ჩართულობას ასახავს, საქართველოზე წითელი წერტილი 1992 წელს ჩნდება, როდესაც თითქოს პირველი ქალი დეპუტატი აირჩიეს. თუკი რუკას შევასწორებთ და მასზე რეალურ თარიღს – 1919 წელს დავსვათ, როდესაც საქართველოს დამფუძნებელ კრებაში 5 დეპუტატი ქალი შევიდა, საქართველო პატარა კუნძულად გამოჩნდება არა მხოლოდ ევროპის ცენტრალურ და აღმოსავლეთ ნაწილში, არამედ მსოფლიოს უდიდეს ტერიტორიაზეც. 1918 წლის 26 მაისის შემდეგ, წლის ბოლომდე, საქართველოს ტერიტორიის ძირითად მაზრებში* საეროპო არჩევნები* ჩატარდა და თვითმმართველობები მოქმედებას შეუდგნენ. 1919 და 1920 წლების განმავლობაში, ყველა დარჩენილ მაზრაში, რომელსაც ადრე ცენტრალური ხელისუფლება ვერ აკონტროლებდა, საეროპო არჩევნები შედგა. თბილისის მაზრაში ბოლო არჩევნები ყარაიაზის (გარდაბნის მუნიციპალიტეტის სახელწოდება) ოლქში ჩატარდა, სადაც ამომრჩეველთა უმრავლესობა აზერბაიჯანელი მოსახლეობა იყო. პარტიების ჭიდილში უპარტიო კანდიდატმა, აზერბაიჯანელი ეროვნების მუსლიმმა ქალმა ფარი-ხანუმ სოფიევამ პარტიულ კანდიდატებს აჯობა და თბილისის სამაზრო ერობის მეხუთე ხმოსანი გახდა ყარაიაზის ოლქიდან, რასაც პრესა დიდი სიხარულით შეხვდა. როგორ მოახერხა 1918 წელს, 34 წლის მუსლიმმა ქალმა, მუსლიმი მოქალაქეების მხარდაჭერით პოლიტიკური თანამდებობის დემოკრატიული გზით მოპოვება?

ფარი-ხანუმის მშობლიურ სოფელ ყარაჯალაში, მისი სახელი უფროს თაობას ჯერ კიდევ ახსოვს. „ჩი-ფარი“ (კაცი-ფარი) – ასე მოიხსენიებენ მოხუცები სოფლის და მხარის „მატრიარქს“. დროთა განმავლობაში იგი სოფლისა და მხარის აღიარებულ ლიდერად იქცა, რომელიც ძირფესვიანად ამსჯერვდა ტრადიციულ საზოგადოებაში მუსლიმი ქალის შესაძლებლობების შესახებ არსებულ სტერეოტიპს. გადმოცემით, ფარი-ხანუმი მუდამ მამაკაცების წრეში ტრიალებდა და სასოფლო საქმეებს განაგებდა. მასთან ყოველთვის დადიოდნენ რჩევის საკითხავად, იწვევდნენ სხვადასხვა დავაში შუამავლად, ტრადიციული წეს-ჩვეულებების თუ რიტუალების ხელმძღვანელად. მისი სიტყვა და საქმე გადამჭრელი იყო, იმდენადაც კი, რომ მას ტრადიციული საზოგადოების უხუცესები – „ალ-საკლებიც“ აღიარებდნენ და ემორჩილებოდნენ. ფარი-ხანუმი ქველმოქმედიც იყო, მუდამ ეხმარებდა ახალდაქორწინებულ ოჯახებს და გარდაცვლილი თანასოფლელების ობლებს. ბუნდოვანი გადმოცემით, 1910-იან წლებში მას სამეურნეო ინიციატივაც წამოუწყია, რისთვისაც სესხი სახელმწიფო ბანკიდან ჰქონია აღებული. თანასოფლელები მას მიაწერენ რკინიგზის ხაზზე სადგურის მოწყობას სოფელ ყარაჯალასათვის.





§ 1.4. ჩატომ აჩის აუხიდაბადი ხადისუფდაბის დანაწიდაბა და ჩომორ აბადანსაბენ ხადისუფდაბის შტოაბი ეჩთმანეთს?

კომალაქსური დავალაბა



პირობა:

წარმოიდგინეთ თქვენ ხართ გაზეთ „GeoTimes“ მთავარი რედაქტორი და წერთ საგაზეთო სტატიას სახელწოდებით „ხელისუფლების დანაწილება და ქვეყნის დემოკრატიულობის ხარისხი“ სტატია აგებული უნდა იყოს იმ ინტერვიუების საფუძველზე, რომელიც მიმართული იქნება შეკითხვებით შემდეგი რესპოდენტებისკენ: პრემიერ-მინისტრი, მოსამართლე და პარლამენტის თავჯდომარე. შემთხვევითობის პრინციპით გადანაწილდით ჯგუფებში, გაითავისეთ თქვენი სტატუსი და როლი (ჟურნალისტის და თანამდებობის პირების როლები) დაფიქრდით რა შეკითხვებს დაუსვამდით თითოეულ მათგანს, თქვენს მიერ შემუშავებულ სავარაუდო კითხვების და პასუხების საფუძველზე შექმენი საგაზეთო სტატია.

► ნაშრომში/ნაშრომის პრეზენტაციისას საზგასმით წარმოაჩინეთ:

- შესაძლო პრობლემები, რა მოხდებოდა, რომ არ ეარსება ხელისუფლების ცალკეულ შტოებს?
- პრაქტიკული მაგალითები, ჩვენს ცხოვრებაზე ხელისუფლების დანაწილების გავლენის შესახებ?
- ის სამართლებრივი დოკუმენტი/დოკუმენტები, რომლებიც არეგულირებს, როგორც ხელისუფლების ცალკეული შტოს უფლებამოსილებას, ასევე მათ შორის ურთიერთობებს?
- დემოკრატიის მთავარი პრინციპის — ხელისუფლების დანაწილების ასხსნა, ანალიზი და შეფასება.

აქტივობა 1.

- დაფიქრდი, რა განაპირობებს ქვეყნის დემოკრატიულ მახასიათებლებს. ამბავი-1-ში მოცემული რეალური ქვეყნის მაგალითზე იმსჯელე და ჩამოაყალიბე დემოკრატიული და არადემოკრატიული მართვის პრინციპები.

ამბავი 1

► ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის პერიოდი

19... წლის 13 აგვისტოს ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკამ დამოუკიდებლობა გამოაცხადა. დამოუკიდებელი ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკის პირველი პრეზიდენტი გახდა დავიდ დაკო, რომელმაც ქვეყანაში შემოიღო ერთპარტიული სისტემა. ერთდერთ ლეგალურ პარტიად გამოცხადდა მოძრაობა „შავი აფრიკის სოციალური ევოლუციისთვის“ (MESAN), რომელიც მომდევნო 30 წლის განმავლობაში წარმოადგენდა მმართველ პარტიას.



19... წელს განხორციელდა გადატრიალება, რომელმაც ხელისუფლების სათავეში მოიყვანა ჟან ბედელ ბოკასა. რესპუბლიკის პარლამენტი დაითხოვეს, გაუქმდა კონსტიტუცია. ბოკასას მმართველობის პერიოდი გამორჩეულია კორუფციის* ზრდითა და მთელი რიგი არაორდინარული ღონისძიებებით. 19... წელს მან ცენტრალური აფრიკის იმპერიის შექმნა გამოაცხადა და საკუთარ თავს იმპერატორი ბოკასა I უწოდა. იმპერატორად კურთხევის ცერემონიაზე დაიხარჯა სახელმწიფო ბიუჯეტის* ნახევარი, რამაც მნიშვნელოვნად დააზარალა ისედაც ღარიბი ქვეყნის ეკონომიკა*. ბოკასამ ჩამოაყალიბა ავტორიტარული რეჟიმი*, რომელიც 19... წლამდე გაგრძელდა.

19... წლის აპრილში დაიწყო ანტისახელისუფლებო გამოსვლები, რომელიც ჩაახშვეს.

19... წლის სექტემბერში ბოკასას რეჟიმის დასამხობად განხორციელდა „ოპერაცია ბარაკუდა“, – უსისხლო სახელმწიფო გადატრიალება. ქვეყანაში აღდგა რესპუბლიკური წყობა.

სახალხო გამოსვლების შედეგად დამტკიცდა რესპუბლიკის ახალი კონსტიტუცია, რომელიც ითვალისწინებდა საპრეზიდენტო არჩევნების ჩატარებას (პრეზიდენტს ირჩევდნენ 6 წლით; ის ნიშნავდა პრემიერ-მინისტრსა და მთავრობას). გამოცხადდა მრავალპარტიულობა (საპარლამენტო არჩევნები) და ადამიანის უფლებების დასაცავად, შეიქმნა დამოუკიდებელი სასამართლო სისტემა. შედეგად, ძალაუფლება გადანაწილდა ხელისუფლების შტოებს შორის, რამაც უზრუნველყო ქვეყნისთვის მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებების მიღების კონტროლის შესაძლებლობა, დემოკრატიული პრინციპების დამკვიდრება.

მნიშვნელოვანი საკითხები

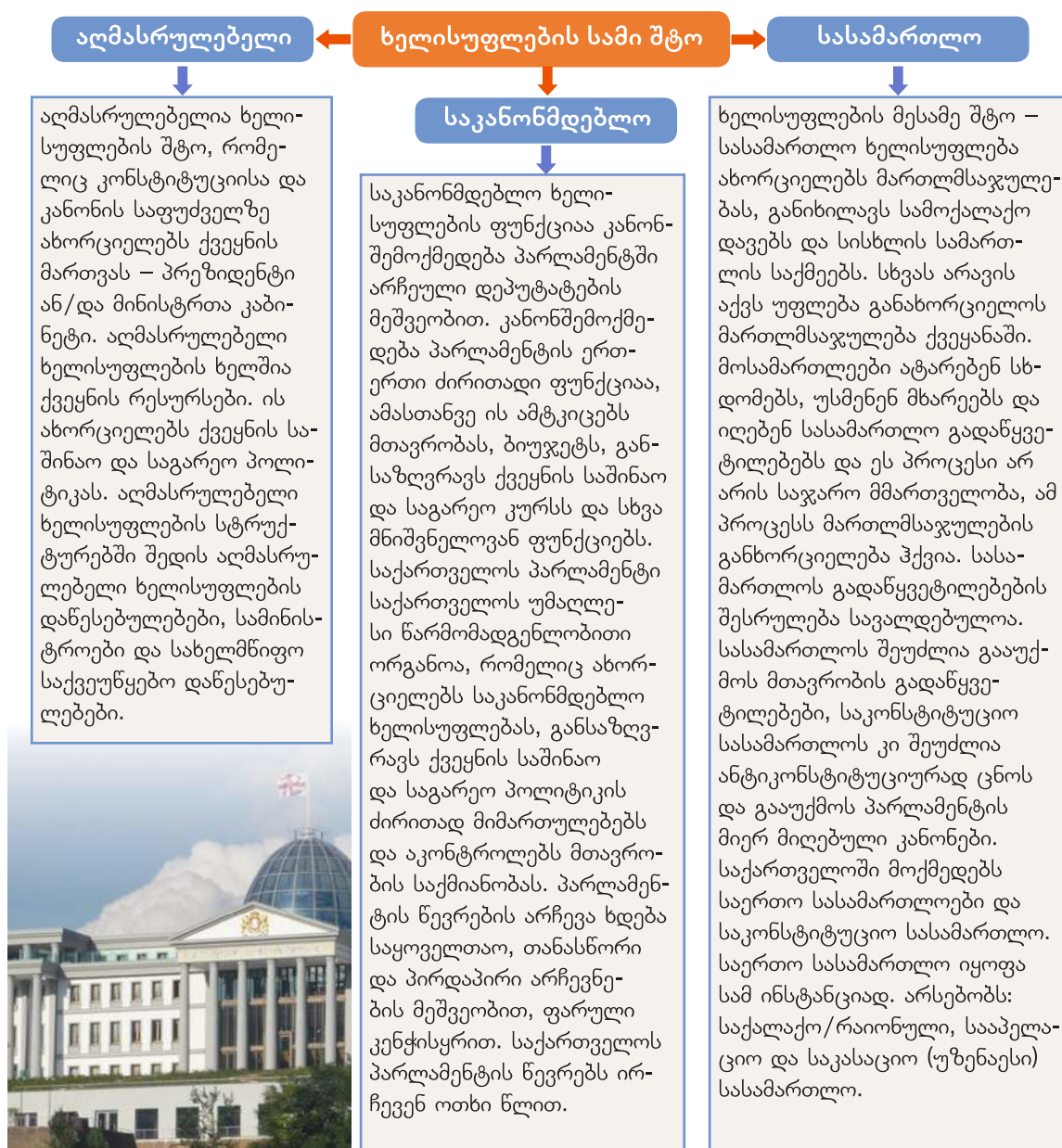
დემოკრატია აღნიშნავს ისეთი მთავრობის მმართველობას, რომელიც არჩევნების შედეგად არის მოსული ხელისუფლებაში, ანუ ხალხის მიერ არის არჩეული. სიტყვა „დემოკრატია“ ბერძნული წარმოშობისაა და ხალხის მმართველობას ნიშნავს. ხალხმა უნდა აირჩიოს საკუთარი ქვეყნის ხელისუფლება.

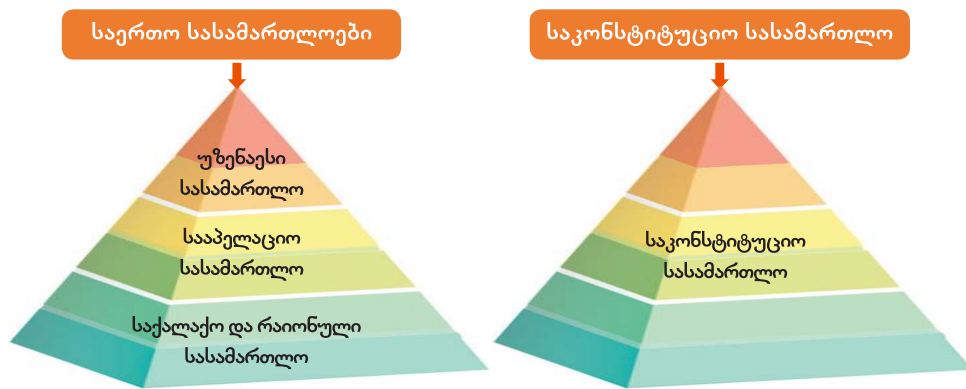
იქ, სადაც სახელმწიფოს მართვა არ ხორციელდება ხალხის მიერ არჩეული ხელისუფლების მიერ, ეწოდება ავტორიტარული სახელმწიფო: სახელმწიფო, რომელსაც მართავს ის პირი ან პირები (ჯგუფი), რომლებიც ხელისუფლებაში მოვიდნენ არა არჩევნების გზით, – ან კიდევ, დიქტატურა: სახელმწიფოს მართვა ერთი პირის მიერ, რომელსაც შეუზღუდავი ძალაუფლება აქვს. როგორც წესი, დიქტატორი ხელისუფლებაში მოდის ძალადობრივი გზით და მისი დასაყრდენი ძალა, როგორც ხელისუფლებაში მოსვლის, ისე ხელისუფლებაში ყოფნის დროს, სამხედრო სტრუქტურებია (ჯარი და პოლიცია). ➡



რას ნიშნავს ხელისუფლების დანაწილების პრინციპი?

ფრანგი ფილოსოფოსი, ბარონი მონტესკიე ცნობილია, როგორც ხელისუფლების დანაწილების თეორიის ავტორი, რომელსაც განიხილავს თავის მთავარ ნაშრომში „კანონთა საზრისი“. ნაშრომში ავტორი გამოხატავს თავის უარყოფით დამოკიდებულებას აბსოლუტური, შეუზღუდავი მონარქიისადმი და გვანვდის ხელისუფლების დანაწილების თეორიას. მონტესკიეს მიხედვით, ხელისუფლება სამ ნაწილად, უნდა იყოს დაყოფილი: საკანონმდებლო ხელისუფლება ხალხის რჩეულ საზოგადოებას უნდა ეკუთვნოდეს, აღმასრულებელი – მონარქს, სასამართლო ხელისუფლება კი – არჩეულ მოსამართლეებს. არ შეიძლება აღმასრულებელი და საკანონმდებლო ხელისუფლების ერთი ორგანოს ან ერთი ადამიანის ხელში გაერთიანება, რადგან ასეთ შემთხვევაში მონარქი თუ პარლამენტი ტირანულ კანონებს გამოსცემს და ტირანულად განახორციელებს მათ, ხელისუფლების სხვადასხვა ნაწილის მიერ ურთიერთკონტროლი დაირღვევა და დამყარდება განუკითხაობა. მონტესკიეს მოძღვრება უზენაესი ხელისუფლების სამ ნაწილად დაყოფის შესახებ, შემდგომში მრავალ ქვეყანაში იქნა გამოყენებული დემოკრატიული კონსტიტუციის შემუშავების დროს.



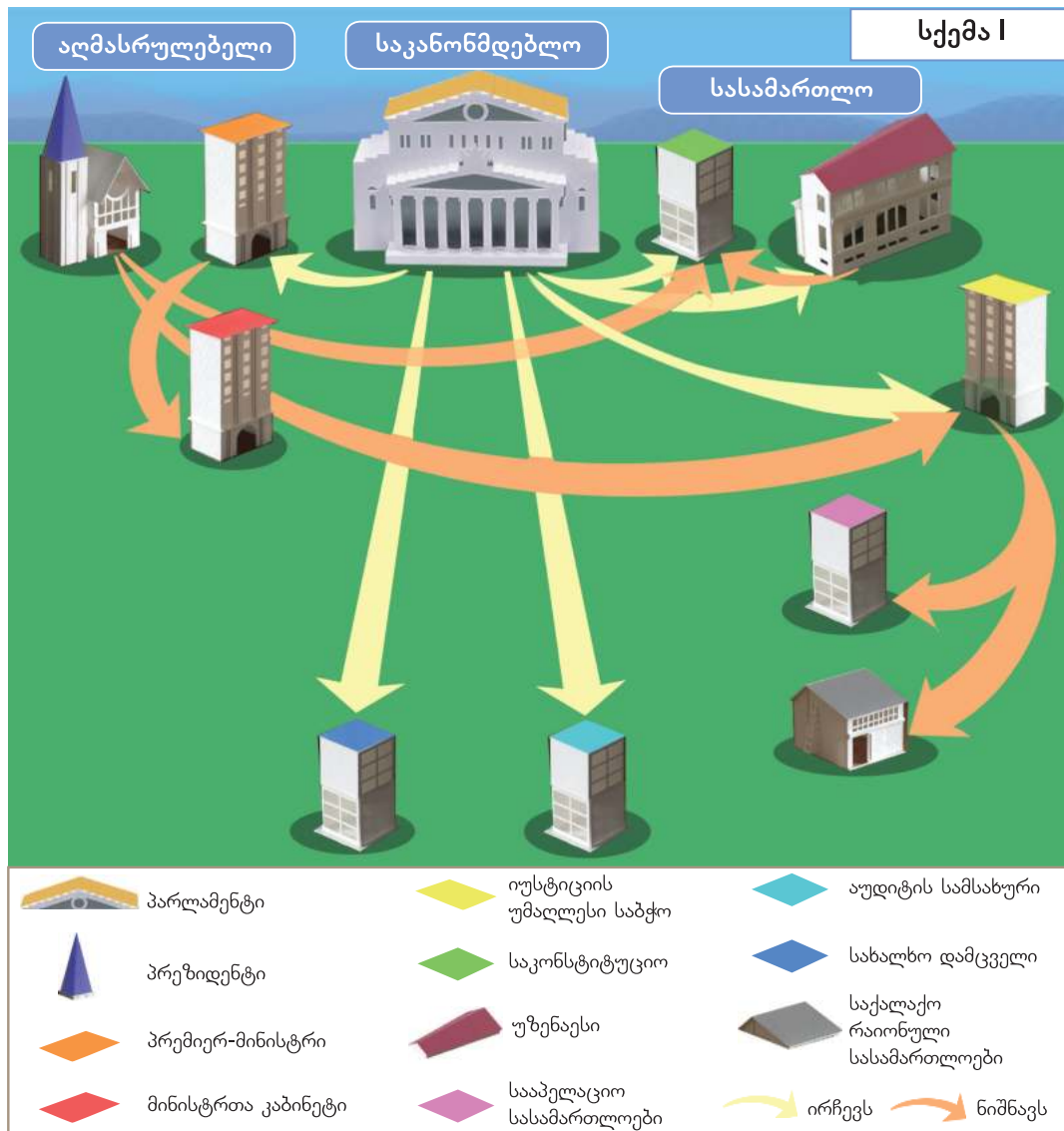


აქტივობა 2.

გაანალიზე სქემა 1, ლეგენდის პირობითი ნიშნების მიხედვით განსაზღვრე:

- ხელისუფლების რომელი შტო ირჩევს წარმომადგენელს და რომელ ორგანოში?
- ხელისუფლების რომელი შტო ნიშნავს წარმომადგენელს და რომელ ორგანოში?

ხელისუფლების შტოების კონტროლის და გალანის მექანიზმი



აქტივობა 3.



- ხელისუფლების დანაწილებისა და დაბალანსების პრინციპის, თითოეული შტოს დანიშნულებისა და ფუნქციების ზოგადი მიმოხილვის შემდეგ, შეუსაბამე გრაფაში მოცემული თეზები ცხრილში მოცემულ სუბიექტებს – გადაიტანე სამუშაო რეეულში და შეავსე ცხრილი 1.
1. ახორციელებს ქვეყნის საშინაო და საგარეო პოლიტიკას;
 2. არის თავდაცვითი ძალების მთავარსარდალი;
 3. იღებს კანონს;
 4. ახდენს მსჯავრდადებულთა შეწყალებას;
 5. ნიშნავს და ათავისუფლებს მინისტრებს;
 6. ახორციელებს მართლმსაჯულებას;
 7. ნიშნავს საკონსტიტუციო სასამართლოს სამ მოსამართლეს;
 8. აირჩევა საყოველთაო, პირდაპირი და თანასწორი არჩევნების გზით, 4 წლის ვადით;
 9. შეუძლია გააუქმოს მთავრობის გადანყვეტილებები;
 10. ამტკიცებს ქვეყნის ბიუჯეტს.

ცხრილი 1.

პარლამენტი	პრეზიდენტი	მთავრობა	სასამართლო
X	X	X	X

აქტივობა 4.



- წაიკითხე ამბავი 2 და უპასუხე ქვემოთ მოცემულ შეკითხვებს:
1. რატომ მიმართა საქართველოს მთავრობამ პრეზიდენტს საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებისათვის?
 2. სად ჩანს ამბავი 2-ში ხელისუფლების შტოებს შორის დელეგირებული უფლებამოვალეობები?
 3. რატომ ვერ განახორციელა მხოლოდ აღმასრულებელმა ხელისუფლებამ გადანყვეტილება საქართველოში ვაქცინის შემოტანისა და მოსახლეობის აცრის შესახებ, რატომ გახდა საჭირო საკანონმდებლო ხელისუფლებასთან თანამშრომლობა?

ამბავი 2

► კორონავირუსის ეპიდემია პირველად ჩინეთის ხუბეის პროვინციის ქალაქ უხანში დაფიქსირდა 2019 წლის დეკემბერში. 2020 წლის 11 მარტს ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციამ კორონავირუსის ეპიდემია გლობალურ პანდემიად გამოაცხადა. კორონავირუსული დაავადება COVID-19-ით იწვევრებული პირი საქართველოში პირველად 2020 წლის 26 თებერვალს გამოვლინდა.

21 მარტს საქართველოს მთავრობამ მიმართა საქართველოს პრეზიდენტს სალომე ზურაბიშვილს საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების წარდგინებით. ➡

21 მარტს საქართველოს პრეზიდენტმა სალომე ზურაბიშვილმა ქვეყანაში საგანგებო მდგომარეობა გამოაცხადა.

22-23 მარტის გვიან ღამით საქართველოს პრემიერ-მინისტრმა გიორგი გახარიამ დაადსტურა საქართველოში პირველი შიდა გადაცემის შემთხვევა მარნეულის მუნიციპალიტეტში, რასაც მოჰყვა მკაცრი საკარანტინო რეჟიმის გამოცხადება მარნეულისა და ბოლნისის მუნიციპალიტეტებში.

30 მარტს საქართველოს პრემიერ-მინისტრმა გიორგი გახარიამ ქვეყანაში „ფაქტობრივი საყოველთაო კარანტინი“ და „ფაქტობრივი კომენდანტის საათი“ გამოაცხადა. კორონავირუსის მეორე ტალღა დაიწყო 2020 წლის შემოდგომაზე.



მსოფლიოს წამყვანი სახელმწიფოების მეცნიერები მუშაობდნენ „კოვიდ-19“-ის საწინააღმდეგო ვაქცინის შემუშავებაზე. შემუშავდა ვაქცინის რამდენიმე ვარიანტი.

საქართველოს აღმასრულებელმა ხელისუფლებამ, პრემიერ-მინისტრის ხელმძღვანელობით მიიღო გადაწყვეტილება, შეასრულოს ჯანდაცვის საერთაშორისო ორგანიზაციის მოთხოვნა „კოვიდ-19“-ის საწინააღმდეგო ვაქცინის შემოტანისა და ქვეყნის მოსახლეობის აცრის შესახებ.

თუმცა, გადაწყვეტილების შესასრულებლად საჭირო გახდა, პარლამენტს დაჩქარებული წესით კენჭი ეყარა აღნიშნული საკითხისთვის და ცვლილება შეეტანა საზოგადოებრივი ჯანდაცვის შესახებ კანონში. 2021 წლის 27 იანვარს საქართველოს პარლამენტმა დაჩქარებული წესით კენჭი უყარა აღნიშნულ ცვლილებას და მიიღო. იმდროინდელი პარლამენტის თავმჯდომარემ, არჩილ თალაკვაძემ განაცხადა, რომ ეს საკანონმდებლო ცვლილება მნიშვნელოვანი იყო, რათა შექმნილიყო როგორც საკანონმდებლო, ისე ადმინისტრაციული ხელისუფლებისგან პირობები მოსახლეობის უსაფრთხოების მიზნით ვაქცინაციისთვის.



§ 1.5. ჩატომ და ჩომონ უნდა ვაკონსტროქტო სედისუფიბა?

კომპლექსური დავალბა



პირობა:

შენს სკოლამდე მისასვლელი გზა არ არის კეთილმონყობილი, ქუჩაზე ამორტიზებულია სანიაღვრე სისტემა და დაზიანებულია გზის საფარი, რაც ხელს გიშლის სკოლამდე მისვლაში. შენ, როგორც აქტიურმა მოქალაქემ, გადანყოფიე იზრუნო სათემო პრობლემაზე, პრობლემა აუცილებლად მოსაგვარებელია და გადასაჭრელი. თემის მოსახლეობასთან ერთად, ასევე ადგილობრივ არასამთავრობო ორგანიზაციასთან თანამშრომლობით, მოამზადე **მიმართვის წერილი**, რომელსაც წარუდგენ ადგილობრივ ხელისუფლებას, მერიის ინსფრასტრუქტურულ სამსახურს განსახილველად.

► პროდუქტში/პროდუქტის პრეზენტაციისას ხაზგასმით წარმოაჩინე:

- რომელ საზოგადოებრივ საჭიროების მოგვარებაზეა მიმართული შენი წერილი და რატომ გადანყოფიე ამ პრობლემის გადაჭრაზე ზრუნვა?
- რატომ გადანყოფიე ადგილობრივ ხელისუფლებასთან თანამშრომლობა და პრობლემის ადვოკატირება; როგორ შეესაბამება სამოქალაქო მონაწილეობის ეს ფორმა კონკრეტულ საჭიროებას?
- რამდენად არის გათვალისწინებული თემის და თანასკოლელების ინტერესები და როგორ უზრუნველყოფს პრობლემის მოგვარება მათი უსაფრთხო მომავლის პერსპექტივას?
- რას უნდა აკეთებდეს სახელმწიფო, როგორი უნდა იყოს სახელმწიფოს პოლიტიკა, რომ მოზარდებს ჰქონდეთ უსაფრთხო გარემო და ნორმალური განათლების მიღების უფლება?
- რატომ არის თითოეული ჩვენგანის პასუხისმგებლობა და აქტიურობა საჭირო (არა ძალადობრივი მეთოდებით) პრობლემების გადასაჭრელად?

აქტივობა 1.

- ნაიკითხე ამბავი 1 და 2, რომელიც რეალური ჟურნალისტური გამოძიებების შესახებ მოგიტხრობს, გააანალიზე და იმსჯელე:
 1. რაში მდგომარეობს მედიის ძალა?
 2. რატომ აყენებენ დემოკრატიულ სახელმწიფოებში მედიას ხელისუფლების განხორციელების ოფიციალური, ძირითადი სახელმწიფო ინსტიტუტების გვერდით?
 3. რა გავლენას ახდენს ის საზოგადოებაზე და რატომ წამოიჭრება ხოლმე ასე აქტიურად საზოგადოებრივი პრობლემების განხილვისას ჟურნალისტების პასუხისმგებლობის საკითხი?

ამბავი 1

► „უოტერგეიტის“ საქმე მსოფლიოს ალბათ ყველაზე ცნობილი ჟურნალისტური გამოძიებაა. ყველაფერი 1972 წლის 17 ივნისს, გამთენიისას დაიწყო, როცა პრეზიდენტ ნიქსონის საარჩევო კამპანიის 5 აქტივისტი „უოტერგეიტის“ საოფისე კომპლექსში მდებარე დემოკრატიული პარტიის შტაბბინაში შეღწევის მცდელობისას დააკავეს.

„უოტერგეიტში“ შეღწევის მცდელობისას დაკავებულიებს ყურადღება თითქმის არავინ მიაქცია, *The Washington Post*-ის ჟურნალისტებმა კი გამოძიება დაიწყეს.

ორი რეპორტიორის – ბობ ვუდვორდისა და კარლ ბერნშტეინის ჟურნალისტურ გამოძიებას ბევრი დაბრკოლება შეხვდა, მაგრამ მათმა თავდაუზოგავმა შრომამ შედეგი გამოიღო. „უოტერგეიტის“ საქმე დიდი სკანდალით დასრულდა და ჟურნალისტებს პულიცერის პრემიაც მოუტანა.

ჟურნალისტური გამოძიების დროს დადგინდა, რომ პრეზიდენტის ადმინისტრაცია ოპონენტებს უკანონოდ უსმენდა და კომპლექსში შეჭრის მცდელობაც პროგრამის ნაწილი იყო, რომელიც ნიქსონის პოლიტიკური ოპონენტების დისკრედიტაციას ისახავდა მიზნად.

საბოლოოდ, სისხლის სამართლის საქმე აღიძრა. პრეზიდენტი ნიქსონი ვადაზე ადრე გადადგა, მასთან დაახლოებული პირები კი დააპატიმრეს.



კარლ ბერნშტეინი და ბობ ვუდვორდი

ამბავი 2

► „პენტაგონის ქაღალდებს“ აშშ-ის თავდაცვის დეპარტამენტში დაცულ დოკუმენტებს უწოდებენ, რომლებიც ჟურნალისტებმა გამოამხეურეს. „პენტაგონის ქაღალდები“ 1945-1967 წლებში აშშ-ვიეტნამის პოლიტიკურ და სამხედრო ურთიერთობაზე მასალებს შეიცავდა და ვიეტნამის კონფლიქტში შეერთებული შტატების ჩართვას დეტალურად აღწერდა.

„პენტაგონის ქაღალდებმა“ გამოაჩინა, რომ წლების განმავლობაში პრეზიდენტის ადმინისტრაცია საკუთარ მოსახლეობას და კონგრესს ფაქტებს უმაღლავდა. დოკუმენტებში აღწერილი იყო, როგორ ამწვავებდა აშშ ვიეტნამის ომს ლაოსისა და კამბოჯის ვიეტნამის საზღვრისპირა რეგიონების დაბომბვით, ჩრდილოეთ ვიეტნამზე თავდასხმით და სხვ. ➡



დენიელ ელსბერგი

„პენტაგონის ქაღალდები“ 1971 წელს გაზეთ The New York Times-ში სამხედრო ანალიტიკოსმა და აქტივისტმა დენიელ ელსბერგმა გამოაქვეყნა. ელსბერგს აშშ-ის ხელისუფლება დაუპირისპირდა. მას სახელმწიფო ქონების მისაკუთრებაში, შეთქმულებასა და შპიონაჟში დასდეს ბრალი, მაგრამ გამომზეურებულმა დოკუმენტებმა დიდი რეზონანსი გამოიწვია, მას მალევე მოჰყვა „უოტერგეიტის“ სკანდალიც და ხელისუფლებამ „პენტაგონის ქაღალდებთან“ მიმართებითაც შეიცვალა პოზიცია.

„პენტაგონის ქაღალდები“ აშშ-ის ხელისუფლებამ 2011 წლამდე არ გაასაჯაროვა. 2011 წელს კი მთელ დოკუმენტაციას მოეხსნა გრიფი „საიდუმლოდ“ და საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომი გახდა ის მასალებიც, რაც თავის დროზე ჟურნალისტურ გამოძიებაში ვერ მოხვდა.

მნიშვნელოვანი საკითხები

ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია

რომი, 1950 წლის 4 ნოემბერი

მუხლი 10

გამოხატვის თავისუფლება

ყველას აქვს უფლება გამოხატვის თავისუფლებისა. ეს უფლება მოიცავს პირის თავისუფლებას, ჰქონდეს შეხედულებები, მიიღოს ან გაავრცელოს ინფორმაცია თუ მოსაზრებები საჯარო ხელისუფლების ჩაურევლად და სახელმწიფო საზღვრების მიუხედავად.

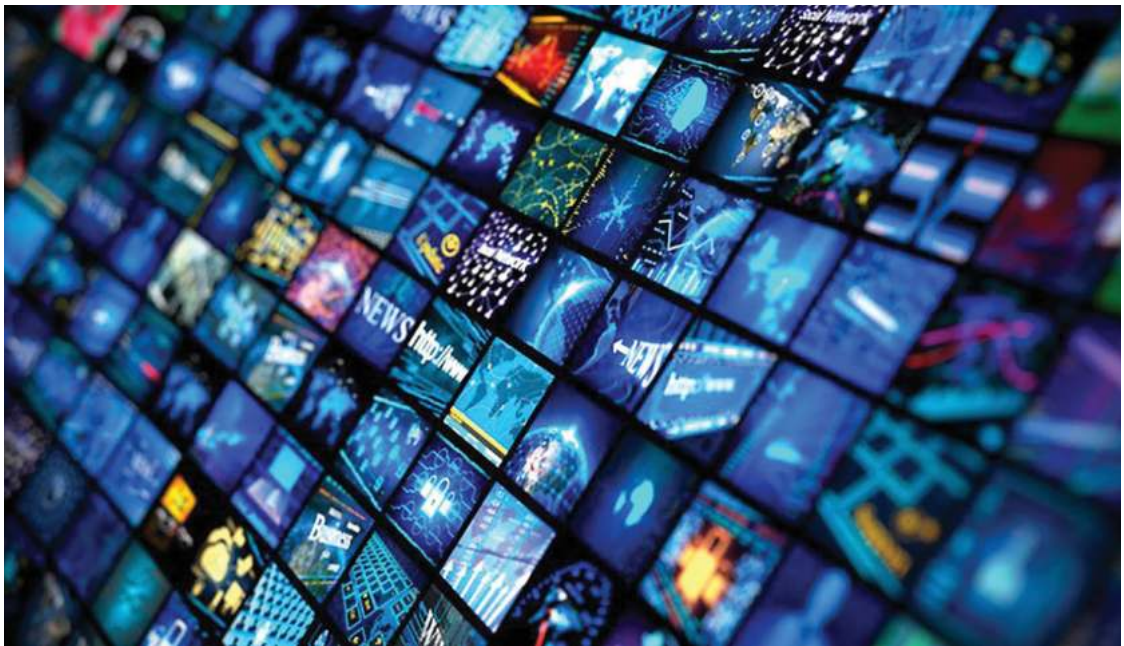
ხელისუფლების დანაწილების სამი ძირითადი პრინციპის გარდა (საკანონმდებლო, აღმასრულებელი, სასამართლო), დემოკრატიული ქვეყნები ცნობენ მეოთხე, არაოფიციალურ ხელისუფლებას ანუ მედიას.

მედიის გავლენა, თავისი გლობალური გაგებით, საზოგადოებაზე დღითი დღე თვალშისაცემი ხდება. მან არაოფიციალურად, მაგრამ მნიშვნელოვანწილად პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ პროცესებს განვითარების თავისებური ბიძგი და გეზი მისცა. ამიტომაც თანამედროვე მსოფლიოში მას სამართლიანად უწოდებენ „მეოთხე ხელისუფლებას“. ეს ძალაუფლება მდგომარეობს მედიის უნარში, რომ დაამკვიდროს გარკვეული მიდგომები, კანონზომიერება, შეხედულებები და აზროვნების თავისებური „სტილი“. ის განუზომელ როლს ასრულებს ეგრეთ წოდებული დღის წესრიგის ჩამოყალიბებაში, რაც ნიშნავს საზოგადოების აზროვნების ფოკუსირებას ამა თუ იმ საკითხზე, მისთვის ძირითადი ვექტორების დანახვებას, აზროვნების პროვოცირებას, მიმართულებების ირიბად განსაზღვრას.

გარდა ტრადიციული მედიისა, ჩვენს ყოფით რეალობაში არანაკლებ როლს თამაშობს ციფრული მედია. მეტიც, თანამედროვე, ინტერნეტიზებულ სამყაროში ის უფრო და უფრო დიდ სივრცეში იჭრება: მეტ მკითხველს, მაყურებელს და მსმენელს იპყრობს.

შეიძლება გამოიყოს მედიის 7 ძირითადი ფუნქცია, რომელთაგან ნაწილი დემოკრატიულ საზოგადოებაში საკვანძოა, ნაწილი კი ისეთ ფუნქციებს მოიცავს, როგორიცაა გართობა და სხვადასხვა სერვისის მიღება:

- **ინფორმირება.** მედიის მთავარი ფუნქციაა მოქალაქეების უზრუნველყოფა ინფორმაციით, რომელიც მათ თვითმმართველობისა და თავისუფლების რეალიზებისთვის ესაჭიროებათ. დემოკრატიულ საზოგადოებაში ადამიანები გადაწყვეტილებებს ინფორმაციის საფუძველზე იღებენ. ამდენად, ინფორმირებული მოქალაქე დემოკრატიული პროცესის მნიშვნელოვანი აქტორია. მედიას კი, საზოგადოების მრავალფეროვანი, სანდო და ზუსტი ინფორმაციით უზრუნველყოფის მხრივ, საკვანძო ფუნქცია აკისრია. ➡



● **ცოდნა.** მედია საზოგადოებას არა მხოლოდ ინფორმაციას უნდა აწვდიდეს, არამედ უხსნიდეს კონტექსტს და აძლევდეს ცოდნას, თუ რა გავლენა აქვს პოლიტიკის ამა თუ იმ გადაწყვეტილებას თუ რეგულაციას მის ცხოვრებაზე.

● **მეთვალყურეობა** („მოდარაჯე ძაღლი“). მედიას მეოთხე ხელისუფლებასაც კი უწოდებენ, რომლის ერთ-ერთი მთავარი ფუნქცია ხელისუფლების სამი შტოს – საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო – საქმიანობის მეთვალყურეობა და კონტროლია. ეს ფუნქცია ინგლისური სიტყვა Watchdog-იდან მომდინარეობს, რაც „მოდარაჯე ძაღლს“ ნიშნავს. მედია ხელისუფლების საქმიანობას და გზავნილებს სკეპტიკური პოზიციიდან აფასებს და მის ანგარიშვალდებულებასა და გამჭვირვალობას უზრუნველყოფს.

● **სახალხო ფორუმი.** მედია საზოგადოებას საჯარო კრიტიკისა და მსჯელობის პლატფორმას სთავაზობს, რომელიც მოსაზრებათა მრავალფეროვნებას უნდა უზრუნველყოფდეს და პლურალიზმს უწყობდეს ხელს. საზოგადოებისთვის მნიშვნელოვან საკითხებზე საჯარო დებატები ფაქტებს უნდა ეფუძნებოდეს და მედია ამ პროცესში შუამავლის ანუ მოდერატორის როლს უნდა ასრულებდეს.

● **ადვოკატირება.** მედიაადვოკატირება მედიის მეშვეობით გადაწყვეტილების მიღების პროცესზე გავლენის მოხდენას გულისხმობს.

● **გართობა.** გართობა მედიის ერთ-ერთი ფუნქციაა. მომხმარებელი ხშირად მედიისგან დაძაბულობის მოხსნასა და გასართობ შინაარსს მოელის. ფილმების, სერიალების, სპორტული პროგრამებისა და სხვადასხვა გასართობი შოუს ფორმით მედია რეკრეაციულ ფუნქციას ასრულებს.

● **გაყიდვა.** მედია პროდუქციის, მომსახურებისა და იდეების პოპულარიზაციისა და რეალიზაციის სივრცეა, ანუ რეკლამის გავრცელების და აუდიტორიისთვის გარკვეული სერვისის შეთავაზების მთავარი საშუალებაა.

<https://qr.go.page.link/a6Unv>

<https://qr.go.page.link/TC6wi>



აქტივობა 2.

- გაანალიზე კარიკატურა და კითხვების დახმარებით იმსჯელე:



- რა კავშირშია მედიის თავისუფლება ადამიანის თავისუფლებასთან?
- რა გავლენის მოხდენა შეუძლია მედიას დემოკრატიულ პროცესებზე?
- უნდა არსებობდეს თუ არა სახელმწიფოში მრავალფეროვანი მედია?
- რაში შეიძლება დაეხმაროს მოქალაქეს თავისუფალი მედია?
- რატომ უქმნის საფრთხეს მედიაცენზურა დემოკრაციას?



<https://qr.go.page.link/nuAAAd>

მნიშვნელოვანი საკითხები

ცენტრალური ხელისუფლების კონტროლის განხორციელების მექანიზმია ინფორმაციასთან წვდომა. მოქალაქეთა მიერ საჯარო მოხელეებისგან ინფორმაციის მოთხოვნა და მიღება იურიდიული უფლებაა. ის რეგულირებულია ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ კანონმდებლობით. ინფორმაციასთან წვდომა, გადანაცვებილების მიღებაში ჩართულობასთან ერთად, ხელს უწყობს ანგარიშვალდებულებას და დემოკრატიის ეფექტურად ფუნქციონირების ფუნდამენტური პრინციპია.

ცენტრალურ ხელისუფლებასთან თანამშრომლობისა და კონტროლის განხორციელების კიდევ ერთი, მნიშვნელოვანი მექანიზმია გასაჩივრების მექანიზმები, რომლებიც მოქალაქეებს საშუალებას აძლევს, მიმდინარე პროცესების შესახებ უკუკავშირი მიანოდონ საჯარო მოხელეებს. ანგარიშვალდებულების გაძლიერებისათვის მნიშვნელოვანია საჩივრების სწრაფად განხილვა. აღნიშნული ხელს უწყობს ნდობის გაზრდას. მიზნობრივად გამოყენების შემთხვევაში, საჩივრების მექანიზმებს შეუძლია მოახდინოს ახალი იდეების იდენტიფიცირება და მოქალაქეთა მონაწილეობის გაზრდა.

აქტივობა 3.

- მოქალაქეების მიერ ხელისუფლების ქმედებების კონტროლისა და პროტესტის კარგ მაგალითად გამოდგება 1905 წელს, გურიაში, ადგილობრივი აქტივისტების მიერ დაუმორჩილებლობის გამოცხადება რუსული ცარიზმის მიმართ. მათი პროტესტი გამოიწვია ადმინისტრაციული მოხელეებისა და თავადების მიერ მათი მოქალაქეობრივი უფლების – მმართველობის პროცესში ჩართვისა და კონტროლის შეზღუდვამ, რადგან მოსახლეობას არ ჰქონდა მონაწილეობის მექანიზმები, რითაც ჩაერთვებოდნენ მართვაში.

- გაცანი „ბახვის მანიფესტს“ – წყარო 2, დაფიქრდი:



- რატომ არის მნიშვნელოვანი გლეხთა მოთხოვნები?

2. რა გავლენის მოხდენა შეუძლია მედიას დემოკრატიულ პროცესებზე?
3. უნდა არსებობდეს თუ არა სახელმწიფოში მრავალფეროვანი მედია?
4. რაში შეიძლება დაეხმაროს მოქალაქეს თავისუფალი მედია?
5. რა საფრთხეს უქმნის დემოკრატიას მედიაცენზურა?

წყარო 2.

„ბახვის მანიფესტი“ – ბახვის თემის გლეხთა მოთხოვნები, რომლებიც წაუყენეს კავკასიის მთავარმართებლობის წარმომადგენელს 1905 წლის თებერვალში.

1905 წლის 9 იანვრის სისხლიანმა კვირამ დიდი გამოხმაურება ჰპოვა საქართველოში, განსაკუთრებით კი გურიაში. ხელისუფლება იძულებული იყო, ანგარიში გაენია ქვეყანაში შექმნილი რევოლუციური მდგომარეობისათვის, ამიტომ ჯერ მშვიდობიანი გზით სცადა აჯანყებულ „მცხოვრებთა შთაგონება“. ამ მიზნით გურიაში გაიგზავნა მთავარმართებლობის საბჭოს წევრი, ნიკოლოზ კრიმ-გირეი, ჯარი კი ნატანებში შეაჩერეს. ნიკოლოზ კრიმ-გირეიმ 12 თემი მოიარა (ამ დროს ოზურგეთის მაზრა 25 თემად იყო დაყოფილი), რათა გამოერკვია, „რას მოითხოვდა ხალხი მთავრობისაგან“. 1905 წლის 23 თებერვალს ნიკოლოზ კრიმ-გირეი ჩავიდა ბახვში. შეკრება გაიმართა სოფლის სასამართლოს წინ, მოედანზე. შეკრებილმა 500-მდე გლეხმა აირჩია 12 წარმომადგენელი (უმთავრესად სოციალ-დემოკრატები), რომლებმაც წამოაყენეს შემდეგი ძირითადი მოთხოვნები:

თავისუფლება და თანასწორობა

- წოდებათა გაუქმება;
- სიტყვის, კრების, კავშირების და გაფიცვის თავისუფლება;
- პიროვნების ხელშეუხებლობა;
- პოლიტატივიზმის გათავისუფლება და დახურული სამკითხველოების დაუყოვნებლივ გახსნა (ინფორმაციის თავისუფლება).



<https://qrگو.page.link/nB58S>

ადმინისტრაციული და სახელისუფლებო რეფორმა

- გლეხთა კომიტეტების დაარსება სოფლად;
- სახალხო სასამართლოს შემოღება;
- მუდმივი ჯარის გაუქმება და სახალხო მილიციის შემოღება;
- დამფუძნებელი კრების არჩევა საყოველთაო, ფარული და პირდაპირი არჩევნებით.

საგადასახადო რეფორმა

- საბატონო, საეკლესიო და სახელმწიფო ბეგარის გაუქმება;
- ყველა არაპირდაპირი გადასახადის გაუქმება;
- დრამის გადასახადის გაუქმება;
- პროგრესირებადი დაბეგვრის შემოღება;
- ყველა იმ გლეხის გათავისუფლება გადასახადისგან, რომელთა შემოსავალი არ აღემატება 500 მანეთს (დაუბეგრავი მიწიშემი).

მინის რეფორმა

- საუფლისწულო, საეკლესიო-სამონასტრო მიწების კონფისკაცია და მათი გადაცემა გლეხობისთვის უსასყიდლოდ;
- სანადელო მიწების გადაცემა გლეხობისთვის უსასყიდლოდ;
- სანადელო მიწებში გადახდილი ვალის უკან დაბრუნება გლეხობისთვის.

განათლების რეფორმა

- ორივე სქესისთვის 16 წლამდე უფასო საყოველთაო სწავლების შემოღება;
- სოფლებში სასწავლებლების არსებობა;
- სკოლებში ქართულ ენაზე სწავლების შემოღება;
- საღვთო სჯულის სწავლების გაუქმება.

გურიის ამბებზე ვრცელი სტატიები დაიბეჭდა როგორც ადგილობრივ, ისე რუსეთის ჟურნალ-გაზეთებში. კორესპონდენციაში ბახვის გლეხთა მოთხოვნები მანიფესტად იყო მოხსენიებული. ამის გამოც დაერქვა მას „ბახვის მანიფესტი“. მანიფესტის მოთხოვნათა შეუსრულებლობა გახდა ერთ-ერთი წინა პირობა 1905 წელს გურიაში შეიარაღებული ამბოხების დაწყებისა, რაც გურიის რესპუბლიკის გამოცხადებით და შემდეგ ამბოხის სასტიკი ჩახშობით დამთავრდა.



§ 1.6.

ჩატომ თანამშრომლობენ ერთმანეთთან სახელმწიფო სტრუქტურები და საზოგადოებრივი ორგანიზაციები? ჩა განასხვავებს საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს მოგებაზე ორიენტირებულ ორგანიზაციებისგან?

კომპლექსური დავალება



პირობა:

მოიკვლიე თემში ყველაზე მწვავე პრობლემა (ეკოლოგიური, ინფრასტრუქტურული და ა.შ.).

შექმენი წესდება იმ ტიპის ა/ო-ზე, სწორედ იმ მიმართულებით, რა ტიპის პრობლემაც აღმოაჩინე თემში კვლევის შედეგად.

წესდებაში მოიაზრე:

1. ლოგო;
2. ორგანიზაციის მიზანი;
3. მინიმუმ ხუთი მნიშვნელოვანი ზნეობრივი და საკანონმდებლო ნორმა.

► წესდებაში ხაზგასმით წარმოაჩინე:

- რატომ აარსებ ა/ო-ს, რა პრობლემამ განაპირობა მისი შექმნა და რა განსაზღვრავს მის მდგრადობას?
- შერჩეული ინიციატივის განხორციელების გზები და მოსალოდნელი შედეგები;
- გაანალიზე, როგორ დაგეხმარება შენ მიერ შექმნილი სამოქმედო გეგმა რისკების გათვალისწინებით და მათ შემცირებაში;
- როგორ უნდა მოხდეს ზნეობრივი და საკანონმდებლო ნორმების ეფექტურად გამოყენებაზე;
- საზოგადოებრივი სარგებელის მდგრადობა, რომლის მოტანაც შეუძლია შენ მიერ შექმნილ ა/ო-ს;
- როგორ შეიძლება ითანამშრომლოს შენ მიერ შექმნილმა საზოგადოებრივმა ორგანიზაციამ სახელმწიფო სტრუქტურებთან პრობლემების მოსაგვარებლად.

აქტივობა 1.

- ნაიკითხე ამბავი 1 და უპასუხე კითხვებს:

1. რა განასხვავებს x და y ორგანიზაციებს ერთმანეთისგან?
2. შენი აზრით, რატომ ვერ/არ დაგეხმარა x ორგანიზაცია პრობლემის მოგვარებაში?
3. იცი თუ არა სხვა ორგანიზაციები, რომლებიც შენ გარემოში არსებული პრობლემების მოგვარებაში დაგეხმარება?

ამბავი 1

▶ ძალიან პატარა ვიყავი, მაგრამ სიხარულისა და ბედნიერების განცდა კარგად მახსოვს, როცა სახლში მშობლებმა ლაბრადორის ლეკვი მომიყვანეს. ეს ყველა ბავშვის ოცნებაა. ერთად გავიზარდეთ, კინოლოგთან დამყავს და მეც დამყვება სადაც წავალ, სასეირნოდაც ძალიან ხშირად გამყავს, ეს განსაკუთრებული სიყვარულია ერთგული მეგობრის მიმართ,



რამაც შემიცვალა დამოკიდებულებები, გავხდი ყურადღებიანი და პასუხისმგებელიანი.

ბაღში, სადაც სასეირნოდ გავდივართ, ბევრი უპატრონო ძაღლია, მათთვის საჭმელი მიმაქვს და უკვე მელოდებიან კიდევ. მაგრამ ეს პრობლემა ხომ უნდა მოგვარდეს! ამასთან, ისინი აცრილიც არ არიან და საფრთხეს წარმოადგენენ ბაღში მოთამაშე ბავშვებისთვის და ზოგადად, ყველასთვის, ვინც იქ სეირნობს. გადავწყვიტე, რომ გამოსავალი მომენახა და ხმა მიმენვდინა ორგანიზაციებისთვის, ვინც დამეხმარებოდა. ინტერნეტში მოვიძიე სხვადასხვა ორგანიზაციის შესახებ ინფორმაცია, მაგრამ ერთ-ერთ x ორგანიზაციასთან დაკავშირების შემდეგ აღმოჩნდა, რომ ისინი ამ ტიპის მომსახურებას, გარკვეული საფასურის გადახდის შემთხვევაში გაწევდნენ, რაც ჩემს შესაძლებლობებს აღემატებოდა. გავაგრძელე ჩემ მიერ მოძიებულ სხვა ორგანიზაციებთან კონტაქტი და აღმოვაჩინე y ცხოველთა დაცვის არასამთავრობო ორგანიზაცია, რომელიც, სრულიად უსასყიდლოდ მოაგვარებდა ამ პრობლემას. ძალიან გამიხარდა, როცა მცირე დროში ძაღლებს ყურზე აცრის ნიშანი შევნიშნე და გაჩნდა ადგილი, სადაც მათ საკვებს უტოვებდნენ.

მნიშვნელოვანი საკითხები

თანამედროვე სახელმწიფოს მდგრადობის ,განვითარებისა და დემოკრატიულობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტია საზოგადოებრივი ორგანიზაციების არსებობა და თანამშრომლობა სახელმწიფოსთან. ისინი ავითარებენ ნდობას, გაზიარებულ ღირებულებებს და ხელს უწყობენ საზოგადოების ცნობიერების ამაღლებასა და ინფორმირებული მოქალაქეების ჩამოყალიბებას, რომლებიც უფრო გააზრებულად იღებენ გადაწყვეტილებებს არჩევნებში, მონაწილეობენ პოლიტიკასა და საზოგადოებრივ პროცესებში და უზრუნველყოფენ ხელისუფლების ანგარიშვალდებულებას.

სახელმწიფო სტრუქტურები და საზოგადოებრივი ორგანიზაციები თანამშრომლობენ ერთმანეთთან დამოკრძალებული გარემოს უზრუნველყოფისთვის. მათი თანამშრომლობის მნიშვნელობის დასაბუთებაა „**ღია მმართველობის პარტნიორობის საერთაშორისო ინიციატივა**“, რომელსაც მთავრობები ნებაყოფლობით უერთდებიან და რიგ ვალდებულებებს კისრულობენ მისი მთავარი მიზნების შესასრულებლად. ეს მიზნებია: მთავრობის საქმიანობის გამჭვირვალობა, ანგარიშვალდებულება და მოქალაქეთა ჩართულობა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ახალი ტექნოლოგიებისა და ინოვაციური მეთოდების გამოყენებით. ➡

საქართველო აღნიშნულ ინიციატივას 2011 წლის აგვისტოში შეუერთდა და 2012 წლის აპრილში მთავრობამ უკვე პირველი სამოქმედო გეგმა წარმოადგინა, რომელშიც ჩამოთვლილი იყო ის კონკრეტული ვალდებულებები, რომელიც ქვეყანაში ღია მმართველობის ძირითადი პრინციპების დანერგვას შეუწყობდა ხელს. მთავარი აქცენტი გაკეთდა საჯარო მომსახურებასა და ინფორმაციაზე მოქალაქეთა ხელმისაწვდომობის გაზრდაზე, მათ შორის ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში; ასევე, სახელმწიფო ფინანსების გამჭვირვალობისა და საზოგადოებრივი უსაფრთხოების გაუმჯობესებაზე ახალი ტექნოლოგიების გამოყენებით. აღსანიშნავია, რომ პირველი სამოქმედო გეგმის მომზადებაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს ადგილობრივმა არასამთავრობო ორგანიზაციებმა, მათ შორისაა: „საერთაშორისო გამჭვირვალობა – საქართველო“, „ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი“, „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია“. ეს ორგანიზაციები რეგულარულად აწვდიან მთავრობას რეკომენდაციებს არსებული პრობლემების მოსაგვარებლად, რაც ღია მმართველობის შესახებ საზოგადოების დაბალ ცოდნასა და ინტერესს, ასევე, ხელისუფლების უმაღლესი შტოებიდან ამ ინიციატივის არასაკმარის მხადაჭერასა და პასუხისმგებელ საჯარო უწყებებს შორის არასათანადო კოორდინაციას უკავშირდება.

საზოგადოებრივი ორგანიზაციები ასრულებენ ძალიან მნიშვნელოვან როლს:

- იბრძვიან ადამიანის უფლებათა კონკრეტული დარღვევების წინააღმდეგ;
- სთავაზობენ უშუალო დახმარებას მათ, ვისი უფლებებიც დაირღვა;
- ლობირებას უწევენ ეროვნული და საერთაშორისო კანონმდებლობის ცვლილებებს;
- ხელს უწყობენ ამ კანონების შინაარსობრივ დახვეწას;
- ამკვიდრებენ ადამიანის უფლებათა მიმართ პატივისცემას მოსახლეობაში.

აქტივობა 2.

- წაიკითხეთ წყარო 1, 2, 3 და იმსჯელე:

1. რა როლი შეასრულა აღნიშნულ საქმეებში ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციამ?
2. რატომ არის საიას ჩართულობა მნიშვნელოვანი?

წყარო 1.

გაეცანი საქართველოში მოქმედ ერთ-ერთ საზოგადოებრივ ორგანიზაციას.

საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია

1994 წლის სექტემბერში მოსწავლე-ახალგაზრდობის სასახლეში შეკრებილმა 90-მდე ახალგაზრდა იურისტმა დააფუძნა საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია. საიას ყველა პროექტი თუ აქტივობა ემსახურება ქვეყანაში კანონის უზენაესობის დამკვიდრებასა და ადამიანის უფლებების დაცვის უზრუნველყოფას, როგორც ინდივიდების, ასევე ორგანიზაციების დონეზე. აღნიშნული მიდგომით საიამ წლების განმავლობაში მნიშვნელოვან წარმატებებს მიაღწია ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროში, როგორც საქართველოს საერთო სასამართლოებში, ისე საერთაშორისო დონეზე. საია წელიწადში 50 ათასამდე მოქალაქეს უწევს იურიდიულ კონსულტაციას უფასოდ და ათეულობით ადამიანს იცავს სასამართლოსა და სხვა სახელმწიფო ორგანოების წინაშე მათი დარღვეული უფლებების აღსადგენად. ➡



საია ყოველწლიურად 200-მდე სტუდენტ იურისტს აძლევს საშუალებას, გაიღრმავოს ცოდნა და განივითაროს იურისტის პრაქტიკული უნარ-ჩვევები. საის ბიბლიოთეკა ყოველთვიურად ათობით მკითხველს ემსახურება. საია აქტიურად თანამშრომლობს ხელისუფლების სამივე შტოსთან და იღვწის იმისათვის, რომ ქვეყანაში შეიქმნას ადამიანის უფლებათა დაცვის საკანონმდებლო გარანტიები. საიას ცხრა ოფისი ყოველწლიურად 200-მდე გასვლით შეხვედრას ატარებს მოსახლეობასთან, მისი სამართლებრივი ცნობიერების ამაღლების მიზნით.



<https://gyla.ge/ge>

მიზნები:

- საზოგადოებაში სამართლებრივი ცნობიერების ამაღლება და კანონის უზენაესობის დამკვიდრება;
- სამოქალაქო საზოგადოებისა და სამართლებრივი სახელმწიფოს საკანონმდებლო ბაზის განვითარება;
- ადამიანის ღირსების, უფლებებისა და თავისუფლების დაცვა;
- იურიდიული პროფესიის განვითარება, პროფესიული ეთიკის ნორმების დამკვიდრება.

საქმიანობის ფორმები:

- ეწევა საგანმანათლებლო-შემეცნებით საქმიანობას იურისტთა პროფესიული დაოსტატებისა და კვალიფიკაციის ამაღლებისათვის;
- ხელს უწყობს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი მექანიზმების შექმნას;
- იცავს ადამიანის უფლებებს სახელმწიფო ორგანოებთან მიმართებაში, მათ შორის სტრატეგიული სამართალწარმოების გზით.

წყარო 2.

საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციას დახმარების თხოვნით მომართა მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირმა, რომლისთვისაც შეზღუდული იყო გარემოსთან კომუნიკაცია ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს დადგენილებით, რომლითაც დადგინდა ქალაქ თბილისის ადმინისტრაციულ საზღვრებში სატრანსპორტო საშუალებების პარკირების რეგულირების წესი.

2016 წლის 27 დეკემბერს, განხორციელებული ცვლილებების შედეგად მნიშვნელოვნად და ზომიერად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებისთვის აიკრძალა სპეციალური საცნობი ნიშნის გაცემა, რაც აძლევდა შშმ პირებისთვის ქალაქში განკუთვნილი პარკირების ადგილებით სარგებლობის შესაძლებლობას.

აღნიშნულ საქმესთან დაკავშირებით საიამ მიმართა საქართველოს სახალხო დამცველს იმ დასაბუთებით, რომ განხორციელებული ცვლილებებით ირღვეოდა გაეროს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენციის მე-9 მუხლი, რომელიც სახელმწიფოებს ავალეს უზრუნველყოს ფიზიკური გარემოს, ტრანსპორტის, ინფორმაციისა და კომუნიკაციის, ასევე, საზოგადოებისათვის ღია ობიექტებისა და მომსახურებების თანაბარი მისაწვდომობა როგორც ქალაქის, ასევე სოფლის პირობებში.

თავის მხრივ, ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის საკრებულომ უარყო დისკრიმინაციის განხორციელების ფაქტი და განმარტა რომ შშმ პირების მიმართ დიფერენცირებულ მიდგომა ჯერ კიდევ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2003 წლის 13 იანვრის №1/6 ბრძანებით იყო რეგლამენტირებული, რომელიც ერთმანეთისგან მიჯნავდა მკვეთრად, მნიშვნელოვნად და ზომიერად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებს.

მოცემულ საქმეზე, სახალხო დამცველის მიერ, დადგინდა საკრებულოს მხრიდან დისკრიმინაციული მოპყრობის ფაქტი შესაძლებლობის შეზღუდვის ნიშნით. სახალხო დამცველის შეფასებით, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ყველა იმ პირისათვის სპეციალური პარკირების ადგილით სარგებლობის უფლების ჩამორთმევა, რომლებსაც შეუძლიათ მანქანის მართვა, წარმოადგენდა დისკრიმინაციას. ➡

დისკრიმინაციის აღმოფხვრის მიზნით, ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტს მიეცა რეკომენდაცია განსაზღვროს შესაბამისი წესი იმგვარად, რომ სპეციალური საცნობი ნიშნის მიღების შესაძლებლობა დაკავშირებული იყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ინდივიდუალურ საჭიროებებთან და მსგავსი საჭიროებების შემთხვევაში თანაბარი პირობებით შეეძლოთ პირებს პარკირების სივრცით სარგებლობა.

წყარო 3.

მოქალაქე მ.კ-მ ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება 2014 წლის მაისში მიიღო, როდესაც იგი შვილთან ერთად ექსკურსიაზე იმყოფებოდა მუზეუმში. მუზეუმის დათვალიერებისას მოულოდნელად ჩამოიშალა აივნის მოაჯირის კონსტრუქცია, რასაც შედეგად მოჰყვა მ.კ-ს აივნიდან გადავარდნა. შემთხვევის შედეგად მ.კ-ს უვადოდ დაუდგინდა შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირის სტატუსი და ამ დროისთვის, მას აღარ შეუძლია დამოუკიდებლად გადაადგილება ხერხემლის დაზიანების გამო. ასევე, მას შეეზღუდა პროფესიული შრომისუნარიანობა.



სასამართლოში მ.კ-ს ინტერესებს საია იცავდა.

საქმის განხილვისას დადგინდა, რომ მუზეუმის ადმინისტრაციამ დაარღვია წინდახედულობის ნორმები და სათანადოდ არ იზრუნა შენობის სიმყარეზე, რამაც გამოიწვია მოსარჩელის ჯანმრთელობის დაზიანება. ამასთან, გამოიკვეთა, რომ შემთხვევის დროისთვის, ჯერ კიდევ, არ იყო დასრულებული მუზეუმში მიმდინარე სარემონტო სამუშაოები, რის მიუხედავადაც მუზეუმის ადმინისტრაციამ, მაინც, რთავდა დამთვალიერებლებს ნებას შესულიყვნენ მუზეუმის ტერიტორიაზე, რითაც საფრთხე შეექმნა დამთვალიერებლების სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას.

თბილისის საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილებით შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირის სასარგებლოდ საქართველოს კულტურისა და სპორტის სამინისტროს, მის დაქვემდებარებაში არსებულ ერთ-ერთ მუზეუმთან ერთად, დაეკისრა ზიანის ანაზღაურება. სასამართლოს გადაწყვეტილებით მოსარჩელეს აუნაზღაურდა ჯანმრთელობის დაზიანებით მიყენებული მორალური ზიანი 10 000 ლარის ოდენობით, ასევე, უცხოეთში მკურნალობის ხარჯები, საქართველოში ჩატარებული მკურნალობის ხარჯები და დაენიშნა შეზღუდული შესაძლებლობების სტატუსის არსებობამდე ყოველთვიური სარჩო.

მნიშვნელოვანი საკითხები

არასამთავრობო ორგანიზაციები ერთმანეთისგან განსხვავდება მიმართულებისა და თანამშრომლობის დონის მიხედვით.

მიმართულების მიხედვით:

- საქველმოქმედო;
- მომსახურებითი;
- საზოგადო;
- კულტურული.

თანამშრომლობის დონეების მიხედვით:

- თემზე დაფუძნებული;
- საქალაქო, ეროვნული, საერთაშორისო. ➡

განსხვავება	კომერციული ორგანიზაცია	არაკომერციული ორგანიზაცია
საქმიანობის სფერო	შექმნილია მოგებისთვის	შექმნილია მიზნების მისაღწევად, რომლებსაც არანაირი კავშირი არ აქვს მოგებასთან.
ორიგინალური მიზანი	საკუთარი შემოსავლის ზრდა.	დახმარების განწევა მოგების გარეშე.
საქმიანობის მნიშვნელოვანი სფერო	საქონლის, სამუშაოების, მომსახურების წარმოება, რეალიზაცია; მოგება, რომელიც ნაწილდება წევრებს შორის.	ქველმოქმედებაში არ არსებობს „მოგების“ ცნება. მისი დამფუძნებლები მოქმედებენ „გამოყოფილი სახსრების“ გამოყენებით, რომლებიც მიმართულია კონკრეტული შემთხვევების განხორციელებისკენ, ხოლო მონაწილეთა შორის განაწილებას არ ექვემდებარება.
სამიზნე აუდიტორია	საქონლის, სამუშაოების, მომსახურების მომხმარებლები.	თანამშრომლების გარდა, პერსონალი მოიცავს მოხალისეებს და მუშაობაში მონაწილეობენ თავად დამფუძნებლები.
შემოსავლის წყაროები	საკუთარი საქმიანობა, კაპიტალის მოზიდვა, ეკონომიკური საქმიანობა რეგულარული შემოსავლის მიღების მიზნით.	ფონდები, მთავრობა, ინვესტორები, ბიზნესი, სანეერო გადასახადი, საკუთარი შენობის გაქირავება.

აქტივობა 3.

- განიხილე ქვემოთ ჩამოთვლილი პრობლემები, შეარჩიე ჯგუფში შენთვის აქტუალური პრობლემა და შექმენი საზოგადოებრივი ორგანიზაცია ან საინიციატივო ჯგუფი პრობლემის მოსაგვარებლად, ამისათვის გადაინერე და შეავსე ცხრილი 1. პრეზენტაციის დროს შენი არჩევანი დაასაბუთე არგუმენტებით.

თემში არსებული პრობლემები:

- ეტლით მოსარგებლე ადამიანები ვერ გადაადგილდებიან ქუჩაში;
- სოციალურად დაუცველი ოჯახები ვერ უზრუნველყოფენ პრობლემების გამო ბავშვების სკოლაში ტარებას;
- უპატრონო ძაღლები საფრთხეს უქმნიან მოსახლეობას.

საზოგადოებრივი ორგანიზაციის / საინიციატივო ჯგუფის სახელწოდება

შეურჩიე სახელი შინაარსიდან გამომდინარე

ორგანიზაციის მიზანი

- რა პრობლემების მოგვარებას ემსახურება ორგანიზაცია?
- ორგანიზაციის ამოცანები. როგორ გეგმავ პრობლემების გადაჭრის გზებს და როგორ აგვარებ პრობლემებს?

სამიზნე ჯგუფი

ვისთვის იქნება შედეგის მომტანი შენ მიერ განხორციელებული საქმიანობა?

აქტივობა 4.

- წყარო 4, 5, 6-ში წარმოდგენილია საზოგადოებრივი და სამეწარმეო ორგანიზაციების წარმატებული საქმიანობის მაგალითები. წაიკითხე, იმსჯელე და უპასუხე კითხვებს:



1. რა დადებითი შედეგები ახლავს საზოგადოებრივი და სამეწარმეო ორგანიზაციების მუშაობას?
2. რა მიზანს ემსახურება წყაროებში აღწერილი ორგანიზაციები?
3. რა განასხვავებს ამ ორგანიზაციების საქმიანობებს ერთმანეთისგან?

წყარო 4.

ჭკვიანი თხილი



ჭკვიანი თხილი – ქართული თხილეულისგან დამზადებული პასტების ბრენდი, ოჯახური მცირე ბიზნესია, რომელიც 2017 წელს თხილზე და ჯანსაღ კვებაზე შეყვარებული გურმანებისთვის შეიქმნა. კომპანიამ თავდაპირველად თხილის, ნუშის და მინისტხილის პასტის წარმოება დაიწყო, მოგვიანებით კი ასორტიმენტს პეკანის და გოგრის პასტა დაემატა. ჭკვიანი თხილი არ შეიცავს კონსერვანტებს, შაქარს და მხოლოდ მცირე რაოდენობით თაფლით არის დამტკბარი. ახალმოხალული თხილის არომატს ნაზად ეხამება ნატურალური, მადაგასკარის ვანილი.



<https://qr.go.page.link/7Qa4R>

წყარო 5.

ჩვენი ისტორია



ჰერბია Global Gap სერტიფიკატის მქონე კომპანიაა, რომელსაც სასუქის გამოყენების გარეშე მოჰყავს მწვანელი და ბოსტნეული. კომპანია ახდენს წარმოებული პროდუქციის დაფასოებას და დისტრიბუციას საქართველოს სხვადასხვა სავაჭრო ქსელში. ➡

წყარო 6.

გსმენიათ საქართველოში არსებულ ბავშვთა ჰოსპისის* შესახებ?



ჰოსპისის აშენების იდეა 2013 წელს ჩატარებული კვლევის შემდეგ გაჩნდა, რომლის მიზანი იყო ბავშვებისთვის პალიატიური* მზრუნველობის საჭიროების შესწავლა. როგორც კვლევამ აჩვენა, საქართველოში პალიატიური მზრუნველობა ყოველწლიურად 0-დან 18 წლამდე ასაკის 800-ზე მეტ ბავშვს ესაჭიროება. ბავშვთა პალიატიური მზრუნველობა გულისხმობს განუკურნებელი და ქრონიკული დაავადებების მქონე ბავშვებსა და მათ ოჯახებზე ზრუნვას, როგორც ფიზიკურ, ასევე სულიერ მხარდაჭერას. ➡

ჰერბიამ საქმიანობა დაიწყო 2006 წელს და მას შემდეგ ძალიან მალე გახდა უმაღლესი ხარისხის სათბურში მოყვანილი მწვანე ხალხისა და ბოსტნეულის ერთ-ერთი წამყვანი მწარმოებელი და პირველი კომპანია საქართველოში, რომელმაც დაიწყო პროდუქციის დაფასოება. ჰერბიას სათბურები წყალტუბოში 3 ჰექტარზეა გაშენებული. კომპანიას მონოკობილი აქვს საწყობი-მაცივარი და დასაფასოებელი საამქრო, რომლებიც აღჭურვილია თანამედროვე ტექნიკითა და საწარმოო ხაზებით. ჰერბია მომხმარებელს სთავაზობს სანდო ადგილობრივ პროდუქციას მთელი წლის განმავლობაში. ყველა პროდუქტი, რომელიც ჰერბიას სავაჭრო ნიშნით იწარმოება, შეესაბამება სურსათის უვნებლობის საერთაშორისო სტანდარტებს და გარემოსდაცვით მოთხოვნებს.



ჰოსპისის მშენებლობა 2016 წლის ოქტომბერში, „ღია საზოგადოება – საქართველოს ფონდის“ ინიციატივით, „სამედიცინო კორპორაცია ევექსის“ პირველი ფინანსური შენატანით და საქართველოს პრეზიდენტის, გიორგი მარგველაშვილის სარეზერვო ფონდის დახმარებით დაიწყო. მას შემდეგ, ჰოსპისის ასობით დონორი გამოუჩნდა რიგითი მოქალაქეებისა და ბიზნესკომპანიების სახით. მშენებლობის პროცესში, 1 წლის განმავლობაში მილიონ ლარზე მეტი შეგროვდა.

„ციცინათელების ქვეყანას“ სამი ძირითადი მიმართულება აქვს: 24-საათიანი სტაციონარული მომსახურება ერთდროულად 10 ბავშვისა და მშობლისთვის. დღის ცენტრი, სადაც ბავშვები და მათი მშობლები დღიდან საღამომდე დაყოვნდებიან საჭირო მომსახურების მისაღებად. შინ ზრუნვის სამსახური, რომელიც ამ ეტაპზე 60-მდე ბავშვს ემსახურება. ჰოსპისის ყველა სერვისი უფასოა, როგორც ბავშვებისთვის, ასევე მათი ოჯახის წევრებისთვის. ბავშვთა ჰოსპისის პროექტი ბიზნესის, არასამთავრობო სექტორის, პრეზიდენტისა და მოქალაქეების თანამშრომლობის საუკეთესო მაგალითია. სამოქალაქო პასუხისმგებლობაც სწორედ ესაა, – როცა საზოგადოება ერთმანეთის და განსაკუთრებით, ბავშვების კეთილდღეობაზე ერთად ზრუნავს.



<https://qrgo.page.link/Bb4CZ>



§ 1.7. როგორ უნდა ვითანამშრომლოთ სენსიტიური ხელისუფლებასთან?

კომპლექსური დავალება



პირობა:

როგორც იცი და ხედავ, შენ გარშემო ძალიან ბევრი პროცესი მიმდინარეობს, დადებითიც და უარყოფითიც. არის პრობლემებიც, მაგალითად საჭირო ენერგომატარებლები არ მოიპოვება საქართველოში და ჩვენ ვახორციელებთ მათ იმპორტს, რაც აისახება ჩვენს ყოველდღიურ ყოფაზე, გადასახადებზე, ეკონომიკაზე. დაფიქრდი ამ საკითხზე, გამოიკვლიე, რა ალტერნატიული შესაძლებლობები (მზე, ქარი) შეიძლება იქნას გამოყენებული ელექტროენერგიის მისაღებად.

დანერე პროექტის გეგმა, რომელშიც არგუმენტირებულად დაასაბუთებ ალტერნატიული რესურსების რეგულირების შესაძლებლობებს, რაც განაპირობებს დეფიციტის შევსებას, უზრუნველყოფს ეკოლოგიური წონასწორობის და ბალანსის დაცვას და წარუდგინე სამთავრობო და არასამთავრობო სექტორს.

► ნაშრომში/ნაშრომის პრეზენტაციისას საზგასმით წარმოაჩინე:

- რომელი პრობლემის მოგვარებისკენ არის მიმართული შენს მიერ შემუშავებული პროექტის გეგმა?
- რა მნიშვნელობა აქვს პროექტის გეგმის რეალიზებაში მოქალაქეთა ჩართულობას და გათვალისწინებულია თუ არა საზოგადოებრივი ინტერესები?
- რა მნიშვნელობა აქვს გარემოს დაცვაში მოქალაქეებისა და სახელმწიფოს თანამშრომლობას?
- როგორ უნყოფს ხელს საქართველოში არსებული კანონმდებლობა გარემოს დაცვას და მოქალაქეთა მონაწილეობას?
- არის თუ არა მნიშვნელოვანი ალტერნატიული ენერგორესურსების გამოყენება სახელმწიფოს გარემოსდაცვით პოლიტიკაში მდგრადობის შესანარჩუნებლად?

სატიშობა 1.



- წაიკითხე ამბავი 1, რომელშიც გამოყოფილია საკითხთან დაკავშირებული მნიშვნელოვანი თეზისები:

1. ხუდონის ჰიდროელექტროსადგური – მნიშვნელობა;
2. მომხრეთა არგუმენტები;
3. ძლიერი ზემოქმედება მკვიდრ მოსახლეობაზე;
4. გარემოზე ზემოქმედება;
5. საპროტესტო გამოსვლები.

განიხილე და უპასუხე კითხვებს:



1. რატომ არის მნიშვნელოვანი საზოგადოების ჩართულობა?
2. როგორ ითანამშრომლა სხვადასხვა ინსტიტუციამ პრობლემის ირგვლივ?
3. რატომ არის მნიშვნელოვანი და აუცილებელი პრობლემის მოგვარებისთვის ხელისუფლებისა და მოსახლეობის თანამშრომლობა?

- გადაიტანე რვეულში ცხრილი 1 და შეავსე. პრეზენტაციები წარადგინე კლასის წინაშე.

ცხრილი 1.

პრობლემა ჰესის აშენებამდე და ჰესის აშენების შემდეგ	პრობლემის აღწერა		პრობლემის გამომწვევი მიზეზი	პრობლემის გადაჭრის გზები	თქვენი მოსაზრება/არ- გუმენტირება პრობლემასთან დაკავშირებით	კავშირი მდგრადი განვითარების მიზნებთან
გარემოსდაცვითი პრობლემა	×	×	×	×	×	×
სოციალური პრობლემა	×	×	×	×	×	×
ეკონომიკური პრობლემა	×	×	×	×	×	×

ამბავი 1

▶ ხუდონის ჰიდროელექტროსადგური – მნიშვნელობა

საქართველოს მთავრობისა და კომპანია Trans Electrica (ინდოეთი) განცხადებით, ხუდონის ჰიდროელექტროსადგურის პროექტი გულისხმობს 200 მ სიმაღლის თაღოვანი კაშხლის და 650 მეგავატი სიმძლავრის მიწისქვეშა ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობას სვანეთში. პროექტი ითვალისწინებს 530 ჰა ფართობის ტერიტორიის დატბორვას, რის გამოც შეიქმნება 3,5 მლნ კუბური მეტრის მოცულობის ხელოვნური რეზერვუარი.

მომხრეთა არგუმენტები

ხუდონის სიდიდით მეორე ჰიდროელექტროსადგური იქნება საქართველოში ენგურჰესის (დადგმული სიმძლავრე 1,320 მგვტ და წლიური გამომუშავება 3.8 ტვტ. სთ-მდე) შემდეგ. დაგეგმილია სიმძლავრე 702 მეგავატი, საშუალო წლიური გამომუშავება 1,5 მილიარდი კვ/სთ, კაშხლის სიმაღლე 202 მეტრი, წყალსაცავის სარკის ზედაპირი 526 ჰექტარი. გამომუშავებული ელექტროენერგიის 9% დარჩება საქართველოში, რაც ქვეყნის მოხმარების 1%-ს შეადგენს. 91%-ის ექსპორტი * იგეგმება თურქეთში. ➡

ხუდონჰესის აშენების მომხრეები აღნიშნავენ, რომ ელექტროენერგიაზე საქართველოში 2009 წლიდან მზარდი მოთხოვნაა, რის დაკმაყოფილებასაც ახალი სადგურების მშენებლობა სჭირდება.

ძლიერი ზემოქმედება მკვიდრ მოსახლეობაზე

იძულებით გადასახლება დაეცემდებარება არა მარტო სოფელი ხაიშის, არამედ მისი მიმდებარე მცირე დასახლებების მოსახლეობა, დაახლოებით 525 ოჯახი. დღეს ზემო სვანეთის (მესტიის მუნიციპალიტეტის) მოსახლეობა სულ 14 591 კაცს შეადგენს. 1500-2000 კაცის გადასახლება სვანეთისთვის ძალზე დიდი დარტყმა იქნება. გადასახლებელი მოსახლეობის აბსოლუტური უმრავლესობა გადასახლების წინააღმდეგია. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ საბჭოთა კავშირის დროს მოსახლეობის ნაწილი უკვე იყო გადასახლებული, თუმცა მათმა მნიშვნელოვანმა ნაწილმა ვერ გაძლო და კვლავ დაუბრუნდა თავის პირვანდელ საცხოვრისს. ამ ოჯახებისთვის მეორედ გადასახლება კიდევ უფრო რთული და მიუღებელია.

გარემოზე ზემოქმედება

ხუდონჰესის მშენებლობა გააძლიერებს ბუნებრივი ჰაბიტატების, ტყეებისა და მდინარის ბინადარ სახეობათა დაკარგვის პროცესს, ასევე ჰიდროტექნიკური ნაგებობის (კაშხლისა და რეზერვუარის) ზედა ბიეფში წყალშემკრები ტერიტორიების დეგრადაციას.

ხუდონჰესის გარდა, დაგეგმილია სხვა ჰესების მშენებლობაც ხუდონჰესის ზემოთ, მდ. ნენსკრასა და მდ. ენგურზე. შესაბამისად, არსებულ ენგურჰესთან ერთად, გარემოზე ზემოქმედება საკმაოდ ძლიერი შეიძლება იყოს და თევზის ზოგიერთი სახეობის სრული გაქრობა გამოიწვიოს.

მდინარე ენგურის აუზის ზედა ნაწილში გავრცელებულია სუბალპური ტყეები და მდელოები, ასევე ალპური ტუნდრა. ეს ტერიტორია ცნობილია თავისი ენდემური ბიომრავალფეროვნებით; აქ გავრცელებულია მტაცებელ ფრინველთა ისეთი სახეობები, როგორიცაა: ოქროს არწივი, ორბი, ბატკანძერი; ასევე ენდემური სახეობები: კავკასიური შავი როჭო, კავკასიური შურთხი და კავკასიური ყარანა; ამ მიდამოებში ასევე გავრცელებულია ჯიხვი, არჩვი, მურა დათვი, მგელი, ფოცხვერი, შველი და გარეული ღორი. ხუდონჰესის პროექტი გამოიწვევს ცხოველთა ამ სახეობების ჰაბიტატების მნიშვნელოვან და შესაძლოა, შეუქცევად ცვლილებას.

ხუდონისა და ენგურის წყალსაცავების ფუნქციონირება აისახება წყლის ხარისხზე, წყალდიდობების ბუნებრივ რეჟიმსა და მდინარის ბინადართა შემადგენლობაზე.

გარდა აღნიშნულისა, პროექტს მნიშვნელოვანი ზემოქმედება ექნება ადგილობრივ კლიმატზე. ხუდონის წყალსაცავის მშენებლობა გამოიწვევს ღრუბლიანობისა და ნალექების კლებას, მდგრადი გავლენა გავრცელდება 5 კმ-ის რადიუსში, თუმცა ზეგავლენა ექნება მთლიანად სვანეთზე. ეჭვგარეშეა, რომ ხუდონის წყალსაცავის აშენების შემთხვევაში, ჰაერის ტემპერატურის ცვლილება გახდება უფრო ინტენსიური.

წყალსაცავის მშენებლობის გამო გზის 18-30 კმ-ით დაგრძელებამ შეიძლება კიდევ უფრო მოწვევით ზემო სვანეთი დანარჩენ საქართველოს (ზამთარში ჯვარიდან მესტიამდე ასვლას 2-4 საათი სჭირდება, რაც შესაძლოა გაიზარდოს 5 საათამდე). ამან, შესაძლოა, ერთი მხრივ, მძიმე ზეგავლენა იქონიოს რეგიონის მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობაზე, ხოლო მეორე მხრივ, ხელი შეუშალოს ფართოდ რეკლამირებული ტურისტული ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბებას ქვეყანაში. ➡



ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობას ძლიერი ზემოქმედება ექნება ზემო სვანეთში არსებულ და დიდწილად ჯერ კიდევ შეუსწავლელ კულტურულ მემკვიდრეობაზე. მართალია, უშუალოდ სოფელი ხაიში არ არის წარმოდგენილი UNESCO-ის მსოფლიო მემკვიდრეობის ჩამონათვალში, აქ განლაგებულია რამდენიმე შუასაუკუნოვანი ისტორიული ძეგლი, ხაიშის ციხე, შუასაუკუნოვანი სასაფლაო და ეკლესია. გარდა ამისა, ხაიშში აღმოჩენილია ჯერ კიდევ შეუსწავლელი არქეოლოგიური ძეგლი, რომელიც თარიღდება I საუკუნით.

საპროტესტო გამოსვლები

ხუდონჰესის მშენებლობის წინააღმდეგ საპროტესტო აქციები XX საუკუნის 80-იანი წლებიდან დაიწყო. თავდაპირველად აქციები სტუდენტებმა დაიწყეს, მოგვიანებით მათ შეუერთდნენ ეროვნული მოძრაობის წევრები და საზოგადოების ნაწილი, საპროტესტო მუხტი მაღალი იყო სვანეთშიც. აქციის რამდენიმე მონაწილემ უვადო შიმშილობაც დაიწყო.

ხუდონჰესის მშენებლობის იდეის განახლებასთან ერთად განახლდა საპროტესტო გამოსვლები. 2013 წელს ხუდონჰესის მშენებლობას აპროტესტებს ხაიშის თემის მოსახლეობა. ისინი ვერ ეგუებოდნენ საცხოვრებელი სახლებისა და წინაპართა საფლავების დატბორვას. აქციებს მართავენ სტუდენტები და საზოგადოების ნაწილი. ხაიშის მოსახლეობა ითხოვს სადგურის არსებულ პროექტზე უარის თქმას და ისეთი სადგურის მშენებლობას, რომელიც არ დატბორავს ხაიშს.



მნიშვნელოვანი საკითხები

„სამოქალაქო საზოგადოება“^{*} ეს არის საზოგადოების ნებაყოფლობითი ორგანიზების ტიპი, სადაც მოქალაქეები აქტიურად არიან ჩართულნი საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. სამოქალაქო საზოგადოება მოქალაქეთა ერთობაა, რომლის საქმიანობა თავისუფალია სახელმწიფოს მხრიდან პირდაპირი ჩარევისგან. იგი შედგება სხვადასხვა ინტერესით – ეკონომიკური, კულტურული, სამოქალაქო, სოციალური – გაერთიანებული ჯგუფებისგან, რომლებიც აკონტროლებენ სახელმწიფოს, ხელისუფლების ქმედებას, ადამიანთა უფლებებსა და თავისუფლების დაცვას, სამოქალაქო და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მოქალაქეთა სრულფასოვანი ჩართვისა და მონაწილეობის ხელშეწყობის გზით“.

ხელისუფლება მნიშვნელოვან როლს ასრულებს მოქალაქეების კეთილდღეობის უზრუნველყოფის, მომსახურების გაწევის და ხალხსა და საჯარო დაწესებულებებს შორის ურთიერთობის თვალსაზრისით. მოქალაქეების ჩართულობას შეუძლია უზრუნველყოს საჯარო ხელისუფლებისა და მომსახურების განხორციელების ანგარიშვალდებულების გაზრდა, ხალხის ცხოვრების გაუმჯობესება და ადგილობრივი ინსტიტუტების მიმართ მოქალაქეების ნდობის გაზრდა.

გამჭვირვალობა და მოქალაქეთა მონაწილეობა ძირითადი საშუალებაა კარგი მმართველობის განსახორციელებლად. ორივე მათგანი ხელს უწყობს მოქალაქეთათვის ისეთი პირობების შექმნას, რომ მათ შეაფასონ გადანყვეტილებები, რომლებსაც ხელისუფლება იღებს მათი სახელით. ასევე, უზრუნველყოფს მოქალაქეთა საჭიროებების დაკმაყოფილებას და გადანყვეტილების მიღების პროცესში მათი პოზიციების გათვალისწინებას. ხელისუფლების მხრიდან გამჭვირვალობისა და ჩართულობის მეშვეობით, შესაძლებელია მოქალაქეთა ნდობის გაზრდა.

მოქალაქეთა გადანყვეტილებების მიღების პროცესში ჩართულობის გაზრდის მიზნით მნიშვნელოვანია მის ირგვლივ, ყველა მნიშვნელოვანი პროცესის შესახებ ინფორმირება, თუ რა შესაძლებლობები და მექანიზმები უზრუნველყოფს მონაწილეობის უფლებას.

აქტივობა 2.



- გადაიტანე ცხრილი 2 რვეულში, წაიკითხე ცხრილში მოცემული მონაწილეობის მექანიზმები და მოიყვანე შესაბამისი მაგალითები:

ცხრილი 2.

მონაწილეობის მექანიზმები	წარდგენის უფლება	მოიყვანე მაგალითები
საკანონმდებლო ინიციატივა	საკანონმდებლო ინიციატივით კანონპროექტის წარდგენის უფლება აქვთ: საქართველოს მთავრობას; პარლამენტის წევრს; პარლამენტის კომიტეტს; პარლამენტის ფრაქციას; აფხაზეთისა და აჭარის უმაღლეს წარმომადგენლობით ორგანოებს; საინიციატივო ჯგუფს, რისთვისაც მას სჭირდება არანაკლებ 25,000 ამომრჩევლის ხელმოწერა. მთავრობის მიერ წარდგენილ კანონპროექტს, მისივე მოთხოვნით, პარლამენტი განიხილავს რიგგარეშე.	×
საკანონმდებლო წინადადება	საკანონმდებლო წინადადება არის საკანონმდებლო ინიციატივის არმქონე პირის მიერ პარლამენტისთვის წარდგენილი მიმართვა ახალი კანონის მიღების, კანონში ცვლილებების შეტანის ან კანონის ძალადაკარგულად ცნობის თაობაზე.	×
რეფერენდუმი*	რეფერენდუმი არის საერთო-სახალხო გამოკითხვა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი სახელმწიფოებრივი საკითხების საბოლოოდ გადასაწყვეტად, რომელიც იმართება საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე. რეფერენდუმს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი ბრძანებულებით, რომელიც საჭიროებს საქართველოს პრემიერ-მინისტრის თანახმობას, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც რეფერენდუმი ინიშნება საქართველოს მთავრობის მოთხოვნით. საქართველოს პრეზიდენტი უფლებამოსილია საქართველოს პარლამენტის, საქართველოს მთავრობის ან არანაკლებ 200 000 ამომრჩევლის მოთხოვნით დანიშნოს რეფერენდუმი მისი დანიშვნის მოთხოვნის მიღებიდან 30 დღის განმავლობაში.	×
პლებისციტი	კენჭისყრით საერთო-სახალხო გამოკითხვა განსაკუთრებით მნიშვნელოვან სახელმწიფოებრივ საკითხებზე ამომრჩეველთა ან მათი ნაწილის აზრის გასაგებად. პლებისციტის შედეგები სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებისათვის სარეკომენდაციო ხასიათისაა. პლებისციტს ნიშნავს საქართველოს პრემიერ-მინისტრი.	×
პეტიცია*	პეტიცია არის პარლამენტის თავმჯდომარის სახელზე პირთა ჯგუფის წერილობითი მიმართვა, რომელიც შეეხება სახელმწიფოებრივ ან საერთო პრობლემებიდან გამომდინარე საკითხებს. პეტიციის წარდგენის უფლება აქვთ შემდეგ სუბიექტებს: ა) მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე რეგისტრირებულ ამომრჩეველთა არანაკლებ 1%-ს; ბ) საერთო კრებას.	×

დასახლების
საერთო კრება

საერთო კრების წევრია შესაბამის
დასახლებაში რეგისტრირებული
ამომრჩეველი. საერთო კრების
მონვევის უფლება აქვთ: ა) შესაბა-
მის დასახლებაში რეგისტრირებულ
ამომრჩეველთა არანაკლებ 5%-ს; ბ)
მუნიციპალიტეტის მერს – საკუთარი
ინიციატივით ან მუნიციპალიტეტის
საკრებულოს შუამდგომლობით; გ)
საერთო კრების რჩეულს.



<https://qrgo.page.link/TVTMj>

აქტივობა 3.

- წაიკითხე „კარგი პრაქტიკის“ მაგალითები და იმსჯელე, რა გავლენას ახდენს სა-
მოქალაქო საზოგადოების პასუხისმგებლობის გაზრდაში ხელისუფლებასთან თა-
ნამშრომლობის მსგავსი გამოცდილებები და რა შედეგი ახლავს მას?

კარგი პრაქტიკა

- 2020 წელს ზუგდიდის მუნიციპალიტეტმა ბიუჯეტიდან სამოქალაქო ინიციატივე-
ბისთვის 1 მილიონი ლარი გამოყო. თანხა 5 ადმინისტრაციულ ოლქში თანაბრად
გაყოფილი (თითოეულში 200 000 ლარი). მოქალაქეებს შეუძლიათ თავიანთი ინიცია-
ტივები წარმოადგინონ. ამ დროისთვის, ადგილობრივმა მოსახლეობამ განსახილვე-
ლად 39 სამოქალაქო იდეა წარადგინა.

კარგი პრაქტიკა

- ქალაქ ბათუმის საკრებულოს სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭო წარმატებული აღმოჩნ-
და მუნიციპალურ მუშაობაში საზოგადოების ჩართულობის ხელშეწყობის თვალსაზ-
რისით. მრჩეველთა საბჭო შედგება 19 წევრისგან, რომლებიც შეირჩა სამოქალაქო
საზოგადოებასთან და ადგილობრივ ბიზნესთან ფართო კონსულტაციების გზით. სა-
ბჭოს საქმიანობას ხელს უწყობს სამოქალაქო საზოგადოების ინსტიტუტი, არასამ-
თავრობო ორგანიზაცია, რომელიც მუშაობს მოქალაქეთა ჩართულობის ხელშე-
წყობის მიმართულებით. საბჭოს შექმნის სამართლებრივ საფუძველს წარმოადგენს
ქალაქ ბათუმის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს რეგლამენტი. საბჭო
ფართო მანდატით სარგებლობს და მუშაობს ადგილობრივი პოლიტი-
კის პროცესში მოქალაქეების ჩართულობის გაზრდაზე, მოსახლეობის
ინფორმირებულობაზე მუნიციპალიტეტის მუშაობის შესახებ და განი-
ხილავს ინიციატივებს.



<https://qrgo.page.link/TVTMj>

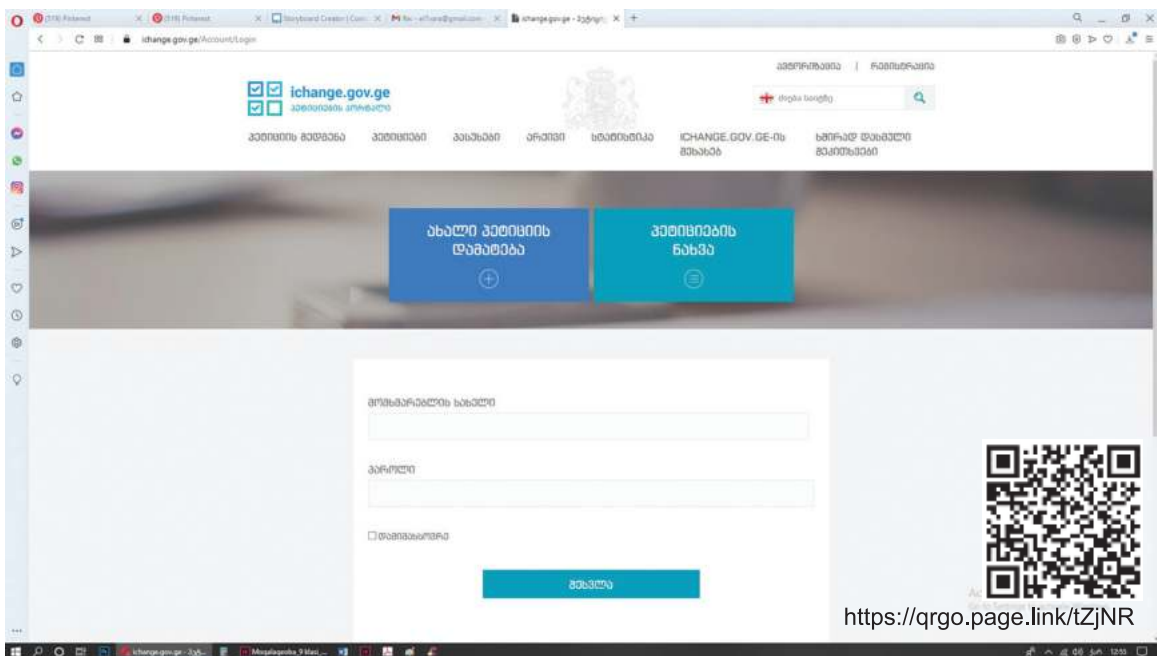
აქტივობა 4.

- წაიკითხე ამბავი 2 და გამოყავი სამოქალაქო მონაწილეობის მექანიზმები, იმსჯელე –
რა დადებითი შედეგი მოაქვს მას საზოგადოებისთვის? რატომ არის მნიშვნელოვანი
მოქალაქეობრივი პასუხისმგებლობის გააზრება და თანამშრომლობის მექანიზმების
ცოდნა?

► მე და ჩემი მეგობარი ნიტა სკოლაში უმეტესად ველოსიპედით მივდივართ. საერთოდ, ჯან-სალი ცხოვრების წესს ვიცავთ, დავრბივართ, ვვარჯიშობთ და ჩვენი ჰობიც ესაა. მაგრამ პრობლემა ის არის, რომ სკოლამდე გზა ველოსიპედის ბილიკით არ არის დაფარული, ამიტომ ზოგ მონაკვეთზე გვინევს ხელით გადატანა.

ერთ დღესაც, მოქალაქეობის გაკვეთილზე განვიხილეთ საკითხი, როგორ ვითანამშრომლოთ ადგილობრივ ხელისუფლებასთან და რა მექანიზმები გვაქვს მოქალაქეებს, რომ ჩვენი ინტე-რესები წარვადგინოთ და ცვლილებები მოვითხოვოთ ადგილობრივ თვითმმართველობასთან. გავიგეთ, რომ არსებობს პეტიციების წარდგენის ძალიან კარგი საშუალება – პეტიციების პორ-ტალი, სადაც ყველა სრულწლოვან მოქალაქეს შეუძლია დარეგისტრირება და საკითხის დაყე-ნება, ხმის მიცემაც პორტალზევე, ელექტრონულად შეიძლება, და ხმების რაოდენობის მიხედ-ვით წარდგენილი წინადადება განსახილველად შესაბამის კომიტეტს გადაეცემა.

მე და ნიტამ სახლში მისვლისთანავე მშობლებს ჩვენი სურვილი გავუმხილეთ. ვთხოვეთ, და-რეგისტრირებულიყვნენ პორტალზე და პეტიცია შეედგინათ, რაზეც დაგვთანხმდნენ და პეტი-ციაც გაიგზავნა.



თემა 2

ეკონომიკა და სახელმწიფო



მოცემული თავის განხილვის შემდეგ, შენ შეძლებ კითხვებზე პასუხის გაცემას, გაანალიზებას, საკუთარი დამოკიდებულებებისა და შეხედულებების ჩამოყალიბებას:

- ▶ რატომ არის ხელსაყრელი საქონლის, მომსახურების, კაპიტალისა და შრომის თავისუფალი განაწილება?
- რატომ არის სასარგებლო საერთაშორისო ვაჭრობა ეკონომიკისთვის და ცალკეული მომხმარებლისათვის?
- ▶ რატომ ესწრაფვის ზოგიერთი ქვეყანა სხვა სახელმწიფოებთან ეკონომიკურ ინტეგრაციას?
- ▶ რატომ არსებობს საერთაშორისო ორგანიზაციები?
- ▶ როგორ დავიცვათ თავი ფინანსური თაღლითობისაგან?
- ▶ როგორ ამოვიცნოთ გაყალბებული ფული?
- ▶ რატომ უნდა ვიცოდეთ ჩვენი, როგორც მომხმარებლების უფლებები და პასუხისმგებლობები?
- ▶ როგორ უნდა დავიცვათ საკუთარი უფლებები?



§ 2.1. ჩატომ არის ხედსაყჩადი საქონდის, მომსახურების, კაპიტალისა და შრომის თავისუფადი განაწილება?

კომპლექსური დავალება



პირობა:

წარმოიდგინე, შენ და შენმა მეგობრებმა მიზნად დაისახეთ საკუთარი ინიციატივით ხელი შეუწყოთ სახელმწიფოში მდგრადი ეკონომიკური გარემოს შექმნას, რის მთავარ წინაპირობას სწორედ ადგილობრივი ეკონომიკის გაჯანსაღება წარმოადგენს. ამიტომ გადაწყვიტეთ შეიმუშავოთ **ეკონომიკური განვითარების გეგმა** ადგილობრივი რესურსების, საჭიროებების და შრომის განაწილების პრინციპების გათვალისწინებით. ეკონომიკური განვითარების გეგმა განსახილველად უნდა შესთავაზოთ ადგილობრივ თვითმმართველობას. დაფიქრდი, როგორ დაგეგმავდი შენი ქალაქის, რეგიონის, სოფლის ეკონომიკურ განვითარებას და რა მახასიათებლებსა და რესურსებს წარმოაჩენდი ამისთვის?

► ნაშრომში საზგასმით წარმოაჩინე:

- შენს თემში არსებული რომელი რესურსის გამოყენება დაედო საფუძვლად ეკონომიკური განვითარების გეგმის შედგენას?
- შენ მიერ შედგენილი განვითარების გეგმის მნიშვნელობა ეკონომიკური განვითარების კუთხით;
- როგორ შეუძლია ერთ ადამიანს საზოგადოებისა და ქვეყნისთვის საჭირო და მნიშვნელოვანი ცვლილებების განხორციელება კონკრეტული ქმედებებით? მოიყვანე მაგალითები;
- რატომ და როგორ უნდა ვიზრუნოთ ჩვენს ქალაქში/დაბაში/რეგიონში ეკონომიკური განვითარებისა და დასაქმების მიმართულებით არსებული პრობლემების მოგვარებაზე/ არსებული მდგომარეობის გაუმჯობესებაზე?
- რისკები და საფრთხეები ეკონომიკური საქმიანობების, როგორც ლოკალურ, ისე გლობალურ დონეზე;
- როგორ უნდა მოიქცნენ ბიზნესის მფლობელები და მწარმოებლები, რომ მათ მიერ განხორციელებულმა ეკონომიკურმა საქმიანობამ ზიანი არ მიაყენოს გარემოს, რომ დაბალანსდეს ეკონომიკური სარგებელი.

აქტივობა 1.

- დაფიქრდი, რა პროცესები ხდება შენ გარშემო ყოველდღე, რაზეა დამოკიდებული შენი ყოველდღიური ყოფა, ვის და რა გადაწყვეტილებებზეა დამოკიდებული შენი სწავლა, დასვენება, კვება, ჯანმრთელობა?
1. ამბავი 1-ში აღწერილია შენი ერთი ჩვეულებრივი დღილა. როგორ ფიქრობ, რამდენმა ადამიანმა იზრუნა შენი ერთი დილისთვის?
 2. ჩამოთვალე და დააკავშირე მათი საქმიანობა და შესაძლებლობები შენს საჭიროებებთან.

ამბავი 1

► ხშირად მოგისმენია, გაგიგია და ალბათ გაინტერესებს, რა არის ეკონომიკა?



წარმოიდგინე, დილით სკოლაში გაგივინდება, სწრაფად ადექი და სააბაზანოში ცხელი შხაპი მიიღე. საუზმეც უკვე მზადაა – გემრიელი ერბოკვერცხი, მთის კარაქი, დაბრანული პური. გემრიელად შეექცევი და გარბიხარ. გაჩერებაზე, ავტობუსში ასვლას ასწრებ. სხვათა შორის, ეს ავტობუსი შენმა სახელმწიფომ სხვა ქვეყნისგან იყიდა.

იქნებ გამომრჩა ბევრი რამ, რაც შენთვის აუცილებელია ერთი ჩვეულებრივი დილისთვის, მაგრამ ხედავ, რომ ჩვენი ცხოვრება მრავალი საჭირო წვრილმანისგან და გადაწყვეტილებებისგან შედგება, რომელიც ჩვენს საჭიროებებს განსაზღვრავს.

მნიშვნელოვანი საკითხები



რა არის ეკონომიკა?

კითხვაზე პასუხის გაცემა მარტივად შეიძლება, თუ ჩვენს ყოველდღიურ ყოფას გავაანალიზებთ. ადამიანის არსებობა დოვლათის (ნებისმიერი სახის საქონელი, სიმდიდრე, მომსახურება) მოხმარების გარეშე წარმოუდგენელია. ყოველივე ის, რაც მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად საჭირო, უშუალო სახით ბუნებაში იშვიათად მოიპოვება. სწორედ ამიტომ არის აუცილებელი ადამიანის მოხმარებისათვის საჭირო პროდუქტების შესაქმნელად რესურსების (წყლის, ნიადაგის, სხვადასხვა ნედლეულის – რომელიც განუსაზღვრელი რაოდენობის არ არის) წარმოებაში გამოყენება. თავის მხრივ კი, თუკი რესურსებისა და წარმოებული პროდუქტების განაწილება არ მოხდება, დოვლათის მოხმარება შეუძლებელი იქნება. ყოველივე ეს – დაგეგმვა, განაწილება, მოხმარება და განსაზღვრა – არის ეკონომიკა.

ეკონომიკა არის ქვეყნის ერთიანი მეურნეობა, რომელშიც თავს იყრის სხვადასხვა დარგი (მაგალითად, მრეწველობა, სოფლის მეურნეობა, მშენებლობა). ტრანსეკონომიკა არის ქვეყნის ერთიანი მეურნეობა, რომელშიც თავს იყრის სხვადასხვა დარგი (მაგ., მრეწველობა, სოფლის მეურნეობა, მშენებლობა, ტრანსპორტი, განათლება, ჯანდაცვა და სხვ.).

ეკონომიკა არის მეცნიერება, რომელიც სწავლობს იმას, თუ როგორ იკმაყოფილებენ ადამიანები მუდმივად მზარდ მოთხოვნილებებს შეზღუდული რესურსების პირობებში.



რას ნიშნავს ალტერნატიული ღირებულება*?



საჭიროებასა და შესაძლებლობას შორის შენი არჩევანი არის **ალტერნატიული ღირებულება** (რომელსაც ხანდახან ალტერნატიულ დანახარჯებს ან ეკონომიკურ ღირებულებასაც უწოდებენ)

ეკონომიკის დარგები

მიკროეკონომიკა* (ბერძნულად Micros – მცირე) – შეისწავლის დარგების, საწარმოების, საოჯახო მეურნეობებისა და სხვა ეკონომიკური ერთეულების საქმიანობას, აგრეთვე მათ ურთიერთგავლენას ბაზარზე, რის შედეგადაც ყალიბდება ფასები კონკრეტულ საქონელსა და მომსახურებაზე.

მაკროეკონომიკა* (ბერძნულად Macros – დიდი) – შეისწავლის ეკონომიკას, როგორც ერთიან, მთლიან ორგანიზმს და მისი გავლენის კანონზომიერებებს:

- ფასებისა და უმუშევრობის დონეზე;



<https://qrgo.page.link/ej7hm>

- საერთო მოხმარებასა და ინვესტიციებზე;
- საერთო მოთხოვნილებაზე;
- წარმოების მოცულობის ცვლილებებზე;
- ეკონომიკურ ზრდაზე.

ეკონომიკური თავისუფლება

ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიის მთავარი პრინციპი, რაც განსაზღვრავს ეკონომიკურ თავისუფლებას, კერძო სექტორის თავისუფლების უზრუნველყოფაა მთავრობის ოპტიმალური, ეფექტიანი და გამჭვირვალე საქმიანობის პირობებში. ეს გულისხმობს იმგვარი ეკონომიკური წესრიგის ჩამოყალიბებას, როდესაც კერძო სექტორი თავად იღებს გადაწყვეტილებებს, დაცულია საკუთრების უფლებები და ეკონომიკური განვითარების მთავარ მამოძრავებელ ძალად კერძო სექტორი გვევლინება. სახელმწიფო უზრუნველყოფს თითოეული მოქალაქის კეთილდღეობას.



როგორ ახორციელებს მთავრობა დაკისრებულ როლებს?

საქართველოს მთავრობის ეკონომიკური პოლიტიკა

პირველი პრინციპი – ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფაა, რაც განაპირობებს ქვეყანაში არსებული ეკონომიკური პრობლემის გადაჭრას, სამუშაო ადგილების შექმნასა და სიღარიბის დაძლევას.

მეორე პრინციპი – მოსახლეობის საყოველთაო ჩართულობა ეკონომიკური განვითარების პროცესში (დიასპორის, მიგრანტების, ეთნიკური უმცირესობების და სხვა ჯგუფების ჩათვლით), ეკონომიკური ზრდის შედეგად საზოგადოების თითოეული წევრის კეთილდღეობა, მათი სოციალური თანასწორობა და მოსახლეობის ცხოვრების პირობების გაუმჯობესება.

მესამე პრინციპი – ეკონომიკური განვითარების პროცესში ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენება, ეკოლოგიური უსაფრთხოებისა და მდგრადობის უზრუნველყოფა და ბუნებრივი კატაკლიზმების რისკების თავიდან აცილება.

ფისკალური პოლიტიკა ხორციელდება აღმასრულებელი და საკანონმდებლო ხელისუფლების მიერ შემდეგი მექანიზმებით: გადასახადების შემცირება, სუფსიდირება, შესაბამისი კანონების მიღება.

მონეტარულ პოლიტიკას ახორციელებს ეროვნული ბანკი შემდეგი მექანიზმებით: სესხების გაცემა, სესხზე საპროცენტო განაკვეთის კლება ან ზრდა, ფასების რეგულაცია – მატება ან კლება, ვალუტის კურსის განსაზღვრა, ფულის ფასი.

მიზანი:
ქვეყანაში ეკონომიკური
სტაბილურობა, ეკონომიკური
ზრდა, უმუშევრობის
შემცირება, ფასების
სტაბილურობა, ეკონომიკის
მდგრადობა.

? რა არის ბიუჯეტი?

ბიუჯეტი არის სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების ფუნქციონირების განხორციელებისათვის საჭირო ფულადი სახსრების მობილიზაციისა და გამოყენების ძირითადი ფინანსური გეგმა.

? ვინ ადგენს ბიუჯეტს?

საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის პროექტს შეიმუშავენ საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო.

? როგორ ვლინდება სახელმწიფო პოლიტიკა ბიუჯეტის დაგეგმვა/განკარგვის შემთხვევაში?

საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტი, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების, საქართველოს სხვა ტერიტორიული ერთეულების ბიუჯეტები ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელია. საქართველოს ბიუჯეტის დამოუკიდებლობას განაპირობებს ყველა დონის ბიუჯეტის უზრუნველყოფა კანონით განსაზღვრული საკუთარი და გრძელვადიანი ეკონომიკური ნორმატივების შესაბამისი მარეგულირებელი შემოსავლის წყაროებით, რომელთა გამოყენების მიმართულებას დამოუკიდებლად განსაზღვრავენ საქართველოს ტერიტორიული ერთეულების მმართველობის ადგილობრივი წარმომადგენლობითი ორგანოები. სახელმწიფო ხელისუფლების ზემდგომ ორგანოებს არა აქვთ უფლება ჩაერიონ სახელმწიფო ხელისუფლების ქვემდგომი ორგანოების საბიუჯეტო უფლებამოსილებებში.

? ვინ ახორციელებს კონტროლს სახელმწიფო ბიუჯეტზე?

საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის შესრულების კონტროლს ახორციელებს საქართველოს პარლამენტი და საქართველოს კონტროლის პალატა მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად.

სახელმწიფო ბიუჯეტი

შემოსავლები

ხარჯები



რა შეადგენს ჩვენი ქვეყნის შემოსავლებს?

ბიუჯეტი შემდგომი ტიპის გადასახადებით ივსება:

საშემოსავლო გადასახადი – საშემოსავლო გადასახადს ფიზიკური პირები იხდიან. დაბეგვრას ექვემდებარება ხელფასის სახით მიღებული შემოსავალი, პროცენტები და ა.შ. საშემოსავლო გადასახადზე 20%-იანი განაკვეთი მოქმედებს.

მოგების გადასახადი – მოგების გადასახადის განაკვეთი 15%-ია. ერთი შეხედვით, მას კომპანიები იხდიან, თუმცა, რადგანაც აღნიშნული ჩვენ მიერ შეძენილი პროდუქციისა თუ მომსახურების ფასში შედის, გამოდის, რომ მას არაპირდაპირ მომხმარებლებიც იხდიან.

დამატებული ღირებულების გადასახადი (დღგ) – ის საქონლისა ან/და გაწეული მომსახურების ფასს ემატება. დღგ-ის ბიუჯეტში გადახდის ვალდებულება კომპანიებს ეკისრებათ, თუმცა, აღნიშნული გადასახადის შედეგად გაზრდილი ფასით საქონლის ან/და მომსახურების შეძენისას, მას მომხმარებლები არაპირდაპირ იხდიან.

აქციზის გადასახადი – აქციზის გადასახადით საზოგადოებისთვის ე.წ. მომეტებული საფრთხის შემცველი პროდუქტი იბეგრება, როგორებიცაა: ალკოჰოლი, თამბაქო, ნავთობპროდუქტები, აზარტული თამაშები.

იმპორტის* გადასახადი – იმპორტის გადასახადი პროდუქტის ან მომსახურების ფასს ემატება. შესაბამისად, მისი არაპირდაპირი გადამხდელი მომხმარებელია. იმპორტის გადასახადზე 5%-იანი ან 12%-იანი განაკვეთი მოქმედებს და ის დასაბეგრი საქონლის სახეობით განისაზღვრება.

საქართველოს ბიუჯეტის შემოსავლები შედგება

გადასახადებისაგან

გრანტებისაგან

სხვა შემოსავლებისაგან



რაზე იხარჯება ბიუჯეტი?

- ბიუჯეტი იხარჯება:
 - ➔ განათლება;
 - ➔ თავდაცვა;
 - ➔ საერთაშორისო ურთიერთობები;
 - ➔ ენერგეტიკა;
 - ➔ გარემოს დაცვა;
 - ➔ სპორტი;
 - ➔ ინფრასტრუქტურა;
 - ➔ სოციალური დაცვა (პენსიები, ჯანდაცვა);



- ➡ სახელმწიფო ადმინისტრაცია (მოხელეების ხელფასები, შესყიდვები);
- ➡ სოფლის მეურნეობა და სხვა.

საგადახდო სისტემა

საქართველოს საგადახდო სისტემა არის ქვეყნის ეკონომიკური და ფინანსური ინფრასტრუქტურის მნიშვნელოვანი ნაწილი. მისი მეშვეობით ხორციელდება ფინანსური ანგარიშსწორება სწრაფად, უსაფრთხოდ და საიმედოდ, რაც ფინანსური და ფულადი ბაზრების შეუფერხებელი და გამართული ფუნქციონირების ერთ-ერთი წინა პირობაა და ხელს უწყობს მთლიანად ეკონომიკის სტაბილურობასა და ეფექტურობას.

საქართველოს ეროვნული ბანკი

წარმოადგენს საქართველოს ცენტრალურ ბანკს და მისი სტატუსი განსაზღვრულია ქვეყნის კონსტიტუციით. ეროვნული ბანკის საქმიანობის უმთავრესი მიზანია ფასების სტაბილურობის უზრუნველყოფა.

საქართველოში პირველი ცენტრალური ბანკი 1919 წელს შეიქმნა. იგი დღევანდელი სახით, როგორც დამოუკიდებელი საქართველოს ცენტრალური ბანკი, 1991 წლიდან არსებობს.

საქართველოს ეროვნული ბანკი, საქართველოს კონსტიტუციის მიხედვით, დამოუკიდებელია თავის საქმიანობაში და საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების წარმომადგენლებს არ აქვთ მის საქმიანობაში ჩარევის უფლება. საქართველოს ეროვნული ბანკის, როგორც ქვეყნის ცენტრალური ბანკის უფლება-მოვალეობები, საქმიანობის წესი და დამოუკიდებლობის გარანტია განისაზღვრება „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონით.

საქართველოს ეროვნული ბანკი მონეტარულ პოლიტიკას ახორციელებს საქართველოს პარლამენტის მიერ განსაზღვრული ფულად-საკრედიტო და სავალუტო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების შესაბამისად. იგი ფლობს, მართავს და განკარგავს ქვეყნის ოფიციალურ საერთაშორისო რეზერვებს. საქართველოს ეროვნული ბანკი პასუხისმგებელია, მის ხელთ არსებული მარეგულირებელი და მონეტარული ინსტრუმენტებით უზრუნველყოს მასზე კანონმდებლობით დაკისრებული ძირითადი ფუნქციებისა და მიზნების შესრულება.



<https://qrگو.page.link/dLkgX>

მისია

ქვეყნის ეკონომიკის გრძელვადიანი ზრდის ხელშეწყობა.

დანიშნულება

საზოგადოებაში სწორი მოლოდინების ჩამოყალიბების უზრუნველყოფა, რათა მათ მიიღონ ეკონომიკურად გამართლებული და ოპტიმალური გადაწყვეტილებები.

ეროვნული ვალუტის სიძლიერესა და მისდამი ნდობაზე ზრუნვა.

ხედვა

- ქვეყნის ეკონომიკის გრძელვადიან [სტაბილურ] განვითარებაზე ზრუნვა;
- ფასების სტაბილურობის უზრუნველყოფა;
- ქვეყნის ფინანსური სექტორის სტაბილური და ეფექტიანი ფუნქციონირების უზრუნველყოფა.

საქართველოს ორგანული კანონი

ეროვნული ბანკის დამოუკიდებლობა

1. ეროვნული ბანკი დამოუკიდებელია თავის საქმიანობაში. საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სხვა ორგანოებს უფლება არა აქვთ, ჩაერიონ მის საქმიანობაში ან ➡

განახორციელონ მონიტორინგი, გარდა საქართველოს კონსტიტუციითა და ამ ორგანული კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.

2. ეროვნული ბანკი ეკონომიკურად დამოუკიდებელია და ყველა ხარჯს უზრუნველყოფს საკუთარი სახსრებით. ეროვნული ბანკი პასუხს არ აგებს საქართველოს სახელმწიფოს ვალდებულებებზე. საქართველოს სახელმწიფო პასუხს არ აგებს ეროვნული ბანკის ვალდებულებებზე, გარდა ამ ორგანული კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.
3. ეროვნული ბანკი, მისი აქტივები, ქონება და შემოსავალი, აგრეთვე მის მიერ განხორციელებული საქმიანობა და ოპერაციები თავისუფლდება ყოველგვარი სახელმწიფო გადასახადის, სახელმწიფო გადასახდელის, ადმინისტრაციული ორგანოს მომსახურებისათვის დაწესებული საფასურისაგან.

საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ

თავი I

ზოგადი დებულებები

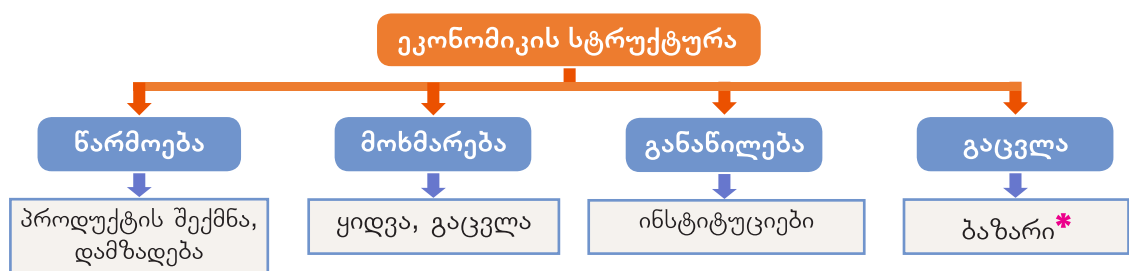
მუხლი 1. საქართველოს ეროვნული ბანკი

1. საქართველოს ეროვნული ბანკი (შემდგომში – ეროვნული ბანკი) არის საქართველოს ცენტრალური ბანკი, ბანკთა ბანკი, საქართველოს მთავრობის ბანკირი და ფისკალური აგენტი. იგი საჯარო სამართლის იურიდიული პირია. ეროვნული ბანკი თავის საქმიანობაში ხელმძღვანელობს საქართველოს კონსტიტუციით, ამ ორგანული კანონით, საქართველოს კანონმდებლობით და ეყრდნობა საერთაშორისო საბანკო პრაქტიკაში მიღებულ წესებსა და ჩვევებს. მას უფლება აქვს, დამოუკიდებლად დადოს ხელშეკრულებები, დამოუკიდებლად შეიძინოს უძრავი და მოძრავი ქონება, ფლობდეს და განკარგავდეს მას, გამოვიდეს მოსარჩელედ და მოპასუხედ, დამოუკიდებლად შეასრულოს მისთვის დაკისრებული ფუნქციები.

2. ეროვნულ ბანკს აფუძნებს საქართველოს უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანო.
3. ეროვნული ბანკის ადგილსამყოფელია ქალაქი თბილისი.



დეპოზიტი	კომერციულ ბანკში პირის მიერ შეტანილი ფულადი სახსრები ან გადახდის სხვა საშუალებები
კრედიტი	სახელმწიფოს მიერ ფულადი სახსრების გაცემასთან დაკავშირებული ნებისმიერი ვალდებულება
სუბსიდია	მიმდინარე მიზნებისათვის სახელმწიფოს მიერ უსასყიდლოდ, დაუბრუნებლად გაცემული დახმარება (სუბსიდიაში შესაძლებელია ასახული იქნეს ფულადი ან ნატურალური სახით გაცემული დახმარება)



ქვეყნის ეკონომიკას ქვეყანაში არსებული ბუნებრივი, ადამიანური და ადამიანის შრომით შექმნილი რესურსები განსაზღვრავს.

ბუნებრივი რესურსებია: ნიადაგი, წყლები, ჰაერი, სასარგებლო წიაღისეული, ტყე, ცხოველები და სხვ.

ადამიანური რესურსია: მოსახლეობის ზრდასრული, მაგრამ ჯერ კიდევ არახანდაზმული ნაწილი, რომელიც დასაქმებულია ან ეძებს სამუშაოს.

ადამიანის შრომით შექმნილი რესურსებია: მანქანაიარაღები, ინსტრუმენტები, ტექნოლოგიური მოწყობილობა, პროდუქტები და სხვ.

სწორედ ამ რესურსებისა და მომსახურების საერთო ღირებულება შეადგენს **მთლიან შიდა პროდუქტს (მშპ)**, უფრო ზუსტად კი

ერთი წლის განმავლობაში ქვეყნის საზღვრებში წარმოებული მთლიანი საბოლოო პროდუქტისა და მომსახურების საერთო ღირებულება.



<https://qrgo.page.link/dLkgX>

მშპ, ქვეყნის შემოსავლების გამოთვლის მეთოდია, ის შეიძლება გამოყენებული იქნეს როგორც ქვეყნის ცხოვრების სტანდარტის ერთ-ერთი ინდიკატორი, თუმცა – არა ერთადერთი.

აქტივობა 2.

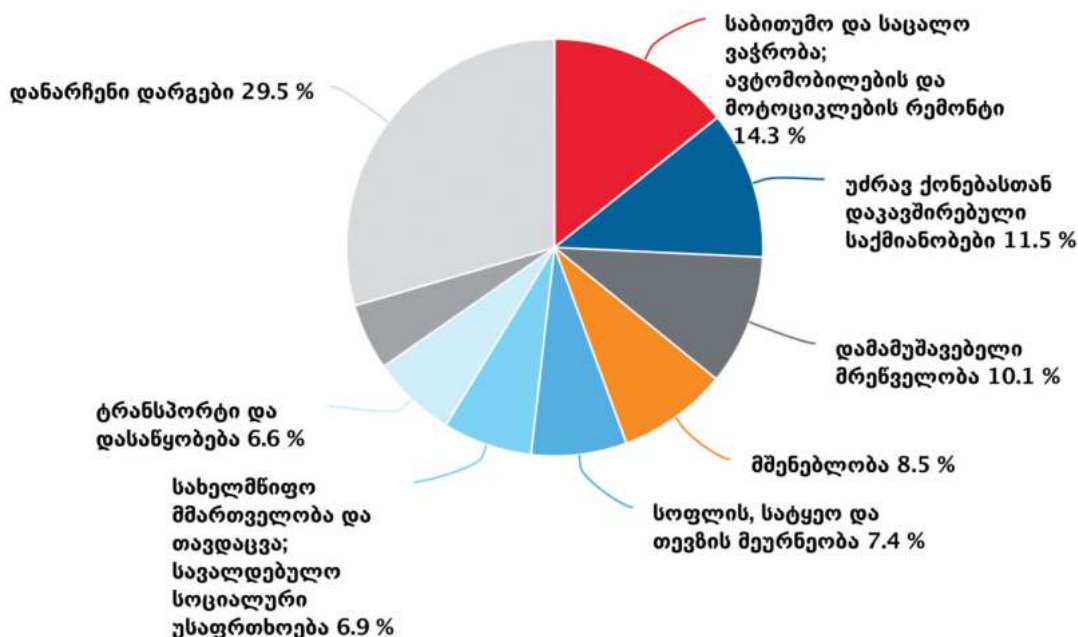
- სქემა 1, 2-ის მიხედვით გააანალიზე:



1. როგორ იქმნება მთლიანი შიდა პროდუქტი*, საქმიანობის რა სფეროებია მოცემული და რა წილი აქვს მშპ-ში მათ?
2. როგორ იქმნება ქვეყანაში ერთიანი სისტემა, რომელიც განსაზღვრავს ეკონომიკას?

სქემა 1

მთლიანი შიდა პროდუქტის დარგობრივი სტრუქტურა 2019 წელი, %



სქემა II



მნიშვნელოვანი საკითხები



რა არის შრომის დანაწილება და რა გავლენას ახდენს ის ქვეყნის ეკონომიკაზე?

მსოფლიოს ეკონომიკური განვითარების საფუძველში დევს ფუნქციების დაყოფა ადამიანებს შორის, გამომდინარე მათი ასაკობრივი, ფიზიკური, ფიზიოლოგიური და სხვა თავისებურებებიდან.

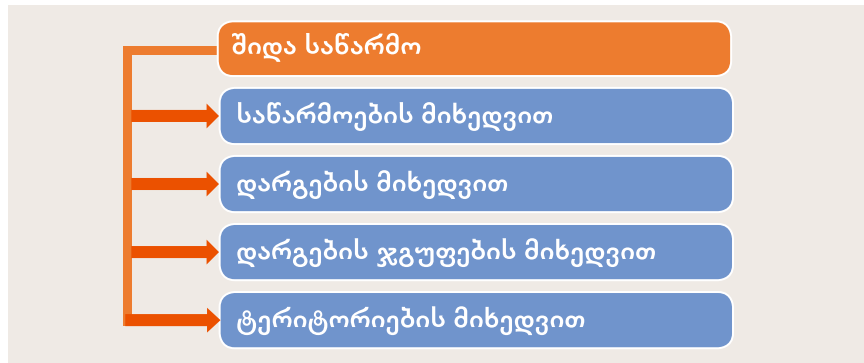
ეკონომიკური თანამშრომლობის მექანიზმი გულისხმობს, რომ რომელიმე ჯგუფი ან ინდივიდი სპეციალიზდება განსაზღვრულ სამუშაო ნაირსახეობაზე, გეოგრაფიული მდებარეობის, ბუნებრივი პირობების და შესაძლებლობების მიხედვით, ვინაიდან სხვები დაკავებულნი არიან სხვა სახის საქმიანობით.

ფუნქციების ასეთ დაყოფას უწოდებენ შრომის დანაწილებას.

შრომის დანაწილება განვითარებისა და შრომის ნაყოფიერების ამაღლების წინაპირობაა. ის იძლევა წარმოების ყველა ფაზაზე შრომის თანმიმდევრული და ერთდროული დამუშავების ორგანიზების საშუალებას; ხელს უწყობს საწარმოო პროცესების სპეციალიზაციას და მათში მონაწილე მუშაკთა შრომითი უნარების დახვეწას.

შრომის დანაწილება წარმოადგენს ისტორიულ პროცესს, რომელიც მუდმივად იცვლება და ყალიბდება როგორც სულ უფრო რთული სისტემა, ვინაიდან რთულდება, იზრდება ქვეყნის მოსახლეობის საჭიროებები და თვით შრომის პროცესი.

შრომის დანაწილებას აქვს დონეები:



საერთაშორისო შრომის დანაწილება წარმოიშვა ტერიტორიული შრომის დანაწილების განვითარების მიხედვით.

აქტივობა 3.

- გაანალიზე სქემა III და იმსჯელე.

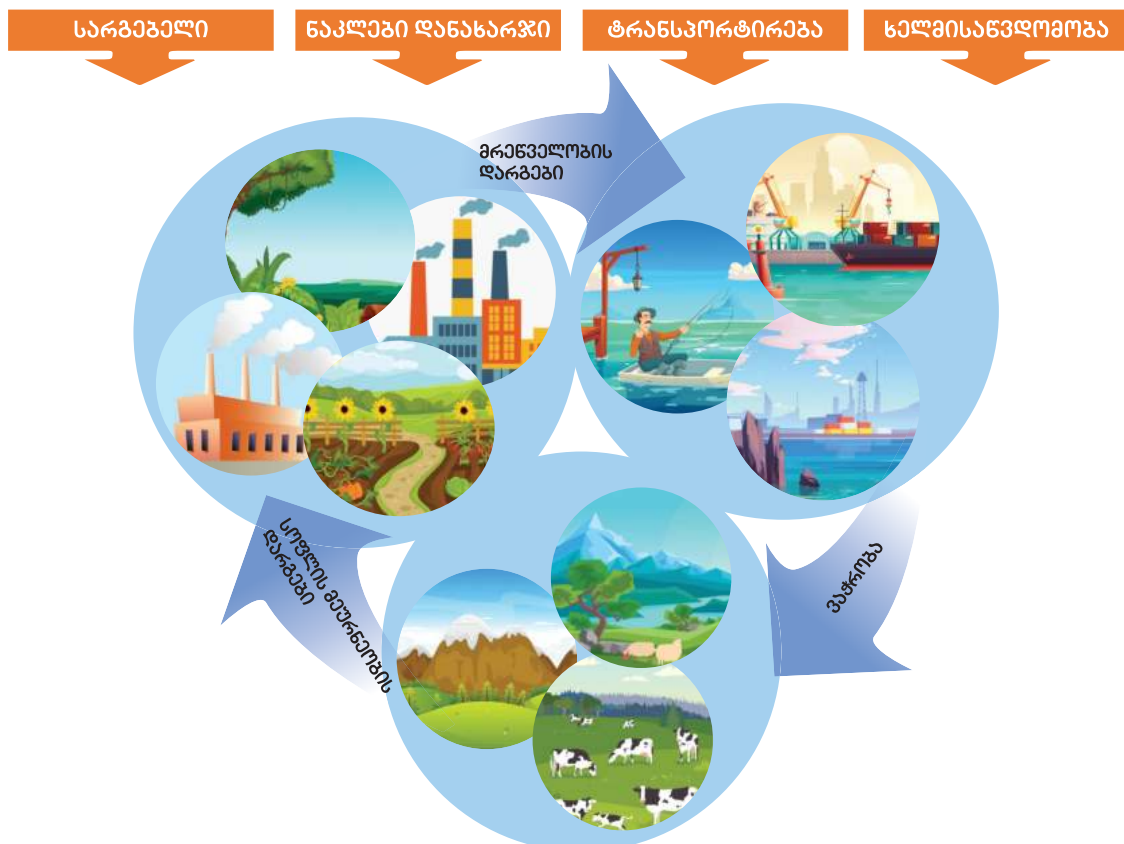


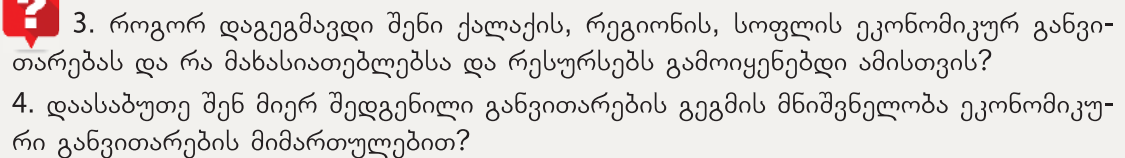
- რატომ არის მნიშვნელოვანი შრომის დანაწილება?
- რა დადებითი შედეგები აქვს მას ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში?

სქემა III

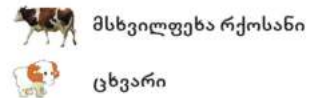
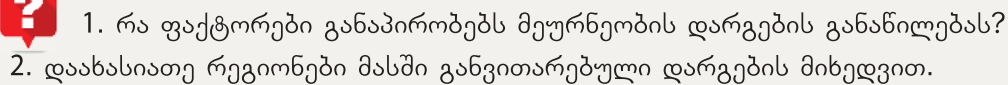
შრომის დანაწილების დადებითი უაქტორი

გეოგრაფიული მდებარეობის მიხედვით საქმიანობის სფეროების განაწილება.





- გაანალიზე ქვემოთ მოცემული რუკა და იმსჯელე.



აღამ სმითი – შოტლანდიელი პოლიტიკური ეკონომისტი და ფილოსოფოსი. თანამედროვე ეკონომიკური თეორიის ერთ-ერთი ფუძემდებელი. „მომეცი, რაც მე მჭირდება, და მოგცემ იმას, რაც შენ გჭირდება. ყასაბი, მელვინე და მეპურე ჩვენი სადილისათვის საჭირო პროდუქტებს ქველმოქმედების გამო კი არა, საკუთარ ინტერესებზე ზრუნვის გამო გვაძლევენ“, – სმითი განმარტავდა, რომ წარმოების მიზანი მომხმარებელთა დაკმაყოფილებაა. ნებაყოფლობით გაცვლაზე დაფუძნებულ ეკონომიკურ სისტემაში, – ამბობდა იგი, – ადამიანები მომხმარებელთა ინტერესებს თავიანთ პირად ინტერესებზე ზრუნვის გამო ემსახურებიან. ისინი საზღვრავენ სპეციალიზაციის საუკეთესო გზას სხვადასხვა ადგილზე შრომით ანდა ისეთი საწარმოების ფლობით, სადაც მომხმარებელთათვის ყველაზე ფასეული პროდუქციის წარმოება შეუძლიათ. მთლიანი ეკონომიკური „ნამცხვრის“ წარმოებაში მაქსიმალური წვლილის შეტანის შენაჩვევად, მათ ამ ნამცხვრის დიდი ნაჭრის მიღების შანსი ეძლევათ.





§ 2.2.

რატომ არის სასარგებლო საერთაშორისო ვაჭრობა
ეკონომიკისთვის და ცადკუდი მომხმარებლისათვის?

რატომ ესწრაფვის ზოგიერთი ქვეყანა სხვა სახელმწიფოებთან
ეკონომიკურ ინტეგრაციას?

რატომ არსებობს საერთაშორისო ორგანიზაციები?

კომპლექსური დავალება



პირობა:

როგორც იცი, ქვეყნები აწარმოებენ პროდუქციის ექსპორტს და იმპორტს. ესტუმრე შენს საცხოვრებელ სახლთან ახლოს მდებარე მარკეტს, გამოიკვლიე მარკეტში გასაყიდად განთავსებული კვების პროდუქტებიდან და ჰიგიენური საშუალებებიდან რა რაოდენობაა შემოტანილი სხვა ქვეყნიდან და რა რაოდენობაა ადგილზე წარმოებული. შეარჩიე ორი ერთნაირი პროდუქცია, რომელთაგანაც ერთი მზადდება საქართველოში და მეორე შემოტანილია, შეადარე მათი ფასები და დაადგინე მათ შორის სხვაობა, მონაცემების ანალიზის გათვალისწინებით **დაწერე ანგარიში**.

► ნაშრომში საზგასმით წარმოაჩინე:

- როგორ არის გათვალისწინებული საკანონმდებლო ბაზაში მომხმარებლის უფლებები?
- როდესაც მომხმარებელს არ აქვს ინფორმაცია, ადგილობრივ პროდუქციას ყიდულობს თუ შემოტანილს, შესაბამისად, შესაძლებელია იხდიდეს უფრო მაღალ ფასს. ამ შემთხვევაში, ირ-ღვევა თუ არა მისი უფლებები და რა ღონისძიებები უნდა გაატაროს მარკეტის მფლობელმა ან სახელმწიფომ, რომ მისი უფლება არ დაირღვეს?
- რა უნდა გააკეთოს მყიდველმა / მომხმარებელმა საკუთარი უფლების დასაცავად, როდესაც იგივე ხარისხის, იგივე პროდუქციაში მხოლოდ იმიტომ იხდის უფრო ძვირს, რომ ის შემოტანილია?
- როგორ უნდა მოიქცეს მომხმარებელი იმისათვის, რომ საკუთარი ქმედებით მხარი დაუჭიროს ადგილობრივ წარმოებას?
- რატომ არის სასარგებლო საერთაშორისო ვაჭრობა ეკონომიკისთვის და ცალკეული მომხმარებლისათვის?
- რატომ ესწრაფვის ზოგიერთი ქვეყანა სხვა სახელმწიფოებთან ეკონომიკურ ინტეგრაციას?

მივიწყებულს ეკონომიკურს მხარეს ჩვენი ცხოვრებისას პირველი ადგილი უნდა დაეთმოს სხვა საზრუნავთა შორის, რომ ეკონომიკური ცხოვრების მოედანზე უნდა ვეძიოთ ღონე ჩვენის გაძლიერებისა, ტანში გამართვისა.

ილია ჭავჭავაძე – ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკური ცხოვრების საზრუნავი

აქტივობა 1.

- როგორც უკვე იცით, ჩვენ გარშემო ადამიანებს სხვადასხვა მოთხოვნილება და საჭიროება აქვთ, ასევე იციან შრომის დანაწილების მნიშვნელობა და მისი შედეგები მაკრო და მიკროეკონომიკის განვითარებაში. მოდი, იმსჯელო, რა დადებითი შედეგები მოაქვს ქვეყნების თანამშრომლობას და შეთანხმებებს ვაჭრობაში?

წარმოიდგინე, რომ ტრიკოტაჟის ქარხანა „ნართი“, რომლის დირექტორადაც დაგნიშნეს, გეგმავს გაყიდვების ბაზრების გაფართოებას. ამისათვის საჭიროა უმაღლესი ხარისხის და უფრო პოპულარული პროდუქციის წარმოება. გარდა ამისა, დაგეგმილია რამდენიმე ახალი ტექნოლოგიური ხაზის ამოქმედება.

უკვე დიდი ხანია დაგეგმილია აღჭურვილობის შეცვლა. პრობლემა გახდა დავალიანებებთან დაკავშირებული ფინანსური რესურსების ნაკლებობა.

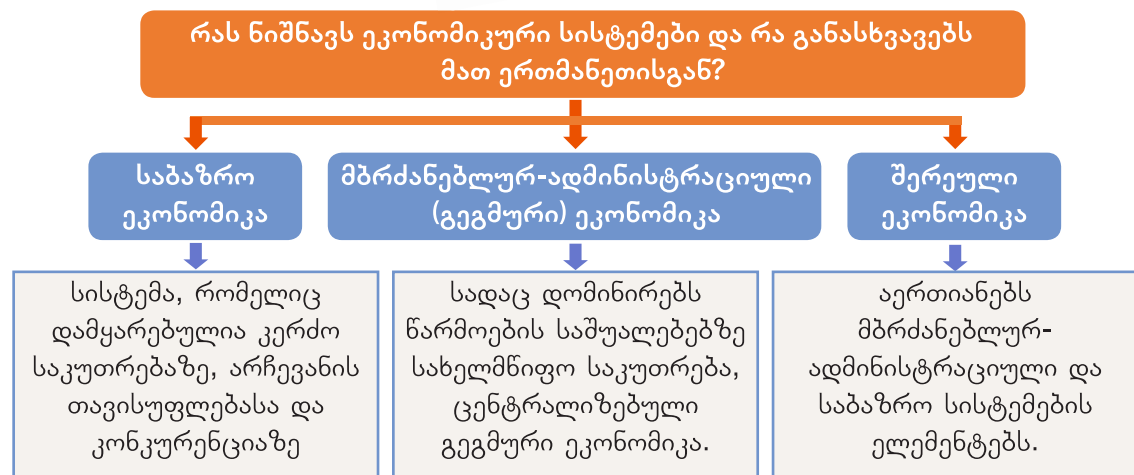
გამოკვეთე პრობლემების მოგვარებისკენ მიმართული ნაბიჯები.



1. რა სტრატეგია არის შესაფერისი ამ სიტუაციაში?
2. როგორ დაგეგმავდი სამოქმედო გეგმას?

ანალიზისთვის გამოიყენე სვოტ-ანალიზი, გადაიტანე რვეულში და გააკეთე პრეზენტაცია კლასში.





რატომ თანხმდებიან ქვეყნები სავაჭრო სისტემის რეგულირებაზე?
 რა შედეგი მოაქვს ამ შეთანხმებებს ქვეყნებისთვის?
 რატომ შეიქმნა და რა მიზნებს ემსახურება მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია?

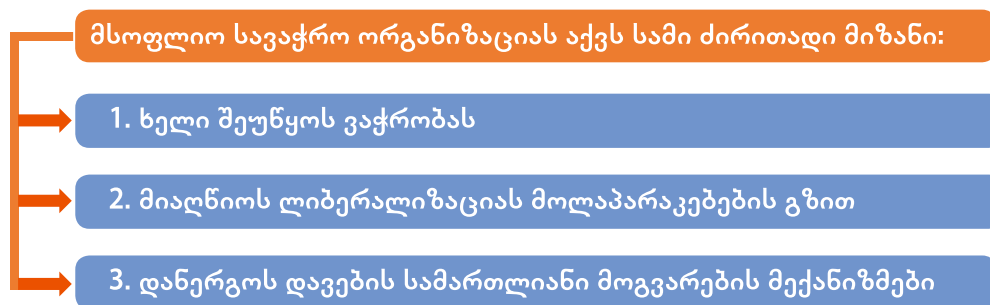


WORLD TRADE ORGANIZATION

მსოფლიო სავაჭრო საერთაშორისო ორგანიზაცია შეიქმნა 1995 წელს. იგი გლობალური სავაჭრო სისტემების კანონებს აწესებს და აგვარებს უთანხმოებებს მის წევრ ქვეყნებს შორის.

ორგანიზაციის შტაბბინა ჟენევაში (შვეიცარია) მდებარეობს. 2005 წლის 1-ლი სექტემბრიდან ძირითადი პრინციპებია: არადისკრიმინაციული დამოკიდებულება ყველა ქვეყნის მიმართ; თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეწყობა; კონკურენციის ხელშეწყობა; განსაკუთრებული დახმარების აღმოჩენა ნაკლებად განვითარებული ქვეყნებისთვის. მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციამ უპრეცედენტოდ გაზარდა გლობალური ეკონომიკა. ის აწესებს სავაჭრო სისტემის კანონებს და აგვარებს უთანხმოებებს მის წევრ ქვეყნებს შორის, რომელთა უმრავლესობა დაახლოებით 30 ერთობლივი შეთანხმების ხელმომწერია.

საქართველო არის **მსო**-ის 137-ე სრულუფლებიანი წევრი 2000 წლის 14 ივნისიდან.



მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია არის შესაძლებლობა, ქვეყნებს შორის სავაჭრო ურთიერთობების დასაწყობად. ეს არის ფორუმი მთავრობებისთვის, სავაჭრო ხელშეკრულებებისთვის, მოლაპარაკებებისათვის. ეს არის ადგილი, სადაც შესაძლებელია სავაჭრო უთანხმოების მოგვარება. ის მოქმედებს სავაჭრო კანონმდებლობის გამოყენებით.



არსებითად, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია არის ადგილი, სადაც წევრი ქვეყნების მთავრობები ცდილობენ გადაჭრან მათ ქვეყნებს შორის არსებული სავაჭრო პრობლემები.



რა შეუძლია WTO-ს?

1. შეამციროს ცხოვრების ხარჯები და გაზარდოს ცხოვრების სტანდარტები;
2. მოაგვაროს უთანხმოება და შეამციროს სავაჭრო დაძაბულობა;
3. ხელი შეუწყოს ეკონომიკურ ზრდას და დასაქმებას;
4. შეამციროს საერთაშორისო ბიზნესის კეთების ხარჯები;
5. ხელი შეუწყოს კარგ მმართველობას;
6. ხელი შეუწყოს ქვეყნის განვითარებას;
7. გააძლიეროს სუსტი მხარეები;
8. დაეხმაროს ქვეყნებს გარემოსა და ჯანმრთელობის დაცვის კუთხით;
9. ხელი შეუწყოს მშვიდობასა და სტაბილურობას.

თავისუფალი ვაჭრობის რეჟიმი

თავისუფალი ვაჭრობის რეჟიმი გულისხმობს შეთანხმების მონაწილე მხარეებს შორის ვაჭრობის გათავისუფლებას საბაჟო-საიმპორტო გადასახადებისგან.

საქართველოს თავისუფალი ვაჭრობის რეჟიმი აქვს დსთ-ის ყველა ქვეყანასთან, თურქეთთან და ევროკავშირთან, ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკასთან და ევროპის თავისუფალი ვაჭრობის ასოციაციასთან (EFTA).



<https://qr.go.page.link/qn6Fv>



რატომ არის მნიშვნელოვანი ევროპის თავისუფალი ვაჭრობის ასოციაციასთან თანამშრომლობა? რას უზრუნველყოფს ის ქვეყნებისთვის?

თავისუფალი ვაჭრობის ევროპული ასოციაციის წევრ ქვეყნებს შორის საბაჟო გადასახადები გაუქმებულია. თავისუფალი ვაჭრობის ევროპული ასოციაცია დაფუძნდა 1960 წელს შვიდი ქვეყნის მიერ. ეს ქვეყნებია: ავსტრია, დანია, ნორვეგია, პორტუგალია, შვედეთი, შვეიცარია და დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებული სამეფო.

მას თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ ხელშეკრულებები გაფორმებული აქვს მსოფლიოს 34 ქვეყანასთან. საქართველოსა და თავისუფალი ვაჭრობის ევროპულ ასოციაციას შორის დეკლარაციას თანამშრომლობის შესახებ ხელი მოეწერა 2012 წელს.

პროტექციონიზმი*

სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკა, რომლის მიზანია ქვეყანაში შემოსულ საქონელზე მაღალი ბაჟის დანესების, კვოტირების, განსაზღვრული საქონლის შემოტანის აკრძალვით ეროვნული მეურნეობის დაცვა უცხოური კონკურენციისგან.

თავისუფალი ვაჭრობის ევროპული ასოციაციის წევრი ქვეყნები აქტიურად უჭერენ მხარს საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობას, სუვერენიტეტსა და ქვეყნის ევრო-ატლანტიკურ სივრცეში ინტეგრაციას. შესაბამისად, მხარეებს შორის ურთიერთობები ინტენსიურად ვითარდება სხვადასხვა მიმართულებით. მიმდინარეობს თანამშრომლობის გაღრმავება სავაჭრო-ეკონომიკურ, ტექნიკურ, ფინანსურ და სხვა სფეროებში. შეთანხმება უზრუნველყოფს ქვეყნის საქონლისა და მომსახურების შეღავათიან დაშვებას ➡

მნიშვნელოვან ბაზარზე და შესაბამისად, ხელს შეუწყობს ორმხრივი ვაჭრობის ზრდას. ასევე, ამ ქვეყნებში გაზრდის საქართველოს, როგორც საინვესტიციო დანიშნულების ქვეყნის მიმზიდველობას.

მსოფლიო ბანკი*

საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაცია, რომლის შექმნის მიზანიც განვითარებადი ქვეყნების ფინანსური და ტექნიკური დახმარებაა. მისი წევრია 189 ქვეყანა, საქართველო მისი წევრი გახდა 1992 წლის 7 აგვისტოს.



<https://qr.go.page.link/ZxVBp>

აქტივობა 2.

- უკვე იცი და განიხილე, თუ რა მნიშვნელობა აქვს საგარეო ვაჭრობას ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებისთვის. ვფიქრობ, შენთვის საინტერესო იქნება, გააანალიზო დიაგრამა 1, 2, წყარო 1, რომელიც ასახავს საქართველოს სავაჭრო ურთიერთობებს და დაფიქრდე, რატომ არის მნიშვნელოვანი ქვეყნის ეკონომიკისთვის ექსპორტი და იმპორტი:



1. როგორ იცვლება ქვეყნის იმპორტისა და ექსპორტის მაჩვენებელი წლების მიხედვით?
2. შენი აზრით, რატომ არის მნიშვნელოვანი ექსპორტი და როგორ უნდა განავითაროს ქვეყანამ იგი?
3. გარდა ჩამოთვლილი საექსპორტო პროდუქციისა და მომსახურებისა, რა დარგების განვითარების შედეგად შეიძლება ჩამონათვალის შევსება?
4. რა პროდუქცია ან მომსახურების სფეროს ჩანაცვლება შეიძლება ქვეყნის დონეზე ჩამოთვლილ საიმპორტო პროდუქციაში?

ექსპორტი – ქვეყანაში წარმოებული საქონელი ან მომსახურება, რომელიც იყიდება სხვა ქვეყანაში.

იმპორტი – საქონლის შემოტანა სხვა ქვეყნიდან.

რეექსპორტი* – ექსპორტი (ქვეყნიდან გატანა) საქონლისა, რომელიც შემოტანილია საზღვარგარეთიდან.

საგარეო-სავაჭრო ურთიერთობებში **საღდო*** გამოიყენება ექსპორტ-სა და იმპორტს შორის სხვაობის მნიშვნელობით.

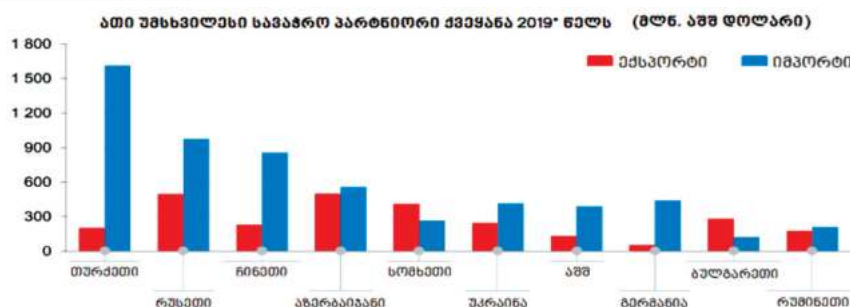
დადებითი საღდო – აღნიშნავს, რომ ექსპორტი აღემატება იმპორტს.

უარყოფითი საღდოს შემთხვევაში იმპორტი (გათვალისწინებულია რეექსპორტი) აღემატება ექსპორტს.

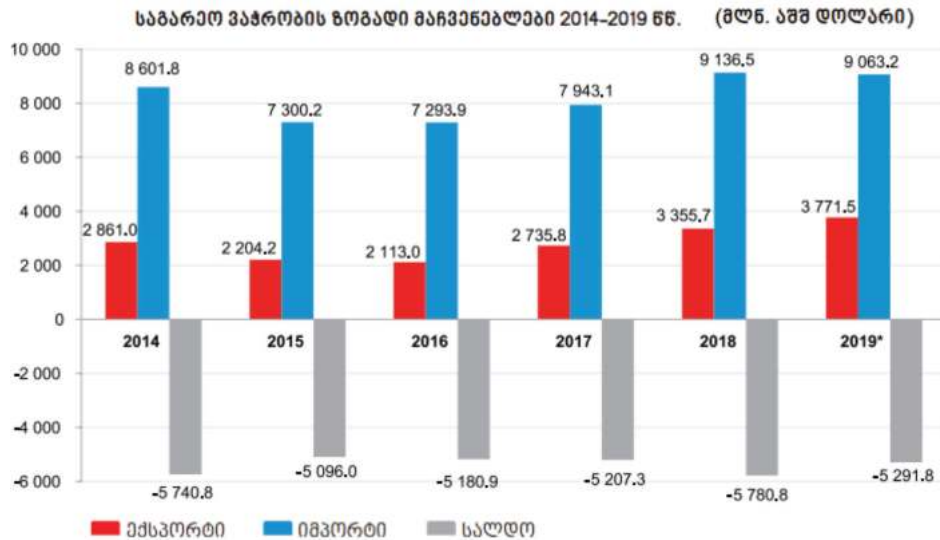


<https://qr.go.page.link/zgs3d>

დიაგრამა 1



დიაგრამა II



წყარო 1.

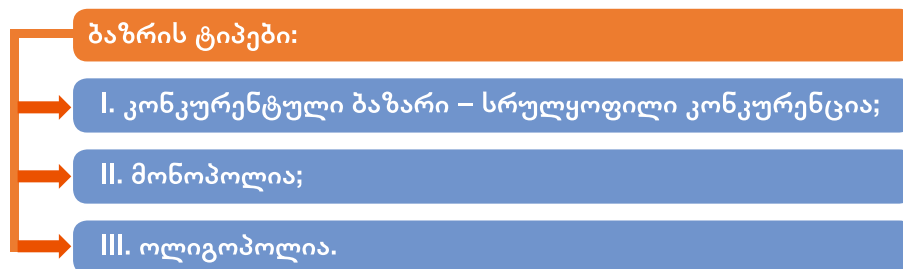
ექსპორტი 2019 წელი	იმპორტი 2019 წელი
მსუბუქი ავტომობილების რეექსპორტი – 686.7 მლნ აშშ დოლარი	მსუბუქი ავტომობილები – 653.7 მლნ აშშ დოლარი
სპილენძის მადნები და კონცენტრატები – 651.6 მლნ აშშ დოლარი	სპილენძის მადნები და კონცენტრატები – 603.7 მლნ აშშ დოლარი
3. ფეროშენადნობები – 303 მლნ აშშ დოლარი; ლვინო – 222.9 მლნ აშშ დოლარი	სამკურნალო საშუალებები – 355.4 მლნ აშშ დოლარი
სამკურნალო საშუალებები – 172.5 მლნ აშშ დოლარი	ნავთობის აირები – 328.5 მლნ აშშ დოლარი
მინერალური წყლები – 133.6 მლნ აშშ დოლარი	მობილური ტელეფონები – 212 მლნ აშშ დოლარი
სპირტიანი სასმელები – 129.3 მლნ აშშ დოლარი	ხორბალი – 105.1 მლნ აშშ დოლარი
აზოტოვანი სასუქები – 94.9 მლნ აშშ დოლარი; ოქრო – 72.8 მლნ აშშ დოლარი	სიგარეტი – 104.8 მლნ აშშ დოლარი
თხილი – 66.7 მლნ აშშ დოლარი	ახალი საბურავები – 90.9 მლნ აშშ დოლარი
დანარჩენი საქონელი – 1.2 მლნ აშშ დოლარი	ელექტროენერგია – 78.3 მლნ აშშ დოლარი
ნავთობი და ნავთობპროდუქტები – 757 მლნ აშშ დოლარი	დანარჩენი საქონელი – 5.8 მლნ აშშ დოლარი

მნიშვნელოვანი საკითხები

რადგან ბევრი ვიმსჯელებთ თავისუფალი სავაჭრო სივრცისა და ეკონომიკის შესახებ, საინტერესოა, რა იცო ბაზრის შესახებ? როგორ აისახება რიგით მომხმარებელზე ყიდვა-გაყიდვის პროცესი?

ბაზარი – ეს არის ადგილი, სადაც ხდება მომხმარებლებსა და მიმწოდებლებს შორის პროდუქტისა და მომსახურების გაცვლა.





კონკურენტული ბაზარი – სრულყოფილი კონკურენცია

კონკურენტული ბაზარი:

- თუკი მასში მრავალი მყიდველი და გამყიდველია, რომლებიც ერთნაირ საქონელს ყიდნიან;
- თუ ბაზარზე მყიდველებსაც და გამყიდველებსაც თავისუფლად შეუძლიათ ბაზარზე შესვლაც და ბაზრის დატოვებაც;
- კონკურენტული ბაზრის პირობებში მის ცალკეულ მონაწილეს მხოლოდ უმნიშვნელო გავლენის მოხდენა შეუძლია საბაზრო ფასზე.

მონოპოლია:

- როდესაც ბაზარს ჰყავს მხოლოდ ერთი მოთამაშე ანუ რაიმე კონკრეტული პროდუქტის მხოლოდ ერთი მიმწოდებელი;
- ფირმას აქვს მონოპოლია, თუ ის თავისი საქონლის ერთადერთი გამყიდველია და ამ საქონელს ახლო შემცვლელები არ ჰყავს;
- ძირითად რესურსებს ერთი ფირმა ფლობს;
- მთავრობა ერთ ფირმას აძლევს რაიმე საქონლის წარმოების ექსკლუზიურ უფლებას;
- წარმოების დანახარჯები ისეთია, რომ ერთი მწარმოებელი უფრო ეფექტიანად მუშაობს, ვიდრე მწარმოებელთა დიდი რაოდენობა (ბუნებრივი მონოპოლია).

ოლიგოპოლია:

- ბაზარზე მხოლოდ რამდენიმე გამყიდველია, რის შედეგადაც რომელიმე მათგანის ქმედებას შეუძლია, საკმაოდ დიდი გავლენა მოახდინოს ყველა სხვა გამყიდველის მოგებაზე.



როგორ ფიქრობ, რა არის თავისუფალი ბაზრის უპირატესობა?

- რესურსების დაზოგვა;
- შემოსავლის ზრდა;
- მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება ნაკლები დანახარჯებით;
- კონკურენცია და დაბალი ფასი;
- მომხმარებელზე ორიენტირებული სისტემა.

აქტივობა 3.



- წაიკითხე ამბავი 1, 2 და იმსჯელე:

1. რატომ არის მნიშვნელოვანი საქმიანობების გადანაწილება არსებული რესურსების შესაბამისად?
2. რა დადებითი შედეგი მოქვს რესურსებისა და საქმიანობის გადანაწილებას მომხმარებლისთვის?



3. რა დადებითი შედეგი მოქვს საქმიანობის/წარმოების სფეროების გადანაწილებას ქვეყნის ეკონომიკისთვის?
4. რა დადებითი შედეგი მოაქვს საგარეო ვაჭრობას ქვეყნების ეკონომიკისთვის?

აზგაპი 1

► მეგობრებმა გადაწყვიტეთ ქალაგგარეთ პიკნიკის ორგანიზება, დავგეგმეთ რა დავგჭირდებოდა ამისთვის:

- საპიკნიკე ადგილის მოძებნა;
- ტრანსპორტის ორგანიზება;
- საკვების ყიდვა და მომზადება;
- გასართობი საშუალებები.

ბევრი ფიქრი არ დავგჭირდა, საქმიანობები გადავინაწილეთ საკუთარი შესაძლებლობების მიხედვით, მოვილაპარაკეთ ვის რა უნდა შეგვესრულებინა:

ბაზარში წასვლა და პროდუქტების შეძენა იმას დაევალა, ვისაც მანქანა ჰყავდა და ბაზართან ახლოს ცხოვრობდა, მე ტრანსპორტის მოძებნა და მძღოლთან მოლაპარაკება მერგო შესასრულებლად, რადგან ჩემს ეზოში რამდენიმე მეზობელს ჰყავდა ჩვენთვის შესაფერისი მანქანა, ორმა მეგობარმა საჭმელი მოამზადეს.

ამგვარად, განაწილებულმა საქმიანობებმა დრო და რესურსი დავვაზოგინა. პიკნიკზეც კარგად გავერთეთ.

აზგაპი 2

► გამოთვლის სიმარტივისთვის დავუშვათ, რომ მსოფლიოში სულ ორი სახელმწიფოა: საქართველო და იაპონია. ამ ქვეყნებში მზადდება მხოლოდ ორი სახეობის საქონელი – ღვინო და მალვიძარა.



საქართველო ფლობს უპირატესობას ღვინის წარმოებაში, რადგან ერთ საათში ამზადებს 2 ბოთლ ღვინოს, იაპონია კი 1-ს.



იაპონია ფლობს უპირატესობას მალვიძარას წარმოებაში, რადგან ერთ საათში ამზადებს 5 მალვიძარას, საქართველო კი 3-ს.

საქართველოსა და იაპონიას შორის ვაჭრობის შესაძლებლობის შემთხვევაში, ორივე მოგებული იქნება, რადგან ორივე ქვეყანა წარმოებას გეგმავს რესურსის შესაბამისად და დაზოგავს დროს. ამგვარად, ასეთი საგარეო-სავაჭრო ურთიერთობა ორივე ქვეყნისთვის ხელსაყრელია.

აქტივობა 4.

- შენ უკვე იცი, რას ნიშნავს ეკონომიკა და რა მნიშვნელობა აქვს მას თითოეული ადამიანის კეთილდღეობისთვის. გააანალიზე ამბავი 3 და გამოთქვი შენი მოსაზრებები:



1. რატომ არის მნიშვნელოვანი ბაზრის თავისუფლება?
2. ჯანსაღი კონკურენციის შემთხვევაში რატომ იხეირებს მოსახლეობა?
3. როგორ უნდა დაიცვას სახელმწიფომ საკუთარი ქვეყნის ვაჭრობა?
4. რატომ არის მნიშვნელოვანი საერთო შედეგისთვის ინდივიდუალური ქმედებები?

ამბავი 3



► მამამ და დედამ შინაური ფრინველების პატარა ფერმა გააკეთეს. ამისათვის ქალაქიდან სოფელში გადავედით საცხოვრებლად. მე და ჩემს დას ეს ძალიან გაგვიხარდა. რა თქმა უნდა გვეწყინა ჩვენი სახლის გაყიდვა ქალაქში, მაგრამ მშობლებმა აგვიხსენეს, როგორ გამოგვადგებოდა ალებული თანხა, ბანკის კრედიტთან ერთად ჩვენი საოჯახო ბიზნესის გამართვაში. დედამაც მუშაობა დაიწყო რაიონში, მამა კი სრულად მცირე ბიზნესის გამართვაში ჩაება. პირველ პრობლემას მაშინ წავაწყდით, როცა ადგილობრივმა მალაზიებმა კვერცხი და ქათმის ხორცი არ ჩაიბარეს, რადგან იქ უკვე იგივე პროდუქცია იმპორტით შეჰქონდა დიდ ფირმას და ფასიც ჩვენზე დაბალი ჰქონდა, ჩვენი გამოთვლით კი პროდუქციაზე ფასის მეტად დაკლება ძალიან წამგებიანი იყო, რადგან გარდა სხვა ხარჯისა, ბანკის კრედიტიც გადასახდელი იყო. ისევ ბაზარში გავიტანეთ პროდუქტი, მაგრამ აქაც იმავე პრობლემას წავაწყდით, თან ადგილიც, სადაც გავყიდდით, ძალზე ძვირი იყო. ჩვენი პრობლემის გადაჭრის შესაძლებლობებს ვერ ვხედავდით.

ეს საინტერესოა



ნობელიანტი ეკონომისტები

1968 წელს შვედეთის სამეფო ბანკმა, დაარსების 300 წლისთავის აღსანიშნავად, დააფუძნა ნობელის სახელობის პრემია ეკონომიკაში:

ალფრედ ნობელის სახელობის შვედეთის სამეფო ბანკის პრემია ეკონომიკურ მეცნიერებებში. პირველი პრემია 1969 წელს მიენიჭა ჰოლანდიელ იან ტინბერგენს და ნორვეგიელ რაგნარ ფრიშს, „ეკონომიკური პროცესების ანალიზისთვის დინამიკური მოდელების შემუშავებისა და გამოყენებისთვის“. ➡

ელინორ ოსტრომი (1933-2012)

ამერიკელი პოლიტოლოგი და ეკონომისტი. მისი ნაშრომები უკავშირდება ახალ ინსტიტუციონალურ ეკონომიკასა და პოლიტიკური ეკონომიკის აღორძინებას.

2009 წელს ის დაჯილდოვდა ნობელის პრემიით ეკონომიკაში, „ეკონომიკური მმართველობის, უმთავრესად კი საზოგადოებრივი საქონელის გაანალიზებისათვის“. ის პირველია ქალთა შორის, რომელმაც ნობელის პრემია მიიღო ეკონომიკის დარგში.



იან ტინბერგენი (1903-1994)

ჰოლანდიელი ეკონომისტი, ცნობილი თავისი ეკონომეტრიკული მოდელებით. მას ეკუთვნის პირველი ეროვნული ყოვლისმომცველი მაკროეკონომიკური მოდელი, რომელიც მან თავდაპირველად 1936 წელს შექმნა ნიდერლანდებისთვის, ხოლო მოგვიანებით გამოიყენა აშშ-სა და დიდი ბრიტანეთისთვის.



რაგნარ ფრიში (1895-1973)

ნორვეგიელი ეკონომისტი და ეკონომეტრისტი რაგნარ ფრიში ეკონომეტრიკის – მეცნიერების, რომელიც შეისწავლის მათემატიკური მოდელებისა და სტატისტიკური მეთოდების გამოყენებას ეკონომიკურ მონაცემებთან მიმართებაში – პიონერს წარმოადგენდა. მასვე ეკუთვნის ტერმინები: „ეკონომეტრიკა“ და „მაკროეკონომიკა“. ის თანამედროვე ეკონომიკური მეცნიერების ერთ-ერთი დამაარსებელია.





§ 2.3. ჩემი ფინანსური თაღლითობისაგან? ჩემი ამოცანისათვის გასაღები რა?

კომპლექსური დავალება



პირობა:

ჩვენს გამოცდის „ფინანსური“ ვინ იყო ფინანსური თაღლითობის მსხვერპლი? რა ტიპის ფინანსურ თაღლითობას ჰქონდა ადგილი, როგორ მოაგვრეს?

რატომ მოხდა კონკრეტული შემთხვევა და როგორ დავიცვათ თავი ფინანსური თაღლითობისგან.

გამოცდის მონაცემები შეგროვე, დაამუშავე და **დაწერე ინტერნეტსტატია სახელწოდებით „როგორ დავიცვათ თავი ფინანსური თაღლითობისაგან?“**. სტატია გააზიარე სოც.ქსელში.

► ნაშრომში საზგადაო წარმოადგენს:

- რა ინფორმაციას უნდა ფლობდეს პიროვნება, რომ არ გახდეს ფინანსური თაღლითობის მსხვერპლი;
- რატომ არის მნიშვნელოვანი საზოგადოების წევრებს შორის ჯანსაღი კომუნიკაცია და თანამშრომლობა იმისათვის, რომ საზოგადოების თითოეულმა წევრმა ფინანსური თაღლითობისგან დაცულად იგრძნოს თავი და არ დაზარალებეს;
- რატომ არის მნიშვნელოვანი ორგანიზაციების, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს კოორდინირებული თანამშრომლობა ამ მიმართულებით?
- საზიარო / შეთანხმებული წესები და ღირებულებები, რომლებიც საფუძვლად უდევს საზოგადოების წევრებს შორის ეკონომიკურ ურთიერთობებს.

აქტივობა 1.



- სიტუაცია, რომელიც ამბავი 1-ში აღწერილი, ყველას შეიძლება შეემთხვას. ნაიკითხე, ჩამოწერე პრობლემები და მისი გამომწვევი მიზეზები, ასევე იმსჯელე როგორ შეიძლება პრობლემების თავიდან არიდება. ამაში დაგეხმარებათ კითხვები:

1. გაგიგონია თუ არა შენ გარშემო მსგავსი ფაქტების შესახებ?
2. როგორი დამოკიდებულება აქვს მსგავსი პრობლემების მიმართ შენ ირგვლივ მყოფ ადამიანებს?
3. იციან თუ არა ფინანსური თაღლითობის შესახებ?

ამბავი 1

► მე დიდი ოჯახი მყავს: მშობლები, ბებია და ბაბუა, ჩემი და და ძმა ერთად ვცხოვრობთ. მიუხედავად იმისა, რომ ბებია და ბაბუა სულ ცოტა ხანია, რაც ჩვენთან გადმოვიდნენ საცხოვრებლად, ისეთი განცდა მაქვს, რომ სულ ასე დიდ ოჯახად ვცხოვრობდით. რა თქმა უნდა, დადებით მხარესთან ერთად, ამას ბევრი ვალდებულებაც ახლავს თან.

როცა სკოლიდან ვბრუნდები, მე შუათანა ვარ ძმებს შორის და ბაბუასთან ერთად ვსეირნობ სკვერში, რადგან გადაადგილება უჭირს. ასევე მევალებოდა, რომ პენსია გამომეტანა ბანკომატიდან, ამას მაშინაც ვაკეთებდი, როცა ბებია და ბაბუა თავიანთ სახლში ცხოვრობდნენ. ჩემი ძმა კი მათთვის მაღაზიაში პროდუქტებსა და სხვა საყოფაცხოვრებო ნივთებს ყიდულობდა. ასეც გრძელდებოდა, მაგრამ ერთხელაც ბებიამ გვითხრა, რომ თავად აიღებდა პენსიას და თან მაღაზიაშიც შეივლიდა, რადგან თავად უნდოდა გავლა. რა თქმა უნდა, ჩვენთვის ეს ჩვეულებრივი საკითხი იყო. როგორ წარმოვიდგენდით, რომ პრობლემა აქედან დაიწყებოდა?!

ყველაფერი ასე მოხდა: ბანკომატთან მდგარმა ბებიამ დახმარება იქვე მდგომ ბიჭს სთხოვა, რადგან ვერ ხედავდა კარგად. ბიჭმა უთხრა, რომ ბანკომატით მოხმარებას ახალი მოთხოვნა დაემატა, – ფულის გამოსატანად თქვენი შვილის ან ოჯახის წევრის მონაცემები მჭირდება, ვინც ხელფასს იღებსო. ბებიამაც, მამის მონაცემები უთხრა, რადგან ყველაფერი „ყოველი შემთხვევისთვის“ ჩაწერილი ჰქონდა. ამის შემდეგ აღმოჩნდა, რომ პენსია წინასწარ იყო გატანილი და მამასაც სესხი დაუფიქსირდა, როცა ბანკიდან ყოველი თვის შესატანის ვადაგადაცილების გამო დაგვირეკეს. დიდი ხნის გამოძიებისა და ძებნის შემდეგ გაახსენდა ბებიას ბანკომატთან მომხდარი ამბავი, რომელსაც აქამდე სრულიად უმნიშვნელოდ თვლიდა.

მნიშვნელოვანი საკითხები



რატომ არის მნიშვნელოვანი ფინანსური უსაფრთხოება?

თანამედროვე სამყაროში ფინანსური მომსახურების მრავალფეროვნების ზრდასთან ერთად, მომხმარებლებს უფრო მარტივად მიუწვდებიათ ხელი ფინანსურ რესურსებზე, უფრო მარტივად განკარგავენ საკუთარ ფულად რესურსებს და შედარებით მარტივია თანხის სესხებაც.

მეორე მხრივ, ფინანსურ მომსახურებებზე ხელმისაწვდომობის ზრდამ, ციფრული ტექნოლოგიების განვითარებასთან ერთად, ფინანსური თაღლითობის ახალი რისკებიც გააჩინა. თუ გარეშე პირებს თქვენს პირად მონაცემებზე წვდომის საშუალება ექნებათ, იზრდება რისკები, რომ ამ ინფორმაციას თავიანთ სასარგებლოდ გამოიყენებენ. ➡



<https://qrگو.page.link/YATbi>

მაგალითად, თქვენი ბარათის მონაცემებით მიითვისებენ თქვენს კუთვნილ ფულს. პირად მონაცემებზე წვდომისთვის კი ზოგჯერ საკმარისია ბარათის უწყურადღებოდ დატოვება, სხვა პირისთვის მისი გადაცემა, თქვენთვის გამოგზავნილი ვირუსული შეტყობინებით პერსონალურ კომპიუტერში ე.წ. ჯაშუში პროგრამების აქტივაცია და სხვა.



როგორ დავიცვათ თავი ფინანსური თაღლითებისგან?

ყველაზე კარგი საშუალება ფინანსური თაღლითობის წინააღმდეგ ბრძოლისთვის ინფორმირებულობაა. როდესაც მომხმარებელი იცნობს თაღლითობის სხვადასხვა სახეობას, იცის, რა გზებით ხორციელდება ის, რა არის ის საყურადღებო ნიშნები, რაც თაღლითობას მიანიშნებს და უსაფრთხოების რა ნორმები უნდა დაიცვას – იმის რისკი, რომ ის ფინანსური თაღლითობის მსხვერპლი გახდეს, უფრო მცირდება.

ფინანსური თაღლითობის ყველაზე გავრცელებული სახეობებია:

ფიშინგი

ფიშინგი* ინტერნეტთაღლითობის ფორმაა. ფიშინგის დროს მომხმარებელთან მიდის შეტყობინება ელექტრონული ფოსტით, სოციალური ქსელით ან სხვა საშუალებით, წერილის ავტორად კი ხშირად ფინანსური ორგანიზაცია ან სხვა, მომხმარებლისათვის ნაცნობი ორგანიზაცია მიეთითება. თაღლითები ცდილობენ, მოტყუებით გადაიყვანონ მომხმარებელი შეტყობინებაში მოცემულ ბმულზე, რომელიც ყალბი ვებგვერდის მისამართს წარმოადგენს, ან/და ჩამოატვირთონ მიმავრებული მავნე ფაილი, რომელიც წარმოდგენილია როგორც ლეგიტიმური დოკუმენტი. ამ გზით მომხმარებლის ინფორმაცია თაღლითების ხელში აღმოჩნდება და საშუალებას მისცემს, თავიანთი დანაშაულებრივი მიზნებისთვის გამოიყენონ.

საგადახდო ბარათებთან დაკავშირებული თაღლითობა

საგადახდო ბარათზე დატანილია ინფორმაცია, რომლის გამჟღავნებაც მესამე პირებისათვის ამ ბარათზე მიბმული ანგარიშიდან თანხის გახარჯვის საშუალებას იძლევა. თაღლითმა შესაძლოა ბარათის მონაცემები ასევე მოიპოვოს მისი ვიზუალურად დამახსოვრებით ან ფოტოს, ვიდეოს გადაღებით. ეს მაშინ შეიძლება მოხდეს, როცა მაგალითად, მომხმარებელი მაღაზიაში, კვების ობიექტში ან ავტოგასამართ სადგურზე პროდუქციის/მომსახურების საფასურს ბარათით იხდის. ამიტომ ძალიან მნიშვნელოვანია, ასეთ შემთხვევებში კი არ გადასცეთ თქვენი ბარათი მომსახურე პერსონალს, არამედ ითხოვოთ პოსტერმინალის მოტანა და თქვენ თვალწინ გადახდა.

პერსონალურ
მონაცემებთან
დაკავშირებული
თაღლითობა

პერსონალური მონაცემი არის იდენტიფიცირებად პირთან დაკავშირებული ინფორმაცია. ფინანსური ბაზრის მომხმარებლის შემთხვევაში, პერსონალურ მონაცემებს განეკუთვნება ისეთი ინფორმაცია, როგორიცაა: სახელი და გვარი, პირადი ნომერი, ტელეფონის ნომერი, საბანკო ანგარიშის ნომერი, ბარათის მონაცემები და ა.შ. თაღლითები ცდილობენ შეაგროვონ ისეთი ინფორმაცია მსხვერპლის შესახებ, როგორიცაა მისი სრული სახელი და გვარი, დაბადების თარიღი, პირადი ნომერი, პირადობის მოწმობის დამადასტურებელი საბუთის ნომერი, საბანკო ანგარიშის ნომერი, ბარათის მონაცემები, სხვადასხვა ანგარიშის მომხმარებლის სახელი და პაროლები.

აღნიშნული პერსონალური ინფორმაცია თაღლითებმა შეიძლება მოიპოვონ ფიზიკურად. მაგალითად, ჩვეულებრივი ფოსტიდან პერსონალური მონაცემების შემცველი წერილების მოპარვით ან სანაგვე ურნაში გადაყრილი საბანკო ინფორმაციის შემცველი დოკუმენტებიდან.

მავნე
პროგრამები

ე.წ. მავნე პროგრამა (Malware) წარმოადგენს კომპიუტერულ ვირუსს, რომელიც გაუცნობიერებლად შეიძლება დააყენოთ თქვენს მოწყობილობაში, მაგ., კომპიუტერში, ტელეფონსა თუ პლანშეტში.

მისი ყველაზე გავრცელებული ტიპი არის „ტროიანი“ (Trojan), რომელიც მომხმარებლის მოწყობილობიდან კონფიდენციალურ, მათ შორის, ფინანსურ ინფორმაციას იპარავს ან ახორციელებს სხვა არასანქცირებულ ქმედებებს.

თაღლითობა
ყალბი
ფულის
გამოყენებით

თაღლითობის განხორციელება გაყალბებული ფულის საშუალებითაც არის შესაძლებელი. ყალბი ფული კი ნებისმიერ ადამიანთან შეიძლება მოხვდეს ისე, რომ ვერ ამოიცნოს და ამით ფინანსური ზარალი მიადგეს. ამიტომ მნიშვნელოვანია კარგად იცნობდეთ ფულის დამცავ ნიშნებს, რომლებიც ნამდვილ ფულს ყალბისგან განასხვავებს. ნაღდი ფულის მიღებისას კი გამოიჩინეთ ყურადღება, დააკვირდით თქვენთვის გადმოცემულ ბანკნოტს და შეამოწმეთ დამცავი ნიშნები.

აქტივობა 2.

- დღესდღეობით, მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი აქტიურად იყენებს ინტერნეტს, სწორედ ინტერნეტმომხმარებლები წარმოადგენენ თაღლითებისთვის ყველაზე ადვილად ხელმისაწვდომ და მიმზიდველ სამიზნეს, რაც გამოწვეულია მოსახლეობის დაბალი ინფორმაციის დონით და ისინი ადვილად ხდებიან თაღლითების მსხვერპლნი.

ქვემოთ მოცემული საინფორმაციო ფლაერი გადაიტანე რვეულში და შეავსე სექცია **პრაქტიკული რჩევები მოსახლეობას – „დაიცავი წესები და არ გახდები თაღლითობის მსხვერპლი“**, რომელიც მოსახლეობას აღნიშნული პრობლემის შესახებ ინფორმაციის მიღებაში დაეხმარება.

ინტერნეტთაღლითობის ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული ფორმაა ფიშინგი ფიშინგი, როგორც წესი, ელექტრონული წერილების (ე-მაილ) დაგზავნით ხორციელდება. ასეთი წერილი, ერთი შეხედვით, ისეთი სანდო წყაროსგან მიღებულ შეტყობინებას ჰგავს, როგორიცაა ბანკი, სადაზღვევო კომპანია, საგადახდო მომსახურების პროვაიდერი და სხვა ორგანიზაცია, რომელთანაც პოტენციურ მსხვერპლს შეიძლება ჰქონდეს ურთიერთობა.	პრაქტიკული რჩევები მოსახლეობას – „დაიცავი წესები და არ გახდები თაღლითობის მსხვერპლი“	„სმიშინგი“ / smishing-SMS-fiSingi – ფიშინგის ერთ-ერთი ნაირსახეობაა, რომელიც მოკლე ტექსტური შეტყობინების გაგზავნის გზით ხორციელდება, სადაც წერილის გამომგზავნად ბანკის ან სხვა ორგანიზაციის სახელია მითითებული და რომლის შიგთავსიც თაღლითურ ვებმისამართზე გადასასვლელ ბმულს შეიცავს. თაღლითურ გზავნილში ხშირად მოცემულია ვებგვერდის ბმული, რომლის მისამართი თითქმის არ განსხვავდება ნამდვილი გვერდის მისამართისგან. თუმცა, გაყალბებულ ვებგვერდზე გადასვლისას, მომხმარებლის მიერ შეყვანილი ინფორმაცია – სახელი და გვარი, ინტერნეტბანკის მომხმარებლის სახელი და პაროლი, საბანკო ბარათის ან ანგარიშის ნომერი, უსაფრთხოების კოდი და ა.შ. – ავტომატურად ხვდება ე.წ. ფიშერის ხელში.
--	--	---

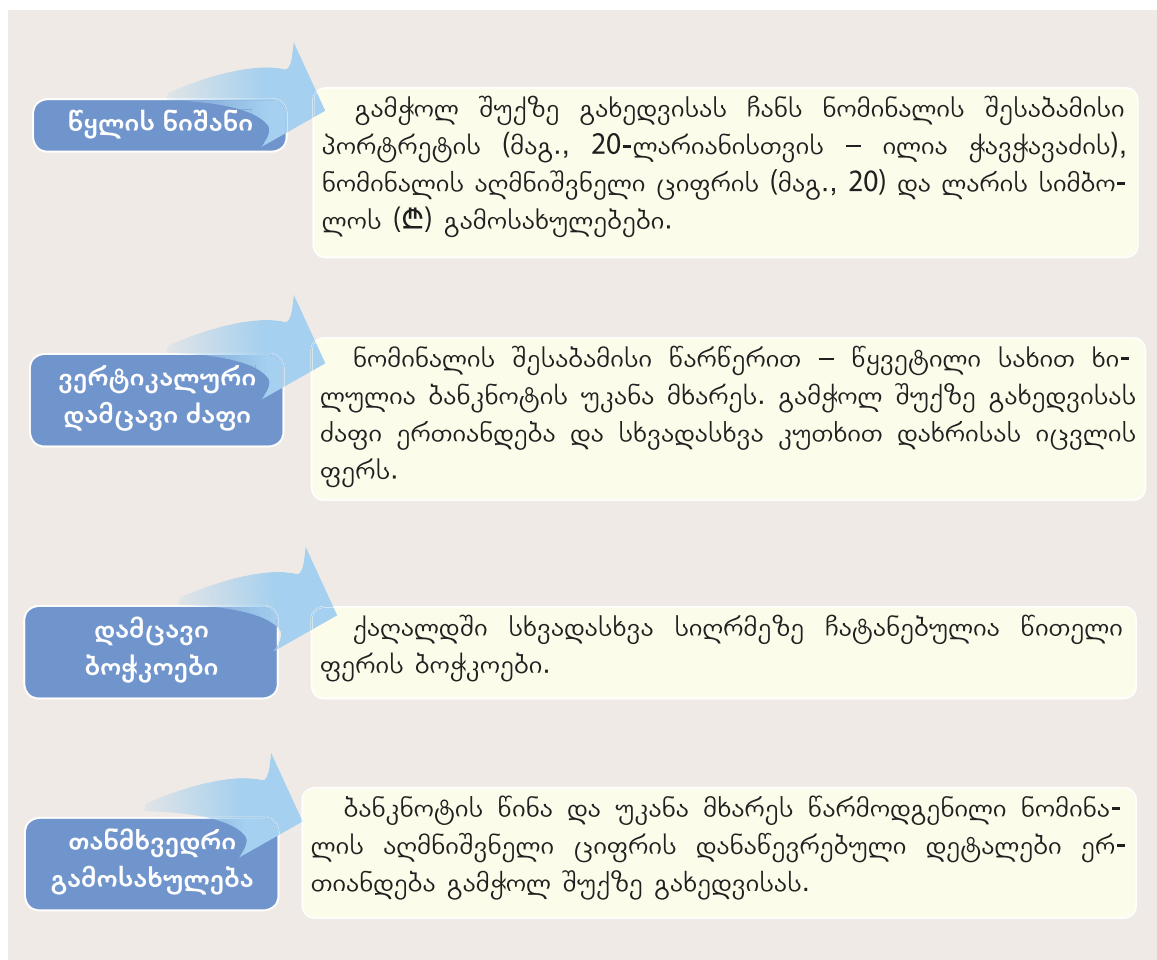
ეს საინტერესოა

რა დამცავი ნიშნები აქვს ქართულ ლარს

ლარის ბანკნოტები დაცულია როგორც მოსახლეობისთვის განკუთვნილი და ადვილად დასაწახი, ისე სპეციალური ხელსაწყოებით ამოსაცნობი ნიშნებით. მომხმარებლისთვის განკუთვნილი დამცავი ნიშნების აღმოჩენა შესაძლებელია ბანკნოტის გამჭოლ შუქზე გახედვისას, მისი სხვადასხვა კუთხით დახრისას ან ხელით შეხებისას. ლარის ბანკნოტებზე ასევე გამოყენებულია ნომინალის ამომცნობი ნიშანი სუსტი მხედველობის მქონე პირთათვის.



გამჭოლ შუქზე გახედვისას პანკნოტზე შემდეგი დამცავი ნიშნების ამოცნობაა შესაძლებელი:



პანკნოტის სხვადასხვა კუთხით დახრისას შემდეგი დამცავი ნიშნების ამოცნობაა შესაძლებელი:



განათმეობითი უზრუნველყოფის დამცავი ნიშნების ამოცნობა შესაძლებელია:

რელიგიური ნაბეჭდი

ბანკნოტის წინა მხარეს გამოსახულ გრაფიკულ დეტალებზე (მაგ., პორტრეტი, ნომინალის აღმნიშვნელი ციფრი) დატანილი საღებავის ფენა რელიგიურია და შეიგრძნობა შეხებით.

ნიშანი სუსტი მხედველობის აღამიანებისთვის

ბანკნოტის წინა მხარეს მარჯვენა და მარცხენა კიდეებზე დატანილია ნომინალების მიხედვით განსხვავებული რაოდენობის ხაზები, რომელიც შეიგრძნობა შეხებისას და იძლევა ნომინალის აღქმის შესაძლებლობას.

ლინკზე გადასვლით შეგიძლიათ ქართული ლარის დამცავი ნიშნები ნახოთ.



<https://qrگو.page.link/K3yBa>

მნიშვნელოვანი საკითხები

ფინანსური წიგნიერება და სწორი ფინანსური აზროვნება ძალზე მნიშვნელოვანია თანამედროვე რეალობაში და ის ნამდვილად ძლიერი „ბერკეტი“ საკუთარი ცხოვრების უკეთესობისკენ შესაცვლელად. ფინანსური წიგნიერება წარმოადგენს ფულთან ან უფრო ზუსტად, საკუთარ ფინანსებთან ურთიერთობის ხელოვნებას. მსგავსი ცოდნა ძალიან მნიშვნელოვანია ნებისმიერისთვის, ვისაც ფინანსური სტაბილურობის მიღწევა სურს. რაც უნდა ხმამაღალი ნათქვამი იყოს, ამ ცოდნის გარეშე ეს უბრალოდ წარმოუდგენელია.



მოდი, გავიგოთ, რა არის ფული და რატომ არის ის საჭირო?

- როგორც ცნობილია, ლარი არის გადახდის ერთადერთი კანონიერი საშუალება საქართველოს ტერიტორიაზე;
- მხოლოდ ეროვნულ ბანკს აქვს უფლება, განახორციელოს საქართველოს ტერიტორიაზე ფულის ნიშნების გამოშვება;
- ეროვნული ბანკის საბჭო განსაზღვრავს და ამტკიცებს ლარის ბანკნოტებისა და მონეტების (თეთრების) დიზაინს, შემადგენლობას და სხვა მახასიათებლებს, რის შემდეგაც იწყება ფულის ნიშნების ბეჭდვისა და მოჭრის პროცესში ჩაშვება. ქართული ფულის ნიშნები წამყვან ევროპულ ორგანიზაციებში მზადდება;
- მოსახლეობას ფულის ნიშნები კომერციული ბანკების მეშვეობით მიეწოდება.

დაფიქრდი, რა ფუნქციები აქვს ფულს?
შეგიძლია დაასახელო შენი გამოცდილებიდან?

გაცვლის

დაგროვების

ღირებულების საზომის

ფულის სახეობები:

საქონლური ფული ეწოდება ისეთ ფულს, რომელიც რეალური ღირებულების მქონე ქონების ფორმას იღებს:

მაგალითად: ოქრო, ვერცხლი

დეკრეტული ან ქაღალდის ფული ეწოდება ფულს, რომელსაც რეალური ღირებულება არ აქვს:

მაგალითად: მონეტები, ვალუტა, ანაბრები

ფული შეიძლება იყოს ნაღდი და უნაღდო

ნაღდი ფული:	არის საზოგადოების ხელთ არსებული ბანკნოტები და მონეტები.
ანაბრები მოთხოვნამდე	თანხები საბანკო ანგარიშებზე, რომლიდანაც ადამიანებს შეუძლიათ (ბარათით) მოხსნან თანხა დროის ნებისმიერ მომენტში.
ვადიანი ანაბრები	თანხები საბანკო ანგარიშებზე, რომლიდანაც ადამიანებს შეუძლიათ სარგებელი მიიღონ გარკვეული დროის შემდეგ.



რა თვისებებით ხასიათდება ფული?

- ➔ **გამძლეობა** – მასალა ადვილად არ უნდა ფუჭდებოდეს;
- ➔ **გაყოფადობა** – შესაძლებელი უნდა იყოს ნაწილებად დაყოფა, დახურდავება;
- ➔ **პორტატიულობა** – მცირე ზომის, მსუბუქი, ადვილად სატარებელი;
- ➔ **ცნობადობა** – გასაყალბებლად ძნელი, განსაკუთრებული დამცავი ნიშნების მქონე;
- ➔ **სტაბილურობა** – მუდმივი ან ხანგრძლივი ღირებულების მქონე;
- ➔ **ერთგვაროვნება** – ქვეყნის ნებისმიერ წერტილში, ერთი და იმავე ნომინალის ფულს, ერთი და იგივე ღირებულება უნდა ჰქონდეს.



მოდი, ვიმსჯელოთ, რას ნიშნავს ფულის ღირებულება?

აღსანიშნავია ის, რომ ფულს აქვს **მსყიდველუნარიანობა**. გაინტერესებს, რას ნიშნავს? როდესაც ფასები იზრდება, ფულის ღირებულება მცირდება.

მაგალითად, თქვენ გაქვთ საფულეში ერთი ლარი. როდესაც ერთი ნაყინი 0.50 თეთრი ღირს, შეგიძლიათ შეიძინოთ ორი ნაყინი. ახლა დავეუშვათ, რომ ნაყინი ერთი ლარი გახდა, ასეთ შემთხვევაში თქვენ შეძლებთ მხოლოდ ერთი ნაყინის ყიდვას.

დღეს, ნებისმიერი საქონლისა და მომსახურების შესაძენად უნდა გადაიხადოთ მეტი ფული, ვიდრე თუნდაც ხუთი წლის წინ უნდა გადაგებადათ. გაიზარდა საცხოვრებელი ბინის, მგზავრობის, სხვა საქონლისა და მომსახურების ფასები.

ფასების ზრდას ინფლაცია ეწოდება.

ინფლაციის შემდეგ ფულს, სულ უფრო ნაკლები რაოდენობის საქონლის ყიდვა შეუძლია.

ეკონომიკაში არსებული ფასების საერთო ღონეს ორი კუთხით შევხილავთ:

ა) ფასების დონე შეიძლება განვიხილოთ, როგორც სამომხმარებლო კალათის ფასი. კერძოდ, როდესაც ფასების დონე იზრდება, ადამიანებმა საქონლისა და მომსახურების ყიდვის დროს მეტი უნდა გადაიხადონ;

ბ) ფასების დონე შეიძლება განვიხილოთ როგორც ფულის ღირებულების მაჩვენებელი, რამდენადაც ფასების დონის ზრდა ნიშნავს ფულის ღირებულების შემცირებას.



რა არის საარსებო მინიმუმი? როგორ განმარტავდი შენი სიტყვებით? როგორ გესმის, რას გულისხმობს?

2020 წელი	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
შრომისუნარიანი ასაკის ადამიანის საარსებო მინიმუმი, ლარი	197.0	199.0	206.1	199.6	189.6	186.6	183.5	182.3	184.0	187.7	189.5	192.5

საარსებო მინიმუმი არის შემოსავლის მინიმალური დონე, რომელიც საჭიროა ადამიანის არსებობისა და აუცილებელი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების უზრუნველსაყოფად

მოდი, განვიხილოთ, როგორ გამოითვლება საარსებო მინიმუმი პენს ქვეყანაში.

საარსებო მინიმუმი გამოითვლება მინიმალური სასურსათო კალათის მიხედვით. მინიმალური სასურსათო კალათის რეკომენდებული შემადგენლობა შრომისუნარიანი ადამიანისთვის შეადგენს 2300.0 კ. კალორიას დღიური მოხმარებისათვის და შედგება 40 დასახელების პროდუქციისაგან (პური და პურპროდუქტები, ხორცი და ხორცის პროდუქტები, თევზი და თევზის პროდუქტები, რძე და რძის ნაწარმი, ბოსტნეული, ხილი, ტკბილეული და სხვ.).

➡ პირველ რიგში, ხდება მინიმალური სასურსათო კალათის საკვები პროდუქტების ფასების დათვლა საქართველოს 5 ქალაქის (თბილისი, ქუთაისი, ბათუმი, გორი და თელავი) გასაშუალოებული ფასებით. მიღებული ფასები წარმოადგენს თითოეული პროდუქტის საშუალო ფასს ქვეყანაში.

➡ შემდეგ ანგარიშობენ შრომისუნარიანი ასაკის ადამიანის სასურსათო კალათის საშუალო თვიურ ღირებულებას (პროდუქტის ფასისა და მინიმალურად აუცილებელი რაციონის მიხედვით), რომელიც მიიღება კალათაში შემავალი პროდუქტების თვიური ნორმისა და თითოეული ამ პროდუქტის საშუალო ფასის ნამრავლით.

➡ ბოლოს კი მინიმალური სასურსათო კალათის თვიური შუალედური ღირებულება მრავლდება შევაჭრების კოეფიციენტზე, აღნიშნული კოეფიციენტი შეადგენს 0,865-ს.



<https://qrgo.page.link/oJ76V>

➡ საარსებო მინიმუმის ღირებულებაში სასურსათო ხარჯების წილი განისაზღვრება 70%-ით, შესაბამისად, არასასურსათო ხარჯების წილი განისაზღვრება 30%-ით.

➡ საბოლოო გამოთვლა კი ხდება გაანგარიშებული სასურსათო კალათისა და პროპორციის შედეგად გამოთვლილი არასასურსათო კალათის ღირებულებების ჯამით.



რა არის სამომხმარებლო კალათა?

სამომხმარებლო ფასების გაანგარიშების საფუძველს წარმოადგენს სამომხმარებლო კალათა, რომელიც შედგება ქვეყანაში ყველაზე ხშირად მოხმარებადი საქონლისა და მომსახურებისაგან. სამომხმარებლო კალათაში შეყვანილია 305 დასახელების პროდუქტი. ოპტიმალური სამომხმარებლო კალათის შედგენა დამოკიდებულია მოსახლეობის ცხოვრების დონეზე, რაც გამოიხატება მოხმარების მრავალფეროვნებასა და მოცულობაში. ამის მონიტორინგსა და პერიოდულ განახლებებს საქსტატი ასრულებს.



<https://qrgo.page.link/8cu5U>

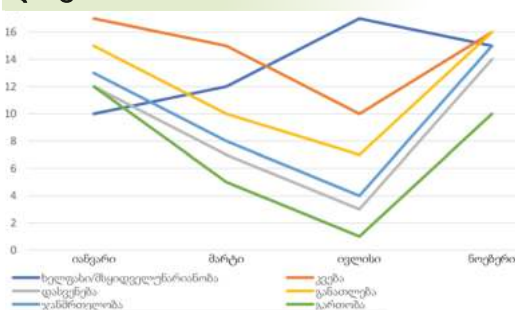
აქტივობა 3.



● განიხილე დიაგრამა 1, დაადგინე:

1. რა გავლენა იქონია ხელფასის ზრდამ სამომხმარებლო კალათაზე?
2. რა გავლენა მოახდინა ინფლაციამ ცხოვრების დონეზე?
3. რა შედეგებია თვეების მიხედვით ხელფასსა და საჭიროებების დაკმაყოფილებას შორის? რატომ არის ეს შედეგები, რა არის ამის მიზეზი?
4. მიუხედავად ხელფასის მატებისა ივლისში, რატომ არ შეუძლია მოსახლეობას იყიდოს მეტი პროდუქტი და მომსახურება?

დიაგრამა 1





§ 2.4. ნათომ უნდა ვიცოდეთ ჩვენი, როგორც მომხმარებლის უფლებები და პასუხისმგებლობები? როგორ უნდა დავიცვათ საკუთარი უფლებები?

კომპლექსური დავალება



პირობა:

მომხმარებელთა უფლებებზე და პასუხისმგებლობებზე მოიკვლიე პრობლემები თემში ან სოციალურ ქსელში, ანდა შენს ქალაქსა თუ სოფელში (კვლევის ინსტრუმენტად გამოიყენე აქტივობების დროს შენ მიერ შექმნილი კითხვარი). მონაცემთა დამუშავების საფუძველზე შექმენი კვლევის ანგარიში. მშობლის / მასწავლებლის დახმარებით მოიწვიე სკოლაში ფინანსისტი და იურისტი. მათთან ერთად განიხილე ყველაზე აქტუალური პრობლემები ამ მიმართულებით.

► კვლევის ანგარიშში და პრეზენტაციისას ხაზგასმით წარმოაჩინე:

- რა უფლებები აქვთ მომხმარებლებს კანონმდებლობის მიხედვით? მომხმარებელთა რომელი უფლებები ირღვევა?
- არის თუ არა მნიშვნელოვანი და რატომ, დაცული იყოს მომხმარებელთა უფლებები დემოკრატიული გარემოს უზრუნველსაყოფად?

აქტივობა 1.



- კარგად იცი, რას ნიშნავს ეკონომიკა და რა გავლენა აქვს მას ჩვენს ყოველდღიურ ცხოვრებაზე, როგორ ცვლის ჩვენს გადწყვეტილებებს და განსაზღვრავს შესაძლებლობებს.

ამასთანავე მნიშვნელოვანია, ყველა მოქალაქემ იცოდეს მისი, როგორც მომხმარებლის უფლებები, რათა დაცული იყოს სხვადასხვა საფრთხისგან.

ამბავი 1-ში მოცემულია სიტუაცია, რომელიც უნდა განიხილო, რაშიც დაგეხმარება კითხვები:

1. რა პრობლემას ხედავ?
2. შენი აზრით, რა არის პრობლემის გამომწვევი მიზეზი?
3. როგორ შეიძლება პრობლემის თავიდან არიდება?
4. ამ შემთხვევაში დაირღვა თუ არა მამის უფლებები და თუ დაირღვა, რატომ ფიქრობ ასე?
5. როგორ მოიქცეოდი შენ ამ შემთხვევაში?

ამბავი 1

► ყველას ძალიან გვინდა, კარგი ტელეფონი გვქონდეს, მით უმეტეს – ჩემს ასაკში, როცა კლასში, სამეგობროში ყველამ იცის, რა ტელეფონით სარგებლობ. სკოლაშიც სხვადასხვა აქტივობისთვისაც მჭირდება, ხან მასალას ვეძებ ინტერნეტში, ხან ვიდეოზარით გაკვეთილებს ვესწრები, ხან კი წიგნებსაც ვტვირთავ და ვკითხულობ, ვიდეოებს ვიღებ, ანუ მინდა ვთქვა, რომ კარგი ტელეფონით კარგ რაღაცებს აკეთებ. ეს აზრი და სურვილი სახლში ჩემს მშობლებს გავუზიარე და მათაც, ოჯახის ბიუჯეტის გაანგარიშების და დათვლის შემდეგ, ტელეფონი განვადებით გამოიტანეს.

რა თქმა უნდა, მე ვიცოდი, რომ მამა და დედა სესხის გარკვეულ თანხას ყოველთვე ბანკში იხდიდნენ. ძალიან გამიხარდა, როცა მამას სამსახურმა პრემია გამოუწერა და ტელეფონის თანხის დაფარვა სრულად შეძლო, 5 თვე კიდევ იყო დარჩენილი საბანკო ვალდებულება და სახლში ყველა გაგვახარა ამ ფაქტმა, მიუხედავად იმისა, რომ მამამ წინსწრებისთვის საკმაოდ დიდი პროცენტი გადაუხადა ბანკს. ხუმრობდა, რომ თუ ის გადახდას ჩვეულად, ყოველთვე გააგრძელებდა, პროცენტის ოდენობა გაცილებით ნაკლები იქნებოდა.

საქართველოს ეროვნული ბანკის პრაქტიკის

ბრძანება №–

ფინანსური ორგანიზაციების მიერ მომსახურების განვებისა მომხმარებელთა უფლებების დაცვის წესის დამტკიცების შესახებ:

მუხლი 9. კრედიტის წინსწრებით დაფარვის წესი:

1. ფინანსური ორგანიზაცია უფლებამოსილია მის მიერ გაცემული კრედიტის... წინსწრებით დაფარვის შემთხვევაში მომხმარებელს, გარდა ნარჩენი ძირის დაფარვისა, დააკისროს და მოსთხოვოს... პირგასამტეხლო ან ნებისმიერი სახის საჯარიმო სანქცია, თანხის წინსწრებით დაფარვის მომენტისათვის ხელშეკრულების დარჩენილი ვადის გათვალისწინებით, შემდეგი ოდენობით:

ა) თუ ხელშეკრულების დასრულებამდე დარჩენილია 6-დან 12 თვემდე, გადახდის მომენტში კრედიტის ნარჩენ ძირითად თანხაზე მიმართული თანხის არა უმეტეს 0.5%-ისა.

მნიშვნელოვანი საკითხები



რატომ არის მნიშვნელოვანი, ყველა მოქალაქემ იცოდეს საკუთარი უფლებები საკუთრების დაცვის მიზნით?

სამოქალაქო კანონები უზრუნველყოფს და აწესრიგებს თანასწორობაზე დამყარებულ კერძო ხასიათის ქონებრივ, საოჯახო და პირად ურთიერთობებს.

საქართველოს რესპუბლიკაში საკუთრების უფლება წესრიგდება კონსტიტუციით (ძირითადი კანონით), სამოქალაქო სამართლის კოდექსით და სხვა საკანონმდებლო აქტებით.



<https://qr.go.page.link/mR3eK>

საქართველოს რესპუბლიკის კანონი საკუთრების უფლების შესახებ ადგენს საკუთრებითი ურთიერთობის:

წარმოშობის;

განხორციელების;

დაცვის;

შენწყვეტის სამართლებრივ საფუძვლებს.

განვიხილოთ საკუთრების უფლების საფუძვლები

საქართველოს რესპუბლიკაში საკუთრების უფლებას აღიარებს და იცავს კანონი.

მესაკუთრეს აქვს თავისი ქონების მფლობელობის, სარგებლობის და განკარგვის უფლებამოსილებანი. ასევე, მესაკუთრეს უფლება აქვს თავისი ქონების მფლობელობის, სარგებლობის და განკარგვის უფლებამოსილებანი გადასცეს სხვა პირს და მოახდინოს თავისი ქონების მიმართ ნებისმიერი მოქმედება, რომელიც კანონს არ ეწინააღმდეგება, გადასცეს თავისი ქონება სხვა პირს საკუთრებაში და ასევე, გამოიყენოს თავისი ქონება სამეურნეო და კანონით დაშვებული სხვა საქმიანობისათვის.

საქართველოს რესპუბლიკაში ქონების საკუთრების უფლებას, მესაკუთრის ადგილსამყოფლის მიუხედავად, იცავს კანონი. კანონი იცავს აგრეთვე საქართველოს მოქალაქეების, იურიდიული პირებისა და სახელმწიფოს საკუთრებას საზღვარგარეთ.

ქონების ფლობა შესაძლებელია: შიშხინით და მემკვიდრეობის მიღებით

საკუთრება ფორმების მიხედვით:



? როგორ უნდა დავიცვა ჩემი საკუთრება?

ქვეყანაში, საკუთრების დაცვას „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი“ არეგულირებს, კოდექსი აწესრიგებს პირთა თანასწორობაზე დამყარებულ კერძო ხასიათის ქონებრივ, საოჯახო და პირად ურთიერთობებს.



<https://qr.go.page.link/vQiSc>

? როგორ დავიცვა ჩემი ფინანსური უსაფრთხოება?

ფინანსური სექტორის მომხმარებელთა უფლებების დაცვა მნიშვნელოვანია როგორც მომხმარებელზე მორგებული ფინანსური პროდუქტების შეთავაზებისა და მიწოდებისთვის, ისე ფინანსურ სექტორში ნდობის ამაღლებისა და სამართლიანი პრაქტიკის დანერგვის თვალსაზრისით.

იმისათვის, რომ ფინანსურ ინსტიტუტებთან ურთიერთობა და ფინანსური პროდუქტებითა და მომსახურებით სარგებლობის პროცესი კომფორტულად წარიმართოს, საჭიროა იცოდეთ, რომ თქვენ, როგორც მომხმარებელს, გაქვთ კანონმდებლობით განსაზღვრული უფლებები და პასუხისმგებლობები.

თქვენ უფლება გაქვთ:

➡ მოითხოვოთ და მიიღოთ ფინანსურ პროდუქტთან დაკავშირებული დეტალური ინფორმაცია;

➡ მოითხოვოთ ხელშეკრულების ნიმუში ხელმოწერამდე;

➡ მიიღოთ საბანკო ამონაწერი და ხელშეკრულება უფასოდ;

➡ დააფიქსიროთ პრეტენზია ნებისმიერი ფორმით.



<https://qrgo.page.link/YAtbi>

ფინანსური ორგანიზაცია ვალდებულია:

➡ შეგატყობინოთ ხელშეკრულების პირობების ცვლილება ერთი თვით ადრე;

➡ დაიცვას ეთიკური კომუნიკაციის ნორმები.

ფინანსური სექტორის მომხმარებელთა უფლებების დაცვის საკითხები სხვადასხვა ნორმატიული დოკუმენტითაა მოწესრიგებული.

აქტივობა 2.

- შექმენი ნახატი/კარიკატურა/კომიქსი თემაზე „როგორ დავიცვა ჩემი ფინანსური უსაფრთხოება“ და წარადგინე კლასში.

ას საინტერესოა

მინის ნაკვეთები, რომლებიც არ ექვემდებარება საკუთრების უფლების აღიარებას:

ა) პირუტყვის გადასარეკი ტრასა;

ბ) წყლის სახელმწიფო ფონდის და სახელმწიფო სამეურნეო ტყის ფონდის მინა;

გ) დაცული ტერიტორია;

დ) რეკრეაციული დანიშნულების პარკი, ტყე-პარკი, სკვერი და სხვა;

ე) ისტორიის, კულტურის, ბუნებისა და საკულტო-რელიგიური ძეგლები;

ვ) საზოგადოებრივი სარგებლობის მინის ნაკვეთი (მოედანი, ქუჩა, გასასვლელი, გზა, ტროტუარი, სანაპირო, დასასვენებელი ადგილი (პარკი, ტყე-პარკი, სკვერი, ხეივანი), დენდროლოგიური პარკი და ბოტანიკური ბაღი;

ზ) სპეციალური დანიშნულების (თავდაცვისა და მობილიზაციისათვის განკუთვნილი) მინის ნაკვეთები;

თ) სასაფლაო და პანთეონი;

ი) სანიტარული და დაცვითი ზონები და კანონმდებლობით დადგენილი სხვა მინის ნაკვეთები.

მოდით, განვიხილოთ, როგორ დავიცვათ თავი როგორც მომხმარებელმა?

საქართველოს კანონი **პროდუქციისა და მომსახურების სერტიფიკაციის** შესახებ არეგულირებს ისეთ საქმიანობას ან მოქმედებას, რომელიც მოიცავს საზოგადოების მომ-

სახურებას და შეიცავს ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის მომეტებულ საფრთხეს, აგრეთვე – კონკრეტული პროდუქციისადმი სა-
ვალდებულო ტექნიკური მოთხოვნების განსაზღვრას.



<https://qrgo.page.link/pQcXL>

კანონი არეგულირებს

პროდუქციის ბაზარზე გატანას

მომხმარებლის ინფორმირებას პროდუქციის შესახებ

ბაზრის ზედამხედველობის მექანიზმებს

დადგენილ ნორმებთან პროდუქციის შესაბამისობას

მომხმარებელთა ნდობის ამაღლებისათვის პროდუქციის შეფასების მექანიზმებს

საერთაშორისო ვაჭრობის სტანდარტის უზრუნველყოფას ადგილობრივ ბაზარზე



როგორ ხორციელდება პროდუქციის უსაფრთხოება და ბაზარზე გატანა?

უნდა იცოდეთ, რომ პროდუქციის უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის დაცვის განსაზღვრისას გათვალისწინებული უნდა იქნეს:

- ➔ პროდუქციის მახასიათებლები, მათ შორის მისი შემადგენლობის, შეფუთვის, აწყოებისა და დაცვის შესახებ ინსტრუქციები;
- ➔ გავლენა სხვა პროდუქციაზე, როდესაც სავარაუდოა მისი გამოყენება მათთან ერთად;
- ➔ პროდუქციის წარდგენა, ეტიკეტირება, ინსტრუქცია პროდუქციის გამოყენებისა და გაყიდვის შესახებ, ნებისმიერი სხვა ინფორმაცია ან მითითება, რომელსაც უზრუნველყოფს მწარმოებელი;
- ➔ მომხმარებელთა ის კატეგორია, რომელსაც ემუქრება საფრთხე პროდუქციის გამოყენების დროს, განსაკუთრებით – ბავშვები.



<https://qrgo.page.link/pQcXL>



როგორ და რა განსაზღვრავს პროდუქციის უსაფრთხოებასა და ბაზარზე გატანას?

მნიშვნელოვანი ვალდებულება გაზარზე გაიტანოს მხოლოდ უსაფრთხო პროდუქცია:

- ➔ მიანდოს მომხმარებელს შესაბამისი ინფორმაცია, რათა ამ უკანასკნელს ჰქონდეს შესაძლებლობა, შეაფასოს რისკი, რომელსაც შეიცავს პროდუქცია ექსპლუატაციის ვადის გათვალისწინებით და მიიღოს გამაფრთხილებელი ზომები ამგვარ რისკთან დაკავშირებით;
- ➔ პროდუქციის თავისებურებებიდან გამომდინარე, მიიღოს ზომები პროდუქციის შესახებ ინფორმაციის კომპეტენტური ორგანოებისა და დისტრიბუტორისთვის მისაწოდებლად და ამგვარი რისკის თავიდან ასაცილებლად.

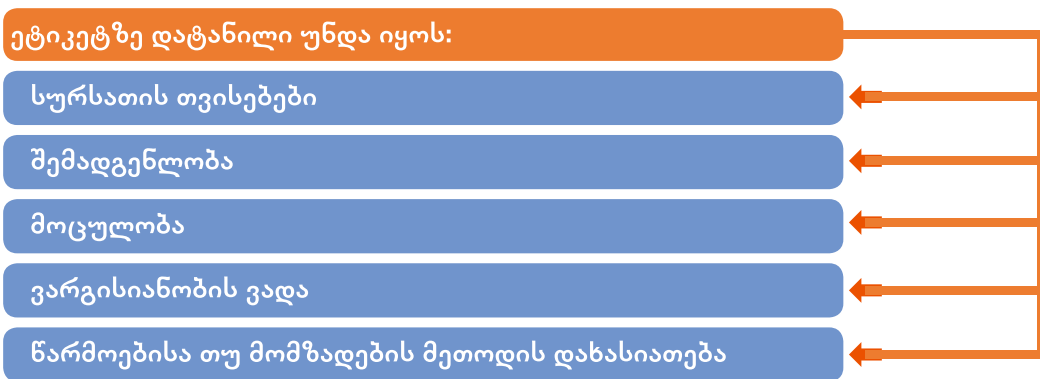
დისტრიბუტორი ვალდებულია იმოქმედოს სათანადო გულისხმიერებით, რათა უზრუნველყოფილი იყოს პროდუქციის უსაფრთხოების ძირითად მოთხოვნებთან შესაბამისობა. კერძოდ, მან არ უნდა გაავრცელოს ისეთი პროდუქცია, რომელიც მის ხელთ არსებული ინფორმაციისა და პროფესიული ცოდნის საფუძველზე, სავარაუდოდ, არ შეესაბამება სავალდებულო მოთხოვნებს. დისტრიბუტორმა თავისი საქმიანობის ფარგლებში ხელი უნდა შეუწყოს ბაზარზე გატანილი პროდუქციის უსაფრთხოების უზრუნველყოფას, განსაკუთრებით – პროდუქციასთან დაკავშირებული რისკის შესახებ ინფორმაციის გავრცელებითა და ჩატარებულ ღონისძიებებში მონაწილეობის მიღებით.

ყველა მომხმარებლისთვის მნიშვნელოვანია იყოს დაცული და ფლობდეს ინფორმაციას მაღაზიებში, ბაზარსა თუ სუპერმარკეტებში ნაყიდი პროდუქციის ხარისხისა და მისი უვნებლობის შესახებ, განსაზღვროს ვადები და მიიღოს სრული ინფორმაცია პროდუქციაზე დატანილი ეტიკეტიდან.



რა უნდა გავითვალისწინოთ და როგორ მივიღოთ ინფორმაცია პროდუქტის შეძენის დროს?

სურსათის ეტიკეტირების წესი



სურსათის უვნებლობის მოთხოვნები

დაუშვებელია ბაზარზე სურსათის განთავსება, თუ იგი არ არის უვნებელი.

იმის დასადგენად, საზიანოა თუ არა ჯანმრთელობისათვის სურსათი, გათვალისწინებული უნდა იყოს შემდეგი ფაქტორები:

- ➡ სურსათის არა მხოლოდ შესაძლო მეცხეული, ხანმოკლე ან გრძელვადიანი გავლენა მომხმარებელზე, არამედ მისი ეფექტი მომდევნო თაობებზედაც;
- ➡ შესაძლო ტოქსიკური ეფექტი;
- ➡ განსაკუთრებული კატეგორიის მომხმარებელთა ჯანმრთელობაზე ზეგავლენის ხარისხი, თუ აღნიშნული სასურსათო პროდუქცია სპეციალური კატეგორიის მომხმარებლისთვისაა განკუთვნილი.



<https://qrگو.page.link/PZfK3>

აქტივობა 3.

- შენ უკვე გაეცანი მომხმარებლის უფლებებს და იმ კანონებს, რომლებიც იცავს მომხმარებელს.
- შექმენი მომხმარებლის ბარათი, სადაც ჩამოაყალიბებ იმ მოთხოვნებს, რომლებიც დაგეხმარება და რომლის ცოდნაც აუცილებელია პროდუქციის შეძენის დროს.





აქ ჩამოთვლილია კანონები, რომლებიც შენს, როგორც მომხმარებლის უფლებებს იცავს. შეგიძლია ნახო და განიხილო ოჯახის წევრებთან ერთად:

საქართველოს კანონი მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ



<https://qrgo.page.link/nN4MA>

საქართველოს კანონი სურსათისა და თამბაქოს შესახებ



<https://qrgo.page.link/aKs3m>

საქართველოს კანონი პროდუქციისა და მომსახურების სერტიფიკაციის შესახებ



<https://qrgo.page.link/pQcXL>

ბავშვთა ბუნებრივი კვების დაცვისა და ხელშეწყობის, ხელოვნური საკვების მოხმარების შესახებ



<https://qrgo.page.link/orcsH>

საქართველოს კანონი საშიში ქიმიური ნივთიერებების შესახებ



<https://qrgo.page.link/dYFs6>

საქართველოს კანონი რეკლამის შესახებ



<https://qrgo.page.link/xipqo>

საქართველოს კანონი სურსათის უვნებლობისა და ხარისხის შესახებ



<https://qrgo.page.link/PZfK3>

ელექტრონული კომუნიკაციების სფეროში მომსახურების მიწოდებისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე



<https://qrgo.page.link/1EfPp>



საშინაო დავალება

მაღაზიებში, ბაზარსა და სუპერმარკეტებში პროდუქტების დიდი არჩევანია, მაგრამ მნიშვნელოვანია ვიცოდეთ ნატურალური და გენმოდირებული პროდუქტების განსხვავება და შესაბამისად, არჩევანის გაკეთება.

- მოიძიე ინფორმაცია გენმოდირებული პროდუქტების, მისი ამოცნობის საშუალებების შესახებ, განიხილე კანონები, სტატიები მოცემულ თემასთან დაკავშირებით და შექმენი საინფორმაციო ბუკლეტი მომხმარებლებისთვის, სადაც დაიტან ინფორმაციას, რომელსაც მნიშვნელოვნად მიიჩნევ საკითხთან დაკავშირებით.
- დავალების შესრულებაში დაგეხმარება საინფორმაციო და საინტერესო რესურსები:



<https://qrgo.page.link/gyNa6>

<https://qrgo.page.link/gyNa6>



<https://qrgo.page.link/JCZzG>

<https://qrgo.page.link/u38qE>





მოცემული თემის განხილვის შემდეგ, შენ შეძლებ კითხვებზე პასუხის გაცემას, გაანალიზებას, საკუთარი დამოკიდებულებებისა და შეხედულებების ჩამოყალიბებას:

- ▶ რატომ აქცევს ძალადობის მიმართ ტოლერანტული დამოკიდებულება ადამიანს/საზოგადოებას/საერთაშორისო საზოგადოებას მოძალადედ?
- ▶ რატომ არის აუცილებელი მოვლენებისთვის (აგრესია/ძალადობა) საკუთარი სახელის დარქმევა?
- ▶ რატომ აგებს სახელმწიფო პასუხს მისი, თუნდაც ერთი მოქალაქის უფლებების დარღვევის შემთხვევაში?
- ▶ რატომ არის ამა თუ იმ სახელმწიფოს მხრიდან აგრესიული/მილიტარისტული პოლიტიკა საკუთარი მოქალაქეების უფლებების დარღვევა?
- ▶ რატომ შეუძლიათ ქალებს სამშვიდობო პროცესებში პოზიტიური როლის შესრულება?
- ▶ რატომ წარმოადგენს ამა თუ იმ ქვეყანაში მიმდინარე შეიარაღებული კონფლიქტი ყველა ქვეყნის პრობლემას?
- ▶ როგორ შემიძლია მონაწილეობა სამშვიდობო პროცესებში?
- ▶ რატომ არსებობს საერთაშორისო ჰუმანიტარული ორგანიზაციები?
- ▶ რატომ ხდება არაეფექტური ადამიანის უფლებათა დამცველი ორგანიზაციების საქმიანობა მოქალაქის პასიურობის შემთხვევაში?
- ▶ რატომ განვითარდა ადამიანის უფლებათა დამცველი ორგანიზაციები მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ პერიოდში?
- ▶ რატომ არის მართლმსაჯულება (სახელმწიფო და საერთაშორისო დონეზე) მშვიდობის წინაპირობა?



§ 3.1. ჩატომ აქვავს ძადალოხის მიმართ ტოდაჩანსუდი დამოკირებადება ადამიანს / საზოგადოებას / საჩათაშორისო საზოგადოებას მოქადადე? ჩატომ აჩის აუსირებადი მოვინებაისთვის (აბჩასია / ძადალობა) საკუთარი სახადის დანქევა? ჩატომ აბავს სახადმწიფო კასუს მისი, თუნდაც აითი მოქადაქის უფინებაის დანლქევის ჟამთხვევაში? ჩატომ აჩის ამა თუ იმ სახადმწიფოს მხრიდან აბჩასიუდი / მიდიტანისტუდი პოდიტოკა საკუთარი მოქადაქეების უფინებაის დანლქევა?

კომალქსური დავალბა



პირობა:

ჩათარე გამოკითხვა სოც. ქსელში საერთაშორისო საფრთხეების, მათ შორის, საქართველოს წინაშე არსებული საფრთხეების შესახებ. შენი მიზანია საზოგადოებაში ინფორმირებულობის დონის დადგენა საერთაშორისო საფრთხეებთან (ტრეფიკინგი*, მიგრაცია;) დაკავშირებით. გამოკითხვის შედეგების მიხედვით, შექმენი პროგრამა <https://www.liveworksheets.com> – „ცოცხალი ფურცლების“ გამოყენებით საინფორმაციო ბარათები სახელწოდებით „შენი წვლილი მშვიდობის შენარჩუნებაში“. ბარათები გაავრცელე სოც. ქსელში და სკოლის ვებ. გვერდზე.

► საინფორმაციო ბარათების შექმნისას და წარდგენისას საზგასმით წარმოაჩინე:

- მშვიდობისა და სტაბილურობის მნიშვნელობა თქვენი ქვეყნის განვითარებისთვის;
- მსოფლიოში და საქართველოს წინაშე არსებული საერთაშორისო საფრთხეების (ტერორიზმი, ტრეფიკინგი და სხვ.) არსი და მათ წინააღმდეგ ბრძოლის მექანიზმები;
- პრაქტიკული მაგალითებით თუ როგორ შეიძლება ტრეფიკინგთან ბრძოლა სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობით, ინფორმირებისა და ცნობიერების გაზრდით, თითოეული მოქალაქის აქტიურობით;
- როგორ, რა გზებითა და საშუალებით უნდა მოხდეს მიგრაციის თანამედროვე გამოწვევებზე (ლტოლვილობა, დევნილობა, თავშესაფრის მაძიებლები, ჰუმანიტარული სტატუსის მქონე პირები*) ემპათიისა და შემწყნარებლობის გამოვლენა საზოგადოების და სახელმწიფოს მხრიდან.

აქტივობა 1.

- საზოგადოების ყველა წევრი ვალდებულია მოქალაქეობრივი პასუხისმგებლობით იმოქმედოს, ძალადობის ფაქტების დაფიქსირების შემთხვევაში არ იყოს გულგრილი და მის ხელთ არსებული ყველა საშუალება გამოიყენოს ძალადობის წინააღმდეგ. ნაიკითხე ამბავი 1, გამოავლინე პრობლემა და განიხილე კითხვების დახმარებით:
 1. რა გავლენას ახდენს ძალადობის ფაქტი საზოგადოების ღირებულებებზე?
 2. რატომ არის მნიშვნელოვანი საკუთარი პასუხისმგებლობის გაცნობიერება და მოქმედება?
 3. რატომ აქცევს გულგრილი დამოკიდებულება ან შემგუებლობა ადამიანს თავად მოძალადედ?
 4. რა ფაქტორები განაპირობებს საზოგადოების არაძალადობრივი, ტოლერანტული ღირებულებების ჩამოყალიბებას?

ამბავი 1



არდადეგებზე ყველა ბავშვს უყვარს სოფელში წასვლა, ეს ბავშვობის განსაკუთრებული ემოციებია, მეგობრების, მეზობლების მონახულება, გართობა, სადაც ყველა ერთ ოჯახად ცხოვრობს და ყველა ერთმანეთს იცნობს. მეც არ ვყოფილვარ გამონაკლისი და ყოველთვის დიდი მოლოდინი მქონდა არდადეგების, განსაკუთრებით ზაფხულში.

და აი, დადგა სოფელში გამგზავრების დღე. როგორც კი ჩავედი, ჩანთის ამოლაგების ნაცვლად, მეზობლად მცხოვრებ ჩემს მეგობართან გავიქეცი. ჩვენს სახლებს შორის, დიდი ხნის უცხოვრებელი სახლი იდგა, სწორედ ამ ეზოს გავლით დავდიოდი გზის დასამოკლებლად. გამიკვირდა, ფანჯრები და კარი ღია რომ დავინახე, თან ეზოში სხვადასხვა ნივთი ელაგა. უკან არ გავბრუნდი და გზა გავაგრძელე, სახლიდან ჩემი ასაკის ბიჭი გამოვიდა. მივესალმე და ნებართვა ვთხოვე, რომ ეზო გამევიღო. მანაც ზრდილობიანად და გულლიად მიპასუხა, სამი თვის გადმოსულები ვართ სოფელში საცხოვრებლადო, გავისაუბრეთ და გაცნობაც შედგა.

შემდეგ დღეებში არსად გამოჩენილა, მე დავინტერესდი სად იყო. ჩემმა მეგობარმა მითხრა, რომ სოფელში, რამდენიმე მოსახლესთან მუშაობდა, სხვადასხვა საოჯახო საქმეებში ეხმარებოდა, საყაენ ფართობში და სათბურში მუშაობდა მცირეოდენი გასამრჯელოს ხარჯზე. სკოლაში არ სწავლობდა, რადგან ამის დრო არ ჰქონდა.

ამ ფაქტმა ძალიან გამაბრაზა. ნუთუ სოფელში, სადაც ასეთი გულისხმიერი ადამიანები ცხოვრობენ, არ დაინტერესდნენ ბიჭის მდგომარეობით, როგორ ეგუებოდნენ ბავშვის უფლებების დარღვევის ფაქტს, მოზარდის მძიმე ფიზიკურ შრომას და სწავლისთვის თავის დანებებას?! ნუთუ არავინ ჩათვალა მნიშვნელოვნად მოზარდის დახმარება და მისი უფლებების დაცვა?

როგორ აღიქვამდა სოფელი ამ ფაქტს? რატომ იყო ასეთი გულგრილი?



73 წლის წინ, 1948 წელს პარიზში მიღებულ იქნა ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია. მის ინიციატორებს ჰქონდათ უკეთესი სამყაროს ხედვა; ისეთი სამყაროსი, რომელშიც დაცული იქნებოდა ყველა ადამიანის, როგორც ინდივიდის ღირსება.

ადამიანის უფლებათა დაცვის საყოველთაო დეკლარაციაში ამოსავალ წერტილად ითვლება ადამიანების ღირსება, ყველასათვის ერთნაირი და განუყოფელი უფლებები, განურჩევლად ადამიანების კანის ფერის, სქესის, ენის, რელიგიის ან სხვა კრიტერიუმებისა. ადამიანის უფლებები არსებობს ყველასთვის – მიუხედავად მათ შორის არსებული განსხვავებებისა.

ადამიანის უფლებათა დაცვისას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება საზოგადოებას, რომელიც სავარაუდო დარღვევებს აკვირდება. აქ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია დიალოგი არასამთავრობო ორგანიზაციებთან, რელიგიურ ჯგუფებთან, ინტელექტუალებთან და აქტიურ მოქალაქეებთან, რითიც ხდება აქტიური და ყურადღებიანი სამოქალაქო საზოგადოების მხარდაჭერა. როდესაც მოქალაქეებს შეუძლიათ იაქტიურონ სახელმწიფოსგან დამოკიდებულ ჯგუფებსა თუ ფორუმებში, ეს წარმოადგენს საუკეთესო საშუალებას ადამიანის უფლებათა დარღვევების თავიდან ასაცილებლად.

ეს სანტიარსოა



უნივერსალური ადამიანის უფლებების ლოგო



მსოფლიოს 190 ქვეყნიდან მიღებული 15300 ლოგოტიპიდან საერთაშორისო ჟიურიმ ერთხმად შეარჩია ლოგო, რომლის გამოყენებაც ყველას შეუძლია, რათა გაავრცელონ და განამტკიცონ ადამიანის საყოველთაო უფლებები.

აქტივობა 2.



- ადამიანის უფლებების დაცვა და აღიარება დემოკრატიული სახელმწიფოს საფუძველია, ამაზე არაერთხელ გვისაუბრია.

1. მოემზადე დებატებისთვის;
2. მოამზადე არგუმენტები.

სადებატო რეზოლუცია:

სახელმწიფო პასუხისმგებელია თუნდაც ერთი მოქალაქის უფლებების დარღვევაზე.



საერთაშორისო უსაფრთხოება ქვეყნებს შორის შეთანხმებასა და მშვიდობიან თანაცხოვრებას გულისხმობს ის განსაზღვრავს საერთო შეთანხმებებზე დაფუძნებულ არაძალადობრივ პოლიტიკას. საერთაშორისო უსაფრთხოება იგივეა, რაც ეროვნული უსაფრთხოება და მათ შორის მჭიდრო და უცვლელი კავშირია.

იმისთვის, რომ უსაფრთხოება გაუმკლავდეს XXI საუკუნის გამოწვევებს, გლობალიზებულ საზოგადოებას, ტექნოლოგიების სწრაფ განვითარებას და იმ საფრთხეებს, რომელიც წარმოიქმნა ამ განვითარებისა და გლობალიზაციის პროცესში, აუცილებელი გახდა ამ საფრთხეების კლასიფიკაცია.

საფრთხეები	დახასიათება/განმარტება
ადამიანური უსაფრთხოება	ადამიანის უსაფრთხოების კონცეფციის ძირითადი პრინციპია სუბიექტის პიროვნული, ინდივიდუალური უსაფრთხოება.
ბუნებრივ-ეკოლოგიური უსაფრთხოება	ეკოლოგიური უსაფრთხოება მოიცავს ისეთ საკითხებს, როგორიცაა კლიმატის ცვლილება, გლობალური დათბობა და ბუნებრივი რესურსების გამოყენება.
ეროვნული უსაფრთხოება	ეროვნული უსაფრთხოება მოიცავს სახელმწიფო მონოპოლიის (გავლენა სხვადასხვა სფეროზე) საკითხებს და განიხილავს ძალის გამოყენებას მოცემულ ტერიტორიაზე, ხაზს უსვამს სამხედრო და პოლიციურ უსაფრთხოებას.
ტრანსნაციონალური უსაფრთხოება	ტრანსნაციონალური უსაფრთხოება მოიცავს ორგანიზებული დანაშაულის, ტერორიზმის და ტრეფიკინგის საკითხებს, მათ წინააღმდეგ მიმართულ ღონისძიებათა კომპლექსს.
ტრანსკულტურული უსაფრთხოება	ტრანსკულტურული უსაფრთხოება მოიცავს განსხვავებული კულტურული ღირებულებების და მასთან დაკავშირებული პრობლემების მოგვარებას ცივილიზებული ფორმებით.

ჩვენი საუკუნის დიდი საფრთხე – ადამიანით ვაჭრობა (ტრეფიკინგი)

ადამიანით ვაჭრობა (ტრეფიკინგი) განიხილება, როგორც მონობის თანამედროვე, სახემეცვლილი ფორმა. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 1431-ე მუხლის მიხედვით, აღნიშნული დანაშაული მოიცავს პირის ძალისმიერი, მოტყუებითი ან იძულების სხვა საშუალებებით გადაბირებას, ტრანსპორტირებას, გადაყვანას, შეფარებას ან მიღებას ექსპლუატაციის მიზნით, რომელშიც მოიაზრება როგორც კომერციულ-სექსუალური, ასევე შრომითი ექსპლუატაცია.



<https://qr.go.page.link/VX5Mw>

ყოველ წელიწადს მსოფლიოში საშუალოდ ორიდან ოთხ მილიონამდე ადამიანი ხდება ტრეფიკინგის მსხვერპლი, მათგან 70% ქალები და ბავშვები არიან. ხშირ შემთხვევაში, ისინი საზოგადოების ყველაზე დაუცველ ფენას წარმოადგენენ.

საკითხის სიმწვავედან გამომდინარე, საქართველოს პარლამენტმა შეიმუშავა „საქართველოს კანონი ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“, რომელიც წარმოადგენს დანაშაულის თავიდან აცილებისა და მის წინააღმდეგ ბრძოლის სამართლებრივ საფუძველს. გარდა ამისა, საქართველოს მიერ რატიფიცირებულია „ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ გაეროს კონვენციის ოქმი“ და „ევროპის საბჭოს კონვენცია ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“.

საქართველოს ოც ქვეყანასთან აქვს გაფორმებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლისა და პოლიციის სფეროში ორმხრივი თანამშრომლობის საერთაშორისო შეთანხმებები, რომლებიც მოიცავს თანამშრომლობას ადამიანით ვაჭრობასთან ბრძოლის სფეროშიც. ტრეფიკინგის წინააღმდეგ აღმკვეთი ღონისძიებების გატარების მიზნით, შესაბამისი ოქმი ხელმოწერილია თურქეთის რესპუბლიკასთან.

თუ თქვენ გახდით ტრეფიკინგის მსხვერპლი ან ფლობთ ინფორმაციას ტრეფიკინგის დანაშაულის თაობაზე, გთხოვთ, დაგვიკავშირდით შემდეგ საკონტაქტო მონაცემებზე:



<https://qr.go.page.link/eZFjE>

☎ 112 – უფასო ცხელი ხაზი 24 საათის განმავლობაში

☎ 2 411 714 – ცენტრალური კრიმინალური პოლიციის დეპარტამენტი, ტრეფიკინგისა და უკანონო მიგრაციის წინააღმდეგ ბრძოლის სამმართველოს ცხელი ხაზი

☎ 116 006 – ადამიანით ვაჭრობის მსხვერპლთა და დაზარალებულთა დაცვისა და დახმარების სახელმწიფო ფონდის ცხელი ხაზი

ტრეფიკერები აგროვებენ ადამიანებს, უმეტესად ისეთ ქალებსა და ბავშვებს, რომლებიც სიღარიბითა და საარსებო რესურსების სიმცირით გამოირჩევიან. ისინი ადამიანებს იზიდავენ უკეთესი ცხოვრების დაპირებით და შემდეგ აიძულებენ იცხოვრონ და იმუშაონ უსამართლო, არაჰუმანურ ან ძალადობრივ პირობებში.

ადამიანებით ტრეფიკინგი მოიცავს იძულებას, მოტყუებას ან ძალის გამოყენებას სხვა პირზე კონტროლის განხორციელების მიზნით.



აქტივობა 3.

- განიხილე სტატია, წყარო 1; 2, რომელიც ტრეფიკინგის მიმე შემთხვევის შესახებ მოგიტყობს, გააანალიზე სიტუაცია და იმსჯელე:
 1. რატომ არის მნიშვნელოვანი სახელმწიფო პოლიტიკა და რეაგირება ტრეფიკინგის მიმართ?
 2. როგორ და რა გავლენას ახდენს პრობლემის გასაჯაროება საზოგადოების დამოკიდებულებების ჩამოყალიბებაზე?

წყარო 1

ტრეფიკინგის მსხვერპლნი – „უხილავნი ჩვენ შორის“



„ჩემი მშობლები უმუშევრები იყვნენ, მე და ჩემი და სკოლაში არ დავდიოდით და ჩვენ არავინ გვივლიდა. დედა და მამა სულ სვამდნენ. ერთი ბოთლი ჭაჭის სანაცვლოდ გაგვიშვეს ქალთან, რომელიც ტრანსპორტში, ბაზრებში და სადგურებზე მათხოვრობას გვაიძულებდა. ადამიანებთან ლაპარაკის უფლება არ გვქონდა. ქალი პირის ამოკერვით გვემუქრებოდა. ახლა ბავშვთა სახლში ვცხოვრობთ, დედას და მამას კი მშობლის უფლება ჩამოართვეს“, – ეს არის 14 წლის მარიას ისტორია, რომელიც სხვა მსგავს 22 ისტორიასთან ერთად განთავსდა არტ-ინსტალაციის ფორმით.

ივლისი 30, 2019
თათა კატკაჭიშვილი

წყარო 2



<https://qr.go.page.link/JADsn>



მსოფლიო უსაფრთხოება დიდი გამოწვევების წინაშე დგას. მშვიდობიანი მოსახლეობის მიგრაცია იმ ადგილებიდან, სადაც საომარი მოქმედებები მიმდინარეობს, დღეს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრობლემად დგას. ტერმინი „ლტოლვილი“ განსაზღვრული და დაცულია საერთაშორისო სამართალში. ლტოლვილები არიან ადამიანები, რომლებიც იმყოფებიან მათი წარმოშობის ქვეყნის გარეთ დევნის, კონფლიქტის, ძალადობის ან სხვა იმ გარემოებების შიშით, რომლებმაც სერიოზულად დაარღვიეს საზოგადოებრივი წესრიგი და რომელთა შედეგად ისინი საჭიროებენ „საერთაშორისო დაცვას“. მათი მდგომარეობა ხშირად იმდენად სახიფათო და გაუსაძლისია, რომ ისინი კვეთენ ეროვნულ საზღვრებს, რათა უსაფრთხოება მოიპოვონ ახლომდებარე ქვეყნებში და შესაბამისად, ხდებიან საერთაშორისოდ აღიარებული, როგორც „ლტოლვილები“. ისინი აღიარებულნი არიან ასე ზუსტად იმიტომ, რომ მათთვის ძალიან სახიფათოა სახლში დაბრუნება და შესაბამისად, ისინი საჭიროებენ თავშესაფარს სადმე სხვაგან. ეს არის ხალხი, რომელთათვის თავშესაფარზე უარის თქმას შესაძლოა მოჰყვეს სასიკვდილო შედეგები.

სპეციალურ სამართლებრივ რეჟიმს, რომელიც იცავს ლტოლვილების უფლებებს, ეწოდება „ლტოლვილთა საერთაშორისო დაცვა“. ამ რეჟიმის საჭიროების საფუძველი არის ის ფაქტი, რომ ლტოლვილები არიან სპეციფიკურ რთულ სიტუაციაში, რაც საჭიროებს დამატებით დამცავ ზომებს/გარანტიებს. თავშესაფრის მაძიებლები და ლტოლვილები არ არიან დაცულები საკუთარ ქვეყანაში. პირი, რომელიც პასუხობს ლტოლვილის სტატუსის* კრიტერიუმებს, რჩება ლტოლვილად, მიუხედავად დაცვის ძიებისას გადაადგილების მარშრუტისა ან მათი ცხოვრების ხელახლა აწყობის შესაძლებლობისა და მიუხედავად ამ გადაადგილებაში არსებული სხვადასხვა ეტაპისა.

საქართველოში თავშესაფრის მაძიებლის, ლტოლვილის, ჰუმანიტარული სტატუსის მქონე პირისა და დროებითი დაცვის ქვეშ მყოფი პირის სამართლებრივ მდგომარეობას, უფლება-მოვალეობებს და სოციალურ-ეკონომიკურ გარანტიებს უზრუნველყოფს საქართველოს კანონი საერთაშორისო დაცვის შესახებ.



<https://qrگو.page.link/w9nZG>

კანონის მიზანია:

შექმნას თავშესაფრის პროცედურისთვის საჭირო სამართლებრივი ჩარჩო;

ამ კანონით დადგენილი წესით უზრუნველყოს თავშესაფრის მაძიებლის, ლტოლვილის, ჰუმანიტარული სტატუსის მქონე პირისა და დროებითი დაცვის ქვეშ მყოფი პირის უფლებების დაცვა;

უზრუნველყოს თავშესაფრის პროცედურა ამ კანონით გათვალისწინებული საერთაშორისო დაცვის მექანიზმების გამოყენებით.

სტატუსი	განმარტება
საერთაშორისო დაცვის მოთხოვნა	უცხოელის ან მოქალაქეობის არმქონე პირის მიერ საქართველოში საერთაშორისო დაცვის მიღების ნების გამოხატვა პირდაპირ ან არაპირდაპირ, ზეპირად ან წერილობით;
საერთაშორისო დაცვაზე განცხადება	უცხოელის ან მოქალაქეობის არმქონე პირის წერილობითი განცხადება, რომლითაც იგი საქართველოში ითხოვს ლტოლვილის ან ჰუმანიტარული სტატუსის მინიჭებას;
თავშესაფრის მაძიებელი	უცხოელი ან მოქალაქეობის არმქონე პირი, რომელმაც საერთაშორისო დაცვაზე განცხადებით მიმართა სახელმწიფო უწყებას და რომლის მიმართაც სამინისტროს გადაწყვეტილება არ მიუღია;
საერთაშორისო დაცვა	თავშესაფრის პროცედურის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა და ლტოლვილის, ჰუმანიტარული სტატუსის მქონე პირის უფლებების დაცვა;
თავშესაფრის მაძიებლის ცნობა	დოკუმენტი, რომელიც ადასტურებს უცხოელის ან მოქალაქეობის არმქონე პირის მიერ საერთაშორისო დაცვაზე განცხადებით მიმართვას და საქართველოში მის კანონიერ ყოფნას;
ლტოლვილი	უცხოელი ან მოქალაქეობის არმქონე პირი, რომელსაც კანონის საფუძველზე მიენიჭა ლტოლვილის სტატუსი;
ჰუმანიტარული სტატუსის მქონე პირი	უცხოელი ან მოქალაქეობის არმქონე პირი, რომელსაც კანონის საფუძველზე მიენიჭა ჰუმანიტარული სტატუსი;
დროებითი დაცვის ქვეშ მყოფი პირი	უცხოელი ან მოქალაქეობის არმქონე პირი, რომელსაც კანონის საფუძველზე მიენიჭა დროებითი დაცვის ქვეშ მყოფი პირის სტატუსი*.

კანონის შესაბამისად, საქართველოში არსებობს საერთაშორისო დაცვის შემდეგი ფორმები:

ა) ლტოლვილის სტატუსი;

ლტოლვილის სტატუსი ენიჭება უცხოელს ან მოქალაქეობის არმქონე პირს, რომელიც იმყოფება წარმოშობის ქვეყნის გარეთ, აქვს საფუძვლიანი შიში, რომ იგი შეიძლება გახდეს დევნის მსხვერპლი რასის, რელიგიის, ეროვნების, გარკვეული სოციალური ჯგუფისადმი კუთვნილების ან პოლიტიკური შეხედულების გამო, და არ შეუძლია ან არ სურს, შიშიდან გამომდინარე, დაბრუნდეს თავის წარმოშობის ქვეყანაში ან ისარგებლოს ამ ქვეყნის მფარველობით.

ბ) ჰუმანიტარული სტატუსი;

ჰუმანიტარული სტატუსი ენიჭება უცხოელს ან მოქალაქეობის არმქონე პირს, რომელიც ვერ აკმაყოფილებს ლტოლვილის სტატუსის მინიჭებისთვის კანონით განსაზღვრულ პირობებს, მაგრამ არსებობს რეალური რისკი, რომ წარმოშობის ქვეყანაში დაბრუნებისას იგი სერიოზული ზიანის საფრთხის წინაშე დადგება.

გ) დროებითი
დაცვის ქვეშ
მყოფი პირის
სტატუსი.

სამინისტრო არეგისტრირებს მასობრივად შემოსულ პირებს და იღებს გადაწყვეტილებას, მიანიჭოს დროებითი დაცვის ქვეშ მყოფი პირის სტატუსი მასობრივად შემოსულ პირებს, რომლებიც საერთაშორისო დაცვას საჭიროებენ და არ შეუძლიათ საკუთარ წარმოშობის ქვეყანაში დაბრუნება განურჩეველი ძალადობის, აგრესიის, საერთაშორისო ან შიდა შეიარაღებული კონფლიქტის ან ადამიანის უფლებების მასობრივი დარღვევის გამო.

აქტივობა 4.

- ქვემოთ მოგითხრობ რეალური ისტორიის შესახებ, რომელიც საომარ მდგომარეობას გამოქცეულ ადამიანს ეხება. ნაიკითხე წყარო 3, გამოხატე შენი დამოკიდებულება და იმსჯელე:
 - რატომ არის მნიშვნელოვანი მსოფლიოში ადამიანის უფლებების დაცვა და საერთაშორისო შეთანხება?
 - რატომ ვერ უზრუნველყოფს მსოფლიო ადამიანების მშვიდობიან ცხოვრებას და განვითარებას?

წყარო 3

ალაა 27 წლის ერაყელი ქალია. მისი მიგრაციის ისტორია 2006 წელს დაიწყო, როცა იგი იძულებული იყო დაეტოვებინა სამშობლო და სირიაში გადასულიყო მის ოჯახთან ერთად, მშვიდობიანი ცხოვრების ძიებაში. მას სწავლა ახალი დასრულებული ჰქონდა დამასკოს უნივერსიტეტში, როცა სირიაში სამოქალაქო ომი დაიწყო. მართალია, ამ ყველაფერმა მისი ცხოვრება გაართულა, თუმცა ამავდროულად მისცა შესაძლებლობა დაეწყო საქმიანობა მისთვის ძალიან სასურველ სფეროში. დამასკოში მან დაიწყო მუშაობა მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაციაში და გაეროს ლტოლვილთა უმაღლეს კომისარიატში სირიის მიგრანტთა და ლტოლვილთა ბანაკებში. ყველაფრის მიუხედავად, მის ოჯახს კვლავ მოუწია ქვეყნის დატოვებამ. 2012 წელს ისინი საქართველოში ჩამოვიდნენ.



ალაამ გადაწყვიტა თავისი მიგრაციული გამოცდილება პოზიტიური კუთხით გამოეყენებინა და შესაძლებლობის ფარგლებში სხვა უცხოელებისა და მიგრანტებისთვის მისაბაძი მაგალითი გამხდარიყო. საქართველოში ალაამ და მისმა ოჯახმა უცხო ენის კურსები გახსნეს. პირველი ენა, რასაც მათთან ასწავლიდნენ, იყო ქართული არაბულენოვანთათვის. ეს კარგი შესაძლებლობა გახლდათ მათთვის, ერთი მხრივ, სიღრმისეულად გაცნობოდნენ ქართულ კულტურას და მეორე მხრივ საკუთარი კულტურა და ტრადიციებიც წარმოეჩინათ. ეს საქმიანობა ალაას დაეხმარა ადგილობრივებთან ურთიერთობასა და ინტეგრაციაში.

მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაცია



საშინაო ღვაწლება

- შექმენი ელექტრონული საინფორმაციო ბუკლეტი ტრეფიკინგის შესახებ, გააცანი კლასს და მასწავლებელთან კონსულტაციის შემდეგ გამოაქვეყნე სხვადასხვა ონლაინსივრცეში.



§ 3.2.

ჩატომ შეუძლიათ ქაღახს სამშვიდობო პროცესებში
პოზიტიური როლის შესრულება?

ჩატომ არსებობს საერთაშორისო ჰუმანიტარული
ორგანიზაციები?

ჩატომ წარმოადგენს ამა თუ იმ ქვეყანაში მიმდინარე
შეიარაღებული კონფლიქტი ყველა ქვეყნის პრობლემას?

კომპლექსური დავალება



პირობა:

შენ ის ადამიანი ხარ, რომელიც განსხვავებულ აზრს ყოველთვის პატივს სცემს, ახლა კი ძალიან დაიბენი ამგვარი მოსაზრებების წაკითხვისას:

ამონარიდი სტატიიდან №1: „სამუდამო მშვიდობა არის სიზმარი, თანაც ცუდი. ომი – ღმერთის მიერ ნაბოძები სამყაროს წესრიგის ნაწილია. მასში იხსნება ადამიანის უკეთილშობილესი სიქველენი: მამაცობა და ერთობის განცდა, სამსახურის ერთგულება და საკუთარი სიცოცხლის მსხვერპლად შეწირვისათვის მზაობა.ომის გარეშე სამყარო მატერიალიზმის ჭაობში დაიხრჩობოდა“.

ამონარიდი სტატიიდან №2: „ომის არსებობა დაუშვებელია, მისი მასშტაბები გაცილებით დიდია, როგორც გეოგრაფიული თვალსაზრისით, ასევე მისი ხანგრძლივობიდან გამომდინარე. ომს შედეგად მოსდევს საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროს – სოციალური, პოლიტიკური, ეკონომიკური, სულიერი – მდგომარეობის თვისებრივი ცვლილება, ვინაიდან ხდება მათი კარდინალური გარდაქმნა, დეგრადირება“.

დანერე სტატია „ომის დაშვება დანაშაულია სამყაროს და ბავშვების წინაშე“.

► სტატიის შექმნისას და წარდგენისას ხაზგასმით წარმოაჩინე:

- რამდენად ღირებულია ომის ფასად მოპოვებული გამარჯვება? რატომ ფიქრობ ასე? ვის და რას აზარალებს ომი?
- აქვს თუ არა ქალს და მამაკაცს განსხვავებული როლები მშვიდობის დაცვის პროცესში? რატომ?
- რატომ არის მნიშვნელოვანი არაძალადობრივი გზებით კონფლიქტების მართვა?
- რატომ წარმოადგენს ამა თუ იმ ქვეყანაში მიმდინარე შეიარაღებული კონფლიქტი დანაშაულს ბავშვების წინაშე?
- რატომ არის მნიშვნელოვანი განსხვავებული ინტერესებისა და შეხედულებების დროს მშვიდობის შენარჩუნება?

აქტივობა 1.



- დასაფიქრებელია, რას განიცდიან ადამიანები, როცა მათ ოჯახს, ქვეყანას საფრთხე ემუქრება, მით უმეტეს მაშინ, როცა საკუთარი ოჯახის წევრები დიდი სიმამაცით მიეშურებიან შენს დასაცავად. წყარო 1-ში აღწერილია ერთი გოგონას რეალური ემოციები, რომელმაც დედაც და მამაც ერთად და ერთ დღეს, ომში გაუშვა.

ნაიკითხე და იმსჯელე:

1. შენი აზრით აქვს თუ არა სიმამაცეს და ერთგულებას სქესი?
2. რატომ არის მნიშვნელოვანი არაძალადობრივი გზებით კონფლიქტების მართვა?
3. რა უარყოფითი შედეგები მოაქვს საომარ დაპირისპირებებს?
4. აქვს თუ არა ქალს და მამაკაცს განსხვავებული როლები მშვიდობის დაცვის პროცესში?

წყარო 1

„დედა წითელი კაბით გაიქცა ომში, აგვისტოს ომში, დედაც და მამაც სულის ამოძახილმა დაუფიქრებლად წაიყვანა“.

„მე მოგიყვებით ამბავს ოჯახზე, სამხედრო ოჯახზე. ცხელი ზაფხული, აგვისტო, შიში (რომელიც ყველაზე საშინელი კოდია ადამიანში, უმართავი), ტყვიების წვიმა, აღმოდებული ქალაქი, შენი ქვეყნის ოკუპანტი მეზობლის მორიგი სისხლიანი გადასერვა, უამრავი დაჭრილი, ქუჩები, ქუჩები, ქუჩები, დაბომბილი ქუჩები – გორი...“

რა გინდა, რომ ქნა? ერთი, თითქოს უბრალო, მოწესრიგებული, თბილი ოჯახი, ჩვეულებრივი ცხოვრების რუტინას მიჰყვებოდა. უეცრად მამა აფორიაქდა, რალაც გაიგო. ვილაცამ დაურეკა. რამდენიმე წამი და კარიც გაიხურა. ე, მამაააა –... პაუზა.

სამხედრო მამამ „ქუდზე კაციო“, ვინ დაასწრებდა, რა უნდა ეთქვა? ომი დაიწყო, უნდა წავიდე, ბავშვებო, არ შეშინდეთ... მალე დავბრუნდები თუ? ყველა ფრაზა იქნებოდა ყალბი! მეზობლები კი არ იტყუებიან. სახლში ბავშვები მარტო დარჩნენ, სამი შვილი. ცივი გაყინული თვალებით, დაბნეულები, მათთან უჩვეულო ფორიაქი შესახლდა. პაუზა რამდენიმე საათს გაგრძელდა, დილაადრიან სანოვაგეზე ზრუნვით დაკავებული დედა საღამოხანს მოვიდა.

ფერადი სული აქვთ დედებს, იმედი მოვიდა. დედა წითელი კაბით მოადგა კარს, სახლში მარტო შვილები მიეგებნენ, თუმცა დედაც ხომ სამხედრო იყო და იქ შიში გაორმაგდა, გაათმაგდა. რას იზამს დედა? – მამა ომში წავიდა!!! მამამ დედასაც არ დაურეკა.

ფიქრი, რომ დედა მაინც ეყოლებოდათ შვილებს... წამებში გადმოყრილი კარადა. იატაკზე მიმოხეული, კარგად გადანახული სამხედრო ფორმები... თითქოს სულ სხვა სამყაროში გადაინაცვლა დედამ, თითქოს არც იყო იქ და ვერც შვილების დაბნეულმა თვალებმა, შეშინებულმა და პასუხგაუცემელმა კითხვებმა შეძლეს მისი გამოფხიზლება, შეჩერება.

დრო დაენანა სამოსის გამოსაცვლელად თუ რა იყო? ვერც ერთი შვილი ვერ მიხვდა. მხოლოდ ჩაფხუტს დაავლო ხელი, დაიხურა, მოიმარჯვა ყველა ატრიბუტი და გავარდა. ნეტავ, დედა ეყოლებათ შვილებს? დედა წითელი კაბით გაიქცა ომში, აგვისტოს ომში, დედაც და მამაც იმ სულის ამოძახილმა დაუფიქრებლად წაიყვანა, რომელსაც სამშობლო ჰქვია და უკან კარებმიხურულ შვილებზე ფიქრი ახლა უფრო მასშტაბური იყო, ვიდრე – „დედა მაინც ეყოლებოდათ შვილებს“.

შვილები უკვე გაიზარდნენ. ახლა ანა ამერიკულ ჯარში მიდის, ანაზე მერე მოვეყვები, 17 წლისაა და უკვე ბევრი წარმატება მოუტანა ქვეყანას.

აქ მთავარი ამბავი ისაა, რომ დედაც და მამაც ჰყავთ შვილებს, მათ გზას აგრძელებენ შვილები, ჰოდა, სახელმწიფო მართო ხელისუფლება და მთავრობა არაა, სახელმწიფოა, დიდი სახელმწიფო თითოეული ჩვენგანის ოჯახი. აგვისტოს ომიდან დღეს პირველი გამარჯვება მინდა ამ ოჯახს მივულოცო, რა სიმბოლურია, არა? დღეს ამ საოცარი დედის დაბადების დღეა, სამხედროსთვის ამაზე დიდი საჩუქარი არ არსებობს, შენ გაიმარჯვე და გილოცავ ამ გამარჯვებას, შენს დაბადების დღეზე“.



ლელა ნინუა

<https://qrgo.page.link/miPNM>

მნიშვნელოვანი საკითხები

ომი და მშვიდობა, ასევე სხვადასხვა სოციალური პრობლემები მსოფლიოსათვის აქტუალური საკითხები იყო და არის. ბოლო დროს ხშირად მიუთითებენ ქალების დადებით როლზე მშვიდობის მშენებლობის საქმეში, შედეგად შემუშავდა უამრავი პროექტი კონფლიქტების მოგვარებასა თუ სხვადასხვა პრობლემური საკითხების გადანაცვლებაში ქალების აქტიური ჩართვის მიზნით. ქალების მონაწილეობა სამშვიდობო ოპერაციებში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს.

ქალების, მშვიდობისა და უსაფრთხოების შესახებ გაეროს უშიშროების საბჭოს პირველი **რეზოლუცია №1325**, 2000 წლის ოქტომბერში ერთხმად იქნა მიღებული. გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუცია №1325 საგანგებოდ განსაზღვრავს იმ უარყოფით ზეგავლენას, რაც შეიარაღებულმა კონფლიქტმა შეიძლება იქონიოს ქალებზე და აღიარებს ქალების უმნიშვნელოვანეს წვლილს მშვიდობის, უსაფრთხოებისა და შერიგების პროცესებში. **რეზოლუცია №1325** მოუწოდებს კონფლიქტების პრევენციისა და მართვის პროცესებში ქალთა გაზრდილი წარმომადგენლობისაკენ. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა სამშვიდობო შეთანხმებების განხორციელებაში გენდერული პერსპექტივების გათვალისწინების აუცილებლობას, ადგილობრივ დონეზე ქალთა სამშვიდობო ინიციატივებისა და ქალთა და გოგონათა უფლებების დაცვის ჩათვლით.

გაეროს უშიშროების საბჭოს **რეზოლუცია №1889** მიღებული იქნა 2009 წლის ოქტომბერში. №1889 რეზოლუციის თანახმად, საბჭოს განსაკუთრებული ყურადღება მიმართულია მშვიდობის შენების პროცესში ქალთა მონაწილეობაზე და ქალთა მიერ პოლიტიკური და ეკონომიკური გადანაცვეტილებების მიღების მნიშვნელობაზე. რეზოლუცია მოუწოდებს კონფლიქტის შემდგომ რეაბილიტაციის ყველა პროცესში გენდერის ასპექტების გათვალისწინებისაკენ; ქალთა გაძლიერების აქტივობების დაფინანსებისა და პროგრამირებისაკენ; და ქალთა და გოგონათა საჭიროებებისა და პრიორიტეტების გათვალისწინების მიზნით, კანონმდებლობისა და მართლმსაჯულების კონკრეტული სტრატეგიების შემუშავებისაკენ. რეზოლუცია ასევე აუცილებლად მიიჩნევს დემობილიზაციის, განთავსების, რეინტეგრაციისა და უსაფრთხოების სექტორის რეფორმის პროცესებში შეიარაღებულ ჯგუფებთან/ძალებთან ასოცირებული ქალების საჭიროებებზე რეაგირებას.





ნადია მურადი ნობელის პრემიით მშობლიურ ქალაქში საავადმყოფოს ააშენებს

ერაყელი ნობელიანტი აქტივისტი ნადია მურადი ნობელის პრემიის ფარგლებში მიღებული თანხით მშობლიურ ქალაქ სინჯარში საავადმყოფოს ააშენებს. 25 წლის იეზიდის უფლებადამცველი ამჟამად სწორედ სინჯარში იმყოფება, სადაც წლების წინ „ისლამური სახელმწიფოს“ წევრებმა ტყვედ აიყვანეს.



2014 წლის აგვისტოში ერაყის ქალაქ სინჯარს „ისლამური სახელმწიფოს“ რადიკალები დაესხნენ თავს. ტერორისტებმა შვიდი ათასამდე ახალგაზრდა ქალი ტყვედ აიყვანეს და ქალაქ მოსულში გადაიყვანეს, მათ შორის იყო ეთნიკური ქურთი ნადია მურადიც, რომელიც თვეების განმავლობაში გახლდათ ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ძალადობის მსხვერპლი. რამდენიმე თვის შემდეგ მან რადიკალების ტყვეობიდან თავის დაღწევა მოახერხა და გერმანიაში გაიქცა. მას შემდეგ ნადია მურადი აქტიური უფლებადამცველი გახდა. დღეს ის სწორედ იმ პრობლემების მქონე ქალების უფლებებს იცავს, რასაც წლების წინ თავად ებრძოდა.

ნადია მურადის, 2018 წელს ნობელის პრემია მიენიჭა მშვიდობის დარგში.

მნიშვნელოვანი საკითხები



რა არის საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი და რატომ არის ის მნიშვნელოვანი მსოფლიო სამართლიანობისთვის?

საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი, როგორც ომისა და შეიარაღებული კონფლიქტების სამართალი, ეყრდნობა გარკვეულ პრინციპებს, რომლებითაც უნდა იხელმძღვანელონ კონფლიქტის მონაწილე მხარეებმა. აღნიშნული ძირითადი პრინციპებია, განსხვავების, პროპორციულობისა და აუცილებლობის პრინციპი. ის ყოველთვის გამოიყენება სახელმძღვანელო პრინციპებად ნებისმიერი სახის ომებისა და შეიარაღებული კონფლიქტის დროს. ომის ან შეიარაღებული კონფლიქტის მონაწილე მხარეებმა ყოველთვის უნდა განასხვავონ მშვიდობიანი მოსახლეობა და მეომარი პირები ერთმანეთისგან, ასევე სამოქალაქო და სამხედრო ობიექტები. აღნიშნული პრინციპის თანახმად, მშვიდობიანი მოსახლეობა არ უნდა იყოს სამხედრო თავდასხმის ობიექტი და შესაბამისად, მხარეებმა თავიანთი მოქმედება უნდა წარმართონ მხოლოდ სამხედრო ობიექტების წინააღმდეგ. პროპორციულობის პრინციპის თანახმად, ომის ან შეიარაღებული კონფლიქტის პირობებში, შეიარაღებული თავდასხმა დაუშვებელია, თუ აღნიშნული გამოიწვევს მშვიდობიანი მოსახლეობის სიკვდილს, დაშავებას ან სამოქალაქო ობიექტების დაზიანებას, მსხვერპლი და ზიანი გაცილებით აღემატება მოსალოდნელ სამხედრო უპირატესობას.

საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი მოქმედებას იწყებს შეიარაღებული კონფლიქტის წარმოშობის მომენტიდან. საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ნორმების ამოქმედება არ არის დამოკიდებული ომის ოფიციალური გამოცხადების, ან შეიარაღებული კონფლიქტის ომად ოფიციალურ ცნობის ფაქტზე. შეიარაღებული კონფლიქტი შესაძლოა იყოს როგორც საერთაშორისო, ასევე არასაერთაშორისო.

ჟენევის პირველი კონვენცია

ჟენევის 1949 წლის კონვენცია ეხება მოქმედ არმიაში დაჭრილთა და ავადმყოფთა უფლებების დაცვას. კონვენციით განსაზღვრული პირობების თანახმად, იკრძალება სამხედრო ნაწილების დაჭრილი და ავადმყოფი მებრძოლების სიცოცხლის ხელყოფა და მათი წამება. აღნიშნული პირები უზრუნველყოფილნი უნდა იყვნენ სათანადო სამედიცინო მომსახურებითა და მოვლით.

ჟენევის მეორე კონვენცია

ჟენევის 1949 წლის კონვენცია ეხება ზღვაში შეიარაღებული ძალების შემადგენლობიდან დაჭრილთა, ავადმყოფთა და გემის დაღუპვის შედეგად წყალში აღმოჩენილ პირთა უფლებების დაცვას.

ჟენევის მესამე კონვენცია

ჟენევის 1949 წლის კონვენცია განსაზღვრავს შეიარაღებული კონფლიქტის შედეგად, სამხედრო ტყვეობაში აღმოჩენილი პირების ღირსების დაცვას. ასევე დაუშვებელია ტყვეების წამება, მათზე ძალადობა და შეურაცხყოფის მიყენება. კონვენციის თანახმად, ანალოგიური მოპყრობაა განსაზღვრული იმ პირთათვის, რომლებიც ტყვედ ჩავარდნენ საომარი მოქმედებების მიმდინარეობის პერიოდში, მათი პროფესიული საქმიანობის შესრულებისას. მაგალითად, ჟურნალისტები და ექიმები.

ჟენევის მეოთხე კონვენცია

ჟენევის 1949 წლის კონვენცია უზრუნველყოფს ომის დროს სამოქალაქო მოსახლეობის დაცვას. აღნიშნული კონვენცია, ფოკუსირებულია ომის დროს სამოქალაქო პირების უფლებების დაცვაზე. კონვენციის თანახმად, შეიარაღებული კონფლიქტის მონაწილე მხარეებმა, ერთმანეთისგან ყოველთვის უნდა განასხვავონ სამხედრო პირები და მშვიდობიანი მოსახლეობა. მხარეებმა ყველა ძალისხმევა უნდა გამოიყენონ, რათა კონფლიქტის მიმდინარეობის მიუხედავად, სამოქალაქო პირებს შეუნარჩუნდეთ ნორმალური ცხოვრების პირობები, დაცულნი იყვნენ სიცოცხლის ხელყოფის, წამების, ძარცვის, რეპრესიებისა და ტყვეობისაგან.

აქტივობა 2.



- წაიკითხე სირიის ომის, ანა ფრანკის, პატარა ალექსანდრე გოგონას ბანა ალაბედის ისტორია – წყარო 2;
გაიხსენე რესურსი დღევანდელ სამყაროში მიმდინარე შეიარაღებული კონფლიქტების შესახებ – წყარო 3 და იმსჯელე:
1. რატომ წარმოადგენს ამა თუ იმ ქვეყანაში მიმდინარე შეიარაღებული კონფლიქტი ყველა ქვეყნის პრობლემას?
 2. რატომ ირღვევა საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი და სად ჩანს ეს?
 3. რა შეიძლება გააკეთოს მსოფლიომ კიდევ, რომ მსგავსი საზარელი ფაქტები აღარ ნახოს?

წყარო 2

ალექსანდრის ბრძოლა რამდენიმე თვის წინ დაიწყო, როდესაც სირიის შეიარაღებულმა ძალებმა მეამბოხეების მიერ კონტროლირებადი ანკლავი ალყაში მოაქციეს. ქალაქში 250 ათასზე მეტი ადამიანი იყო დარჩენილი. ივნისიდან დღემდე, ასადის მთავრობა კონტროლს ალექსანდრე დღითი დღე ალადგენდა. მეამბოხეთა გასანადგურებლად ალექსანდრე საჰაერო იერიში არ წყდება. აღმოცენებული ქალაქიდან ხალხის გაყვანა ეტაპობ-



რივად, პერიოდული შეფერხებით მიმდინარეობს. და როგორც ყველა ომს, ამ ომსაც ჰყავს ანა ფრანკი – 7 წლის ბანა ალაბედი, ალექსანდრე გოგონა, რომელიც რამდენიმე კვირის განმავლობაში ალყაში მოქცეული და დაცემის ზღვარზე მყოფი ქალაქიდან მიმდინარე პროცესების შესახებ „ტვიტერში“ ინფორმაციას ავრცელებდა. ბანა ალაბედმა მშობლიური ქალაქი რამდენიმე დღის წინ დატოვა, თუმცა, ალბათ, მას ისტორია იმაზე მნიშვნელოვან მისიას დააკისრებს, ვიდრე სოციალური ქსელით მედიისთვის ფაქტების მიწოდებაა. როდესაც მსოფლიო სირიის ომის დროს ჩადენილი სამხედრო დანაშაულების გამოძიებით დაინტერესდება, სასამართლო პროცესზე ის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მოწმის სტატუსით გამოვა.

სირიის ომის ტრაგედია ის არის, რომ მშვიდობიანი მოსახლეობის ხოცვა და ბავშვების მასობრივი დაობლება მხოლოდ ალეპოში არ დაწყებულა. ამ კონფლიქტში კეთილი მხარე არ არსებობს.

ბანა ტვიტერზე 2016 წლის სექტემბერში დარეგისტრირდა და ამ დროის განმავლობაში მან აღწერა თავისი მეგობრის სიკვდილი, ომი, სახლის დაკარგვა და ა.შ. ბანა გამუდმებით ითხოვდა ნორმალური ცხოვრების უფლებას.

ბანას დედა ამბობს- “მადლობა ყველას, ვინც ჩვენი ამბით დაინტერესდა. მე ბედნიერი ვარ, რადგან შევძელი ალეპოს ბავშვების ისტორიის მსოფლიოს ყურამდე მიტანა, მაგრამ უბედური ვარ, რადგან იქ ჩემი სული დავტოვე. მე ჩემი შვილებისთვის კარგი მომავალი მინდოდა, მაგრამ მათ გვაიძულეს ჩვენი ქვეყანა დაგვეტოვებინა”.

წყარო 3



<https://qrgo.page.link/vEA3r>

აქტივობა 3.

- წაიკითხე ნამდვილი ამბავი, რომელიც ნათლად ასახავს მსოფლიოში დისკრიმინაციისა და ძალადობის შედეგებს, ძალადობრივ გარემოს და შინაგანი სიძლიერის წყალობით გადარჩენილი და შემდგარი ადამიანების სამაგალითო ცხოვრებას. წაიკითხე წყარო 4-ში მოთხრობილი ისტორია და იმსჯელე:

1. ადამიანის რა უფლებები დაირღვა?
2. რატომ ხდებოდა ადამიანების დისკრიმინაცია?
3. ეწინააღმდეგებოდა თუ არა ჰუმანიტარული სამართლის პრინციპებს და რატომ?

წყარო 4

ელი ვიზელი ებრაული წარმოშობის ამერიკელი და ფრანგი მწერალი, ჟურნალისტი, საზოგადო მოღვაწე, პროფესორი. 1986 წლის ნობელის მშვიდობის პრემიის ლაურეატი. ჰოლოკოსტის საპრეზიდენტო კომისიის ხელმძღვანელი.

მისი ნაწარმოები „ღამე“ ჰოლოკოსტის ლიტერატურის ნაწარმოებია. ვიზელმა წიგნი დააფუძნა საკუთარ გამოცდილებას, მეორე მსოფლიო ომის დროს. წიგნი მხოლოდ 116 გვერდია, მაგრამ დიდი მოწონება დაიმსახურა და 1986 წელს ავტორს მიენიჭა ნობელის პრემია.



ვიზელმა დაწერა რომანი, სადაც მოზარდი ბიჭი ელიზერი მოგვითხრობს ისტორიას, როცა ებრაელები ოსვენციმისა და ბუხენვალდის საკონცენტრაციო ბანაკებში გადაჰყავდათ.

ელიზერის ჯოჯოხეთში მოგზაურობა დაიწყო ყვითელი ვარსკვლავით, გერმანელები მას იყენებდნენ იუდეველების დასადგენად. იუდა ანუ „ებრაელი“, გერმანულად ვარსკვლავს ნიშნავს, რაც ნაცისტების მიერ ებრაელების დევნის სიმბოლო და სიკვდილის ნიშანი იყო.

რომანის მწვავე, მტკივნეულ ხასიათს, შემდეგი ამონარიდები გვიჩვენებს:

„კაცები მარცხნივ! ქალები მარჯვნივ!“... რვა სიტყვა ნათქვამია მშვიდად, გულგრილად, უემოციოდ. რვა მოკლე, მარტივი სიტყვა. თუმცა ეს ის მომენტი იყო, როდესაც დედას დავშორდი“.

„თუკი სადმე კაცს ან ქალს სდევნიან მისი რასის, რელიგიის ან პოლიტიკური შეხედულებების გამო, ის ადგილი იმ მომენტში სამყაროს ცენტრად უნდა გადაიქცეს“.

მნიშვნელოვანი საკითხები



შეიარაღებულ კონფლიქტებში ადამიანის უფლებათა შელახვისა და ჰუმანიტარული სამართლის დარღვევის ფართოდ გავრცელებული პრაქტიკა, დიდ ზეგავლენას ახდენს სამოქალაქო პირთა სიცოცხლეზე. კონფლიქტის მხარეების მიერ ირღვევა საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის პრინციპები და უხეშად ირღვევა ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალი.

გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატი (UNHCR) არის წამყვანი გლობალური ორგანიზაცია, რომელიც იღწვის ადამიანთა სიცოცხლის გადასარჩენად, მათ უფლებათა დასაცავად და მილიონობით დევნილის, იძულებით გადაადგილებულისა და მოქალაქეობის არმქონე პირის უკეთესი მომავლისათვის.

UNHCR შეიქმნა 1950 წელს, ევროპაში მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ ლტოლვილთა პრობლემის მოსაგვარებლად. მოგვიანებით, მსოფლიოში ლტოლვილების რიცხვის გლობალურმა მატებამ განაპირობა ორგანიზაციის მნიშვნელოვანი ზრდა.

UNHCR ჰუმანიტარული საქმიანობისათვის, ორჯერ ააქვს მიღებული ნობელის პრემია 1954 და 1981 წლებში. UNHCR მუშაობს მსოფლიოს 134 ქვეყანაში.

მისი სათაო ოფისი მდებარეობს ჟენევაში. UNHCR თანამშრომლები მომზადებულნი არიან იმუშაონ ინტენსიური ზენოლის ქვეშ, ყველაზე რთულ პირობებში, რათა დაეხმარონ ხალხს.

UNHCR-ს მინიჭებული მანდატი – დაიცვას ლტოლვილები მსოფლიო მასშტაბით. საქართველო კონვენციას 1999 წლის 9 აგვისტოს შეუერთდა.





§ 3.3. როგორ შეიძლება მონაწილეობა სამშვიდობო პროცესებში?

კომპლექსური დავალება



პირობა:

რესურსის – **საერთაშორისო მისიები** მასალის დამუშავებისა და გაცნობის შემდეგ შექმენით საინფორმაციო ბროშურა სახელწოდებით „როგორ შეუძლია მოქალაქეს საერთაშორისო და ქვეყნის უსაფრთხოების უზრუნველყოფაში მონაწილეობა და წვლილის შეტანა?“.

► **ბროშურის შექმნისას და წარდგენისას საზგასმით წარმოაჩინე:**

- როგორ შეუძლია მოქალაქეს საერთაშორისო და ქვეყნის უსაფრთხოების უზრუნველყოფაში მონაწილეობა და წვლილის შეტანა?
- რა როლი აქვს ინფორმირებულობას საერთაშორისო საფრთხეებთან ბრძოლაში?
- რა მნიშვნელობა აქვს სამშვიდობო პროცესებში მოქალაქეთა აქტიურ და გაცნობიერებულ მონაწილეობას?
- როგორ ვიზრუნო საკუთარ ქვეყანაზე? როგორ უნდა ვიქცეოდე, რომ ჩვენი სახელმწიფოს ღირსეული მოქალაქე ვიყო?

აქტივობა 1.

- საინტერესოა, იცით თუ არა, რა გახდა წითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტის დაარსების მიზეზი?
წაიკითხეთ წყარო 1, გამოკვეთეთ წითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტის დაარსების დაარსების მიზეზები.

წყარო 1



სოლფერინოს ბრძოლა, ავსტრია-იტალია-საფრანგეთის ომის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ბრძოლა გაიმართა ლომბარდიაში, სოფელ სოლფერინოს ახლოს. ამ ბრძოლასთან დაკავშირებულია წითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტის დაარსება. შვეიცარიელი მენარმე და საზოგადო მოღვაწე ანრი დიუნანი 1859 წელს, საქმიანი მოგზაურობისას იტალიაში ბრძოლის შედეგების თვითმხილველი გახდა. ნახა, თუ როგორ ხოცავდა და ამახინჯებდა ერთმანეთს ათასობით იტალიელი, ფრანგი და ავსტრიელი ჯარისკაცი. მან საკუთარი ინიციატივით მოახდინა დახმარების ორგანიზება, ხოლო საკუთარი მოგონებები და განცდები ამ ინციდენტის შესახებ „სოლფერინოს მემუარებში“ აღწერა, რაც შემდგომში წითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტის დაარსების შთამაგონებელი ფაქტორი შეიქნა.

შვეიცარიელი მენარმე და საზოგადო მოღვაწე 1864 წლის ჟენევის კონვენცია დიუნანის იდეებს ემყარებოდა და 1901 წელს მან ნობელის მშვიდობის პირველი პრემია მიიღო.





რატომ არის მნიშვნელოვანი წითელი ჯვრისა და წითელი ნახევარმთვარის საქმიანობა მსოფლიოს ცხელ წერტილებში?

1863 წელს ჟენევის ხუთმა მცხოვრებმა ჩამოაყალიბა დაჭრილთა დახმარების საერთაშორისო კომიტეტი; იმავე წლის თებერვალში გაიმართა კომიტეტის პირველი სხდომა. გენერალი გიომი ანრი დიუფური კომიტეტის პრეზიდენტად აირჩიეს, ხოლო დიუნანი – მდივნად. ესაა დაჭრილთა დახმარების საერთაშორისო კომიტეტის დაბადების დღე (1875 წლიდან – წითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტი).

1863 წლის ოქტომბერში ჟენევაში გაიმართა საერთაშორისო კონფერენცია, სადაც გადაწყდა, რომ ყოველ ქვეყანაში შექმნილიყო დაჭრილთა დახმარების ნებაყოფლობითი ჯგუფები, ხოლო სამედიცინო და სანიტარული პერსონალისთვის, რომელიც იმოქმედებდა ოფიციალურ და ნებაყოფლობით საფუძველზე, მიენიჭებინათ ნეიტრალური სტატუსი.

შვეიცარიის მთავრობის ინიციატივით, ჟენევაში 1864 წელს გაიმართა დიპლომატიური კონფერენცია, რომელზეც 16 ქვეყნის წარმომადგენლებმა მიიღეს ჟენევის კონვენცია დაჭრილი და ავადმყოფი მეომრების მდგომარეობის გაუმჯობესების შესახებ. ყოველ ქვეყანაში შექმნილი ჯგუფების ბაზაზე, შეიქმნა წითელი ჯვრის საზოგადოებები, რომელთა ემბლემაც გახდა წითელი ჯვარი თეთრ ფონზე.

წითელი ჯვრისა და წითელი ნახევარმთვარის საზოგადოების საერთაშორისო ფედერაცია

1875 წელს დაჭრილთა დახმარების საერთაშორისო კომიტეტს წითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტი (წაჰსკ) ეწოდა, რომლის სათავე ოფისი ჟენევაშია განთავსებული.

1919 წელს წითელი ჯვრის აშშ-ის საზოგადოების პრეზიდენტის, ჰენრი პ. დევისონის ინიციატივით შეიქმნა წითელი ჯვრის საზოგადოების ლიგა, რომელმაც ეროვნული საზოგადოებები გააერთიანა, ხოლო 1991 წელს მას **წითელი ჯვრისა და წითელი ნახევარმთვარის საზოგადოების საერთაშორისო ფედერაცია** ეწოდა – IFRC.

წითელი ნახევარმთვარის ემბლემა პირველად თურქმა მოხალისეებმა გამოიყენეს, ოსმალეთისა და რუსეთის იმპერიებს შორის შეიარაღებული კონფლიქტის დროს, 1876 და 1878 წლებში. სიმბოლო ოფიციალურად მიიღეს 1929 წელს, რომელიც აღიარა ისლამური სამყაროს 33-მა ქვეყანამ. წითელი ნახევარმთვარის დროშა გამომდინარეობს ოსმალეთის იმპერიის დროშის ფერის შეცვლით.



ჟენევის ოთხი კონვენცია და დამატებითი პროტოკოლი I კომიტეტს გადასცემს სპეციალურ მანდატს, იმოქმედოს საერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტის შემთხვევაში. კერძოდ, წაჰსკ-ს უფლება აქვს ეწვიოს სამხედრო ტყვეებს.

აქტივობა 2.



- წარმოიდგინე, რომ ხარ სამხედრო ექიმი და გინევს მსოფლიოს ცხელ რეგიონებში, რთულ, სიცოცხლისთვის საშიშ გარემოებებში შენი მოვალეობის შესრულება.
- დანერე ექიმის ფიცი, რომელშიც სრულად წარმოაჩენ შენს მოვალეობებს, ღირებულებებს და უფლებებს. შექმენი ფიცი ისე, როგორც შენ თვლი საჭიროდ და მისაღებად.

მნიშვნელოვანი საკითხები

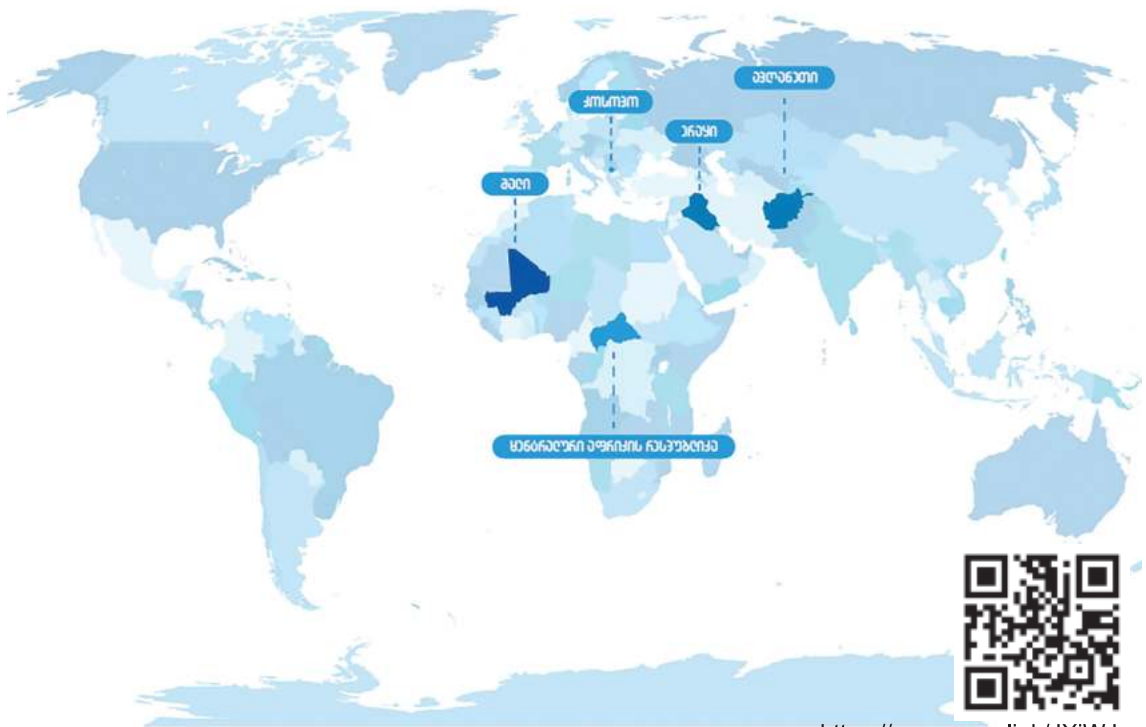


ქართველი მშვიდობისმყოფელის დღე 31 აგვისტოს აღინიშნება.

საქართველო საერთაშორისო უსაფრთხოებისა და სტაბილურობის განმტკიცების პროცესში აქტიურად მონაწილეობს და მნიშვნელოვანი წვლილი მიუძღვის მსოფლიოს სხვადასხვა წერტილში საერთაშორისო ოპერაციების წარმატებით განხორციელებაში.

ავღანეთში მიმდინარე ნატოს „მტკიცე მხარდაჭერის მისიაში“ საქართველო უმსხვილესი კონტრიბუტორია ალიანსის არანევრ ქვეყნებს შორის. საერთაშორისო მისიებში მონაწილეობა საქართველოს თავდაცვის ძალების ქვედანაყოფების მაღალი საბრძოლო მზადყოფნის დონის შენარჩუნებას და შესაბამისი გამოცდილების მიღებას განაპირობებს, რაც საქართველოს თავდაცვის ძალების განვითარების ერთ-ერთ საფუძველს წარმოადგენს და მნიშვნელოვანია საქართველოს ევროატლანტიკური ინტეგრაციისა და ნატოს წევრ და პარტნიორ ქვეყნებთან თავსებადობის ამაღლების თვალსაზრისით.

წლების მანძილზე, საერთაშორისო მისიების შესრულებისას, ქართველმა სამხედრო მოსამსახურეებმა მაღალი საბრძოლო მომზადების დონე და ურთულესი ამოცანების შესრულების უნარი არაერთხელ დაადასტურეს, რითაც საქართველოს გლობალური უსაფრთხოების სფეროში საიმედო მოკავშირე ქვეყნის სახელი დაუმკვიდრეს.



<https://qrgo.page.link/JXjWJ>

მისია ავღანეთში



საქართველოს თავდაცვის ძალები ავღანეთის ისლამურ რესპუბლიკაში მიმდინარე ნატოს საერთაშორისო მისიაში, „საერთაშორისო უსაფრთხოების მხარდაჭერის ძალების“ (International Security Assistance Force – ISAF) შემადგენლობაში, 2004 წლის აგვისტოში ჩაერთო. ქართული გაძლიერებული ოცეულის ამოცანას ავღანეთის საპრეზიდენტო არჩევნების უსაფრთხოების უზრუნველყოფა წარმოადგენდა.

მისიის მიმდინარეობისას ეტაპობრივად იცვლებოდა ავღანეთში მყოფ ქართველ სამხედრო მოსამსახურეთა რაოდენობა და მათი ამოცანები. ქართული

ქვედანაყოფები ახორციელებდნენ ბაზების დაცვას, პატრულირებას, ჩხრეკას, კორდონს, საკონტროლო-გამშვები პუნქტის ოპერაციებს, ავღანური არმიის საარტილერიო ქვედანაყოფების მომზადებას, სამხედრო ჰოსპიტალის დახმარებას.

2004 წლიდან დღემდე, სხვადასხვა დონეზე ჩატარებული 107 როტაციის ფარგლებში (ISAF, Resolute Support Mission – RSM), ავღანეთში განხორციელებულ საერთაშორისო მისიებში მონაწილეობა 20 ათასზე მეტმა ქართველმა სამხედრო მოსამსახურემ მიიღო.

საქართველოს თავდაცვის ძალებმა, ავღანეთში მიმდინარე საერთაშორისო მისიებში, მძიმე დანაკლისი განიცადა. საერთაშორისო ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლას საქართველოს თავდაცვის ძალების 32 სამხედრო მოსამსახურე შეეწირა, რამდენიმე ასეული დაიჭრა და დაშავდა.

ქართული ქვედანაყოფები ავღანეთში „მტკიცე მხარდაჭერის მისიის“ (RSM) დასრულებამდე დარჩებიან.

მისია ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკაში

2014 წელს ევროკავშირმა ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკაში სამშვიდობო მისია – EUFOR RCA დაიწყო, რომლის მანდატი, თავდაპირველად, 6 თვით განისაზღვრა და დედაქალაქ ბანგის ორ უბანს და აეროპორტს მოიცავდა. ევროკავშირის საბჭოს 2014 წლის 7 ნოემბრის გადაწყვეტილებით, (European Union Force in the Central African Republic – EUFOR RCA) მანდატი 3 თვით, 2015 წლის მარტამდე გახანგრძლივდა.

მისიაში საქართველო 2014 წლის ივნისიდან ჩაერთო. ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკაში გადასროლილ იქნა ერთი მსუბუქი ქვეითი ასეული (156 სამხედრო მოსამსახურე) შესაბამისი ტექნიკით, რომელიც 2014 წლის დეკემბერში ორმა ოცეულმა (85 სამხედრო მოსამსახურე) ჩაანაცვლა. დამატებით, ერთი მეკავშირე ოფიცერი 2014 წლის მარტიდან სექტემბრამდე მასზე დაკისრებულ მოვალეობას, საბერძნეთის ქალაქ ლარისაში, ევროკავშირის ოპერაციების შტაბ-ბინაში ასრულებდა. ქართულმა ქვედანაყოფმა მისიაში მონაწილეობა 2015 წლის მარტში დაასრულა.

2016 წლის ივლისიდან, ევროკავშირის საბჭოს გადაწყვეტილებით, ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკაში ევროკავშირის საწვრთნელი მისია (EU Training Mission in the republic of Central African – EUTM RCA) მიმდინარეობს, რომლის მიზანია ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკის თავდაცვის სექტორის რეფორმის ხელშეწყობა. მისიაში საქართველოს თავდაცვის ძალები 2017 წლის თებერვლიდან ჩაერთო და 6 როტაცია განახორციელა. ამჟამად, მისიაში ეროვნული გვარდიის ნაკრები ოცეული 35 სამხედრო მოსამსახურით არის წარმოდგენილი. ქართველი სამხედროები ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკაში ევროკავშირის საწვრთნელი მისიის დასრულებამდე დარჩებიან.

მისია მალის რესპუბლიკაში

გაეროს უშიშროების საბჭოს 2013 წლის NN2085 რეზოლუციის შესაბამისად, ევროკავშირმა მალის შეიარაღებული ძალების საწვრთნელი მისია (European Union Training Mission in Mali – EUTM Mali) დაიწყო. მისიის მიზანია მალის შეიარაღებული ძალების წვრთნა, რათა მათ ეფექტურად შეძლონ მალის ტერიტორიული მთლიანობის დაცვა და ტერორისტული საფრთხეების ნეიტრალიზება.

საქართველოს თავდაცვის ძალები, მალიში მიმდინარე მისიაში, 2016 წლის იანვრიდან, მეკავშირე ოფიცრის პოზიციაზეა წარმოდგენილი, რომლის საქმიანობის ძირითადი მიმართულებებია მალის რესპუბლიკის მასშტაბით ევროკავშირის სხვა მისიებთან, საერთაშორისო და არასამთავრობო ორგანიზაციებთან კოორდინაცია. 2019 წლის ნოემბერში, EUTM Mali-ში მე-8 როტაცია განხორციელდა. მეკავშირე ოფიცერი მალიში მიმდინარე მისიაში მის დასრულებამდე იქნება ჩართული.

აქტივობა 3.



- გააანალიზე „მნიშვნელოვან საკითხებში“ განხილული მასალა საქართველოს სამშვიდობო მისიების შესახებ და წარმართე დისკუსია:
 1. რა სტრატეგიული მნიშვნელობა აქვს საქართველოს მონაწილეობას სამშვიდობო მისიებში?
 2. რატომ არის ეს ფაქტი დადებითად შეფასებული?
 3. შენი აზრით, მსოფლიო უსაფრთხოებისთვის მნიშვნელოვანია თუ არა საომარ მოქმედებებში ჩარევა და რა შედეგები მოაქვს მას საომარ მდგომარეობაში მყოფი ქვეყნებისთვის?

მნიშვნელოვანი საკითხები



ომისა და მშვიდობის საკითხების გაშუქებისას მედიის წარმომადგენლები არაერთი დილემის წინაშე დგანან. შეიარაღებული საომარი მოქმედებების დროს ისინი საკუთარი სიცოცხლის რისკის ფასად ცდილობენ საზოგადოების ინფორმირებას. ომის გაშუქება ემოციური თვალსაზრისით, განსაკუთრებით რთულია, როდესაც ჟურნალისტი კონფლიქტში ჩართული ქვეყნის მოქალაქეა.

ომისა და მშვიდობის საკითხების გაშუქებისას მედიის წარმომადგენლები არაერთი დილემის წინაშე დგანან. შეიარაღებული საომარი მოქმედებების დროს ისინი საკუთარი სიცოცხლის რისკის ფასად ცდილობენ საზოგადოების ინფორმირებას. ომის გაშუქება

ემოციური თვალსაზრისით, განსაკუთრებით რთულია, როდესაც ჟურნალისტი კონფლიქტში ჩართული ქვეყნის მოქალაქეა.

გარდა უშუალოდ საომარი მოქმედებების დროს სანდო და გადამოწმებული ინფორმაციის მიწოდებისა, მედიის წარმომადგენლებს მნიშვნელოვანი როლი ენიჭებათ პოსტკონფლიქტურ პერიოდში მიმდინარე მოვლენების გაშუქებისა და ნდობის აღდგენის კუთხით. სხვადასხვა მედიაორგანიზაციები კონფლიქტებთან დაკავშირებულ საკითხებზე საჯარო დიალოგის წარმოებისთვის თავიანთ ონლაინპლატფორმებს სთავაზობენ საზოგადოებას.

პულიცერის პრემია უმაღლესი ჯილდოა, რომლითაც ბეჭდურ ჟურნალისტიკაში მოღვაწე ადამიანებს ყოველწლიურად აჯილდოებენ.

პრემია გაიცემა კატეგორიებში ჟურნალისტიკის, ხელოვნებისა და მწერლობის განხრით. ჟურნალისტიკაში ჯილდო მხოლოდ აშშ-ში გამომავალ გაზეთებსა და ყოველწლიური ახალი ამბების ორგანიზაციებში დაბეჭდილ ან გამოცემულ რეპორტაჟებსა და ფოტოებს ენიჭება

პულიცერის პრემიის მფლობელები, რომელთა ფოტოებმა რეალური კადრებით, ისტორია დაწერეს:

„გამიმართლა, რომ მყავდა რედაქტორები, რომლებიც მენდობოდნენ და ასევე ამბავზე იყვნენ ფოკუსირებულნი. ბევრი ქალი ფოტოჟურნალისტი, რომლებსაც ვიცნობდი, თავდადებულები იყვნენ და საკუთარ საქმეს აკეთებდნენ. ჩვენი გამოსახულებები ჩვენი ხმა იყო“, – ეს სიტყვები ეკუთვნის **Washington Post**-ის ყოფილ ფოტორეპორტიორს **კეროლ გუზის**, რომელიც ერთადერთი ჟურნალისტია, რომელმაც პულიცერის პრიზი ოთხჯერ მოიგო.



სურათზე ორი წლის აგი შალაა, რომელიც გადაჰყავთ მშობლებს მავთულხლართების გავლით მისთვის მშვიდობიან ქვეყანაში. გოგონა არის მსხვერპლი კონფლიქტის, რომელიც 1996 წელს დაიწყო ალბანელ სეპარატისტებსა და იუგოსლავიის სამოკავშირეო რესპუბლიკას შორის. საომარი მოქმედებები კოსოვოელმა ალბანელებმა დაიწყეს, ომში ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაცია – ნატო ჩაერია. ნატოს ძალებმა სერბული სამხედრო ნაწილების საჰაერო დაბომბვა

დაიწყო, საპასუხოდ იუგოსლავიამ და სერბეთმა განდევნა კოსოვოს ალბანელი მოსახლეობა, რასაც მოყვა დევნილი მოსახლეობის მასობრივი გადაადგილება ალბანეთში, მაკედონიასა და მონტენეგროში.



დიკი ჩეპელი – ომის რეპორტიორი, რომელმაც მსოფლიო მასშტაბით არაერთი კონფლიქტი გააშუქა. მეორე მსოფლიო ომის დროს ივო ჯიმას შეტაკებისას იგი აშშ-ის სამხედრო საზღვაო ძალებს ახლდა თან.

ჩეპელი 1965 წელს ვიეტნამის ომსაც აშუქებდა, სადაც იგი ნალმზე აფეთქდა. დიკი ჩეპელი პირველი ქალი ომის კორესპონდენტი იყო, რომელიც მოქმედების ადგილზე გარდაიცვალა.



კიოჩი სავადა – „ცურვა გადარჩენისთვის“, 1966 წელი – დევნილი ოჯახი სამხრეთ ვიეტნამიდან საომარ მოქმედებებს მდინარის გადაცურვით გაურბის. ფოტოს ავტორმა, პრემიის ნახევარი ფოტოზე ალბეჭდილ ადამიანებს მისცა.





§ 3.4.

ნათომ განვითარდა ადამიანის უფლებათა დამცველი
ორგანიზაციები მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ პერიოდში?
ნათომ ხდება არაეფექტური ადამიანის უფლებათა დამცველი ორგანი-
ზაციების საქმიანობა მოქალაქის პასიურობის შემთხვევაში?
ნათომ არის მართლმსაჯულება (სახელმწიფო და საერთაშორისო
დონეზე) მშვიდობის წინაპირობა?

კომპლექსური დავალება



პირობა:

დაწერე არგუმენტირებული ესე თემაზე: არის თუ არა დამოკიდებული მოქალაქეების აქტი-
ურობაზე ადამიანის უფლებათა დამცველი საერთაშორისო ორგანიზაციების მუშაობის შედე-
გები.

► ესეში ხაზგაზმით წარმოაჩინე:

- რატომ არის მნიშვნელოვანი ადამიანის უფლებათა დამცველი საერთაშორისო ორგანიზაციების არსებობა დემოკრატიული გარემოს შესაქმნელად?
- რომელი საერთაშორისო და ადგილობრივი დოკუმენტები არეგულირებს ადამიანის უფლებების დაცვას?
- რა როლი აქვს ადამიანის უფლებათა დამცველი ორგანიზაციების მუშაობას მსოფლიოში ეკო-
ნომიკური და სოციალური პრობლემების გადასაჭრელად; და რატომ არის მნიშვნელოვანი ეს
მიმართულება;
- რატომ არის მნიშვნელოვანი ადამიანის უფლებათა დამცველი ორგანიზაციების ერთმანეთთან
და სახელმწიფო სტრუქტურებთან თანამშრომლობა?
- რატომ არის მნიშვნელოვანი მოქალაქის აქტიურობა ადამიანის უფლებების დამცველი საერთა-
შორისო ორგანიზაციების ეფექტურად მუშაობისთვის?

აპტივობა 1.

- ნაიკითხე წყარო 1 ამონარიდი სტატიიდან: „საოკუპაციო ძალებმა სოფელ ატოცში „ბორდერიზაცია“* განაახლეს“ და უპასუხე შეკითხვებს:
 1. უნდა მოახდინოს თუ არა რეაგირება საქართველოში მიმდინარე „ბორდერიზაციის“ ფაქტებზე საერთაშორისო ორგანიზაციებმა და რატომ?
 2. როგორ აისახება საქართველოს ტერიტორიაზე მიმდინარე „ბორდერიზაციის“ პროცესი საერთაშორისო სამართალზე?
 3. მოქალაქეების რომელ უფლებებს არღვევს „ბორდერიზაცია“? ვინ და როგორ უნდა რეაგირებდეს?

წყარო 1

სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის ცნობით, რუსეთის საოკუპაციო ძალები „აგრძელებენ პროვოკაციულ ქმედებებს“ ცხინვალის რეგიონის საოკუპაციო ხაზის გასწვრივ. უწყების ინფორმაციით, საოკუპაციო ძალები უკანონო „ბორდერიზაციის“ („ბორდერიზაცია“ – ანუ საზღვრის მონიშვნის პროცესი. ეს სიტყვა ქართულ პოლიტიკურ ლექსიკონში 2009 წელს, აგვისტოს ომიდან რამდენიმე თვეში გაჩნდა, როდესაც რუსეთის უსაფრთხოების სამსახურმა და სამხრეთ ოსეთის დე-ფაქტო მთავრობის წარმომადგენლებმა სამხრეთ ოსეთის ადმინისტრაციული საზღვარის თბილისის მიერ კონტროლირებადი ტერიტორიიდან გამოყოფა დაიწყეს) პროცესს ქარელის მუნიციპალიტეტის სოფელ ატოცში ახორციელებენ, რაც „მნიშვნელოვნად აზიანებს ადგილზე არსებულ უსაფრთხოების გარემოს“. სუს-ის განცხადებით, გააქტიურებულია „ცხელი ხაზი“ და ინფორმირებულია ევროკავშირის სადამკვირვებლო მისია.

რუსეთის საოკუპაციო ძალებმა სოფელ ატოცში, საოკუპაციო ხაზზე, უკანონო „ბორდერიზაციის“ პროცესი 2011 წელს დაიწყო და ხელოვნური ბარიერები 1 კილომეტრის სიგრძის მონაკვეთზე აღმართეს. შედეგად, რამდენიმე ადგილობრივი მცხოვრებლის საკარმიდამო ნაკვეთი ბარიერის მიღმა აღმოჩნდა.

ოკუპირებული ცხინვალის რეგიონის საოკუპაციო ხაზზე ვითარება 2019 წლის აგვისტოდან დაიძაბა.

7 აგვისტოდან, რუსეთ-საქართველოს ომის XI წლისთავზე, საოკუპაციო ძალებმა ხელოვნური ბარიერების აღმართვა გორის მუნიციპალიტეტის სოფელ გუგუტიანთკარში დაიწყეს და რამდენიმე სახლი, ხეხილის ბაღები და სარწყავი სისტემა ბარიერს მიღმა მოაქციეს, რასაც თბილისისა და საერთაშორისო თანამეგობრობის მწვავე კრიტიკა მოჰყვა.



<https://qrگو.page.link/NimT4>



რას წარმოადგენს საერთაშორისო ორგანიზაციები?



რა როლი და მნიშვნელობა ეკისრება მათ თანამედროვე სახელმწიფოს ცხოვრებაში?

საერთაშორისო ორგანიზაცია, საერთაშორისო შეთანხმების საფუძველზე შექმნილ გაერთიანებას წარმოადგენს, რომელიც, როგორც წესი, იქმნება გარკვეული საერთაშორისო ამოცანების გადასაჭრელად ან გლობალურ პრობლემებთან საბრძოლველად.

კაცობრიობა განვითარების მანძილზე აღმოჩნდა ისეთი ხასიათის პრობლემებისა და გამოწვევების წინაშე, რომლებიც თანაბრად უქმნის საფრთხეს მსოფლიოს სხვადასხვა სახელმწიფოს, ხოლო მისი მოგვარება, ცალკე აღებული ერთი რომელიმე ქვეყნისათვის, ძალიან რთული, ხშირ შემთხვევაში, შეუძლებელიც კია. აქედან გამომდინარე, საჭირო გახდა სახელმწიფოთა მიერ ძალების გაერთიანება და თანამშრომლობა, რათა ერთობლივად გაუმკლავდნენ საერთო პრობლემებს შესაბამისად, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ საერთაშორისო ორგანიზაციები სახელმწიფოთა თანამშრომლობის ერთგვარი ფორმაა.



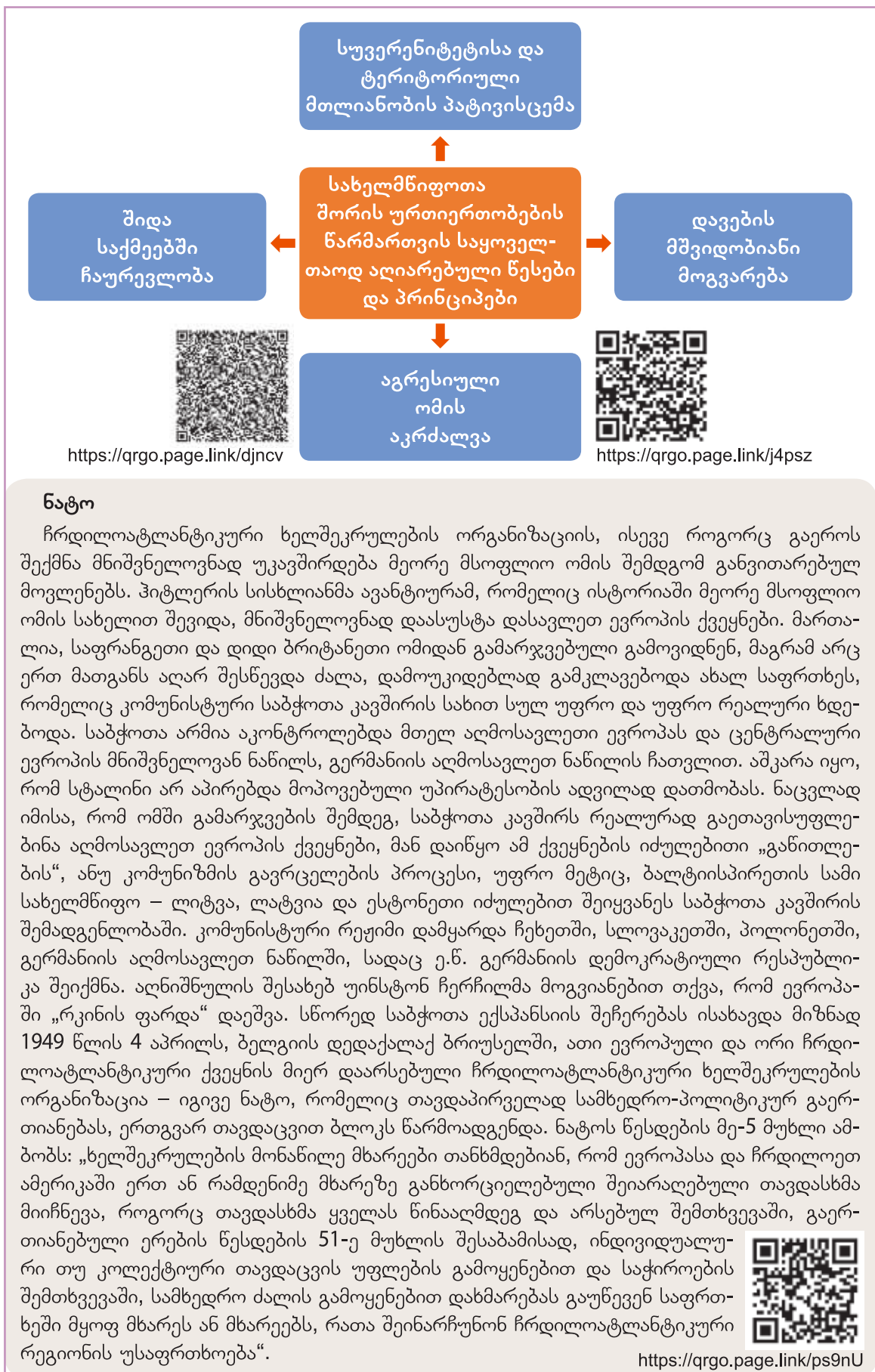
პირველი სახელმწიფოთაშორისი საერთაშორისო ორგანიზაცია – ერთა ლიგა, რომელიც 1919 -1920 წლებში, პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ, ვერსალის შეთანხმების საფუძველზე დაფუძნდა. მას შემდეგ, რაც მსოფლიომ ომის გამანადგურებელი შედეგები ნახა, გადანყდა, შექმნილიყო საერთაშორისო გაერთიანება, რომელიც უზრუნველყოფდა განიარაღების პროცესს, დაიცავდა მშვიდობას და ხელს შეუწყობდა სახელმწიფოთა შორის დავების

მშვიდობიან მოგვარებას. მიუხედავად დეკლარირებული მიზნებისა, ერთა ლიგა ვერ აღმოჩნდა მოწოდების სიმაღლეზე, რადგან ვერ შეძლო მთელი რიგი საერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტების პრევენცია, მათ შორის, მეორე მსოფლიო ომის, რომელსაც მთლიანად 50 მილიონზე მეტი ადამიანის სიცოცხლე შეეწირა. ერთა ლიგამ არსებობა ოფიციალურად 1946 წლის 20 აპრილს შეწყვიტა. იგი მიიჩნევა მსოფლიოს უდიდესი საერთაშორისო ორგანიზაციის – გაეროს (გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია) წინამორბედად, რომელიც მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, 1945 წლის 24 ოქტომბერს ჩამოყალიბდა. მისი დაარსება გამოწვეული იყო მეორე მსოფლიო ომის შემდგომი მსოფლიო წესრიგის დასამკვიდრებლად, რათა აღარ განმეორებულიყო დედამიწაზე ომი, რათა აღარ განადგურებულიყო უამრავი ადამიანი, რომ შენარჩუნებულიყო მსოფლიოში მშვიდობა და უსაფრთხოება, დაემყარებინა მეგობრული ურთიერთობები სახელმწიფოთა შორის და დაემკვიდრებინა სოციალური პროგრესი, ცხოვრების უკეთესი სტანდარტები და დაეცვა ადამიანის უფლებები.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციას საკმაოდ მრავალფეროვანი მიზნები და საქმიანობის სპექტრი აქვს. ორგანიზაცია უდიდეს ყურადღებას უთმობს მსოფლიოში არსებულ ისეთ გლობალურ გამოწვევებს, როგორიცაა: სახელმწიფოთა მდგრადი განვითარება, ტერორიზმთან ბრძოლა, მშვიდობის შენარჩუნება, გარემოს დაცვა, ჰუმანიტარული და სამედიცინო პროექტები და სხვ. გაერომ დიდი როლი ითამაშა „ცივი ომის“, ბიპოლარული დაპირისპირების პირობებში მშვიდობის შენარჩუნებისა და ბირთვული ომის საშიშროებათა თავიდან აცილებაში.



<https://qr.go.page.link/VbsRQ>



ევროკავშირი

კიდევ ერთი საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომლის დაარსებაც უკავშირდება მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ევროპაში არსებულ რეალობას, ევროკავშირია. თავისი შინაარსით იგი წარმოადგენს სახელმწიფოთა უნიკალურ გაერთიანებას, რომელსაც საფუძვლად უდევს ერთიანი ევროპული სივრცის იდეა. დღევანდელ დღეს იგი 28 ევროპულ სახელმწიფოს აერთიანებს. შესაბამისად, აღნიშნული ორგანიზაცია ევროპის უდიდეს ნაწილს მოიცავს. მოწოდება ევროპული გაერთიანების შექმნის შესახებ, 1950 წლის 9 მაისს გაუღერდა საფრანგეთის დედაქალაქ პარიზში, სადაც საფრანგეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა ბერტ შუმანმა ევროპის სახელმწიფოთა შორის პოლიტიკური ურთიერთობების ახალი კონცეფცია წამოაყენა, რომელიც ევროპულ სივრცეში ომს შეუძლებელს გახდიდა.

ამ იდეის თანახმად, ევროპაში უნდა შექმნილიყო ზეეროვნული ორგანიზაცია ევროპული წიაღისეულის (ქვანახშირისა და ფოლადის) ერთობლივი წარმოების მიზნით. აღნიშნული მოსაზრებები ასახულია ე.წ. შუმანის დეკლარაციაში, რომელიც ძალაში 1952 წელს შევიდა. ევროპის ქვეყნების ერთიან ეკონომიკურ სივრცეში მოქცევა მნიშვნელოვნად გაზრდიდა აღნიშნულ სახელმწიფოთა ეკონომიკურ დამოკიდებულებას ერთმანეთზე. ამგვარად, ევროპის ქვეყნებს შორის ომი ყველა სახელმწიფოსთვის წამგებიანი იქნებოდა.



<https://qrگو.page.link/3oibj>



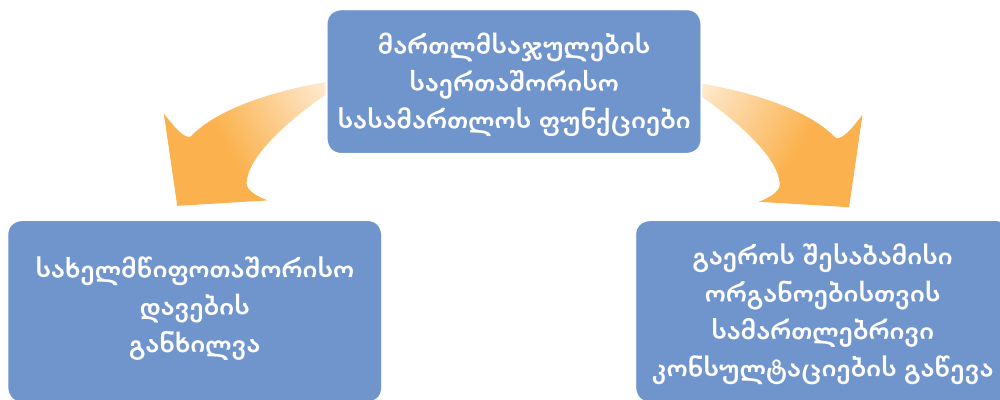
რა პრინციპებსა და ნორმებზე დაყრდნობით ფუნქციონირებს საერთაშორისო ორგანიზაციები?

თავისუფლად მოქმედებენ თუ შეზღუდული არიან ცალკეული წესებით?

საერთაშორისო ორგანიზაციები ფუნქციონირებენ არა მხოლოდ საერთაშორისო პოლიტიკურ, არამედ საერთაშორისო სამართლებრივ სივრცეშიც და მოქმედებენ საყოველთაოდ აღიარებული საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმების შესაბამისად.

საერთაშორისო სამართლის უმთავრეს წყაროს წარმოადგენს სახელმწიფოთაშორისი შეთანხმებები, საერთაშორისო კონვენციები, რომელთაც ქვეყნები თანხმდებიან გარკვეულ მოქმედებებზე ან მოქმედებისგან თავის შეკავებაზე. მაგალითად, საერთაშორისო შეთანხმების საფუძველზე, მსოფლიოს ქვეყნები ვალდებული არიან უზრუნველყონ ბავშვთა უფლებების დაცვა.

საერთაშორისო სამართლის საყოველთაო პრინციპების პრაქტიკაში დასამკვიდრებლად, უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება საერთაშორისო სასამართლო ინსტიტუტების არსებობას, რომლებიც არცთუ ისე ბევრია. ერთ-ერთი მათგანია მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლო, რომელიც გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის უმთავრეს სასამართლო ორგანოს წარმოადგენს. აღნიშნული ინსტიტუტი 1945 წლის 26 ივნისს, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდების საფუძველზე დაარსდა. მისი უმთავრესი მიზანია, საერთაშორისო სამართლის პრინციპების შესაბამისად უზრუნველყოს საერთაშორისო დავების მშვიდობიანი გზით გადაწყვეტა. მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლო განთავსებულია ჰოლანდიის ქალაქ ჰააგის მშვიდობის სასახლეში.



აქტივობა 2.

- წაიკითხე წყარო 2 და უპასუხე კითხვებს:

1. სად ჩანს ამ ამბავში მოქალაქის უფლების დარღვევა? კონკრეტულად რომელი უფლებებია დარღვეული?
2. სად ჩანს სახელმწიფოს უსაფრთხოების დარღვევა?
3. როგორ და რის საფუძველზე უნდა მოახდინოს რეაგირება საერთაშორისო სასამართლომ?
4. გაეცანი ინფორმაციას და იმსჯელე, რა ღონისძიებების გატარებაა შესაძლებელი დღეის მდგომარეობით ადამიანის უფლებების დასაცავად?



<https://qr.go.page.link/KvAPP>



<https://qr.go.page.link/tW6CA>

წყარო 2.

„საერთაშორისო გამჭვირვალობა – საქართველო“ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში სამხრეთ ოსეთის ოკუპირებულ ტერიტორიაზე მცხოვრები საქართველოს მოქალაქეების უფლებებს დაიცავს. სტრასბურგის სასამართლოში რუსეთის ფედერაციის წინააღმდეგ გაიგზავნება საჩივარი, რომელიც 2008 წლის აგვისტოს ომის დროს იძულებით გადაადგილებულ პირთა უფლებების უხეშად დარღვევის საკითხებს შეეხება.

საჩივრით ჩვენ ვამტკიცებთ, რომ, 2008 წლის შემდეგ, რუსეთის საოკუპაციო ჯარების მიერ განხორციელებული მცოცავი ოკუპაციით დაირღვა საქართველოს მოქალაქეების საკუთრების უფლება, კერძოდ, მათ უკანონოდ წაართვეს სახნავ-სათესი მიწის ნაკვეთები, საცხოვრებელი სახლები და სხვა სამეწარმეო ობიექტები. საქართველოს მოქალაქეებს შეეზღუდათ წვდომა სალოცავებზე და ოჯახის წევრების საფლავებზე. ყოველივე წარმოადგენს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით გარანტირებული უფლებების დარღვევას.

ამ ეტაპზე ჩვენ საქართველოს 11 მოქალაქეს წარმოვადგენთ. ოფიციალური ინფორმაციით, საოკუპაციო ხაზი 104 სოფელზე გადის. საჩივრის მოგების შემთხვევაში, დადებითი შედეგით სარგებლობის უფლება შეეძლება ყველა იმ მოქალაქეს, რომელთა უფლებებიც დაარღვევს რუსეთის საოკუპაციო ჯარებმა და რუსეთის სახელმწიფომ.

სარჩელი რამდენიმე არგუმენტს ეყრდნობა. მიგვაჩნია, რომ სახეზეა ადამიანის უფლებათა კონვენციის რამდენიმე მუხლის დარღვევა, კერძოდ: ➡

ადამიანის უფლებათა კონვენციის პირველი დამატებითი ოქმის პირველი მუხლი, რომელიც ფიზიკური და იურიდიული პირებისთვის თავისი საკუთრებით შეუფერხებლად სარგებლობის უფლებას ადგენს.

საკუთრების უფლების ხელყოფა პირდაპირ მომდინარეობს რუსეთის ფედერაციის და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის მიერ, ე.წ. სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიაზე სახელისუფლებო უფლებამოსილების განხორციელების შედეგად. მომჩივნები თვლიან, რომ მათი ქონება განადგურდა ან დატაცებულ იქნა მალევე, მას შემდეგ, რაც ისინი აიძულეს დაეტოვებინათ ოკუპირებული ტერიტორიები. დღემდე მათ რუსეთის ფედერაციის წარმომადგენლები გამუდმებით უარს უცხადებენ თავიანთი საკუთრების გამოყენებაზე, რაც საკუთრების უფლებაში განგრძობად ჩარევას წარმოადგენს.

კონვენციის მერვე მუხლი, რომელიც პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლებას შეეხება.

ყველა მომჩივანი ძირეულად დაკავშირებულია ოკუპირებულ ტერიტორიასთან. შესაბამისად, მათ მყარად ჩამოუყალიბდათ კავშირი საკუთარ საცხოვრებელ ადგილთან. შესაბამისად, რუსეთის ფედერაციის მიერ აგრესიული პოლიტიკის გატარების შედეგად და ასევე მომჩივანებისთვის მათ საკუთრებაზე წვდომის აკრძალვით, დარღვეულია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მერვე მუხლი.

კონვენციის მეცამეტე მუხლი, რომელიც სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალების უფლებას შეეხება.

რუსეთის ფედერაციის მიერ ე.წ. სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიის ოკუპირების შემდეგ, რუსეთის ფედერაცია საქართველოს ამ ტერიტორიაზე ეფექტურ კონტროლს ახორციელებს. შედეგად, მოსახლეობისთვის პრაქტიკულად აღარ არსებობს არც ერთი სამართლებრივი დაცვის მექანიზმი, რაც მათი უფლებების ეფექტურად დაცვის საშუალებას უზრუნველყოფდა. ჩვენი ინფორმაციით, არ არსებობს არც ერთი არსებული მაგალითი საკუთრების და პირადი და საოჯახო უფლებიდან გამომდინარე, რომელიც ეთნიკურ ქართველს ე.წ. სამხრეთ ოსეთის ან თუნდაც რუსეთის ფედერაციის შესაბამის უწყებებში წარმატებით დაესრულებინოს.

სამართლებრივი დაცვის საშუალებების ეფექტური მექანიზმის უპერსპექტივობა ნათლად ჩანს თუნდაც იმ ფაქტით, რომ იძულებით გადაადგილებულ პირთა დაბრუნების უფლების საკითხი მიმდინარე სამშვიდობო მოლაპარაკების პროცესში მხარეთა ძირითად უთანხმოების საგანს წარმოადგენს. შესაბამისად, ადგილი აქვს და კვლავ გრძელდება კონვენციის მე-13 მუხლის დარღვევა და ამ დარღვევისთვის პასუხისმგებელია რუსეთის ფედერაცია.

მნიშვნელოვანი საკითხები

ადამიანის უფლებათა რეალიზაციისათვის საჭიროა ეროვნულ დონეზე სპეციალური მექანიზმების ჩამოყალიბება. მხოლოდ საკანონმდებლო აქტების არსებობა, რომლითაც ადამიანის უფლებებია დეკლარირებული, საკმარისი არ არის. მაგალითად შეგვიძლია მოვიყვანოთ საქართველოს 1937 წლის საბჭოთა კონსტიტუცია, რომლითაც აღიარებული იყო მოქალაქეთა უფლებები და თავისუფლებები, მაგრამ მიუხედავად ამისა, სწორედ 30-იან წლებში ხორციელდებოდა ყველაზე მძვინვარე ტერორი და რეპრესიები.

ადამიანის უფლებათა ეფექტურად დაცვისთვის, ერთი მხრივ, სავალდებულოა, სახელმწიფომ შექმნას ეროვნულ დონეზე სპეციალური მექანიზმები, ორგანოები, რომლებითაც დაცული იქნება ადამიანის უფლებები და, მეორე მხრივ, მნიშვნელოვანია სოციალური კონტროლის მექანიზმების ჩამოყალიბება „ქვევიდან“, საზოგადოებიდან.

ნებისმიერ ადმინისტრაციულ სისტემას (იქნება ეს სახელმწიფო ორგანოები თუ სხვა), აქვს ადამიანის უფლებათა იგნორირების მიდრეკილება. იგნორირება ხდება იმ ზომამდე, რამდენადაც ეს დაშვებულია საზოგადოებრივი აზრით, იმ ზღვრამდე, რამდენადაც ამას გასაქანს მისცემენ მოქალაქეები, სანამდეც ასეთ დარღვევებს საზოგადოება მოითმენს.

ადამიანს, რომელიც თვლის, რომ მისი უფლებები და თავისუფლება დარღვეულია

ეროვნულ დონეზე, შეუძლია, თავისი უფლებების აღსადგენად საერთაშორისო ორგანოებს მიმართოს.

გაეროს სახელშეკრულებო ორგანოები (კომიტეტები) ადამიანის უფლებათა შესახებ ინფორმაციას იღებენ არა მხოლოდ წევრი სახელმწიფოებიდან, არამედ ალტერნატიული წყაროებიდან: გაეროს სპეციალიზებული ორგანოებიდან (მაგ., ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაცია); გაეროს ფონდებიდან (მაგ., გაეროს ბავშვთა ფონდი. სხვადასხვა პროგრამიდან, სხვადასხვა საერთაშორისო მთავრობათაშორისი (მაგ.: ევროპის საბჭო, ეუთო) და არასამთავრობო ორგანიზაციებიდან, აგრეთვე სამოქალაქო საზოგადოებიდან, პროფესიული ასოციაციებიდან, ეროვნული არასამთავრობო ორგანიზაციებიდან, მასმედებიდან, აკადემიური დაწესებულებებიდან. ბევრ უწყებასა და ორგანიზაციას თავისი წვლილი შეაქვს ადამიანის უფლებათა აღსრულებაში. თუმცა ყველაზე მნიშვნელოვანი ადამიანების/მოქალაქეების აქტიურობაა საკუთარი უფლებების დასაცავად.

აქტივობა 3.

- წაიკითხე წყარო 3, 4, 5, 6, 7; გადაიტანე რვეულში და წყაროში მოცემული ინფორმაციის ანალიზის საფუძველზე შეავსე ცხრილი 1.

წყარო 3

ელიზაბეტ ფრიმენი ცნობილია აგრეთვე, როგორც ბეტი ან მამბეტი – პირველი შავკანიანი მონა, რომელმაც მოიგო სასამართლო საქმე თავისუფლებისთვის ბრძოლაში მასაჩუსეტსში. მასაჩუსეტსის უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებით, ფრიმენის სასარგებლოდ, დასაბუთდა, რომ მონობა 1780 წლის მასაჩუსეტსის სახელმწიფო კონსტიტუციასთან შეუთავსებელი იყო. მისი სარჩელი, ბრომი და ბეტი ვ. ეშლი (1781) მოხვდა მასაჩუსეტსის უზენაესი სასამართლოს სააპელაციო სასამართლოში ქუოკ უალკერის თავისუფლების სარჩელის განხილვაზე. როდესაც, სასამართლომ დაამტკიცა უალკერის თავისუფლება სახელმწიფო კონსტიტუციით დაამტკიცდა, რომ მასაჩუსეტსში მონობა საბოლოოდ დასრულდა.



„ნებისმიერ დროს, როდესაც მე ვიყავი მონა, ერთნუთიან თავისუფლებას თუ შემომთავაზებდნენ სიცოცხლის სანაცვლოდ და მე მეცოდინებოდა, რომ თავისუფლების ერთი წუთის დასასრულისას მოვკვდებოდი, მე მივიღებდი ამ შემომთავაზებას მხოლოდ იმისთვის, რომ ღმერთის წინაშე ვმდგარიყავი, როგორც თავისუფალი ქალი“.

წყარო 4.

ოლიმპ დე გუჟი ფრანგული და მსოფლიო ფემინისტური* მოძრაობის თვალსაჩინო, სასახელო წარმომადგენელია. მისი ნაშრომი, „ქალებო, გაიღვიძეთ!“, ფუძემდებლური ფემინისტური ტექსტია. მან თავი ისახელა არა მხოლოდ პოლიტიკურ-სოციალური ნაშრომებითა და მხატვრული ნაწარმოებებით, არამედ „ქალისა და მოქალაქე ქალის უფლებათა დეკლარაციით“, რომელიც „ადამიანის უფლებათა დეკლარაციის“ გამოქვეყნების შემდეგ დაწერა. იგი აქტიურად იბრძოდა ქალთა უფლებებისათვის; მოითხოვდა ➡

საკანონმდებლო ცვლილებებს, რათა „მეორე სქესს“ საბოლოოდ მოეპოვებინა უფლება განათლებისა, პარლამენტში მოხვედრისა, არჩევნებში ხმის მიცემისა, თავისუფალი ქორწინებისა, განქორწინებისა და ქონების მართვა-განკარგვისა. ოლიმპ დე გუჟს ფემინისტური მოძრაობის ემბლემად გამოსახავენ ხოლმე.



წყარო 5.

მარტინ ლუთერ კინგი – ადამიანი, რომელსაც ჰქონდა ოცნება; რასობრივი სეგრეგაციის წინააღმდეგ მებრძოლი და ამერიკის ადამიანთა უფლებების დამცველი მოძრაობის ლიდერი, დოქტორი მარტინ ლუთერ კინგი წარმოადგენდა ამერიკაში რასობრივი სეგრეგაციის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ოპონენტს. ის ქადაგებდა სოციალურ ცვლილებას პირდაპირი, მაგრამ არაძალადობრივი გზით. მარტინ ლუთერ კინგი ბოიკოტის ლიდერად იქნა არჩეული და დასაბამი მისცა არაძალადობრივი ხასიათის პროტესტს. ამ პროტესტის პირდაპირ შედეგად ამერიკის უზენაესმა სასამართლომ ალაბამას კანონი რასობრივი სეგრეგაციის შესახებ არაკონსტიტუციურად ცნო (1956 წლის დეკემბერი) და იმავდროულად მონტგომერის ავტობუსებშიც გაუქმდა სეგრეგაცია* – დაყოფა. ჟურნალმა „ტაიმ-მა“ კინგი 1963 წლის საუკეთესო მამაკაცად დაასახელა.

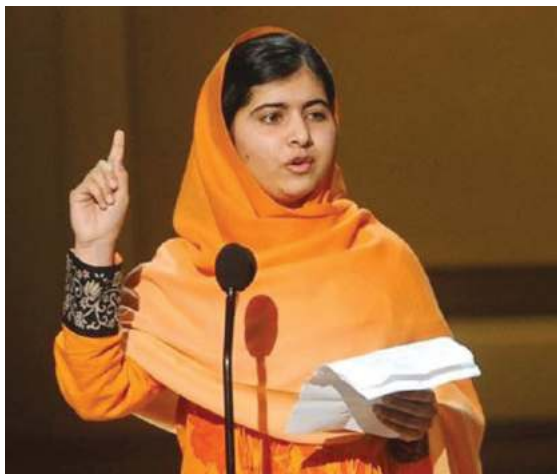


კინგს მისმა ძალისხმევამ – მშვიდობიანი მეთოდებით უკეთესობისკენ შეეცვალა მსოფლიო – 1964 წელს საერთაშორისო აღიარება მოუტანა, როცა იგი გახდა ნობელის მშვიდობის პრემიის ყველაზე ახალგაზრდა ლაურეატი. დოქტორი კინგი 1967 წლიდან სახალხოდ აკრიტიკებდა ამერიკის სამხედრო ინტერვენციას ვიეტნამში. მან აგრეთვე სახელი გაითქვა, როგორც ღარიბთა დახმარების კამპანიების ინიციატორმა. 1968 წლის 3 აპრილს, მის მკვლელობამდე ერთი დღით ადრე, დოქტორი კინგი მონაწილეობდა შავ-კანიანი მუშების გაფიცვაში ქალაქ მემფისში. იქ მან წარმოთქვა თავისი უკანასკნელი სიტყვა: „მე ვიყავი მთის მწვერვალზე“.

წყარო 6.

მალალა იუსაფზაი საქვეყნოდ ცნობილი მას შემდეგ გახდა, რაც 2009 წელს, 11 წლის ასაკში „ბიბისის“ ბლოგერი გახდა, სადაც „თალიბანის“ რეჟიმის პარალელურად, საკუთარ ცხოვრებაზე და გოგონების განათლების უფლებებისთვის წერდა. 2009 წელს პაკისტანში თალიბების მიერ კონტროლირებად ტერიტორიაზე, ხელისუფლებამ გოგონებისათვის სკოლაში სიარული აკრძალა. 11 წლის მალალამ გადაწყვიტა, დაეცვა თავისი განათლების უფლება, თუმცა მის პროტესტს მძაფრი რეაქცია მოჰყვა. 2012 წელს „თალიბებმა“ მისი მოკვლა სცადეს და გოგონა მძიმედ დაჭრეს. მალალა ახლა დიდ ბრიტანეთში, მშობლებთან ერთად ცხოვრობს. იქიდანვე აგრძელებს თავის საქმიანობას და ამ სიმამაცისა და შემართებისთვის ასევე მიღებული აქვს ანდრეი სახაროვისა და ანა პოლიტკოვსკაიას სახელობის პრემიები. 2015 წელს დიდ ეკრანებზე იუსაფზაის ისტორიაზე გადაღებული დოკუმენტური ფილმი გამოვიდა – „მან მე მალალა დამარქვა“. ფილმში ის თავდასხმამდე და თავდასხმის შემდეგ პერიოდს იხსენებს. ფილმის რეჟისორს სურს, რომ 18 წლის პაკისტანელი გოგოს ოცნებები გაამხილოს, მალალას კი მხოლოდ ერთი ოცნება აქვს – „მინდა მსოფლიოს ყველა გოგო და ბიჭი სწავლობდეს; სკოლაში თანაკლასელების გვერდით, ჩემს მაგიდასთან ჯდომა და კითხვა ჩემი უფლებაა. ყოველი ადამიანის სახეზე ბედნიერი ღიმილის ხილვაა ჩემი ოცნება“, – ამბობს მალალა.

„ავიღოთ ჩვენი წიგნები და კალმები, ისინი ჩვენი ყველაზე ძლიერი იარაღებია. ექსტრემისტებს მუდამ ეშინოდათ და ეშინიათ წიგნების და კალმების. მათ ქალებისაც ეშინიათ. მე მინდა, რომ განათლება თალიბების, ტერორისტებისა და ექსტრემისტების შვილებმა მიიღონ. ერთ ბავშვს, ერთ მასწავლებელს, ერთ წიგნს და ერთ კალამს შეუძლია შეცვალოს მსოფლიო. განათლება ერთადერთი გამოსავალია. განათლება უპირველესია“, – ეს სიტყვები მალალა იუსაფზაის ეკუთვნის, პაკისტანელ აქტივისტსა და ნობელის პრემიის ყველაზე ახალგაზრდა მფლობელს.



წყარო 7.

ნელსონ მანდელა იყო სამხრეთ აფრიკის პოლიტიკოსი, ქველმოქმედი, რევოლუციონერი, რეფორმატორი, აქტივისტი აპარტეიდის დროს (რასობრივი სეგრეგაციის პოლიტიკა) და სამხრეთ აფრიკის პრეზიდენტი 1994 წლიდან 1999 წლამდე. მან დიდი გავლენა იქონია სამხრეთ აფრიკის ისტორიასა და მთელ მსოფლიოზე.

მანდელამ თითქმის 27 წელი გაატარა ციხეში, მაგრამ არ დაკარგა რწმენა ხელისუფლების უღლისგან საკუთარი ხალხის გათავისუფლების შესახებ და ციხიდან გამოსვლის შემდეგ მან მოახერხა დემოკრატიული არჩევნების ჩატარება, რის შედეგადაც იგი გახდა სამხრეთ აფრიკის პირველი შავკანიანი პრეზიდენტი. მისმა დაუღალავმა საქმიანობამ აპარტეიდის რეჟიმის მშვიდობიანი დამხობისთვის და დემოკრატიის დამკვიდრებისთვის, შთააგონა მსოფლიოს მილიონობით ადამიანი. 1993 წელს ნელსონ მანდელა გახდა მშვიდობის დარგში ნობელის პრემიის ლაურეატი.



ცხრილი 1

	ადამიანის რომელი უფლების დასაცავად იბრძოდა	ბრძოლის რა მეთოდებს იყენებდა	რა შედეგი გამოიღო მისმა ბრძოლამ	რამდენად აქტუალურია დღეს
წყარო 3	×	×	×	×
წყარო 4	×	×	×	×
წყარო 5	×	×	×	×
წყარო 6	×	×	×	×
წყარო 7	×	×	×	×

თემა 4

გარემოს დაცვა



მოცემული თემის განხილვის შემდეგ, შენ შეძლებ კითხვებზე პასუხის გაცემას, გაანალიზებას, საკუთარი დამოკიდებულებებისა და შეხედულებების ჩამოყალიბებას:

- ▶ რატომ აწყდებიან დაბრკოლებებს გარემოს დამცველი საერთაშორისო ორგანიზაციები მუშაობის პროცესში?
- ▶ რატომ გახდა საჭირო ენერგიის ალტერნატიული წყაროების გამოყენება ადამიანის მიერ? რატომ არის მნიშვნელოვანი ნარჩენების შემცირება და მათი მეორადი გადამუშავება?
- ▶ უნდა მივიჩნიოთ თუ არა კულტურული და ბუნებრივი მემკვიდრეობის ძეგლების განზრახ დაზიანება კაცობრიობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულად?
- ▶ როგორ შემიძლია ხელი შევუწყო გარემოს დაცვას საერთაშორისო დონეზე?



§ 4.1. რატომ აწყობიან დაბიპოლიტებს განხილვას დამცველი საერთაშორისო ორგანიზაციები მუშაობის პროცესში?

კომპლექსური დავალება



პირობა:

მოიკვლიე შენს მუნიციპალიტეტში, გარემოსდაცვითი მიმართულებით მომუშავე ა/ო-თან ერთად ეკოლოგიური პრობლემა, რომელიც კავშირშია კლიმატის ცვლილებასთან, გლობალურ მიზნებთან.

შექმენით მისი მოგვარების მოთხოვნით პეტიცია და გაუგზავნე ადგილობრივ თვითმმართველობას. პეტიციის შესახებ ინფორმაციას შეგიძლია გაეცნო ვებ-გვერდზე: <https://ichange.gov.ge>

► პეტიციაში/პეტიციის პრეზენტაციისას ხაზგასმით წარმოაჩინეთ:

- შენ მიერ მოკვლეული ეკოლოგიური პრობლემის პირდაპირი კავშირი კლიმატის ცვლილებასთან და გლობალურ მიზნებთან;
- ეკოლოგიური პრობლემის აქტუალობა და მისი მოგვარების აუცილებლობის დასაბუთება;
- შენეული ხედვა ამ პრობლემის მოგვარების ეტაპების თაობაზე;
- რესურსები, რომელიც პრობლემის გადაჭრას დასჭირდება, მათი დაახლოებითი რაოდენობა;
- რა საზოგადოებრივი სარგებელი მოჰყვება პეტიციაში აღწერილი პრობლემის მოგვარებას, როგორც ლოკალურ, ისე გლობალურ დონეზე.

აქტივობა 1.

- ნაიკითხე ამბავი 1. და უპასუხე კითხვებს:
 1. რა პრობლემის წინაშე აღმოჩნდნენ მეცხვარეები და რატომ?
 2. სად ჩანს მოცემულ სიტუაციაში კლიმატის ცვლილება?
 3. ხედავ თუ არა კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებულ პრობლემებს შენ გარშემო?

ამბავი 1

► დავითი და ხუთასამდე სხვა მეცხვარე ყოველწლიურად მიერეკებიან ცხვარს ვაშლოვანის საძოვრებზე, რომელთაც ისინი ზამთრის საძოვრებად იყენებენ. ცხვარი მათი შემოსავლის მთავარი წყაროა. სწორედ მეცხვარეობაზეა დამოკიდებული მათი ოჯახების ანმყოც და მომავალიც. თუმცა ბოლო დროს წყალი და ბალახი აქ სულ უფრო მეტად ჭირს. ყოველწლიურად ნაკლები წვიმა მოდის. გაუდაბნოების პროცესი ჩქარდება. ვაშლოვანის საძოვრები ნელ-ნელა კარგავს ნოყიერ ნიადაგსა და უნიკალურ მცენარეულ საფარს.

„ჩვენი არსებობა ცხვარზეა დამოკიდებული. თუ ბალახი არაა, ცხვარიც არ იქნება. თუ წყალი არ იქნა, ცხვარიც განუცდება“, – ამბობს დავითი, ცხვრის ფარის მეპატრონე.

ვაშლოვანი ბიომრავალფეროვნების სიმდიდრით არა მხოლოდ საქართველოში, არამედ მთელ კავკასიაშია გამორჩეული. ცხვრის სეზონური ბალახობა ვაშლოვანის ბუნებრივი ციკლის განუყოფელი ნაწილია.

დავითი აღნიშნავს, რომ ადგილობრივი ჰავა შესამჩნევად შეიცვალა ბოლო წლებში. გვალვა უფრო ხანგრძლივი გახდა, ხოლო წვიმებმა იკლო.

„მცენარეების გარკვეული სახეობები აქ აღარ ხარობს. გაუდაბნოება ნიადაგის დეგრადირებას იწვევს. ეს უარყოფითად აისახება, როგორც ცხვარზე, ასევე ადგილობრივ მოსახლეობაზე“.



მნიშვნელოვანი საკითხები



რა არის კლიმატის ცვლილება?

კლიმატის ცვლილების ფენომენი ცნობილი გახდა XX საუკუნის 70-იანი წლებიდან, როცა აღინიშნა მსოფლიო საშუალო წლიური ტემპერატურის მკვეთრი ზრდის ტენდენცია და გახშირებული კლიმატური კატასტროფა. დღეისათვის უკვე მეცნიერულად დადასტურებულია, რომ კლიმატის ცვლილებას პლანეტის მასშტაბით ნამდვილად აქვს ადგილი.

- უკანასკნელი 100 წლის განმავლობაში ჩვენი სამყარო 0.75°C -ით გათბა. 1850 წლიდან მოყოლებული, ყოველი სამი ათეული წელი წინა სამ ათეულ წელთან შედარებით, უფრო თბილი იყო.
- კლიმატური ცვლილებები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ჯანმრთელობის, სოციალურ და გარემო ფაქტორებზე, როგორიცაა: სუფთა ჰაერი, უსაფრთხო სასმელი წყალი, საკმარისი საკვები და უსაფრთხო საცხოვრებელი. ➡

კაცობრიობის ისტორიაში დაფიქსირებული კლიმატის გლობალური ცვლილების ყველა პერიოდისაგან განსხვავებით, თანამედროვე ცვლილება გამოწვეულია ადამიანის სანარმოო საქმიანობით და დაკავშირებულია ინტენსიურ ინდუსტრიალიზაციასთან.



როგორ მოქმედებს ადამიანი კლიმატის ცვლილებაზე?

ანთროპოგენული ფაქტორები მოიცავს ადამიანის საქმიანობას, რომელიც თავისი მოქმედებით ცვლის გარემოს. ყველაზე მნიშვნელოვანი ანთროპოგენულ ფაქტორებს შორის არის გაზრდილი ნახშირორჟანგის რაოდენობა ატმოსფეროში ბუნებრივი სანვავის, ოზონის ხვრელის, აგროკულტურის, ტყეების გაჩეხის ხარჯზე. თითოეული მათგანი ცალ-ცალკე და მთლიანობაში მონაწილეობს გლობალური კლიმატის ჩამოყალიბებაში და ცხადია, თითოეული მათგანის ცვლილება ადრე თუ გვიან, გავლენას ახდენს კლიმატზე.

კლიმატის ცვლილება, როგორც მსოფლიო საზოგადოების წინაშე არსებული სერიოზული პრობლემა, ჯერ კიდევ 1979 წელს, კლიმატისადმი მიძღვნილ პირველ მსოფლიო კონფერენციაზე იქნა აღიარებული. მას შემდეგ გამოიცა არაერთი დეკლარაცია მოწოდებით მსოფლიოს მთავრობებისადმი, გაეთვალისწინებინათ და თავიდან აეცილებინათ მოსალოდნელი კლიმატის ცვლილება. იმართებოდა მთელი რიგი სამთავრობოთაშორისი შეხვედრები, რომლებიც კონკრეტულად ეხებოდა კლიმატის ცვლილების იმ დროისთვის არსებულ პროცესებს. 1990 წელს კლიმატის ცვლილების ექსპერტთა საბჭომ გამოსცა პირველი შეფასებითი ანგარიში. 1992 წელს კი მიღებულ იქნა კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენცია, რომელიც ძალაში შევიდა 1994 წელს და მას იმ დროისთვის ხელი მოაწერა 154-მა სახელმწიფომ.

კლიმატის ცვლილების შერბილებისა და ადაპტაციის პროცესში ბოლო დროის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი შეთანხმებაა პარიზის შეთანხმება, რომელიც 2015 წლის 12 დეკემბერს იქნა მიღებული პარიზში, კლიმატის ცვლილების მხარეთა 21-ე კონფერენციაზე. პარიზის შეთანხმება საშუალებას იძლევა, თანამედროვე ენერგოდამზოგი ტექნოლოგიების გამოყენებით დიდმა და პატარა, განვითარებულმა და განვითარებადმა ქვეყნებმა ერთობლივი ძალისხმევით შეუწყონ ხელი ჯანსაღ გარემოში ცხოვრებას, ენერგოუსაფრთხოებას, კონკურენტუნარიან წარმოებასა და მსოფლიოს მდგრად განვითარებას. საქართველო პარიზის შეთანხმებას 2017 წელს, 8 მაისს ოფიციალურად შეუერთდა.



<https://qr.go.page.link/V578p>

<https://qr.go.page.link/tyyrt>



როგორ არის გათვალისწინებული საქართველოში საკანონმდებლო დონეზე გარემოს დაცვა?

გარემოს დაცვასთან დაკავშირებულ საკითხებს არეგულიერებს „საქართველოს კანონი გარემოს დაცვის შესახებ“.



<https://qr.go.page.link/ZY6aS>

მუხლი 51. კლიმატის დაცვა გლობალური ცვლილებებისაგან

1. გლობალური ცვლილებებისაგან დედამიწის კლიმატის დაცვის მიზნით, საქმიანობის სუბიექტი ვალდებულია, დაიცვას ატმოსფეროში სათბურის ეფექტის გამომწვევი გაზების გამოყოფის (ემისიის) ნორმები და განახორციელოს მათი შემცირების ღონისძიებანი.
2. სათბურის ეფექტის გამომწვევი გაზების გამოყოფა რეგულირდება გარემოს დაბინძურების ინტეგრირებული კონტროლის სისტემის საფუძველზე.
3. საქართველოს იურისდიქციის ფარგლებში გლობალური ცვლილებებისაგან კლიმატის დაცვის სამართლებრივ რეჟიმს აწესებს საქართველოს კანონმდებლობა.

აქტივობა 2.



- ქვემოთ წარმოდგენილია ცხრილი 1, რომლის პირველ სვეტში მოცემულია ადამიანების საქმიანობები, რომლებმაც გამოიწვია კლიმატის ცვლილება. დაფიქრდი, რა ალტერნატიული ქმედებებით უნდა ჩანაცვლდეს პირველ სვეტში მოცემული რეალობა და შეავსე ცხრილის მეორე სვეტი. მოიფიქრე, რა წვლილს შეიტან შენ არსებული რეალობის შეცვლაში, როგორც მოქალაქე და შეავსე ცხრილის მესამე სვეტი.

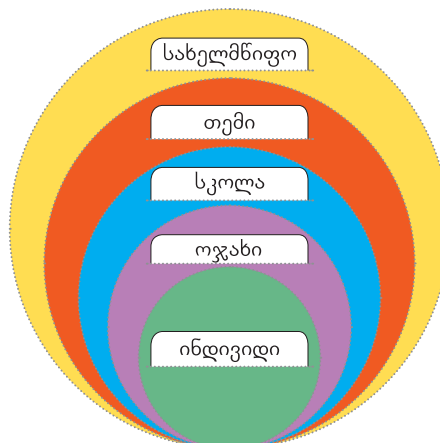
ცხრილი 1.

№	არსებული რეალობა	ალტერნატიული ქმედებები	შენი როლი
1	ქალაქის განაშენიანებისათვის ბუნებრივი ლანდშაფტის მოსპობა	×	×
2	ელექტროენერგიის ან ენერგიის სხვა წყაროების, სანავის, ნახშირის ან ბუნებრივი გაზის არარაციონალური გამოყენება	×	×
3	ავტომობილების რაოდენობის ზრდა და გამონაბოლქვი	×	×
4	საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილების ცუდი დაგეგმარება და გარეუბნების ფართობის ზრდა, ქალაქებში ფეხით ან ველოსიპედით გართულებული ან საერთოდ, შეუძლებელი გადაადგილება	×	×
5	ქარხნები და სამრეწველო მეურნეობა, მათი დამაბინძურებელი ნარჩენები	×	×
6	პოლიეთილენის და პლასტმასის ჭარბი წარმოება და მოხმარება	×	×
7	სამშენებლო მასალების დამზადებისათვის ტყეების გაჩეხა	×	×

აქტივობა 3.



- გაეცანი წყარო 1-ს და წყარო 2-ს.
- კლიმატის ცვლილებსა და მათ გამომწვევ მიზეზებზე აქ იპოვი ინფორმაციას და გაეცანი მას.
- გადიგანე რვეულში და მიღებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით შეავსე ქვემოთ მოცემული სქემა, სადაც წარმოადგენ, რა უნდა გააკეთოს ინდივიდმა, ოჯახმა, თემმა/საზოგადოებამ, სკოლამ და სახელმწიფომ ამ პრობლემის მოგვარებაში თავისი წვლილის შესატანად.



<https://qr.go.page.link/QHYxN>

წყარო 1.

ტყის ხანძრები

2017 წლის ზაფხული საქართველოში ტყის ხანძრების უჩვეულოდ დიდი რაოდენობით გამოირჩეოდა. მხოლოდ აგვისტოში, ტყის ხანძრის 35 შემთხვევა დაფიქსირდა (ოფიციალური მონაცემი ამ ხანძრებით დამწვარი ტყის ფართობის შესახებ, ჯერჯერობით არ არსებობს). ქვეყნის თითქმის ყველა რეგიონში რამდენიმე ხანძარი გაჩნდა. მათგან ყველაზე მძიმე შედეგები ბორჯომის ხეობაში გაჩენილ ხანძარს მოჰყვა: ის 7 დღე გაგრძელდა (20-27 აგვისტო) და 100 ჰა-ზე დიდი ტყის ფართობი გაანადგურა. ბევრი მიიჩნევს, რომ შეუძლებელია, ხანძარი უბრალო დამთხვევა იყოს. მართლა ასეა, თუ ამ მოვლენებს სხვა ახსნაც აქვს?

2017 წლის მონაცემებს რომ დავაკვირდეთ, დავინახავთ, რომ წელს ტყის ხანძრების რიცხვი მთელ მსოფლიოში საგანგაშოდ მაღალია. ნასას ანგარიშის (2017) მიხედვით, წელს გაჩენილი ხანძრების რიცხვი გასული წლის მაჩვენებლებს გაცილებით აღემატება. ავტორები თვლიან, რომ ხანძრები უფრო ცხელმა და მშრალმა ბუნებრივმა პირობებმა გამოიწვია. ხშირი ტყის ხანძრები კლიმატის ცვლილებას, განსაკუთრებით კი ტემპერატურის ზრდას უკავშირდება.



წყარო 2.

სასმელი წყლის შემცირება

გლობალური დათბობის ყველა შედეგი პირდაპირ ან ირიბად უკავშირდება წყალს და გავლენას ახდენს მსოფლიო ოკეანეზე და მის ყველა ფუნქციაზე, ეს თავის მხრივ გავლენას ახდენს ყველა ტიპის წყალზე, განსაკუთრებით სასმელ წყალზე. როდესაც წყლის ტემპერატურა იზრდება, ის ფართოვდება, იწყებს მეტი სივრცის დაკავებას, ვიდრე მანამდე იკავებდა, ეძებს გაფართოების ადგილებს არა მხოლოდ მიწის ზედაპირზე, არამედ მიწისქვეშა წყლებშიც. მარილიანი წყალი ხვდება მტკნარ წყალში და ამცირებს მის რაოდენობას, აგრეთვე მოქმედებს მტკნარი წყლის ხარისხზეც, ზრდის წყალში მარილიანობასა და მჟავიანობას, რის გამოც ის სასმელად მოხმარებისთვის უვარგისი ხდება.



აქტივობა 4.

• უპასუხე კითხვებს:

1. რომელ გარემოსდამცველ ორგანიზაციებს იცნობ?
2. რატომ გახდა საჭირო სამთავრობო სექტორთან ერთად არასამთავრობო ორგანიზაციების ჩართვა გარემოსდაცვით საქმიანობებში?
3. გაგიგონია ან მიგიღია თუ არა მონაწილეობა გარემოსდაცვის მიზნით განხორციელებულ რომელიმე აქტივობასა თუ პროექტში?

გაეცანი წყარო 3-ს, რომელიც მოგვითხრობს ერთ-ერთი არასამთავრობო ორგანიზაციის, „მწვანეთა მოძრაობის“ მიერ განხორციელებული პროექტის შესახებ და მასზე დაყრდნობით მოიყვანე არგუმენტები, თუ რატომ უნდა მიიღოთ მონაწილეობა მოსწავლეებმა/ახალგაზრდებმა მსგავსი ტიპის პროექტებსა და აქტივობებში და წარუდგინე შენს თანაკლასელებს.



<https://qrگو.page.link/ZVFNN>

წყარო 3.

პროექტი – „დავასუფთაოთ საქართველო – საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება და მისი ჩართვა მყარი საყოფაცხოვრებო ნარჩენების მართვის გაუმჯობესების პროცესში (ფაზა 2)“, მე-5 წელი, რაც ხორციელდება არასამთავრობო ორგანიზაციათა კონსორციუმის, „საქართველოს მწვანეთა მოძრაობა/დედამინის მეგობრები – საქართველოს, მდგრადი განვითარების კავშირი EcoVision/ეკოხედვას“ და საქართველოს ბუნების მკვლევართა კავშირი „ორქისის“ მიერ, შვედეთის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (შიდა) ფინანსური უზრუნველყოფით. პროექტის მიზანია, ხელი შეუწყოს ნარჩენების მართვის პრობლემის მოგვარებას, საზოგადოების ინფორმირებულობის ამაღლების გზით.



პროექტმა თითქმის მთელი საქართველო მოიცვა. 5 წლის მანძილზე ჩატარდა არაერთი დასუფთავებისა და გამწვანების აქცია, შედგა მრავალი საინფორმაციო ხასიათის შეხვედრა/სემინარი მოსახლეობასთან, სამთავრობო და არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლებთან, სხვადასხვა მუნიციპალიტეტის ხელმძღვანელ პირებთან, სოფლების რწმუნებულებთან, სტუდენტებთან და დაინტერესებულ მხარეებთან, რომლებსაც მიეწოდა ინფორმაცია საქართველოში ნარჩენების მართვის სფეროში არსებული პრობლემებისა და მსოფლიოში ამ სფეროში არსებული მიღწევების შესახებ, მათ შორის, ნარჩენების მართვის იერარქიაზე (3R-Reduce – შეამცირე; Reuse – ხელახლა გამოყენება; Recycle – რეციკლირება/გადამუშავება) და ა.შ. ჩატარდა სემინარები აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს რეგიონული მედიის წარმომადგენლებისათვის, ჟურნალისტებში გარემოსდაცვითი საკითხების პოპულარიზაციისა და აქტიურობის გაზრდის მიზნით, მომზადდა არაერთი სატელევიზიო თუ რადიოგადაცემა ადგილობრივ და რეგიონულ დონეზე და ა.შ.

პროექტს მოსახლეობამ თავიდანვე გამოუცხადა დიდი მხარდაჭერა. გამოითქვა დიდი ინტერესი ჩართულობის, ნარჩენების მართვის სფეროში არსებული პრობლემების აღმოფხვრისა და მათი მხრიდან ხელშეწყობის მიზნით, რაც გამოიხატება პროექტის ფარგლებში დაგეგმილი დასუფთავების აქციების ორგანიზებასა და მონაწილეობაში. მოსახლეობაში გაჩნდა მოთხოვნა, ცხოვრობდეს სუფთა გარემოში.

მნიშვნელოვანი საკითხები

გლობალურმა დათბობამ, კლიმატის ცვლილებამ მსოფლიო გამოწვევების წინაშე დააყენა და აუცილებელი გახდა გარემოს დაცვის მიმართულებით სახელმწიფოების, ორგანიზაციების, ადამიანების ერთმანეთთან თანამშრომლობა. აქტუალური გახდა ე.წ. მსოფლიო მოქალაქეობის საკითხი, რაც ნიშნავს იმას, რომ მოქალაქეებმა გაიაზრონ დედამინის სიცოცხლისუნარიანობის შესანარჩუნებლად საკუთარი ქმედებების მნიშვნელობა.

2015 წლის 25 სექტემბერს მსოფლიოს სახელმწიფოთა ლიდერები შეიკრიბნენ მდგრადი განვითარების სამიტზე ნიუ-იორკში (აშშ) და შეთანხმდნენ მსოფლიოს განვითარების ახალი დღის წესრიგის – მდგრადი განვითარების მიზნების (SDGs) შესახებ. განვითარების ახალი დღის წესრიგი მოიცავს 17 გლობალურ მიზანს, რომლებმაც უნდა განსაზღვროს მსოფლიოს განვითარების პრიორიტეტები 15 წლის მანძილზე, 2016-დან 2030 წლამდე.

მდგრადი განვითარების მიზნების კონცეფცია წარმოიშვა 2012 წელს, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მდგრადი განვითარების კონფერენციაზე – რიო +20. მისი მიზანია მსოფლიოს შესთავაზოს უნივერსალური დღის წესრიგი, რომელიც წონასწორობაში მოიყვანს განვითარების სამ განზომილებას – გარემოსდაცვით, სოციალურ და ეკონომიკურ სფეროებს. ➡

გთავაზობთ ინფორმაციებს რამდენიმე საერთაშორისო თუ ადგილობრივი ორგანიზაციის შესახებ, რომლებიც მუშაობენ გარემოს დაცვის მიმართულებით:

პუნაის მსოფლიო ფონდი (ინგლ. World Wide Fund for Nature; WWF) – საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაცია, რომელიც მოღვაწეობს ბუნებრივი გარემოს კონსერვაციის, კვლევებისა და აღდგენის საკითხებში. წარსულში მას მსოფლიოს ველური ბუნების ფონდი ერქვა, რაც დღემდე ოფიციალურ სახელად რჩება კანადასა და აშშ-ში. იგი მსოფლიოში უდიდესი დამოუკიდებელი ბუნებისდაცვითი ორგანიზაციაა, რომელსაც მთელ მსოფლიოში 5 მილიონზე მეტი მხარდამჭერი ჰყავს, მოღვაწეობს 100-ზე მეტ ქვეყანაში და მხარს უჭერს დაახლოებით 1 300 საკონსერვაციო და გარემოს დაცვასთან დაკავშირებულ პროექტს.



ორგანიზაციის ჯგუფის მოსაზრებით, მათი მისიაა „ჩვენი გარემოს ნგრევის შეჩერება და წინააღმდეგობის გაწევა“. ამჟამად, ფონდის სამუშაოების უმრავლესობა ფოკუსირდება სამი ბუნებრივი ზონის კონსერვაციაზე, სადაც განთავსებულია მსოფლიოს ბიომრავალფეროვნების უმეტესი ნაწილი: ტყეები, მტკნარი წყლის ეკოსისტემები, ოკეანეები და სანაპიროები. სხვა საკითხებს შორის, ფონდი კონცენტრირებულია საფრთხის ქვეშ მყოფ სახეობებზე, დაბინძურებასა და კლიმატის ცვლილებაზე.



<https://qr.go.page.link/GMLUw>

გრინპისი:

მისი ძირითადი მიზანია გლობალური ეკოლოგიური პრობლემების მოგვარება, მათზე საზოგადოებისა და ხელისუფლების ყურადღების მიქცევის გზით. გრინპისი ცდილობს შეცვალოს ადამიანების დამოკიდებულება, დედამიწის ბუნებრივი სიმდიდრეების მიმართ. გრინპისი არსებობს მხოლოდ მომხრეების და კერძო საქველმოქმედო ფონდების შემოწირულობის ხარჯზე, პრინციპულად არ იღებს ფინანსურ დახმარებას სახელმწიფო, კომერციული სტრუქტურებისგან და პოლიტიკური პარტიებისგან. გრინპისი დღესდღეობით არის ძლიერი საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომელიც 2,5 მილიონი ადამიანის მხარდაჭერას ეყრდნობა. გრინპისი მიზნების მიღწევის დროს არ იყენებს არავითარ აგრესიას, მისი პროტესტი მხოლოდ მშვიდობიანი მეთოდებით არის გამოხატული. გრინპისში **სამუშაო მიმართულებებს კომპანიები** ჰქვია.



„საქართველოს მწვანეთა მოძრაობა“ ერთ-ერთი პირველი არასამთავრობო ორგანიზაციაა, რომელიც დაფუძნდა საქართველოში. ის შეიქმნა 1989 წელს და დღემდე წამყვან პოზიციებს იკავებს არასამთავრობო სექტორში.

ორგანიზაცია, მდგრადი განვითარების პრინციპებიდან გამომდინარე, მიზნად ისახავს სოციალურად მდგრადი საზოგადოების შექმნას, ჰუმანიტარული და ეთნოკულტურული მემკვიდრეობის დაცვას, ბრძოლას ეკოლოგიური მდგომარეობის გაუმჯობესებისათვის, ეკოლოგიური ცოდნის პროპაგანდას და ცნობიერების ამაღლებას საზოგადოების ფართო მასებში.

1993 წლიდან საქართველოს მწვანეთა მოძრაობა არის საერთაშორისო ორგანიზაციის – „დედამიწის მეგობრები“, სრულუფლებიანი წევრი და წარმოადგენს „დედამიწის მეგობრებს“ (FOE) საქართველოში.



<https://qr.go.page.link/dJGb1>

აქტივობა 4.



- ქვემოთ მოცემულია საქართველოს მწვანეთა მოძრაობის მიერ განხორციელებული პროექტის „სამოქალაქო საზოგადოების გაძლიერება კლიმატის ეროვნული პოლიტიკის განხორციელებაში“ ფარგლებში, მომზადებული დოკუმენტის მიხედვით, საქართველოში გარემოსდაცვითი საერთაშორისო ორგანიზაციების მუშაობის ძირითადი ხელისშემშლელი ფაქტორები, აგრეთვე შემოთავაზებულია არსებული მდგომარეობის გაუმჯობესების გზები და საშუალებები, დაუკავშირე ისინი ერთმანეთს.

1. სუსტი და არაამბიციური საკანონმდებლო ბაზა;
2. საქართველოს კანონმდებლობის აღსრულების დაბალი დონე;
3. საქართველოს პარლამენტის მხრიდან სუსტი კონტროლი აღმასრულებელ ხელისუფლებაზე;
4. სამეცნიერო კვლევების სიმცირე;
5. კლიმატის ცვლილების პრობლემისადმი სისტემური მიდგომის არარსებობა მთავრობის დონეზე;
6. კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაციის გამოცდილების ნაკლებობა;
7. ადგილობრივი თვითმმართველობების ნაკლები ჩართულობა კლიმატის ცვლილების პრობლემატიკაში;
8. ქვეყნის მწირი ფინანსური შესაძლებლობები;
9. საზოგადოების განათლების დაბალი დონე ადამიანის ჯანმრთელობაზე კლიმატის ცვლილების უარყოფითი ზემოქმედებისა და მასთან ბრძოლის მეთოდებზე;
10. ინფორმაციისა და მონაცეთა ნაკლებობა;
11. საზოგადოების არასაკმარისი გაცნობიერება და ჩართულობა კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებულ გადანყვები-ლებათა მიღებაში.



<https://qrگو.page.link/Ft9gq>

1. განხორციელდეს საკანონმდებლო ცვლილებები გარემოს დაცვის მიმართულებით;
2. მოქალაქეებისთვის გარემოს დაცვის მიზნით მიღებული კანონების გაცნობა;
3. პარლამენტმა ჩაიბაროს ეტაპობრივი ანგარიშები სამინისტროების მხრიდან გარემოს დაცვის მიმართულებით მუშაობის შესახებ;
4. სამეცნიერო კვლევითი ცენტრები საერთაშორისო დონეზე უნდა იყვნენ ჩართულები კვლევებში და იზიარებდნენ მსოფლიო გამოცდილებას;
5. საერთაშორისო გამოცდილების გაზიარება გარემოს დაცვის მიმართულებით. მაგალითად, ფერმერების გადამზადება, ტექნოლოგიური მიღწევების გაცნობა და დანერგვა პრაქტიკულ საქმიანობაში;
6. მოსახლეობის ჩართულობის ზრდა, ინიციატივების წახალისება, საინფორმაციო რეგიონული ცენტრების შექმნა მოსახლეობის ინფორმირებულობის და ჩართულობის ზრდის მიზნით;
7. მედიასაშუალებების მხრიდან გარემოსდაცვითი პროექტების გაშუქება, გადამცემებისა და დისკუსიების ორგანიზება, საინფორმაციო ვიდეორგოლების ჩაწერა;
8. გარემოსდაცვითი ღონისძიებების განსახორციელებლად ინვესტიციების/გრანტების მოზიდვა და მხარდაჭერა სახელმწიფოს და ბიზნესის მხრიდან;
9. ადგილობრივ/რეგიონულ დონეზე მუნიციპალიტეტების მიერ საგრანტო პროექტების გამოცხადება, ადგილობრივ ბიუჯეტში გარემოს დაცვის მიმართულებით თანხების გათვალისწინება;
10. გარემოსდაცვით პროექტებში ახალგაზრდების ჩართულობის გაზრდის მიზნით ტრენინგების ჩატარება;
11. ადგილობრივ დონეზე გარემოს დაცვის მიმართულებით კვლევების წარმოება, მაგალითად – ჰაერის, წყლის დაბინძურების დონის ხშირი შემოწმება.



§ 4.2.

ჩატომ გავხდა საშინო ენერგიის აღზენატიური წყაროების გამოყენება ადამიანის მიერ? ჩატომ არის მნიშვნელოვანი ნარჩენების შემცირება და მათი მეორადი გადამუშავება?

კომპლექსური დავალება



პირობა:

სოციალურ ქსელში შენ ახლახან გაეცანი სტატიას ასეთი დამაინტრიგებელი სათაურით – „არაფერი ჩვენ შესახებ ჩვენ გარეშე!“

„თუკი გაღელვებს საქართველოში ალტერნატიული ენერგორესურსების სფეროს განვითარება, გთხოვ, დაგვეხმარე! თავადაც გახდი აქტიური მოქალაქე და მხარდაჭერა სთხოვე შენი ოჯახის წევრებს, მეგობრებს და სხვა ადამიანებს. გახდი „ალტერნატიული ენერგორესურსების რეინჯერი“ – გადანეციტე შენც გამოეხმაურო ამ მონოდებას.

შექმენი „ცოცხალი ბარათები“ ელექტრონულად <https://www.liveworksheets.com> და რაც შეიძლება სწრაფად გაავრცელე სოც.ქსელში.

► ბარათების შექმნისას და პრეზენტაციისას ხაზგასმით წარმოაჩინე:

- რა გლობალური საფრთხე / საფრთხეები შეიძლება მოსდევდეს ადამიანის / ადამიანთა ჯგუფის კონკრეტულ ქმედებებს;
- ლოკალური ქმედებები, რომლებიც ორიენტირებული იქნება მდგრადი განვითარების მიზნებზე;
- გამოვლენილი პრობლემის მოგვარების აუცილებლობა;
- შენეული ხედვა ამ პრობლემის მოგვარების ეტაპების თაობაზე;
- საზოგადოებრივი სარგებელი, რომელიც ეკოლოგიური პრობლემის წარმატებით მოგვარებას მოჰყვება.

აქტივობა 1.



- ნაიკითხე ამბავი 1, ურჩიე ელენეს, როგორ მოიქცეს.
1. ვის დაუჯეროს – ბაბუს, არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებს, დედას თუ მამას? და რატომ?
 2. ხომ არ დადგა დრო, შენც იფიქრო ენერგიის ალტერნატიული წყაროების გამოყენებაზე და რატომ?

ამბავი 1.

► სკოლიდან დაბრუნებულმა ელენემ სალამოს სავახშმოდ შეკრებილ ოჯახის წევრებს უთხრა, რომ ძალიან დარდობდა დედამინის გამო. უფროსები დაინტერესდნენ, თუ რა ხდებოდა. ელენემ მოუთხრო მათ, რომ დღეს სკოლის თვითმმართველობის მიერ ინიცირებულ დისკუსიას ესწრებოდა, სადაც სტუმრად იყვნენ გარემოსდამცველი ორგანიზაციების წარმომადგენლები. მათ უთხრეს ბავშვებს, რომ დედამინა ცუდ დღეშია, ბუნებრივი რესურსები ილევა და ადამიანებმა უნდა დაიწყონ ალტერნატიული ენერგიის წყაროების გამოყენება. ბაბუს გაეცინა და ელენე დაამშვიდა, – ნუ გეშინია, ბაბუ, ჩვენ კი გვეყოფა, რაც დარჩაო. დედამ უთხრა ელენეს, რომ ენერგიის დაზოგვა საოჯახო პირობებშიც შეიძლებოდა, მამამ კი აღნიშნა, სახლის თბოიზოლაციაზე ხომ არ დავიწყოთ ფიქრო?

მნიშვნელოვანი საკითხები



ენერგიის რომელ ტრადიციულ წყაროებს იცნობ?

თუ გსმენია ენერგიის ალტერნატიული წყაროების შესახებ?

შენი აზრით, რატომ გახდა საჭირო ალტერნატიული წყაროების გამოყენება?

ენერგიის ტრადიციული წყაროების – წიაღისეული რესურსების, ნავთობის, გაზისა და ქვანახშირის ჩანაცვლება სხვა საშუალებებით რამდენიმე მიზეზის გამო გახდა აქტუალური:

ცხრილი 1.

მარაგების ამოწურვა	გარემო	კლიმატის ცვლილება
ქვანახშირი და ნავთობი დედამინის წიაღში დაღეკილი მცენარეული და ცხოველური ნარჩენებისგან წარმოიქმნა, ადამიანები მას უფრო სწრაფად მოიხმარენ, ვიდრე წარმოქმნისთვის არის საჭირო.	წიაღისეული საწვავის მოხმარება წარმოქმნის დიდი რაოდენობით ნარჩენებს, რომელთა განთავსება გარემოში რთულდება. ნავთობის, გაზის, ქვანახშირის მოსაპოვებლად მიწის ვრცელი ფართობის გათხრაა საჭირო, ამ დროს ბინძურდება ვრცელი ტერიტორია.	მზე ათბობს დედამინის ზედაპირს და ატმოსფეროს, ამ სითბოს 70% უკან, კოსმოსში ბრუნდება. წიაღისეული საწვავის წვისას გაფრქვეული სათბურის გაზები, ისეთები, როგორიცაა ნახშირორჟანგი, მეთანი და ა.შ. ატმოსფეროს გარს ეკვრის და შემოსული მზის სხივების უკან, კოსმოსში დაბრუნებას უშლის ხელს, ინახავს სითბოს, ანუ ქმნის „სათბურის ეფექტს“, შედეგად კი დედამინაზე ტემპერატურა იზრდება.

ამ ყველაფრის გათვალისწინებით, დღის წესრიგში დადგა სხვა, ალტერნატიული რესურსების ძიებისა და გამოყენების საკითხი, რომელიც ცხრილი 1-ში მოცემული პრობლემების თავიდან აცილების საშუალებას მოგვცემს და ენერგიაზე გაზრდილი მოთხოვნის დაკმაყოფილების წყაროც გახდება. ეს რესურსებია მზის, ქარის, წყლის, ➡

ზღვის ტალღების, ბიომასის, გეოთერმული ენერგია. მათ განახლებადი ენერგიის წყაროები ეწოდება, რადგანაც ბუნებრივად მოცემულ ენერგიის წყაროებს წარმოადგენს, რომლებიც სანამ დედამიწა და მზე არსებობს, არ ამოიწურება და მუდმივად განახლდება.



გსმენია ენერგოეფექტურობის შესახებ?

ენერგოეფექტურობა* – ენერგიის მიღების პარალელურად, კაცობრიობის პროგრესის შესანარჩუნებლად, განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა მისი ეფექტურად გამოყენების საკითხს. ენერგოეფექტურობა კონკრეტული პროდუქტისა თუ მომსახურების შექმნისთვის საჭირო ენერგიის რაოდენობის შემცირებას გულისხმობს, რომელიც ენერგოეფექტური ტექნოლოგიების განვითარებითა და სამომხმარებლო ჩვევების ჩამოყალიბებით არის შესაძლებელი.



<https://qrگو.page.link/RbLAj>



როგორ გესმის ტერმინი „მწვანე ეკონომიკა“*?

გაიხსენე მდგრადი განვითარების მიზნები და იმსჯელე, რატომ არის მნიშვნელოვანი ეკოსისტემის დაცვა?

როგორ შეიძლება, წვლილი შეიტანო გარემოს დაცვასა და ბუნებრივი რესურსების შენარჩუნებაში?

რატომ არის დამოკიდებული შენს ქმედებებზე დედამიწაზე მიმდინარე პროცესები?

რა მნიშვნელობა აქვს, ადამიანმა გაიაზროს, რომ ის არის მსოფლიო ანუ დედამიწის მოქალაქე?

მწვანე ეკონომიკა ადამიანების კეთილდღეობისა და სოციალური თანასწორობის მთავარი შედეგია, რომელიც მნიშვნელოვნად ამცირებს გარემო რისკებს და ეკოლოგიურ დანაკარგებს. მწვანე ეკონომიკა ეკონომიკური განვითარების ის მოდელია, რომელიც მდგრად განვითარებასა და ეკოლოგიური ეკონომიკის ცოდნაზე დაფუძნებული. ის ეკონომიკის სხვა დარგებისგან იმით განსხვავდება, რომ პირდაპირ აფასებს ქვეყნის ბუნებრივ კაპიტალს, რომელსაც ეკონომიკური ღირებულება აქვს. მწვანე ეკონომიკა ქმნის მწვანე სამუშაო ადგილებს, უზრუნველყოფს რეალურ, მდგრად ეკონომიკურ განვითარებას და ამცირებს გარემოს დაბინძურებას, კლიმატის ცვლილებას, გარემოს დეგრადაციას, რესურსების გამოლევის საშიშროებას. ის სტიმულს აძლევს ბიზნესს, აწარმოოს მწვანე პროდუქტი და მომსახურება.

მწვანე ეკონომიკა ექვს მთავარ სექტორს მოიცავს.

№	სექტორი	მაგალითი
1	განახლებადი ენერგია	მზის, ქარის, გეოთერმული, ზღვის, მათ შორის – ტალღებისა და მიქცევა-მოქცევის, ბიოგაზის და სითბური უჯრედების ენერგია.
2	მწვანე შენობები	ენერგიის მწვანე მოდიფიკატორები, მწვანე პროდუქტები და მასალები.
3	სუფთა ტრანსპორტი	ალტერნატიული საწვავი, საზოგადოებრივი ტრანსპორტი, ჰიბრიდული და ელექტროსატრანსპორტო საშუალებები.

4	წყლის მენეჯმენტი	წყლისა და წვიმის გამწმენდი სისტემები, შიდა წყლის ლანდშაფტი, წყლის გამოყენება.
5	ნარჩენების მენეჯმენტი	ნარჩენების მენეჯმენტი (ნარჩენების მართვა, უტილიზაცია, მუნიციპალური ნარჩენი მასალების გამოყენება, ნიადაგის ნაყოფიერების გაუმჯობესება, განმენდა).
6	მიწის მენეჯმენტი	ორგანული სოფლის მეურნეობა, ურბანული ტყეები და პარკები, ტყეების განაშენიანება.

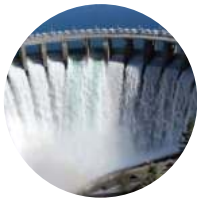
აქტივობა 2.

- გაეცანი ცხრილს და გააანალიზე მოცემული ინფორმაცია;
- დაფიქრდი შენს საცხოვრებელ გარემოში, მუნიციპალიტეტში, ქალაქში, სოფელში, ენერგიის რომელი ალტერნატიული წყაროს გამოყენება იქნება ყველაზე მიზანშეწონილი და რატომ? მოამზადე ამ თემაზე პრეზენტაცია და წარადგინე კლასის წინაშე.



<https://qrgo.page.link/Ft9gc>

ცხრილი 2.

	დადებითი	უარყოფითი
ბიომასის ენერგია 	ენერგიის განახლებადი წყარო; ამცირებს სათბური ეფექტის მქონე აირების ემისიას ატმოსფეროში; იქმნება დამატებითი სამუშაო ადგილები რეგიონებში.	წარმოქმნისთვის სჭირდება მიწის დიდი ფართობი; ინტენსიურმა გამოყენებამ შესაძლოა ეკოლოგიური კატასტროფები გამოიწვიოს; წიალისეულ საწვავთან შედარებით ძვირად ღირებულია.
მზის ენერგია 	ენერგიის განახლებადი წყარო; არ აბინძურებს გარემოს; მზის პანელების დაინსტალირების შემდეგ მიღებული ენერგია უფასოა.	მზის პანელების მაღალი ფასი; ელექტროენერგიის წარმოება დღის სინათლეზეა შესაძლებელი; დამოკიდებული ამინდზე.
წყლის ენერგია 	წარმოებული ელექტროენერგია იაფია; არ აბინძურებს გარემოს; აქვს საირიგაციო, სარეკრეაციო და ადგილობრივი მოსახლეობისათვის სხვა მნიშვნელოვანი ფუნქციები.	ტბორავს დიდ ფართობს და ცვლის ლანდშაფტს; ხელს უშლის თევზების მიგრაციას; ინვესსიის სანაპირო ზოლის დეგრადაციას.

ქარის ენერგია		არასტაბილურია; ელექტროსადგური ხმაურიანია; ელექტროსადგური იკავებს დიდ ფართობს; ელექტროსადგური ზიანს აყენებს ფრინველებს; ელექტროსადგური აფერხებს ტელე და რადიოსიგნალებს.
	არ აბინძურებს გარემოს; განახლებადი ენერგიის წყაროებს შორის ყველაზე იაფია.	
გეოთერმული ენერგია	მცირეა გარემოში მავნე ნივთიერებების გაფრქვევა; არ არის დამოკიდებული ამინდის ცვალებადობაზე; იაფია ტრადიციულ სათბობ-ენერგეტიკულ რესურსებთან შედარებით.	გეოთერმული სადგურების მშენებლობამ შესაძლოა უარყოფითად იმოქმედოს გრუნტის სტაბილურობაზე; გეოთერმული ენერგიის მოპოვებასთან დაკავშირებულია საშიში აირებისა და მინერალების გამოყოფა, რაც დამატებით პრობლემას ქმნის.
		

მნიშვნელოვანი საკითხები



რატომ ანაგვიანებენ ადამიანები გარემოს?

რა ზიანს აყენებს ნაგავსაყრელები ეკოსისტემას?

დანაგვიანება უარყოფითად მოქმედებს გარემოზე — იქნება ეს დანაგვიანება გზებზე, ქუჩებში თუ ნაგვის კონტეინერების მიმდებარედ. წყლის მეშვეობით მომწამვლელი ნაწილაკები ნარჩენებიდან ადვილად გადადის მდინარეებში, ტყის ტერიტორიებზე, ტბებსა თუ ოკეანეებში, რაც საბოლოოდ ნიადაგისა და წყლის გარემოს დაბინძურებას იწვევს. ბოლო მონაცემებით, მსოფლიო ოკეანეებში ყოველწლიურად 7 მილიარდი ტონა ნარჩენი ჩაედინება და მის უმეტეს ნაწილს პლასტმასა შეადგენს, რომლის დაშლას ასეულობით წელი სჭირდება. დანაგვიანება ასევე აბინძურებს ჰაერს, ნარჩენებიდან სუნისა და მავნე ნივთიერებების გამოყოფის შედეგად. დაბინძურებულმა გარემომ კი შესაძლოა, ხელი შეუწყოს დაავადებების გავრცელებას. ნარჩენებში არსებულმა მომწამვლელმა ქიმიკატებმა და დაავადების გამომწვევმა მიკროორგანიზმებმა შეიძლება გამოიწვიონ წყლის სისტემის დაბინძურება და საფრთხე შეუქმნან იმ ადამიანებისა და ცხოველების ჯანმრთელობას, რომლებიც მოიხმარენ დაბინძურებულ წყალს.



როგორ არის შესაძლებელი საყოფაცხოვრებო, საწარმოო და სამშენებლო ნაგვის გამოყენება ენერგიის წყაროდ?

უნდა არსებობდეს თუ არა უტილიზაციის სამსახური და რატომ?

უკანასკნელი წლების განმავლობაში ნარჩენების პრობლემამ ევროკავშირის გარემოსდაცვით პოლიტიკაში განსაკუთრებული ადგილი დაიკავა. ჩვენს ქვეყანაშიც ნარჩენების მართვა აქტუალურ პრობლემას წარმოადგენს. ამ პრობლემის იდეალური გადაწყვეტა არის ნარჩენების თავიდან აცილება, ხოლო რისი აცილებაც შეუძლებელია, ხელმეორედ უნდა იქნეს გამოყენებული ან გადამუშავებული. მეორადი გადამუშავების შედეგად მცირდება მოთხოვნილება ახალ ნაგავსაყრელებზე, მცირდება გარემოს დაბინძურება, მრეწველობა იღებს ღირებულ ნედლეულს, რითაც ხდება ბუნებრივი რესურსების შენარჩუნება, ბუნებრივი რესურსების შენარჩუნება კი ქვეყნის მდგრადი განვითარების მნიშვნელოვან ელემენტს წარმოადგენს. საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შესახებ შეთანხმების მოთხოვნების მიხედვით, საქართველომ ხელი

უნდა შეუწყოს „მწვანე ეკონომიკის“ განვითარებას ხანგრძლივი ვადით. ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების მოთხოვნების 302-ე მუხლის თანახმად, ქვეყანამ საერთაშორისო სტანდარტების დონეზე უნდა მოავაროს ჰაერისა და წყლის ხარისხის, ნარჩენების მართვის, ბუნების დაცვის, ჰაერის ინდუსტრიული დაბინძურებისა და ქიმიკატების მენეჯმენტის პრობლემები. ევროკავშირში ნარჩენების მართვისა და პრევენციის ზოგად ჩარჩოს ქმნის ნარჩენების ჩარჩო დირექტივა. დირექტივა გვთავაზობს ნარჩენების მართვის ძირითად კონცეფციასა და პრინციპებს, როგორიცაა: ნარჩენების იერარქია, რომლის მიხედვით, ნარჩენების მართვის მეთოდებს შორის უპირატესობა პრევენციას ენიჭება. შემდეგი პრიორიტეტებია, რიგის მიხედვით: პროდუქტის ხელმეორედ გამოყენება, გამოყენება სხვა დანიშნულებით, გადამუშავება, სხვა სახით აღდგენა (მაგ.: ენერგიის აღდგენა), დაბოლოს, ნაგავსაყრელის განთავსება, რომელიც განიხილება, როგორც უკანასკნელი საშუალება.



<https://qr.go.page.link/YJqJ8>



გათვალისწინებულია თუ არა ქვეყნის კანონმდებლობით დანაგვიანების აკრძალვა?

ნარჩენების მართვის კოდექსი. მუხლი 8. დანაგვიანების აკრძალვა

1. აკრძალულია ნარჩენის (ნარჩენების) გარემოში დაგდება (დაყრა), გადაგდება (გადაყრა) ან/და მიტოვება ნარჩენების შეგროვების კონტეინერებისა და ობიექტების გარეთ.
2. ღონისძიების ორგანიზატორი ვალდებულია დაასუფთაოს დანაგვიანებული ტერიტორია, თუ იგი მის მიერ ორგანიზებული ღონისძიების შედეგად დანაგვიანდა.
3. მუნიციპალიტეტი, რომლის ტერიტორიაც დანაგვიანდა, უფლებამოსილია მოსთხოვოს დამნაგვიანებელს ამ ტერიტორიის დასუფთავება. თუ დამნაგვიანებლის დადგენა ან მოძიება შეუძლებელია, მუნიციპალიტეტს შეუძლია მის მიერ მითითებულ გონივრულ ვადაში ტერიტორიის დასუფთავების ვალდებულება ტერიტორიის მფლობელს დააკისროს.
4. მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის დასუფთავების ვალდებულება მუნიციპალიტეტს ეკისრება, თუ აღნიშნული ტერიტორია კერძო საკუთრება არ არის.



<https://qr.go.page.link/hJzrh>

აქტივობა 3.



- ეწვიე გვერდს და დაამზადე სარეკლამო რგოლი, პოსტერი, ბროშურა ან ბუკლეტი ნარჩენების გადამუშავების მნიშვნელობის გააზრების მიზნით და ამ პროცესებში შენი თანატოლების მონაწილეობის წასახალისებლად. გაავრცელე სკოლაში, იკისრე ამ მიმართულებით თანაგანმანათლებლის როლი უმცროსკლასელებთან.



<https://qr.go.page.link/yfjEy>



საშინაო დავალება

- დაწერე პროექტი შენს სკოლაში ნაგვის დასახარისხებლად სხვადასხვა ფერის, განსხვავებული ურნების შეძენისა და განთავსების მიზნით, რომელსაც განიხილავ სკოლის თვითმმართველობასთან, წარუდგენ სკოლის სამეურვეო საბჭოს და დირექციას. აგრეთვე შეიძლება მიმართო ადგილობრივ თვითმმართველობას, მოიძიო ამ საკითხზე მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციები და დაუკავშირდე მათ.



§ 4.3. უნდა მივიჩნიოთ თუ არა კულტურული და გუნებაჩივი მემკვიდრეობის ძეგლების განზრახ დაზიანება პასოხრიოების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაუდად?

კომალესური დავალეზა



პირიოზა:

შენ უკვე იცი, რომ იუნესკო* საკუთარ დანიშნულეზას ხუთი ძირითადი პროგრამით ახორციელეზს, ესენია: განათლეზა, საბუნეზისმეტყველო მეცნიერეზები, სოციალური და ჰუმანური მეცნიერეზები, კულტურა და კომუნიკაციები.

ერთ-ერთი პროგრამა – „კულტურა“ ნელს საერთაშორისო ფორუმს მართავს ბუნებრივი და კულტურული მემკვიდრეოზის დაცვასა და ვანდალიზმზე.

წარმოიდგინე, რომ მიწვეული ხარ ამ ფორუმზე, როგორც შენი ქვეყნის რეგიონული ოფისის წარმომადგენელი დელეგატი, ფორუმზე შენ უნდა წარმოადგინო საჯარო სიტყვა.

► საჯარო სიტყვის მომზადეზისას და წარდგენისას საზგასმით წარმოაჩინე:

- უწყოზს თუ არა ხელს კულტურულ მემკვიდრეოზაზე ზრუნვა ინდივიდის ურთიერთოზას სხვა ადამიანეზთან, სოციალურ ჯგუფეზთან, საზოგადოებრივ ინსტიტუტეზთან;
- ვანდალიზმის ფაქტეზის შემთხვევაში, ასერტულობისა და სამართლიანოზის პრინციპის დაცვა;
- კულტურული მემკვიდრეოზის დაცვის მნიშვნელობა. გამოკვეთე მიზეზ-შედეგოზრივი კავშირეზი ადამიანის უფლეზებთან, გარემოსდაცვით სამართლეზრივ დოკუმენტეზთან და დემოკრატიის პრინციპეზთან.
- რატომ და როგორ უნდა ვიზრუნოთ ჩვენს ქალაქში/დაბაში/რეგიონში პრობლემეზის მოგვარეზაზე, არსებული მდგომარეოზის გაუმჯობესეზაზე?

აქტივობა 1.

- რას ხედავ წყარო 1-ში მოცემულ სურათებზე?

1. რატომ იქცევია ადამიანები ასე?
2. არის ეს საქციელი დანაშაული? თუ არის – რატომ?
3. როგორ უნდა ვებრძოლოთ მსგავსი ტიპის დანაშაულებრივ ქმედებებს?



<https://qr.go.page.link/5LJg5>

წყარო 1.



<https://qr.go.page.link/9tEW5>



აქტივობა 2.

- გაიხსენე ისტორიის გაკვეთილებიდან მნიშვნელოვანი ცნობები კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ.

1. გადაიტანე ცხრილი 1-ი რვეულში, დაასრულე ბუნებრივი და კულტურული მემკვიდრეობის ნაირსახეობების სია (ნივთები/ობიექტები); თითოეული მათგანი მიაკუთვნე შესაბამის სვეტს და გაუკეთე აღნიშვნები.

ცხრილი 1.

ნივთები/ობიექტები	ბუნებრივი მემკვიდრეობა	მატერიალური კულტურული მემკვიდრეობა		არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობა
		მოძრავი	უძრავი	
ნაკრძალები	×	×	×	×
მღვიმეები	×	×	×	×
ხალიჩა	×	×	×	×

კლდეში ნაკვეთი საცხოვრისები	×	×	×	×
ბედიის ბარძიმი	×	×	×	×
ხალიჩა	×	×	×	×
ანყურის ციხე	×	×	×	×
ლეგენდა თბილისის დაარსებაზე	×	×	×	×
ბეთლემის უბანი თბილისში	×	×	×	×
×	×	×	×	×
×	×	×	×	×

მნიშვნელოვანი საკითხები



რა არის კულტურული მემკვიდრეობა?

კულტურული მემკვიდრეობა ის სიმდიდრეა, რომელიც წინაპრებისგან გვერგო და რომლის მესაკუთრენიც ყველანი ვართ. ეს არის ადამიანის არსებობის, მისი სამყაროსადმი შემოქმედებითი დამოკიდებულების გამოხატულება, ისტორიულად ჩამოყალიბებული კულტურული გარემო, რომელიც ქვეყნის სახეს განსაზღვრავს და თითოეულ ჩვენგანს იმ განსაკუთრებულ მუხტს სძენს, რომელიც მხოლოდ თაობიდან თაობაზე გადაცემული ღირებულებების უფაქიზეს ერთობლიობას შეიძლება ჰქონდეს. კულტურული მემკვიდრეობა წარსულთან გვაკავშირებს, ანმყოსთვის მყარ საყრდენს გვაძლევს და მომავლისკენ გზას გვიკვალავს. შესაბამისად, მემკვიდრეობა ნებისმიერი ქვეყნის სოციალური, ეკონომიკური თუ კულტურული განვითარების ანარეკლადაც გვევლინება. არ არსებობს მემკვიდრეობა სოციუმის, კულტურის ფართო კონტექსტის გარეშე.



როგორ ენიჭება ძეგლს კულტურული მემკვიდრეობის სტატუსი?

ძეგლს კულტურული მემკვიდრეობის სტატუსი ენიჭება საქართველოს კანონით კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ, რომლის მე-15 და მე-17 მუხლებში გვითხულობთ:

მუხლი 15. ობიექტისათვის კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსის მინიჭება

1. ობიექტისათვის კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსის მინიჭების საფუძველია მისი ისტორიული ან კულტურული ღირებულება, დაკავშირებული მისი სიძველესთან, უნიკალურობასთან ან ავთენტურობასთან.

2. ამ მუხლის პირველ პუნქტში მითითებული საფუძვლის არსებობის შემთხვევაში – ძეგლის სტატუსი ასევე შეიძლება მიენიჭოს ფიზიკურად, ფუნქციურად, ისტორიულად ან ტერიტორიულად დაკავშირებული კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტების ერთობლიობას, რომელიც ტოპოგრაფიულად იდენტიფიცირებადი ერთეულია. ამ შემთხვევაში მის უძრავ და მოძრავ ნაწილებზე ვრცელდება ამ კანონით უძრავი და მოძრავი ძეგლების მიმართ დადგენილი შესაბამისი წესები.

მუხლი 17. ძეგლისთვის ძეგლის სტატუსის მოხსნა

ძეგლისთვის ძეგლის სტატუსის მოხსნა შესაძლებელია მხოლოდ საბჭოს შესაბამისი დასკვნის საფუძველზე, მინისტრის ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტით, ხოლო ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის ადმინისტრაციულ საზღვრებში – ➡

საბჭოს შესაბამისი დასკვნის საფუძველზე, სამინისტროს წარდგინებით, საქართველოს მთავრობის განკარგულებით იმ შემთხვევაში, თუ ძეგლი განადგურდა ან ისე დაზიანდა, რომ დაკარგა ისტორიული ან კულტურული ღირებულება, რომლის აღდგენა შეუძლებელია, ან მეცნიერული (მეთოდოლოგიური) კრიტერიუმებით, დაკარგა ის ძირითადი მახასიათებელი, რომლის გამოც მას მიენიჭა ძეგლის სტატუსი.



რატომ არის მნიშვნელოვანი კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნება?

ამ შეკითხვაზე ერთი პასუხი არ არსებობს. იგი ადგილობრივი თემის, ერისა თუ ქვეყნის ისტორიული, მხატვრული, ესთეტიკური, პოლიტიკური, სოციალური, რელიგიური, სამეცნიერო და სხვა ღირებულებების მატარებელია. შესაბამისად, სოციალური ჯგუფები საკუთარ იდენტობას/თვითმყოფადობას ინარჩუნებს კულტურული მემკვიდრეობის მეშვეობით, იქნება ეს მატერიალური თუ არამატერიალური მემკვიდრეობა. ყველა ხალხისა თუ ერის კულტურა საზრდოობდა სხვა ხალხების კულტურით და თავისი წვლილიც შეჰქონდა სხვა ერებისა თუ ქვეყნების კულტურულ გარემოში. მემკვიდრეობა არის კულტურული მრავალფეროვნებისა და კულტურათა შორის არსებული კავშირების დანახვის საუკეთესო საშუალება.



რა საფრთხეების წინაშე დგას ჩვენი კულტურული მემკვიდრეობა?

კულტურული მემკვიდრეობა არ არის მუდმივი. მისი დაზიანება შეუქცევადი პროცესია, რომელიც შეგვიძლია დროში გავწელით, თუმცა ბოლომდე მაინც ვერ ავიცილებთ. ადამიანები ვერ აცნობიერებენ ამ ფაქტს. ვინაიდან მემკვიდრეობა გადაურჩა ასწლეულებს და ათასწლეულებსაც კი, ხალხს ჰგონია, რომ ის მარადიულია.

სინამდვილეში არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ტრადიციები დროთა განმავლობაში იკარგება, ხოლო ნებისმიერი წარმოშობის მასალა, რისგანაც შექმნილია ძეგლი თუ ექსპონატი, დროთა განმავლობაში ზიანდება, ფიზიკური, ბიოლოგიური ან ქიმიური ზეგავლენების შედეგად ან ადამიანის მიზეზით.



<https://qr.go.page.link/P9xtf>

ადამიანური ფაქტორები	ბუნებრივი მოვლენები
გათბობის, სანთლების, ბუხრისა და მსგავსი ენერგიის წყაროების ზემოქმედებით გამოწვეული დაზიანებები ან დაზიანება. ვანდალიზმი, არასწორი სარესტავრაციო პრაქტიკა, უყურადღებობა ან მიტოვება, ურბანული განვითარება, განძის მაძიებლები, კანონმდებლობის აღსრულების ნაკლებობა.	მიწისძვრა, წყალდიდობა, ვულკანის ამოფრქვევა, ცუნამი, მენწყერი და სხვა.



როგორ შეიძლება კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნებაზე ზრუნვა?

რა კონკრეტულ ქმედით ნაბიჯებს ითვალისწინებს მატერიალური თუ არამატერიალური ძეგლების შენარჩუნებასა და დაცვაზე ზრუნვა?

საინტერესოა ბუნებრივი და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა არის თუ არა გათვალისწინებული საკანონმდებლო დონეზე? აღმოჩნდა, რომ არის გათვალისწინებული კონსტიტუციაში და საკანონმდებლო აქტებში:

1. საქართველოს კონსტიტუცია;



2. „კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ“ საქართველოს კანონი;
3. „მუზეუმების შესახებ“ საქართველოს კანონი;
4. „კულტურულ ფასეულობათა საქართველოდან გატანისა და საქართველოში შემოტანის შესახებ“ საქართველოს კანონი;
5. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი;
6. საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი.



რა როლი აკისრია კულტურულ მემკვიდრეობას ტურიზმის განვითარებაში? რატომ არის მნიშვნელოვანი ტურიზმის განვითარება ქვეყნის ეკონომიკური წინსვლისთვის?

ქვეყნის პოპულარიზაციისთვის კულტურულ მემკვიდრეობას არსებითი როლი აკისრია ტურიზმის განვითარებაში და ორივე ერთმანეთზეა დამოკიდებული. მემკვიდრეობის ძეგლების მონახულება დღესაც ერთ-ერთი წამყვანი მოტივაციაა მოგზაურთათვის. ტურისტებს განსაკუთრებით იზიდავს არქეოლოგიური ძეგლები, რაც ერთნაირად შემოსავლიანია ინვესტორებისა თუ ადგილობრივი მოსახლეობისთვის. კულტურის ძეგლი (როგორც არქეოლოგიური მემკვიდრეობის ძეგლი, ასევე ისტორიული ცენტრი) ზოგადად ხელს უწყობს ეკონომიკურ ზრდას, რამდენადაც ქმნის სამუშაო ადგილებს ადგილობრივი მოსახლეობისთვის და სთავაზობს ახალი ტიპის მომსახურებას, როგორც თვით ძეგლზე, ასევე მის შემოგარენში, კერძოდ: სასტუმროები, რესტორნები, კაფეები, წიგნის მაღაზიები, სუვენირების მაღაზიები, ტურისტული მარშრუტები გიდის მომსახურებით და სატრანსპორტო საშუალებები (მანქანის გაქირავება, ავტობუსები და ხანდახან აეროპორტში გადაყვანაც). თუმცა ტურიზმი შეიძლება საფრთხესაც შეიცავდეს კულტურული მემკვიდრეობისთვის.



რა საფრთხე შეიძლება იყოს ეს? როგორ უნდა ავირიდოთ?

ბოლო წლებში ტურიზმის აქტიური ზრდა არღვევს ერთგვარ წონასწორობას და სერიოზულ პრობლემებს ქმნის მემკვიდრეობის კონსერვაციისა და მეთვალყურეობის საქმეში. შეგიძლით წარმოიდგინოთ, რას უნდა ველოდოთ, როცა ათასობით ადამიანი ყოველდღიურად ფეხით ტკეპნის ათასწლოვან ქვებს? რა დარჩება ნანგრევებისგან, თუკი თითოეული სტუმარი მარმარილოს და მოზაიკის თუნდაც ერთ ნამტვრევს სახლში სუვენირად წაიღებს ან ამოკანწრავს საკუთარ სახელს ძეგლის სვეტსა თუ კედელზე?

იცით, რა ზიანის მოტანა შეუძლია ქანდაკებაზე ხელით უნებლიე შეხებას ან ძეგლზე აცოცებას ფოტოს გადასაღებად, როცა ეს ათასგზის მეორდება? ნუ იფიქრებთ, რომ ეს მხოლოდ უბრალო შეხებაა, არამედ იფიქრეთ იმ ზიანზე, რომელიც ათასობით ასეთ შეხებას შეიძლება მოჰყვეს. თუ აცნობიერებთ, რაოდენ დიდ ძალისხმევას მოითხოვს იმ ძეგლის სათანადოდ მომსახურება და შენახვა, რომელსაც სტუმრობთ და რა სახსრები იხარჯება ამაზე? წარსულის მემკვიდრეობა არ არის ამოუწურავი რესურსი და მისი დაცვა არ ხდება ავტომატურად. ეს მოითხოვს სპეციალიზებულ აღჭურვილობას და დაფინანსებას, ასევე მუდმივ ყურადღებას და პრევენციული ღონისძიებების გატარებას მოსალოდნელი დაზიანების ან განადგურების რისკების თავიდან ასაცილებლად. ➡

საჭიროა კოლექტიური ძალისხმევა. ეს ყველა ჩვენგანის ვალია. ის იწყება შენით, შენი ოჯახით და შენი მეგობრებით. რა თქმა უნდა, პროფესიონალი სპეციალისტები ყოველთვის იქნებიან საჭირო, მაგრამ თქვენ გარეშე მათი ძალისხმევა უშედეგო იქნება. შეეკითხე საკუთარ თავს: რა შემიძლია გავაკეთო ჩემი მემკვიდრეობის შესანარჩუნებლად?

აქტივობა 3.



- წარმოიდგინე, რომ ხარ პირი, ვისაც ევალება კონკრეტული ისტორიული ძეგლის დაცვა, რომელსაც სტუმრობს ბევრი ტურისტი:
 1. შეიმუშავე სქემა, რომელსაც დაურიგებ ტურისტებს ძეგლზე შესვლის წინ;
 2. სქემაში აჩვენე ადამიანის ქმედებით გამოწვეული ზიანის მიყენების შესაძლო ვარიანტები;
 3. ქცევის წესები, რომლებიც უზრუნველყოფს შენ მიერ აღწერილი ზიანის პრევენციას.
- სქემა შეგიძლია გამოსახო ნახატებით.

მნიშვნელოვანი საკითხები



რა ტიპის ორგანიზაციას წარმოადგენს იუნესკო და რა არის მისი მუშაობის მიზანი?

როდის გახდა საქართველო იუნესკოს სრულუფლებიანი წევრი?

რომელი ძეგლებითაა წარმოდგენილი საქართველო იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ნუსხაში?

რა მნიშვნელობა აქვს საქართველოსთვის იუნესკოსთან ურთიერთობასა და თანამშრომლობას?

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის საგანმანათლებლო-სამეცნიერო და კულტურული ორგანიზაცია (UNESCO) არის გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის უწყება, რომელიც პასუხისმგებელია მშვიდობის, სოციალური სამართლიანობის, ადამიანის უფლებებისა და საერთაშორისო უსაფრთხოების სფეროში საგანმანათლებლო, მეცნიერებისა და კულტურული პროგრამების შესახებ საერთაშორისო თანამშრომლობის გზით. იუნესკო 1945 წლის 16 ნოემბერს დაარსდა. მისი შტაბბინა საფრანგეთში, ქალაქ პარიზში მდებარეობს. 1972 წელს იუნესკომ მიიღო მსოფლიოს კულტურული და ბუნებრივი მემკვიდრეობის დაცვის კონვენცია, რომელიც ძალაში 1975 წელს შევიდა. ყოველწლიურად მსოფლიო მემკვიდრეობის კომიტეტი იკრიბება სესიაზე, რომელიც განსაზღვრავს, თუ რომელი ძეგლი შეიტანონ იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის სიაში. პირველი ძეგლი, რომელიც ამ სიაში 1978 წელს შევიდა, იყო გალაპაგოსის კუნძულები.



საქართველო იუნესკოს სრულუფლებიანი წევრი 1992 წლის 7 ოქტომბერს გახდა.

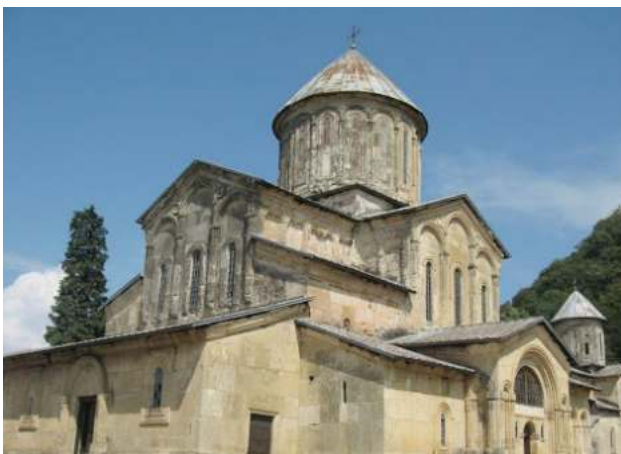
იუნესკოსთან თანამშრომლობას საქართველოსთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს. პირველ რიგში, ესაა ცნობადობის გაზრდა. მსოფლიო მემკვიდრეობის ნუსხაში ყოფნა ცნობადობის თვალსაზრით არის უმნიშვნელოვანესი. საერთაშორისო ასპარეზზე ქვეყნით დაინტერესებას უწყობს ხელს. ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობისთვის არის მნიშვნელოვანი. ასევე, იუნესკოში ყოფნა მეცნიერული კვლევების დაწყებასა და დაფინანსებას გულისხმობს და კიდევ სხვადასხვა აქტივობას, როგორც ადგილობრივ, ასევე საერთაშორისო დონეზე.

იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ნუსხაში, დღესდღეობით, საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის სამი ძეგლი შედის:

1. მცხეთის ისტორიული ძეგლები – იუნესკოს სიაში 1994 წელს შეიტანეს და მასში გაერთიანებულია მცხეთის ჯვარი, სვეტიცხოველი და სამთავრო.



2. გელათის სამონასტრო კომპლექსი – იუნესკოს სიაში 1994 წელს შეიტანეს.



3. ზემო სვანეთი – იუნესკოს კულტურული მემკვიდრეობის ნუსხაში 1996 წელს შევიდა. მასში შედის ზემო სვანეთის ისტორიული დასახლება, უშგულის თემის სოფელი ჩაჭაში.



<https://qrgo.page.link/FSMKD>



რას ნიშნავს ტერმინი „მსოფლიო მემკვიდრეობა“?

რატომ ითვლება კულტურული ან ბუნებრივი მემკვიდრეობის ძეგლის დაზიანება და განადგურება მსოფლიოს წინაშე ჩადენილ დანაშაულად?

ეკუთვნის თუ არა ჩვენი ეროვნული კულტურული და ბუნებრივი სიმდიდრე მსოფლიოს, კაცობრიობას და რატომ?

ტერმინი „მსოფლიო მემკვიდრეობა“ გაჩნდა ეგვიპტეში ასვანის კაშხლის მშენებლობისას, როცა საფრთხე დაემუქრა მდინარე ნილოსის ხეობაში მდებარე ძეგლი ➡

ეგვიპტის ერთ-ერთ ყველაზე ცნობილ ძეგლს – აბუ სიმბელის ტაძრებს.

იუნესკომ წამოიწყო მისი გადარჩენის საერთაშორისო კამპანია, რომელმაც უბიძგა საერთაშორისო საზოგადოებრიობას, დაეფინანსებინა ძეგლის გადარჩენა. იუნესკოს მიმართვას 50 სახელმწიფო გამოეხმაურა, რომელთაც 80 მილიონი აშშ დოლარი გაიღეს ამ ტაძრების გადასარჩენად. ძეგლები ქვა-ქვა დაიშალა და ხელახლა აღიმართა ნილოსის ადიდების რისკისგან დაცულ კუნძულ აგილ-კიაზე. აბუ სიმბელისადმი გამოხატულმა მეყსეულმა საერთაშორისო რეაქციამ დაადასტურა, რომ არსებობს ძეგლები, რომელთაც აქვს გამორჩეული უნივერსალური ღირებულება. მათი დაცვა ეხება არა მხოლოდ ქვეყანას, სადაც ის მდებარეობს, არამედ მთელ საერთაშორისო საზოგადოებრიობას. ამ შემთხვევამაც შეუწყო ხელი მსოფლიო მემკვიდრეობის იდეის ჩამოყალიბებას და დასაბამი მისცა მსოფლიო კულტურული და ბუნებრივი მემკვიდრეობის დაცვის კონვენციას, რომელსაც უბრალოდ მსოფლიო მემკვიდრეობის კონვენციადაც მოიხსენიებენ.



საშინაო დავალება

1. მოიძიე შენს ქალაქში, სოფელში, მუნიციპალიტეტში, თემში ნაკლებად ცნობილი ბუნებრივი ან კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლი.
2. შეკრიბე საინტერესო ფაქტები და ცნობები ამ ძეგლის შესახებ, გამოჰკითხე უფროსებს, ეწვიე არქივს, ესაუბრე მუზეუმის თანამშრომლებს და ა.შ.
3. გაარკვიე, აკმაყოფილებს თუ არა ძეგლი კულტურული მემკვიდრეობის სტატუსის მინიჭების შემდეგ კრიტერიუმებს:
 - რამდენად ძველია
 - უნიკალურია
 - ავთენტურია (ნამდვილი)
4. მიღებული და გაანალიზებული ინფორმაციის გამოყენებით შექმენი პოსტერი, პრეზენტაცია ან ვიდეორგოლი შენ მიერ მოძიებული ძეგლის პოპულარიზაციისათვის და წარუდგინე კლასსა და სასკოლო საზოგადოებას.



§ 4.4. როგორ შემიძლია ხალი შევუწყო ბაჩემოს დაცვას საინთაშორისო დონეზე?

კომალექსური დავალება



პირობა:

როგორც იცი, მდგრადი განვითარების მიზნები მჭიდროდ არის დაკავშირებული ერთმანეთთან და შესაბამისად, მათი მიღწევისათვის მნიშვნელოვანია თანამშრომლობა, როგორც სფეროების, ისე ქვეყნების დონეზე. მათ აქვთ როგორც ეკონომიკური, ისე არაეკონომიკური ხასიათი.

გაეცანით ქვემოთ მოცემულ პრობლემებს:

მსოფლიო ოკეანის პრობლემა;

ატმოსფეროს დაბინძურება;

ეკოსისტემების განადგურება;

კლიმატის ცვლილება;

სიღარიბის პრობლემა;

ენერგეტიკული პრობლემა.

შექმენი **საინფორმაციო ბუკლეტი**. აირჩიე ზემოთ ჩამოთვლილიდან ყველაზე მნიშვნელოვანი და შენი მუნიციპალიტეტისათვის ყველაზე მწვავე ერთი პრობლემა.

ბროშურის შექმნის დროს გაითვალისწინე სამი კომპონენტი:

კონკრეტული პრობლემის გამომწვევი მიზეზები;

ლოკალური ქმედებები;

ქმედებები, რომელიც ხელს შეუწყობს არსებული მდგომარეობის გაუმჯობესებას.

► საინფორმაციო ბუკლეტებში და ბუკლეტების პრეზენტაციისას ხაზგასმით წარმოაჩინე:

- შენს მუნიციპალიტეტში არსებული პრობლემები ლოკალურ დონეზე და მათი კავშირი გლობალურ დონეზე 17 მიზანთან;

- გამოვლენილი პრობლემების არსსა და მნიშვნელობაზე, დაასაბუთე მათი შესრულების საჭიროება;

- გლობალური საფრთხე / საფრთხეები, რომლებიც შეიძლება მოსდევდეს ადამიანის / ადამიანთა ჯგუფის კონკრეტულ ქმედებებს შენს მუნიციპალიტეტში, მსოფლიოში;

- მდგრადი განვითარების მიზნებზე ორიენტირებული ლოკალური ქმედებები შენს მუნიციპალიტეტთან, რომელსაც შეუძლია გლობალური შედეგების მოტანა.

აქტივობა 1.

- წაიკითხე სიტუაციები და გააანალიზე, როგორ უკავშირდება ჩამოთვლილი ლოკალური პრობლემები გარემოს გლობალურ პრობლემებს?

სიტუაციები:

1. გიორგი ცხოვრობს ბათუმში, ზღვის სანაპიროსთან ახლოს, ხედავს დანაგვიანებულ სანაპირო ზოლს და ნავთობით დაბინძურებულ ზღვას;
2. მარიამი ზაფხულობით სტუმრობს ქიათურას. მდინარე ყვირილაზე საბანაოდ წასვლა არ შეუძლია, რადგან მდინარე თითქმის შავია, დაბინძურებულია მარგანეცის გადამუშავების შედეგად მიღებული ნარჩენებით;
3. ზურიკო ცხოვრობს თბილისში. სკოლამდე მისასვლელად სჭირდება ტრანსპორტი. დილით საცობების გამო დიდხანს უწევს მგზავრობა, საღამოს შებინძურებისას თეთრი „ნისლით“ იფარება ცა, ჭირს სუნთქვა;
4. გვანცა ცხოვრობს ზესტაფონში. ხედავს, რომ ფეროშენადნობთა ქარხნიდან განუწყვეტლივ ამოდის შავი კვამლი და თითქოს ზეცა არ ჩანს;
5. ანა ცხოვრობს ქუთაისში. ქალაქის მახლობლად ხედავს უზარმაზარ ნაგავსაყრელს, საიდანაც საშინელი სუნი და კვამლი შემოდის მის ფანჯრებში. მიმდებარე ტერიტორიაზე ხეები სავსეა პოლიეთილენის პარკებით.

აქტივობა 2.

- გაიხსენე მდგრადი განვითარების 17 მიზანი.

1. ამოარჩიე ამ მიზნებიდან ერთ-ერთი, შენთვის ყველაზე აქტუალური და მნიშვნელოვანი.
2. მოიძიე ინფორმაცია მოცემული ლინკის დახმარებით.
3. დაგეგმე და განერე კონკრეტული ქმედებები, რითაც შეიტან წვლილს და დაეხმარები მსოფლიოს შენ მიერ შერჩეული მიზნის მიღწევაში.



<https://qr.go.page.link/V76UB>

მნიშვნელოვანი საკითხები

? როგორ უნდა შეეწყოს ხელი გლობალური პრობლემების მოგვარებას საერთაშორისო დონეზე?

გარემოს დაცვა და მისი რესურსების რაციონალურად გამოყენება თანამედროვეობის გლობალური პრობლემაა და მისი გადაწყვეტა შესაძლებელია ყველა სახელმწიფოს კოლექტიური ძალისხმევით, საერთო საერთაშორისო სამართლის აღიარებული პრინციპებისა და ნორმების საფუძველზე. ისტორიული თვალსაზრისით, საერთაშორისო ➡



ეკოლოგიური თანამშრომლობა XIX საუკუნის დასაწყისში ჩაისახა. ერთ-ერთი პირველი ორმხრივი ხელშეკრულება იყო 1839 წლის 2 აგვისტოს მიღებული კონვენცია „დიდი ბრიტანეთის და საფრანგეთის ნაპირებთან ხამანკების ჭერის შესახებ“, ხოლო ერთ-ერთი მრავალმხრივი შეთანხმება იყო 1868 წელს გაფორმებული კონვენცია „რანზე ნაოსნობის შესახებ“. გარემოს დაცვის სფეროში პირველ მრავალმხრივ ღონისძიებად შეიძლება ჩაითვალოს „ბუნების საერთაშორისო დაცვის კონვენცია“, რომელიც ჩატარდა ბერნში (შვეიცარია) 1913 წლის 17-19 ნოემბერს. კონვენციაზე მიღებულ იქნა „შეთანხმება ბუნების საერთაშორისო დაცვის საკონსულტაციო კომისიის“ შექმნის შესახებ.



რა კავშირშია ერთმანეთთან ეროვნული და საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმები გარემოს დაცვის საკითხებთან მიმართებით?

მსოფლიოში ფუნქციონირებს ორი სამართლებრივი რეჟიმი – ეროვნული და საერთაშორისო. სახელმწიფოები აღიარებენ საერთაშორისო შეთანხმებების უპირატეს იურიდიულ ძალას. სწორედ ეროვნული კანონმდებლობის საერთაშორისო სამართლის მოთხოვნებთან შესაბამისობის აუცილებლობას ითვალისწინებს 1968 წლის ვენის კონვენცია საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ. სამართლის ეს ორი მხარე აბალანსებს და ავსებს ერთმანეთს. გარემოს დაცვის აქტუალობას ხაზს უსვამს როგორც საერთაშორისო დონეზე შეთანხმებები, აგრეთვე ისიც, რომ სახელმწიფოების უმეტესობა საკუთარ კონსტიტუციაში დიდ ყურადღებას უთმობს ეკოლოგიური უფლებების დაცვის საკითხებს, მათ შორისაა საქართველოს კონსტიტუცია.



რა გააკეთა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ გარემოს დაცვის საკითხებთან დაკავშირებით, ქვეყნებს შორის საერთაშორისო სამართლებრივი ურთიერთობების დასამყარებლად?

ეკოლოგიური სამართლის ჩამოყალიბების საქმეში დიდი როლი მიუძღვის გაერთიანებული ერების ორგანიზაციას. ეკოლოგიური კრიზისის და გარემოს მდგომარეობის გლობალური გაუარესების აღმოფხვრის ღონისძიებების შემუშავებას მიეძღვნა გაეროს 1972 წლის სტოკჰოლმის კონფერენცია, რომელზეც მიღებულ იქნა გარემოს დაცვის საერთაშორისო პრინციპების დეკლარაცია.

სტოკჰოლმის კონფერენციის ლოგიკური გაგრძელებაა 1992 წლის 3-14 ივნისს ჩატარებული, გაეროს კონფერენცია რიო-დე-ჟანეიროში, რომელზეც მიღებულ იქნა დეკლარაცია „გარემოსა და განვითარების შესახებ“. ეს იყო ფართომასშტაბიანი კონფერენცია, რომელსაც ესწრებოდა 115 სახელმწიფოს ხელმძღვანელი, 178 ეროვნებას მიეცა საშუალება საკუთარი დელეგაციის გაგზავნისა და 1400-ზე მეტი არასამთავრობო ორგანიზაცია ესწრებოდა.

1998 წელს ქალაქ ორჰუსში (დანია) მიღებულ იქნა კონვენცია გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, გადანაცვების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობის და ამ სფეროში მართლმსაჯულების საკითხებზე ხელმისაწვდომობის შესახებ. კონვენცია აღიარა 40-მდე სახელმწიფომ, მათ შორის საქართველომ შიდასახელმწიფოებრივი სამართლის დონეზე.

კლიმატის ცვლილების შერბილებისა და ადაპტაციის პროცესში, ბოლო დროის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანია პარიზის შეთანხმება, რომელიც 2015 წლის 12 დეკემბერს იქნა მიღებული პარიზში, კლიმატის ცვლილების მხარეთა 21-ე კონფერენციაზე. პარიზის შეთანხმება საშუალებას იძლევა, თანამედროვე ენერგოდამზოგი ტექნოლოგიების გამოყენებით ➡



<https://qr.go.page.link/hSpNS>

დიდმა და პატარა განვითარებულმა და განვითარებადმა ქვეყნებმა ერთობლივი ძალისხმევით ხელი შეუწყონ ჯანსაღ გარემოში ცხოვრებას, ენერგოუსაფრთხოებას, კონკურენტუნარიან წარმოებასა და მსოფლიოს მდგრად განვითარებას. საქართველო პარიზის შეთანხმებას 2017 წლის 8 მაისს ოფიციალურად შეუერთდა და ის ძალაში შევიდა იმავე წლის 7 ივნისიდან.

როგორც ნახეთ, გაეროს მიერ მიღებული იქნა კონკრეტული გარემოსდაცვითი მიმართულებით რამდენიმე კონვენცია, სახელმწიფოებმა დაიწყეს თანამშრომლობა გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებით, დაიწყო კონკრეტული ღონისძიებების გატარება. ეს ყველაფერი ცხადყოფს, რომ საერთაშორისო სამართლის დაცვის ობიექტი გახდა პლანეტა. დაცვის ძირითადი ობიექტი გახდა მსოფლიო საზღვაო სივრცე, მატერიკები, ატმოსფერული ჰაერი და კოსმოსი. საფუძველი ჩაეყარა ატმოსფერული ჰაერის, ტერიტორიული წყლების, ზღვების დაცვის, ნარჩენების მართვის, ნიაღისეულის გამოყენებისა და დაცული ეკოსისტემის სფეროში სპეციალიზებული ინსტიტუტების განვითარებას.



როგორ არის ასახული გარემოსდაცვითი სამართლებრივი ნორმები საქართველოს კანონმდებლობაში?

დღესდღეობით საქართველოს ეკოლოგიური კანონმდებლობის უმნიშვნელოვანეს საყრდენ ნორმატიულ აქტს წარმოადგენს საქართველოს კონსტიტუცია, რომლის 29-ე მუხლის თანახმად:

კონსტიტუციის ამ დებულებების განხორციელების მიზნით, 1996 წელს მიღებული იქნა საქართველოს კანონი „გარემოს დაცვის შესახებ“;

1996 წელს მიღებულ იქნა კანონი „ცხოველთა სამყაროს დაცვის შესახებ“, 2003 წელს – „კანონი წითელი წიგნის შესახებ“, 1997 წელს – კანონი „წყლის შესახებ“, 1998 წელს – კანონი „საზღვაო სივრცის შესახებ“ და სხვ.



აქტივობა 3.

- გადანაწილდით სამ სამუშაო ჯგუფში, დაგეგმეთ გამოფენა სკოლაში, გამოფენისთვის მოამზადეთ:



1. I **ჯგუფი** – მოიძიე ფოტომასალა, შეგიძლია შენ თვითონაც გადაიღო ან დახატო სურათი, სადაც გამოჩნდება ადამიანების როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი გავლენა გარემოზე;
2. II **ჯგუფი** – მოიძიე ფოტომასალა სადაც გამოჩნდება სახელმწიფო ხელისუფლების როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი გავლენა გარემოზე;
3. III **ჯგუფი** – მოიძიე ფოტომასალა, სადაც გამოჩნდება საერთაშორისო ორგანიზაციების განხორციელებული ქმედებები, რომლებიც გარემოზე ახდენს როგორც უარყოფით, ისე დადებით გავლენას.



საშინაო დავალება

- ეწვიე გარემოს დაცვის სამინისტროს ვებგვერდს: <https://mepa.gov.ge/>
- გაეცანი საქართველოში განხორციელებულ საერთაშორისო პროექტებს;
- მოამზადე პრეზენტაცია ერთ-ერთი პროექტის მიზნებისა და შედეგების შესახებ და წარუდგინე კლასს.



განმარტებითი ლექსიკონი

ალტერნატიული ღირებულება – საჭიროებასა და შესაძლებლობას შორის შენი არჩევანი.

ავტორიტარული რეჟიმი, – სრული ძალაუფლება, ბრძანება. მმართველობის ფორმა, როდესაც სრული, შეუზღუდავი ძალაუფლების მქონე მმართველი განაგებს მისი ნების შესაბამისად და მოითხოვს სრულ მორჩილებას.

ბორდერიზაცია – საზღვრის მონიშვნის პროცესი.

ბაზარი – ადგილი, სადაც ხდება მომხმარებლებსა და მიმწოდებლებს შორის პროდუქტისა და მომსახურების გაცვლა.

ბიუჯეტი – სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების ფუნქციონირების განხორციელებისათვის საჭირო ფულადი სახსრების მობილიზაციისა და გამოყენების ძირითადი ფინანსური გეგმა.

გენდერული თანასწორობა – ქალებს და კაცებს თანასწორი პირობები აქვთ ადამიანის უფლებების სრულად განხორციელებისთვის და ეკონომიკურ, სოციალურ, კულტურულ და პოლიტიკურ განვითარებაში მონაწილეობის და მისგან სარგებლის მიღებისთვის.

დემოკრატია – ბერძნული წარმოშობის სიტყვაა და ხალხის მმართველობას ნიშნავს.

დროებითი დაცვის ქვეშ მყოფი პირის სტატუსი – ენიჭება მასობრივად შემოსულ პირებს, რომლებიც საერთაშორისო დაცვას საჭიროებენ და არ შეუძლიათ საკუთარ წარმოშობის ქვეყანაში დაბრუნება განურჩეველი ძალადობის, აგრესიის, საერთაშორისო ან შიდა შეიარაღებული კონფლიქტის, ან ადამიანის უფლებების მასობრივი დარღვევის გამო.

ეკონომიკა – მეცნიერება, რომელიც სწავლობს იმას, თუ როგორ იკმაყოფილებენ ადამიანები მუდმივად მზარდ მოთხოვნილებებს შეზღუდული რესურსების პირობებში.

ენერგოეფექტურობა – ენერგიის მიღების პარალელურად, კაცობრიობის პროგრესის შესაწარმუნებლად განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა ენერგიის ეფექტურად გამოყენებას.

ექსპორტი – ქვეყანაში წარმოებული საქონელი ან მომსახურება, რომელიც იყიდება სხვა ქვეყანაში.

იმპორტი – საქონლის შემოტანა სხვა ქვეყნიდან.

იუნესკო – გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის უწყება, რომელიც პასუხისმგებელია მშვიდობის, სოციალური სამართლიანობის, ადამიანის უფლებებისა და საერთაშორისო უსაფრთხოების სფეროში საგანმანათლებლო, მეცნიერებისა და კულტურული პროგრამების შესახებ საერთაშორისო თანამშრომლობის გზით.

კონსტიტუცია – დანესება, დადგენა.

კორუფცია – პირის მიერ საზოგადოებრივი ძალაუფლების ან მდგომარეობის გამოყენება პირადი უპირატესობებისა და სარგებლის მიღების მიზნით.

ლტოლვილის სტატუსი – ენიჭება უცხოელს ან მოქალაქეობის არმქონე პირს, რომელიც იმყოფება წარმოშობის ქვეყნის გარეთ, აქვს საფუძვლიანი შიში, რომ იგი შეიძლება გახდეს დევნის მსხვერპლი რასის, რელიგიის, ეროვნების, გარკვეული სოციალური ჯგუფისადმი კუთვნილების ან პოლიტიკური შეხედულების გამო, და არ შეუძლია ან არ სურს, შიშიდან გამომდინარე, დაბრუნდეს თავის წარმოშობის ქვეყანაში ან ისარგებლოს ამ ქვეყნის მფარველობით.

მაკროეკონომიკა – შეისწავლის ეკონომიკას, როგორც ერთიან, მთლიან ორგანიზმს და მისი გავლენის კანონზომიერებებს: ფასებისა და უმუშევრობის დონეზე; საერთო მოხმარებასა და ინვესტიციებზე; საერთო მოთხოვნილებაზე; წარმოების მოცულობის ცვლილებებზე; ეკონომიკურ ზრდაზე.

მიკროეკონომიკა – შეისწავლის დარგების, სანარმოების, საოჯახო მეურნეობებისა და სხვა ეკონომიკური ერთეულების საქმიანობას, აგრეთვე მათ ურთიერთგავლენას ბაზარზე, რის

შედეგადაც ყალიბდება ფასები კონკრეტულ საქონელსა და მომსახურებაზე.

მსოფლიო ბანკი – საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაცია, რომლის შექმნის მიზანიც განვითარებადი ქვეყნების ფინანსური და ტექნიკური დახმარებაა.

მთლიანი შიდა პროდუქტი – ერთი წლის განმავლობაში ქვეყნის საზღვრებში წარმოებული მთლიანი საბოლოო პროდუქციისა და მომსახურების საერთო ღირებულება.

მწვანე ეკონომიკა – ადამიანების კეთილდღეობისა და სოციალური თანასწორობის შედეგი, რომელიც მნიშვნელოვნად ამცირებს გარემო რისკებს და ეკოლოგიურ დანაკარგებს.

პალიატიური – განუკურნებელი და ქრონიკული დაავადებების მქონე პაციენტებსა და მათ ოჯახებზე ზრუნვას, როგორც ფიზიკური, ასევე სულიერი მხარდაჭერა.

პეტიცია – პარლამენტის თავმჯდომარის სახელზე პირთა ჯგუფის წერილობითი მიმართვა, რომელიც შეეხება სახელმწიფოებრივ ან საერთო პრობლემებიდან გამომდინარე საკითხებს.

პლებისციტი – კენჭისყრით საერთო-სახალხო გამოკითხვა განსაკუთრებით მნიშვნელოვან სახელმწიფოებრივ საკითხებზე ამომრჩეველთა ან მათი ნაწილის აზრის გასაგებად. პლებისციტის შედეგები სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებისათვის სარეკომენდაციო ხასიათისაა.

პროტექციონიზმი – სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკა, რომლის მიზანია ქვეყანაში შემოსულ საქონელზე მაღალი ბაჟის დანესების, კვოტირების, განსაზღვრული საქონლის შემოტანის აკრძალვით ეროვნული მეურნეობის დაცვა უცხოური კონკურენციისგან.

რეექსპორტი – ექსპორტი (ქვეყნიდან გატანა) საქონლისა, რომელიც შემოტანილია საზღვარგარეთიდან.

რეფერენდუმი – საერთო-სახალხო გამოკითხვა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი სახელმწიფოებრივი საკითხების საბოლოოდ გადასაწყვეტად, რომელიც იმართება საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე.

საღდო – ექსპორტსა და იმპორტს შორის სხვაობა.

სამოქალაქო საზოგადოება – საზოგადოების ნებაყოფლობითი ორგანიზების ტიპი, სადაც მოქალაქეები აქტიურად არიან ჩართულნი საზოგადოებრივ ცხოვრებაში.

სეგრეგაცია – რაიმე ნიშნის (კანის ფერი, ენის, ეთნიკური წარმომავლობისა და სხვა) საფუძველზე რომელიმე ქვეყნის მიერ საკუთარი მოსახლეობის მიზანდასახული გამიჯვნის პოლიტიკა.

ტრეფიკინგი – ადამიანებით ვაჭრობა, მონობის თანამედროვე, სახეშეცვლილი ფორმა.

ფემინისტი/ფემინიზმი – თეორიების, იდეოლოგიებისა და სოციალური მოძრაობების ერთობას, რომელთა მიზანია ქალთა მდგომარეობის თუ გამოცდილებების აღწერა და ანალიზი, ქალის პერსპექტივისა და ავტორიტეტის წინ წამოწევა და ქალთათვის თანასწორი სოციალური, პოლიტიკური, ეკონომიკური თუ კულტურული უფლებების მოპოვება.

ფიშინგი – ფინანსური ინტერნეტთაღლითობა.

ციფრული საჯარო მმართველობის – თანამედროვე ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენებით სახელმწიფოსა და საზოგადოებას შორის კომუნიკაცია.

ჰოსპისი – სახლი (და არა საავადმყოფო), სადაც პალიატიური მზრუნველობის პაციენტები (უკურნებელი სენით დაავადებული ადამიანები) უმეტესად ტერმინალურ სტადიაზე ატარებენ დარჩენილ სიცოცხლეს; სადაც ხდება ზრუნვა თითოეულ პაციენტზე, რათა მათ არ ჰქონდეთ ტკივილი და ღირსეულად გაატარონ დარჩენილი სიცოცხლე.

ჰუმანიტარული სტატუსი – ენიჭება უცხოელს ან მოქალაქეობის არმქონე პირს, რომელიც ვერ აკმაყოფილებს ლტოლვილის სტატუსის მინიჭებისთვის კანონით განსაზღვრულ პირობებს, მაგრამ არსებობს რეალური რისკი, რომ წარმოშობის ქვეყანაში დაბრუნებისას იგი სერიოზული ზიანის საფრთხის წინაშე დადგება.

დანართი 1

ბავშვის უფლებათა კონვენცია (ბავშვებისთვის ადაპტირებული ვერსია)

მუხლი 1. ბავშვის განმარტება

სანამ 18 წლის გახდები, შენ ბავშვად ითვლები და გაქვს ამ კონვენციით განსაზღვრული ყველა უფლება.

მუხლი 2. დისკრიმინაციის აკრძალვა

არ უნდა მოხდეს შენი დისკრიმინაცია არავითარი მიზეზით, მათ შორის ისეთებით, როგორც არის შენი რასა, კანის ფერი, სქესი, ენა, რელიგია, შეხედულებები, წარმომავლობა, სოციალური თუ ქონებრივი მდგომარეობა, უნარშეზღუდულობა, დაბადება ანდა შენი თუ შენი მშობლებისა და კანონიერი მეურვეების რომელიმე სხვა თვისება.

მუხლი 3. ბავშვის საუკეთესო ინტერესი

ყველა ქმედება და გადაწყვეტილება, რომელიც ბავშვებს ეხება, უნდა ეფუძნებოდეს იმას, თუ რა არის საუკეთესო შენთვის თუ სხვა ბავშვებისთვის.

მუხლი 4. კონვენციით აღიარებული უფლებებით სარგებლობა

მთავრობებმა შენ და ყველა სხვა ბავშვს უნდა მისცენ ამ უფლებებით სარგებლობის შესაძლებლობა.

მუხლი 5. მშობლების მხრიდან ხელმძღვანელობა და ბავშვის უნარის განვითარება

შენს ოჯახს აკისრია უმთავრესი პასუხისმგებლობა შენს ხელმძღვანელობაზე, რათა ზრდასთან ერთად ისწავლო შენი უფლებების მართებულად გამოყენება. მთავრობებმა პატივი უნდა სცენ ამ უფლებას.

მუხლი 6. სიცოცხლისა და განვითარების უფლება

შენ გაქვს სიცოცხლის და ჯანსაღად გაზრდის უფლება. მთავრობამ უნდა უზრუნველყოს შენი სიცოცხლის შენარჩუნება და ჯანსაღი განვითარება.

მუხლი 7. დაბადების რეგისტრაცია, სახელი, მოქალაქეობა და მშობელთა მზრუნველობა

შენ გაქვს უფლება, მოხდეს შენი დაბადების

მუხლი 1. ბავშვის განმარტება

სანამ 18 წლის გახდები, შენ ბავშვად ითვლები და გაქვს ამ კონვენციით განსაზღვრული ყველა უფლება.

მუხლი 2. დისკრიმინაციის აკრძალვა

არ უნდა მოხდეს შენი დისკრიმინაცია არავითარი მიზეზით, მათ შორის ისეთებით, როგორც არის შენი რასა, კანის ფერი, სქესი, ენა, რელიგია, შეხედულებები, წარმომავლობა, სოციალური თუ ქონებრივი მდგომარეობა, უნარშეზღუდულობა, დაბადება ანდა შენი თუ შენი მშობლებისა და კანონიერი მეურვეების რომელიმე სხვა თვისება.

მუხლი 3. ბავშვის საუკეთესო ინტერესი

ყველა ქმედება და გადაწყვეტილება, რომელიც ბავშვებს ეხება, უნდა ეფუძნებოდეს იმას, თუ რა არის საუკეთესო შენთვის თუ სხვა ბავშვებისთვის.

მუხლი 4. კონვენციით აღიარებული უფლებებით სარგებლობა

მთავრობებმა შენ და ყველა სხვა ბავშვს უნდა მისცენ ამ უფლებებით სარგებლობის შესაძლებლობა.

მუხლი 5. მშობლების მხრიდან ხელმძღვანელობა და ბავშვის უნარის განვითარება

შენს ოჯახს აკისრია უმთავრესი პასუხისმგებლობა შენს ხელმძღვანელობაზე, რათა ზრდასთან ერთად ისწავლო შენი უფლებების მართებულად გამოყენება. მთავრობებმა პატივი უნდა სცენ ამ უფლებას.

მუხლი 6. სიცოცხლისა და განვითარების უფლება

შენ გაქვს სიცოცხლის და ჯანსაღად გაზრდის უფლება. მთავრობამ უნდა უზრუნველყოს შენი სიცოცხლის შენარჩუნება და ჯანსაღი განვითარება.

მუხლი 7. დაბადების რეგისტრაცია, სახელი, მოქალაქეობა და მშობელთა მზრუნველობა

შენ გაქვს უფლება, მოხდეს შენი დაბადების იურიდიული რეგისტრაცია, გქონდეს სახელი და მოქალაქეობა და მზრუნველობა შენი მშობლების მხრიდან.

მუხლი 8. ინდივიდუალობის შენარჩუნების უფლება

მთავრობებმა პატივი უნდა სცენ შენს უფლებას, გკონდეს სახელი, მოქალაქეობა და ოჯახური კავშირები.

მუხლი 9. მშობლებისგან დაშორება

შენ არ უნდა დაშორდე მშობლებს, გარდა იმ შემთხვევებისა, თუ ეს შენთვის სასიკეთოდ კეთდება (როდესაც, მაგალითად, მშობლები ცუდად გექცევიან და არ ზრუნავენ შენზე). თუ შენი მშობლები ცალ-ცალკე ცხოვრობენ, შენ გაქვს უფლება, კონტაქტები იქონიო ორივე მშობელთან, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ამან შეიძლება, ზიანი მოგიტანოს.

მუხლი 10. ოჯახის გამთლიანების უფლება

თუ შენი მშობლები სხვადასხვა ქვეყანაში ცხოვრობენ, შენ უნდა შეგეძლოს, იმოძრაო ამ ქვეყნებს შორის, რათა მშობლებთან რეგულარული კონტაქტი გკონდეს ან თქვენი ოჯახი გამთლიანდეს.

მუხლი 11. სხვა ქვეყანაში უკანონოდ გადაყვანისგან დაცვა

მთავრობებმა უნდა მიიღონ ზომები, რათა არ მისცენ არავის საშუალება, უკანონოდ გაგიყვანოს შენი ქვეყნიდან.

მუხლი 12. ბავშვის შეხედულებების პატივისცემა

შენ გაქვს უფლება, თავისუფლად გამოხატო საკუთარი შეხედულებები იმის შესახებ, თუ რა უნდა გაკეთდეს, როდესაც უფროსები იღებენ გადაწყვეტილებას იმ საკითხებზე, რომლებიც შენ გეხება, და შენს შეხედულებებს სათანადო ყურადღება უნდა დაეთმოს.

მუხლი 13. შეხედულებების გამოხატვისა და ინფორმაციის მოძიების, მოპოვებისა და გავრცელების თავისუფლება

შენ გაქვს უფლება, მოიძიო, მიიღო და გაავრცელო ნებისმიერი სახის ინფორმაცია ნებისმიერი ფორმით (მაგალითად, წერილობითი ფორმით, ხელოვნების სახით, ტელევიზიით, რადიოთი და ინტერნეტით), თუკი ეს ინფორმაცია არ არის საზიანო შენთვის ან სხვა ადამიანებისთვის.

მუხლი 14. აზრის, სინდისისა და რელიგიის თავისუფლება

შენ გაქვს უფლება, იფიქრო და გჯეროდეს იმის,

რაც გინდა და მისდიო საკუთარ რელიგიას, თუკი არ უშლი სხვა ადამიანებს ხელს მათი უფლებების განხორციელებაში. მშობლებმა უნდა გიხელმძღვანელონ ამ საკითხებში.

მუხლი 15. გაერთიანებისა და მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლება

შენ გაქვს უფლება, შეხვდე და გაერთიანდე ჯგუფებსა და ორგანიზაციებში სხვა ბავშვებთან ერთად, თუკი ეს ხელს არ უშლის სხვა ადამიანებს თავიანთი უფლებებით სარგებლობაში.

მუხლი 16. პირადი ცხოვრება, პატივი და რეპუტაცია

შენ გაქვს პირადი ცხოვრების უფლება. არავინ უნდა დაესხას თავს შენს სახელს, შენს საცხოვრებელს, არ უნდა გახსნას შენი წერილები და ელექტრონული ფოსტა ან შეგანუხოს შენ და შენი ოჯახი სერიოზული მიზეზის გარეშე.

მუხლი 17. ბავშვისთვის შესატყვისი ინფორმაციისა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების ხელმისაწვდომობა

შენ გაქვს უფლება, მიიღო სარწმუნო ინფორმაცია სხვადასხვა წყაროდან, მათ შორის, წიგნებიდან, გაზეთებიდან და ჟურნალებიდან, ტელევიზიიდან, რადიოდან და ინტერნეტიდან. ეს ინფორმაცია შენთვის სასარგებლო და გასაგები უნდა იყოს.

მუხლი 18. მშობელთა ერთობლივი პასუხისმგებლობა

შენს აღზრდაზე პასუხისმგებლობა ორივე მშობელს ეკისრება და მათ ყოველთვის უნდა გაითვალისწინონ, თუ რა არის შენთვის უკეთესი. მთავრობები უნდა ეხმარებოდნენ მშობლებს მათი ხელშემწყობი სამსახურების შექმნით, განსაკუთრებით ისეთ შემთხვევებში, როდესაც ორივე მშობელი მუშაობს.

მუხლი 19. ბავშვის დაცვა ყველანაირი ფორმის ძალადობის, შეურაცხყოფისა და უგულუბელყოფისგან

მთავრობებმა უნდა უზრუნველყონ, რომ შენზე სათანადო ზრუნვა ხდებოდეს და უნდა დაგიცვან მშობლებისა თუ შენზე მზრუნველი ნებისმიერი სხვა ადამიანის მხრი-

დან ძალადობის, შეურაცხყოფისა და უგულუბნე-
ლყოფისგან.

მუხლი 20. ალტერნატიული მზრუნველობა

თუ მშობლებს და ოჯახს არ შეუძლიათ შენზე
სათანადოდ ზრუნვა, მაშინ შენ უნდა მოგიარონ
ისეთმა ადამიანებმა, რომლებიც პატივს სცემენ
შენს რელიგიას, ტრადიციებსა და ენას.

მუხლი 21. შვილად აყვანა

თუ შენ შვილად ხარ აყვანილი, მთავარი საზ-
რუნავი უნდა იყოს ის, თუ რა არის უკეთესი
შენთვის, მიუხედავად იმისა, შვილად აყვანილი
ხარ ქვეყანაში, სადაც დაიბადე, თუ სხვა ქვეყა-
ნაში.

მუხლი 22. ლტოლვილი ბავშვები

თუ ახალ ქვეყანაში იმიტომ ჩამოხვედი, რომ შენს
სამშობლოში ცხოვრება არ არის უსაფრთხო, შენ
გაქვს დაცვისა და მხარდაჭერის მიღების უფლე-
ბა. შენ იგივე უფლებები გაქვს, რაც ამ ქვეყანაში
დაბადებულ ბავშვებს.

მუხლი 23. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვები

თუ რაიმე სახის უნარშეზღუდულობა გაქვს,
უნდა გაგენიოს საგანგებო ზრუნვა, ხელშეწყობა
და მოგეცეს განათლება, რათა შეძლო საცეს და
დამოუკიდებელი ცხოვრებით ცხოვრება და შენი
შესაძლებლობების მიხედვით საზოგადოებრივ
ცხოვრებაში მათქიმაღლურად მონაწილეობა.

მუხლი 24. ჯანმრთელობის დაცვისა და ჯანდაც- ვის მომსახურების მიღების უფლება

შენ გაქვს უფლება, ავადმყოფობისას მიიღო
მაღალი ხარისხის ჯანმრთელობის დაცვა (ანუ
წამლები, საავადმყოფოები და ექიმები). შენ
გაქვს უფლება, გქონდეს სუფთა სასმელი წყ-
ალი, კარგი საკვები და სუფთა გარემო, ასევე
ჯანდაცვასთან დაკავშირებული ცოდნა, რათა
ჯანმრთელი იყო. მდიდარი ქვეყნები უნდა დაე-
ხმარონ უფრო ღარიბებს ამ მიზნის მიღწევაში.

მუხლი 25. ბავშვების მიმართ მოპყრობის პერი- ოდული შესწავლა

თუ შენზე სახელმწიფო ორგანოები ან დანესებ-
ულებები ზრუნავენ და არა შენი მშობლები, შენი
კონკრეტული სიტუაცია პერიოდულად უნდა შე-
ფასდეს, რათა უზრუნველყოფილი იყოს, რომ
შენზე კარგად ზრუნავენ და კარგად გეპყრობიან.

მუხლი 26. სოციალური უზრუნველყოფის სისტემის მიერ განეული დახმარება

საზოგადოებამ, რომელშიც შენ ცხოვრობ,
უნდა უზრუნველყოს შენთვის სოციალური
უზრუნველყოფის სისტემის ყველა სიკეთე
(კვება, ჯანმრთელობის დაცვა და სოციალ-
ური დაცვა), რომელიც დაგეხმარება განვი-
თარებაში და კარგ პირობებში ცხოვრებაში.
მთავრობამ უნდა უზრუნველყოს დამატებითი
ფინანსური სახსრების გამოყოფა გაჭირვებ-
ული ოჯახების ბავშვებისთვის.

მუხლი 27. ცხოვრების სათანადო დონე

შენ უნდა იცხოვრო კარგ პირობებში, რომ-
ლებიც დაგეხმარება ფიზიკურ, გონებრივ,
სულიერ, ზნეობრივ და სოციალურ განვი-
თარებაში. მთავრობები უნდა დაეხმარონ ამ
მიზნის მიღწევაში იმ ოჯახებს, რომელთაც
არა აქვთ ამის შესაძლებლობა.

მუხლი 28. განათლების უფლება

შენ გაქვს განათლების მიღების უფლება. სას-
კოლო დისციპლინის დამყარებისას აუცილე-
ბელია შენი ღირსების მიმართ პატივისცემით
მოპყრობა. დაწყებითი განათლება უფასო და
სავალდებულო უნდა იყოს. მდიდარი ქვეყ-
ნები უნდა დაეხმარონ უფრო ღარიბებს ამ
მიზნის მიღწევაში.

მუხლი 29. განათლების მიზნები

განათლება მიმართული უნდა იყოს შენი
პიროვნების, ნიჭისა და გონებრივი და
ფიზიკური უნარ-ჩვევების სრული განვითა-
რებისკენ. განათლებამ შენ ცხოვრებისთვის
უნდა მოგამზადოს და უნდა შეთავსდეს
მშობლებისადმი, შენი და სხვა ერების კულ-
ტურული თვითმყოფადობისადმი პატივისცე-
მა. შენ გაქვს უფლება, იცოდე შენი უფლე-
ბები.

მუხლი 30. უმცირესობებისა და მკვიდრი მოსახლეობის ბავშვები

შენ გაქვს უფლება, ისწავლო და გამოიყენო
შენი ოჯახის წეს-ჩვეულებები, რელიგია და
ენა, მიუხედავად იმისა, იზიარებს თუ არა
მათ ქვეყანაში მცხოვრები მოსახლეობის უმ-
რავლესობა.

მუხლი 31. დასვენების და თამაშისა და კულ-

ტურულ ცხოვრებაში მონაწილეობის უფლება
შენ გაქვს დასვენებისა და თამაშის უფლება, ასევე სხვადასხვა გასართობ და კულტურულ ღონისძიებაში მონაწილეობის უფლება.

მუხლი 32. ბავშვთა შრომა

მთავრობამ უნდა დაგიცვას ისეთი შრომისგან, რომელმაც შეიძლება ავნოს შენს ჯანმრთელობას ან განვითარებას, რომელმაც შეიძლება, ხელი შეუშალოს შენს განათლებას ან გამოიწვიოს შენი ექსპლუატაცია სხვა ადამიანების მხრიდან.

მუხლი 33. ბავშვები და ნარკომანია

მთავრობამ უნდა მიიღოს აუცილებელი ზომები, რათა დაგიცვას სახიფათო ნარკოტიკული საშუალებების მოხმარებისგან, ნარკომებისა თუ გავრცელებისგან.

მუხლი 34. დაცვა სექსუალური

ექსპლუატაციისგან

მთავრობამ უნდა დაგიცვას სექსუალური ექსპლუატაციისგან.

მუხლი 35. ტრეფიკინგისგან, გაყიდვისა და მოტაცებისგან დაცვა

მთავრობამ უნდა დაგიცვას მოტაცებისგან, გაყიდვისა და სხვა ქვეყნებში ექსპლუატაციის მიზნით წაყვანისგან.

მუხლი 36. დაცვა ექსპლუატაციის სხვა ფორმებისგან

შენ დაცული უნდა იყო ნებისმიერი ისეთ იქმედებისგან, რომელმაც შეიძლება, ზიანი მიაყენოს შენს განვითარებას და კეთილდღეობას.

მუხლი 37. დაცვა ნამებისგან, ღირსების შემლახველი მოპყრობისა და

თავისუფლების აღკვეთა

თუ კანონი დაარღვიე, დაუშვებელია შენ მიმართ სასტიკად მოპყრობა. შენ არ უნდა მოგათავსონ ციხეში ზრდასრულ ადამიანებთან ერთად და უნდა შეგეძლოს ოჯახთან კონტაქტი.

მუხლი 38. შეიარაღებული კონფლიქტის შედეგად დაზარალებული ბავშვების დაცვა

თუ შენ 15 წლის (ევროპის ქვეყნების უმეტესობაში – 18 წლის) ჯერ არა ხარ, მთავრობებმა არ უნდა დაუშვან, რომ შეხვიდე ჯარში ან რაიმე სახით პირდაპირი მონაწილეობა მიიღო სამხედრო მოქმედებებში. საომარ ტერიტო-

რიებზე მყოფმა ბავშვებმა საგანგებო დაცვა უნდა მიიღონ.

მუხლი 39. მსხვერპლი ბავშვების რეაბილიტაცია

თუ შენ უგულებელყოფის, წამების ან შეურაცხყოფის, ექსპლუატაციის ან ომის მსხვერპლი ხარ, ან თუ ციხეში იჯექი, შენ უნდა მიიღო საგანგებო დახმარება შენი ფიზიკური და ფსიქოლოგიური გაჯანსაღებისთვის და სოციალური რეინტეგრაციისთვის.

მუხლი 40. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება

თუ ბრალად გედება კანონის დარღვევა, შენ ისე უნდა მოგეპყრონ, რომ პატივი სცენ შენს ღირსებას. შენ უნდა მიიღო იურიდიული დახმარება და თავისუფლების აღკვეთის განაჩენი მხოლოდ განსაკუთრებით სერიოზული დანაშაულებისთვის უნდა გამოგიტანონ.

მუხლი 41. პატივისცემა ადამიანის უფლებათა უფრო მაღალი სტანდარტების მიმართ

თუ შენი ქვეყნის კანონები უფრო მეტად უწყობს ხელს ბავშვის უფლებათა რეალიზაციას, ვიდრე ეს კონვენცია, საჭიროა ამ კანონებით ხელმძღვანელობა.

მუხლი 42. კონვენციის საქვეყნოდ გავრცელება

მთავრობამ ეს კონვენცია უნდა გააცნოს ყველა მშობელს, დანესებულებასა და ბავშვს.

მუხლები 43-54. მთავრობათა მოვალეობები

კონვენციის ამ მუხლებში განმარტებულია, თუ როგორ უნდა ითანამშრომლონ უფროსმა ადამიანებმა და მთავრობებმა, რათა ყველა ბავშვმა ისარგებლოს საკუთარი უფლებებით.

შენიშვნა: ბავშვის უფლებათა კონვენცია მიღებული იქნა გაეროს გენერალური ასამბლეის მიერ 1989 წელს, ხოლო საერთაშორისო სამართლის ნაწილის სახით ძალაში შევიდა 1990 წელს. ბავშვის უფლებათა კონვენციაში 54 მუხლია, რომლებიც განსაზღვრავს ბავშვის უფლებებს და ასევე იმას, თუ როგორ უნდა დაცვან მთავრობებმა ეს უფლებები და ხელი შეუწყონ მათ რეალიზაციას. მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყანამ მოახდინა ამ კონვენციის რატიფიცირება და დადო მასში განსაზღვრული უფლებების აღიარების პირობა.

დანართი 2

ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია

1948 წლის 10 დეკემბერს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურმა ასამბლეამ დაამტკიცა და გამოაცხადა ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია, რომლის სრული ტექსტიც აქ არის მოცემული. მიიღო რა ეს ისტორიული მნიშვნელობის გადაწყვეტილება, ასამბლეამ მოწოდებით მიმართა ორგანიზაციის წევრ ყველა სახელმწიფოს, გამოაქვეყნონ დეკლარაციის ტექსტი და ყველაფერი იღონონ „მისი გავრცელების, საჯაროობისა და განმარტებისთვის, უმთავრესად სკოლებში და სხვა სასწავლო დაწესებულებებში, ქვეყნების ან ტერიტორიების პოლიტიკური სტატუსის განურჩევლად“.

პრეამბულა

ვინაიდან ადამიანთა ოჯახის ყველა წევრისთვის დამახასიათებელია ღირსებისა და თანასწორობა და განუყოფელი უფლებების აღიარება, წარმოადგენს თავისუფლების, სამართლიანობისა და საყოველთაო მშვიდობის საფუძველს, და ვინაიდან ადამიანის უფლებათა უგულებელყოფამ და აბუჩად აგდებათ გამოიწვია ბარბაროსული აქტები, რაც აღაშფოთებს კაცობრიობის სინდისს და რომ ისეთი მსოფლიო შექმნას, რომელშიც ადამიანებს ექნებათ სიტყვისა და რწმენის თავისუფლება და რომელშიც ისინი იცხოვრებენ შიშისა და გაჭირვების გარეშე, გამოცხადებულია, როგორც ადამიანთა მაღალი მისწრაფება, და ვინაიდან აუცილებელია, უფლებებს იცავდეს კანონის ძალა იმის უზრუნველსაყოფად, რათა ადამიანი იძულებული არ გახდეს, მიმართოს აჯანყებას, როგორც უკანასკნელ საშუალებას ტირანიისა და ჩაგვრის წინააღმდეგ, და ვინაიდან აუცილებელია ხელის შეწყობა ხალხთა შორის მეგობრულ ურთიერთობათა განვითარებისთვის, და ვინაიდან გაერთიანებული ერების ხალხებმა წესდებაში დაადასტურეს თავიანთი რწმენა ადამიანის ძირითადი უფლებებისადმი, ადამიანის პიროვნების ღირსებისა და ღირებულების და კაცებისა და ქალების

თანასწორუფლებიანობისადმი, გადაწყვიტეს, ხელი შეუწყონ სოციალურ პროგრესსა და ცხოვრების უკეთეს დონეს მეტი თავისუფლების პირობებში, და ვინაიდან წევრმა სახელმწიფოებმა იკისრეს ვალდებულება, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციასთან თანამშრომლობაში ხელი შეუწყონ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა საყოველთაო პატივისცემასა და დაცვას, და ვინაიდან ასეთ უფლებათა და თავისუფლებათა საყოველთაო გაგებას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ამ ვალდებულებების მთლიანად შესრულებისთვის.

გენერალური ასამბლეა აცხადებს:

ადამიანის უფლებათა ამ საყოველთაო დეკლარაციას ისეთ ამოცანად, რომლის შესრულებას უნდა ელტვოდეს ყოველი ხალხი და სახელმწიფო, რათა ყოველი ადამიანი და საზოგადოების ყოველი ორგანო, ნიადაგ გაითვალისწინებს რა ამ დეკლარაციას, მიისწრაფოდეს სწავლა-განათლების მეშვეობით ხელი შეუწყოს ამ უფლებათა და თავისუფლებათა პატივისცემას და მათი საყოველთაო და ეფექტიანი აღიარება-განხორციელების უზრუნველყოფას ნაციონალური თუ საერთაშორისო პროგრესული ღონისძიებებით როგორც ორგანიზაციის წევრ სახელმწიფოთა ხალხებში, ასევე ამ სახელმწიფოების იურისდიქციისადმი დაქვემდებარებულ ტერიტორიათა ხალხებში.

მუხლი 1.

ყველა ადამიანი იბადება თავისუფალი და თანასწორი თავისი ღირსებითა და უფლებებით. მათ მინიჭებული აქვთ გონება და სინდისი და ერთმანეთის მიმართ უნდა იქცეოდნენ ძმობის სულისკვეთებით.

მუხლი 2

(1) ამ დეკლარაციით გამოცხადებული ყველა უფლება და ყველა თავისუფლება მინიჭებული უნდა ჰქონდეს ყოველ ადამიანს, განურჩევლად რაიმე განსხვავების, სახელდობრ, რასის, კანის ფერის, სქესის, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური

თუ სხვა რწმენის, ეროვნული თუ სოციალური წარმომავლობის, ქონებრივი, წოდებრივი თუ სხვა მდგომარეობისა.

(2) გარდა ამისა, დაუშვებელია რაიმე განსხვავება იმ ქვეყნის თუ ტერიტორიის პოლიტიკური, სამართლებრივი ან საერთაშორისო სტატუსის საფუძველზე, რომელსაც ადამიანი ეკუთვნის, მიუხედავად იმისა, თუ როგორია ეს ტერიტორია – დამოუკიდებელი, სამეურვეო, არათვითმმართველი თუ სხვაგვარად შეზღუდული თავის სუვერენიტეტში.

მუხლი 3.

ყოველ ადამიანს აქვს სიცოცხლის, თავისუფლებისა და პირადი ხელშეუხებლობის უფლება.

მუხლი 4.

არავინ არ უნდა იმყოფებოდეს მონობაში ან ძალმომრეობითი მორჩილების მდგომარეობაში. ყველა სახის მონობა და მონათვაჭრობა აკრძალულია.

მუხლი 5.

არავის მიმართ არ უნდა იქნას გამოყენებული წამება ან სასტიკი, არაადამიანური თუ მისი ღირსების დამამცირებელი მოპყრობა და სასჯელი.

მუხლი 6.

ყოველ ადამიანს, სადაც უნდა იმყოფებოდეს იგი, იმის უფლება აქვს, რომ აღიარებული იქნას მისი სამართალსუბიექტობა.

მუხლი 7.

ყველა ადამიანი თანასწორია კანონის წინაშე და განურჩევლად რაიმე განსხვავებისა, ყველას აქვს უფლება, თანაბრად იყოს დაცული კანონის მიერ. ყველა ადამიანს აქვს უფლება თანაბრად იყოს დაცული ამ დეკლარაციის დამრღვევი ყოველგვარი დისკრიმინაციისგან და ასეთი დისკრიმინაციის ყოველგვარი წაქეზებისგან.

მუხლი 8.

ყოველ ადამიანს აქვს უფლება, ეფექტიანად იქნას აღდგენილი უფლებებში კომპეტენტური ნაციონალური სასამართლოების მიერ იმ შემთხვევაში, როცა დარღვეულია მისთვის კონსტიტუციით თუ კანონით მინიჭებული ძირითადი უფლებები.

მუხლი 9.

არავის დაპატიმრება, დაჭერა ან გაძევება არ

შეიძლება თვითნებურად.

მუხლი 10.

ყოველ ადამიანს მის უფლება-მოვალეობათა განსაზღვრისთვის და მისთვის წაყენებული სისხლის სამართლებრივი ბრალდების საფუძველზე, აქვს იმის უფლება, რომ მისი საქმე საქვეყნოდ და სამართლიანობის ყველა მოთხოვნის დაცვით გაარჩიოს დამოუკიდებელმა და მიუკერძოებელმა სასამართლომ.

მუხლი 11.

(1) ყოველ ადამიანს, რომელსაც ბრალად ედება დანაშაულის ჩადენა, უფლება აქვს ითვლებოდეს უდანაშაულოდ მანამ, სანამ მისი დამნაშავეობა დადგენილი არ იქნება კანონიერი წესისამებრ საჯარო სასამართლო განხილვით, რომლის დროსაც მისთვის უზრუნველყოფილია დაცვის ყველა შესაძლებლობა.

(2) არავის არ შეიძლება მსჯავრი დაედოს დანაშაულისთვის რაიმე ისეთი მოქმედების ჩადენის საფუძველზე ანდა ისეთი უმოქმედობისთვის, რომლებიც ჩადენის დროს არ შეადგენდა დანაშაულს ნაციონალური კანონის ან საერთაშორისო სამართლის მიხედვით. არ შეიძლება აგრეთვე, უფრო მძიმე სასჯელის დადება, ვიდრე ის, რომელიც შეიძლებოდა გამოყენებული ყოფილიყო იმ დროს, როცა ჩადენილი იქნა დანაშაული.

მუხლი 12.

არავის მიმართ არ შეიძლება თვითნებური ჩარევა მის პირადსა და ოჯახურ ცხოვრებაში, თვითნებური ხელყოფა მისი საცხოვრებელი ბინის ხელშეუხებლობის, მისი კორესპონდენციის საიდუმლოების, ანდა მისი პატივისა და რეპუტაციისა. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება, დაცული იყოს კანონის მიერ ასეთი ჩარევისა და ხელყოფისგან.

მუხლი 13.

(1) ყოველ ადამიანს აქვს უფლება, დაუბრკოლებლად იცვლიდეს ადგილსამყოფელს და ირჩევდეს თავის საცხოვრებელ ადგილს ყოველი სახელმწიფოს ფარგლებში.

(2) ყოველ ადამიანს აქვს უფლება, დატოვოს ყოველი ქვეყანა, მათ შორის თავისი, და დაბრუნდეს თავის ქვეყანაში.

მუხლი 14.

(1) ყოველ ადამიანს აქვს უფლება, ეძიოს დევნიდან თავშესაფარი სხვა ქვეყანაში და ისარგებლოს ამ თავშესაფრით.

(2) ეს უფლება არ შეიძლება გამოყენებული იქნას ისეთი დევნის შემთხვევაში, რომლის საფუძველს ნამდვილად წარმოადგენს ჩადენა არაპოლიტიკური დანაშაულისა ანდა ქმედებისა, რომელიც ეწინააღმდეგება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიზნებსა და პრინციპებს.

მუხლი 15.

(1) ყოველ ადამიანს აქვს მოქალაქეობის უფლება.

(2) არავის არ შეიძლება თვითნებურად ჩამოერთვას მოქალაქეობა ან უფლება თავისი მოქალაქეობის შეცვლისა.

მუხლი 16.

(1) სრულასაკონებას მიღწეულ კაცებსა და ქალებს უფლება აქვთ, რასის, ეროვნების ან რელიგიის ნიშნით რაიმე შეზღუდვის გარეშე დაქორწინდნენ და ოჯახი დააფუძნონ. ისინი სარგებლობენ ერთნაირი უფლებებით დაქორწინებისას, ქორწინებაში ყოფნის დროს და განქორწინებისას.

(2) დაქორწინება შესაძლებელია მხოლოდ ორივე მექორწინე მხარის თავისუფალი და სრული თანხმობისას.

(3) ოჯახი არის საზოგადოების ბუნებრივი და ძირითადი უჯრედი და მას უფლება აქვს, დაცული იყოს საზოგადოებისა და სახელმწიფოს მხრივ.

მუხლი 17.

(1) ყოველ ადამიანს აქვს უფლება, ფლობდეს ქონებას როგორც ერთპიროვნულად, ასევე სხვებთან ერთად.

(2) არავის არ უნდა ჩამოერთვას ქონება თვითნებურად.

მუხლი 18.

ყოველ ადამიანს აქვს უფლება აზრის, სინდისისა და რელიგიის თავისუფლებისა: ეს უფლება მოიცავს თავისუფლებას თავისი რელიგიის თუ რწმენის შეცვლისა და თავისუფლებას თავისი რელიგიის თუ რწმენის აღმსარებლობისა, როგორც ერთპიროვნულად, ასევე სხვებთან

ერთად, მოძღვრებაში, ღვთისმსახურებაში და რელიგიურ და რიტუალურ წეს-ჩვეულებათა შესრულებაში საჯარო თუ კერძო წესით.

მუხლი 19.

ყოველ ადამიანს აქვს უფლება მრწამსის თავისუფლებისა და მისი თავისუფლად გამოთქმისა: ეს უფლება მოიცავს ადამიანის თავისუფლებას, დაუბრკოლებლად იქონიოს თავისი მრწამსი და ეძიოს, მიიღოს და გაავრცელოს ინფორმაცია და იდეები ყოველგვარი საშუალებით და სახელმწიფო საზღვრებისგან დამოუკიდებლად.

მუხლი 20.

(1) ყოველ ადამიანს აქვს უფლება მშვიდობიანი კრებებისა და ასოციაციების თავისუფლებისა.

(2) არავის იძულება არ შეიძლება რაიმე ასოციაციაში შესასვლელად.

მუხლი 21.

(1) ყოველ ადამიანს აქვს უფლება, მონაწილეობდეს თავისი ქვეყნის მართვა-გამგეობაში ან უშუალოდ, ანდა თავისუფლად არჩეულ წარმომადგენელთა მეშვეობით.

(2) ყოველ ადამიანს აქვს უფლება, თანაბარ საფუძველზე შევიდეს თავისი ქვეყნის სახელმწიფო სამსახურში.

(3) ხალხის ნება უნდა იყოს საფუძველი მთავრობის ძალაუფლებისა: ეს ნება უნდა გამოიხატებოდეს პერიოდულ და გაუყალბებელ არჩევნებში, რომლებიც უნდა ტარდებოდეს საყოველთაო და თანასწორი საარჩევნო უფლებების პირობებში, ფარული კენჭისყრით ან სხვა თანაბარმნიშვნელოვანი ფორმების მეშვეობით, რომლებიც უზრუნველყოფს ხმის მიცემის თავისუფლებას.

მუხლი 22.

ყოველ ადამიანს, როგორც საზოგადოების წევრს, აქვს სოციალური უზრუნველყოფის უფლება და უფლება, განახორციელოს ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ დარგებში, ნაციონალური მეცადინეობისა და საერთაშორისო თანამშრომლობის მეშვეობით და ყოველი სახელმწიფოს სტრუქტურისა და რესურსების შესაბამისად, ის უფლებები რომლებიც აუცილებელია მისი ღირსების შენარჩუნებისა და პიროვნების თავისუფალი განვითარებისთვის.

მუხლი 23.

(1) ყოველ ადამიანს აქვს შრომის, სამუშაოს თავისუფალი არჩევის, შრომის სამართლიანი და ხელსაყრელი პირობებისა და უმუშევრობისგან დაცვის უფლება.

(2) ყოველ ადამიანს აქვს უფლება თანაბარი შრომის თანაბრად ანაზღაურებისა ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე.

(3) ყოველ მუშაკს აქვს უფლება, იღებდეს სამართლიანსა და დამაკმაყოფილებელ გასამრჯელოს, რომელიც უზრუნველყოფს ღირსეულ ადამიანურ არსებობას თვითონ მისთვის და მისი ოჯახისთვის და რომელსაც, როცა აუცილებელია, ემატება სოციალური უზრუნველყოფის სხვა სახსრები.

(4) ყოველ ადამიანს აქვს უფლება, შექმნას პროფესიული კავშირები და შევიდეს პროფესიულ კავშირებში თავისი ინტერესების დასაცავად.

მუხლი 24.

ყოველ ადამიანს აქვს დასვენებისა და მოცალეობის უფლება, სამუშაო დღის გონივრული შეზღუდვისა და ანაზღაურებული პერიოდული შვებულების უფლების ჩათვლით.

მუხლი 25.

(1) ყოველ ადამიანს აქვს უფლება, ჰქონდეს ცხოვრების ისეთი დონე, საკვების, ტანსაცმლის, ბინის, სამედიცინო მოვლისა და საჭირო სოციალური მომსახურების ჩათვლით, რომელიც აუცილებელია თვითონ მისი და მისი ოჯახის ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობის შესანარჩუნებლად, და უფლება, უზრუნველყოფილი იყოს უმუშევრობის, ავადმყოფობის, ინვალიდობის, ქვრივობის, მოხუცებულობის ან მისგან დამოუკიდებელ გარემოებათა გამო არსებობის საშუალებათა დაკარგვის სხვა შემთხვევაში.

(2) დედობა და ჩვილი ყრმის ასაკი იძლევა განსაკუთრებული მზრუნველობითა და დახმარე-

ბით სარგებლობის უფლებას. ყველა ბავშვი, დაბადებული ქორწინებაში თუ ქორწინების გარეშე, უნდა სარგებლობდეს ერთნაირი სოციალური დაცვით.

მუხლი 26.

(1) ყოველ ადამიანს აქვს განათლების უფლება. განათლება, დაწყებითი და ზოგადი მაინც, უფასო უნდა იყოს. დაწყებითი განათლება უნდა იყოს სავალდებულო; ტექნიკური და პროფესიული განათლება კი საყოველთაოდ ხელმისაწვდომი, უმაღლესი განათლება კი ერთნაირად მისაწვდომი ყველასთვის თითოეულის უნარისამებრ.

(2) განათლება მიმართული უნდა იყოს ადამიანის პიროვნების სრული განვითარებისა და ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა პატივისცემის გადიდებისკენ. განათლებამ ხელი უნდა შეუწყოს ყველა ხალხის, ყველა რასობრივი თუ რელიგიური ჯგუფის ურთიერთგაგებას, შემწყნარებლობასა და მეგობრობას და ხელი უნდა შეუწყოს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მოღვაწეობას მშვიდობის შესანარჩუნებლად.

(3) მშობლებს აქვთ პრიორიტეტის უფლება, აირჩიონ, რა სახის განათლება სურთ თავიანთი მცირეწლოვანი შვილებისთვის.

მუხლი 27.

(1) ყოველ ადამიანს აქვს უფლება, თავისუფლად მონაწილეობდეს საზოგადოების კულტურულ ცხოვრებაში, ტკებოდეს ხელოვნებით, მონაწილეობდეს მეცნიერულ პროგრესში და სარგებლობდეს მისი სიკეთით.

(2) ყოველ ადამიანს აქვს უფლება, დაცული იყოს მისი მორალური და მატერიალური ინტერესები, როგორც შედეგი იმ მეცნიერული, ლიტერატურული და მხატვრული ნაშრომებისა, რომელთა ავტორსაც იგი წარმოადგენს.

